

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi
Toshkent davlat sharqshunoslik instituti

R.A. AULOVA, B.R. RAHMATOV, M.Q. SODIQOVA

HINDIY TILI

DARSLIGI

1 - qism

हिन्दी भाषा

१ - भाग

Toshkent - 2008

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta
maxsus ta'lim vazirligi
Toshkent davlat sharqshunoslik instituti

R.A. AULOVA, B.R. RAHMATOV, M.Q. SODIQOVA

Hindiy tili darsligi

1 – qism.

ihNdl .aza
phla .ag

Toshkent - 2008

Mazkur darslik R.A.Aulovning 1969 yil “O’qituvchi” nashriyoti tomonidan chop etilgan “Учебник языка хинди” kitobining o’zbek tiliga tarjima va qayta ishlangan nashri bo’lib, O’zbekiston Respublikasi Oliy o’quv yurtlarida hindiy tili bo’yicha tahsil oluvchi 1-kurs talabalari uchun mo’ljallangan. Darslik mazkur institutning Janubiy Osiyo tillari kafedrasida o’quv dasturiga binoan tuzilgan bo’lib, ushbu oliy o’quv yurtida hindiy tilini o’qitish bo’yicha orttirilgan tajribaga tayangan holda yaratilgan

УДК:809.14

ББК:81.2 (Хинд)

A-88

Taqrizchilar: f.f.d.,prof.Shomatov O.N.,
f.f.d.,prof.Sodiqov Q.P.

Prof. O.N.Shomatov tahriri ostida.

Ushbu o’quv qo’llanma Oliy o’quv yurtlaridagi ilmiy-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengash Prezidiumining 2004.01.05 da bo’lib o’tgan 42-sonli majlisi qaroriga ko’ra tegishli oliy o’quv yurtlari uchun o’quv qo’llanma sifatida nashrga tavsiya etilgan.

Darslik Hindistonning O’zbekistondagi elchixonasi moliyaviy ko’magida nashr etildi.

© Toshkent davlat sharqshunoslik instituti, 2008

Mualliflardan

Ushbu darslik Sharqshunoslik oliy o'quv yurtlari hind filologiyasi yo'nalishi birinchi kurs talabalari uchun mo'ljallangan. U Toshkent davlat sharqshunoslik instituti Janubiy Osiyo tillari kafedrasining o'quv dasturiga binoan tuzilgan bo'lib, mazkur oliy o'quv yurtida hindiy tilini o'qitish bo'yicha orttirilgan tajribaga tayangan holda yaratilgan.

Darslikni yaratishdan ko'zda tutilgan maqsad - birinchi kurs o'quv dasturida qayd etilgan grammatik materiallarni yoritib berish, O'zbekiston va Hindiston xalqlarining tarixi, madaniyati, ijtimoiy hayotining turli sohalariga tegishli 1200 dan ortiq so'z va iboralarni o'zlashtirishda talabalarga yordam berish, o'tilgan materiallar hajmida hindiy tilini tushunish va so'zlashga o'rgatish, ularga har ikkala tilda og'zaki hamda yozma tarjimalar qilish ko'nikmalarini hosil qilishda madad berishdan iboratdir.

Darslik uch bo'limdan iborat: «Fonetika va yozuv», «Grammatika» hamda «Hindiycha-o'zbekcha lug'at».

Birinchi kurs dasturiga ko'ra hindiy tilini o'qitishga 456 soat ajratilgan. Darslik 280-300 soat darsxonada, yana shu miqdorda darsdan tashqari ishlash uchun mo'ljallangan. Qolgan 130-150 soatni o'tilgan darslarni takrorlash, yozma ishlar va xatolar ustida ishlashga ajratish maqsadga muvofiqdir. «Fonetika va grafika» bo'limi etti darsdan iborat. Unda hindiy tili tovushlari, ularning talaffuzi va yozish qoidalari haqida ma'lumot berilgan. Tovushlar tizimini o'rgatish ularning yozuvdagi shakli bilan birga berilgan bo'lib, bu talabalarga nafaqat tovushlarni to'g'ri talaffuz etish va ularning transkripsiyasini o'rganish, balki bir yo'la ularning yozuvdagi shaklini, ya'ni devnagari alifbosini ham o'zlashtirish imkonini beradi. Bu darslarning birinchi haftasidanoq talabalarda o'qitilayotgan tilda bevosita o'qish va yozish imkoniyatini yaratish bilan bir qatorda, hindiy tilini o'rganishga bo'lgan qiziqishni ham orttiradi.

Bu bo'lim 36-40 soat darsxonada va shu miqdorda darsdan tashqari ishlashni ko'zda tutadi, shularga muvofiq holda har bir dars uchun 4-8 soat ajratish to'g'ri bo'ladi. Mazkur bosqichda asosiy vazifa talabalarda to'g'ri talaffuz etish ko'nikmalarini hosil qilish hamda tovush va tovush birikmalarini harf va harf birikmalari bilan taqqoslashga o'rgatish hisoblanadi.

Mashqlarda berilgan ayrim alohida olingan so'zlar, so'z birikmalari va nutq namunalari o'qituvchining istagiga ko'ra yod oldirilishi ham mumkin.

«Grammatika» bo'limiga o'tilgandan so'ng ham talabalarining talaffuzi ustida ishlashni davom ettirish lozim.

Hindiy tili grammatikasini o'qitishda birinchi kursda asosiy e'tibor morfologiyaga qaratilgan bo'lib, sintaksisga qisman o'rin berilgan va uni to'liq o'rganish keyingi kurslarda amalga oshiriladi. Bu bo'lim 18 darsdan iborat. Ularda birinchi kurs dasturida ko'zda tutilgan barcha grammatik materiallar yoritilgan. Har bir dars bitta yoki ikkita mavzu bo'yicha nazariy ma'lumot, hamda ularni mustahkamlash uchun tuzilgan matn va mashqlardan iboratdir. Dars o'tish jarayonida asosiy e'tiborni talabalarda grammatik materialni o'zlashtirish, og'zaki, yozma nutq va tarjima ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratish lozim. Otlar va olmoshlarning vositali kelishigi, fe'llarning zamon shakllarini yasash, ishlatilish va ma'no jihatidan ularning farqlarini o'zlashtirish ham katta ahamiyat kasb etadi. Masalan, talabalar tomonidan oddiy hozirgi zamon bilan hozirgi protsessiv zamon, uzoq o'tgan zamon bilan oddiy o'tgan zamon yoki tugal o'tgan zamon va hokazolarni ishlatilish nuqtai nazaridan farqlarini tushunib etilishiga erishish kerak.

Bu bo'limning 11 darsi (8 dan - 18 gacha) birinchi semestr davomida o'tilishi kerak. Metodik nuqtai nazardan uni «Oddiy kelasi zamon» mavzusi bilan tugatib, ikkinchi semestri «Tugal o'tgan zamon» mavzusidan boshlash, undan so'ng «Tugal hozirgi zamon» va «Uzoq o'tgan zamon» mavzusini o'tish maqsadga muvofiq bo'ladi. Yuqoridagi uchta mavzuni ketma-ket holda oradan ko'p vaqt o'tkazmasdan o'tish yaxshi natija beradi.

Darslikda barcha grammatik materiallar murakkablik darajasi hamda u yoki bu shaklning ishlatilish sonini nazarda tutgan holda ma'lum ketma-ketlikda berilgan.

«Sodda ort ko'makchilar» mavzusi ikki darsga bo'lib berilgan. Ularda sodda ort ko'makchilarning elementar ma'nolari berilgan, chunki bu bosqichda talabalarining bilim doirasi bu mavzuni batafsil yoritishga imkon bermaydi. Keyinchalik matnlarda uchrashiga ko'ra sodda ort ko'makchilarning boshqa yangi ma'nolarini ochib bera borish kerak.

Ayrim mavzular alohida dars holida berilmay, matnlarga tegishli izohlar tariqasida berilgan. Ko'pchilik grammatik atamalar hindiy tilida ham berilgan bo'lib, bu darsni o'rganilayotgan tilda olib borish va grammatik materiallarni ham mazkur tilda tushuntirish imkonini yaratadi.

«Grammatika» bo'limining har bir darsi 8-14 soat darsxonada o'tish va shu miqdorda darsdan tashqari holda ishlashni nazarda tutadi. Har bir

darsni o'tib bo'lgandan so'ng o'tilgan materiallar bo'yicha nazorat ishi o'tkazish kerak.

Har bir dars berilgan grammatik material va leksikaga bag'ishlangan matnga ega. Dastlabki ikki darsda berilgan matnlar dialog va hikoya shaklida mualliflar o'zi tomonidan tuzilgan bo'lib, qolganlarining ayrimlari hindiy tilidagi adabiyotdan olingan, hamda ehtiyojga ko'ra moslashtirilgan.

Matnlar ustida ishlash jarayonida qulaylik tug'dirish maqsadida har bir dars bo'yicha, hamda dars so'ngida alifbo asosida hindiycha-o'zbekcha umumiy lug'at berilgan.

Har bir darsda leksika va grammatika bilan bog'liq 8-12 ta mashqlar berilgan. Mashqlarni berishdan maqsad darsning leksik va grammatik materialini o'zlashtirish, og'zaki nutq, har ikkala tilda tarjima qilish ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Hindiy tilidan o'zbek tiliga adabiy tarjima qilish ko'nikmalarini oshirish maqsadida o'qish uchun berilgan matnlarni yozma tarjima qildirib ko'rish ham mumkin.

Savol-javob, matnlar bo'yicha savollar va hikoyalar tuzish, hindiy tilidan o'zbek tiliga yoki aksincha og'zaki tarjima qilish bilan bog'liq mashqlar og'zaki nutqni o'stirishga xizmat qiladi. Ayrim mashqlar o'qituvchining xohishiga ko'ra yozma yoki og'zaki bajarilishi mumkin.

Matn ketidan berilgan dastlabki 2-3 mashqlar grammatik materialni mustahkamlash uchun mo'ljallangan. Agar dars mavzusi fe'l zamonlari bo'lsa, odatda birinchi mashq tushlash uchun beriladi, undan so'ng o'tilgan shaklni aniqlash, ya'ni hindiy tilidan o'zbek tiliga tarjima, so'ngra tushungan ma'lumotni qayta bayon qilishga tegishli o'zbek tilidan hindiy tiliga tarjima bilan bog'liq material berilgan. Qolgan mashqlar matn leksikasini o'zlashtirish, og'zaki va yozma nutq, tarjima ko'nikmalarini rivojlantirishga bag'ishlangandir. Hindiychadan o'zbek tiliga yozma tarjima qilish bilan bog'liq gaplar hindiy tilidagi turli xil manbalardan olingan bo'lib, jumladan Krishan Chandr, Sudarshan, Prem Chand, Kulbhushan, Yashpal, hamda Hindistonning boshqa yozuvchilarining asarlaridan foydalanilgan.

Mashqlarni bajarish uchun ko'rsatmalar hindiy tilida berilgan.

O'qish uchun mo'ljallangan matnlar 1200 dan ortiq so'z, so'z birikmalari, hamda, turli xil iboralarni o'z ichiga oladi va kundalik suhbatda ishlatiladigan, shuningdek, Respublikamiz va Hindiston xalqlarining hayoti bilan bog'liq materiallarni aks ettiradi.

Darsma-dars lug'at «Grammatika» bo'limining dastlabki 12 darsi uchun berilgan bo'lib 19-darsdan boshlab talaba o'ziga kerak bo'lgan

so'zning ma'nosini kitob oxirida berilgan hindiycha-o'zbekcha lug'atdan topishi lozim bo'ladi. Bu esa uni lug'at bilan ishlashga o'rgatadi.

Leksikaning o'zlashtirilishini nazorat qilish maqsadida muntazam ravishda (oyiga 1-2 marta) so'z boyligi bo'yicha yozma nazorat ishlari o'tkazilishi maqsadga muvofiqdir.

Darslikning qo'lyozmasi mualliflar, hamda Toshkent Davlat Sharqshunoslik institutining Janubiy Osiyo tillari kafedrası o'qituvchilari tomonidan dars berish jarayonida amaliy sinovdan o'tgan. Hamkasabalar tomonidan bildirilgan taklif va mulohazalar hisobga olingan. Matnlar asosiy muallif R.A. Aulovning Hindiston safari davrida Dehli universitetining hindiy tili kafedrası o'qituvchisi Ramesh Chandra Gupta, hamda Toshkentda faoliyat ko'rsatgan Dehlik professor Bholanath Tivari tomonlaridan ko'rib chiqilgan va tahrir qilingan.

KIRISH

Hindiston Respublikasi - katta ko'p millatli mamalakatdir. Uning aholisi turli til hamda shevalarda gaplashadi va ulardan 14 tasi asosiy til deb hisoblanadi. Hindiston Respublikasining konstitutsiyasiga muvofiq ularga quyidagi tillar kiradi - hindiy, bangoliy, marathiy, gujarotiy, panjobiy, oriya, assam, kashmiriy, tamil, telugu, malayalam, kannara, urdu va sanskrit.

Hindiston tillari asosan uchta lingvistik oilaga mansubdir - hind-yevro'pa, dravid va tibet-hitoy. Hindiston tillarining katta qismi hind-yevro'pa tillari oilasiga mansub bo'lib uning hind tillari tarmog'iga kiradi.

Hind tillarining paydo bo'lish va rivojlanish tarixi uzoq qadimga borib taqaladi va uchta davrni o'z ichiga oladi: Qadimgi (eramizdan avvalgi 1500-500 yillar), o'rta (eramizdan avvalgi 500-yildan eramizning X asrigacha), hamda yangi (X asrdan boshlab).

Boshlang'ich davr vakillari qatoriga qadimgi hind tillari kiradi va ularning asosiy yodgorliklari bo'lib Vedalar hisoblanadi. Bu davrning eng qadimgi adabiy yodgorligi Rigveda bo'lib, uning tili hind tillarining ibtidosi va asosi bo'lib hisoblanadi.

Rigveda muqaddas diniy qasidalar - mantralar to'plamidir. Dastlab diniy qasidalar - mantralar og'zaki yod olingan. Yozuv paydo bo'lishi bilan mantralar yozma bayon qilina boshlandi. Olimlarning taxminiga ko'ra Rigveda eramizdan avvalgi X asrda yaratilgan. Rigveda tilini tahlil qilishdan shunday xulosa qilish mumkinki, o'sha paytlarda bir nechta shevalar mavjud bo'lgan... «Shubhasiz vedalar tili qachonlardir xalq tili bo'lgan, biroq o'sha qadim zamonlardayoq bu tilning shevaga oid xususiyatlari mavjud bo'lgan».¹

Rigvedaning asosi bo'lib adiprakrit, ya'ni boshlang'ich prakrit hisoblanadi. «Prakrit» so'zi «tabiiy, tabiatga oid» ma'nolarini anglatadi. Adiprakrit qadimda ibtidoiy jamiyatda paydo bo'lgan tildir.

Jamiyatning rivojlanishi, yozuvning paydo bo'lishi bilan grammatika mutaxassislari qadimgi til bo'lmish vedalar tilining nazariyasi va grammatikasini yaratish ustida ish olib bordilar. Ularning ichida eng mashhuri Panini grammatikasi bo'lib, u eramizdan avvalgi V asrda yozilgan. Vedalar tilining grammatik qoidalarga asoslangan, rivojlangan shaklini sanskrit, ya'ni «tozаланgan», «takomillashtirilgan» til deb atay boshladilar. Asta-sekin sanskrit Hindiston tarixining qadimgi, so'ngra o'rta davrida asosiy til bo'lib qoldi va u fan, adabiyot, falsafa, maorif sohalarini

¹ I. P. Minaev. Ocherk fonetiki i morfologii yazika pali. SRB. 1872

qamrab oldi. Sanskrit ziyolilar va o'qimishli kishilar tili hisoblanardi. Oddiy xalq so'zlashadigan tilni undan farqli holda prakrit deb atashadigan bo'ldi. Ma'lum muddat davomida bu ikkala til yonma-yon rivojlana bordi. Biroq ma'lum vaqtdan so'ng prakritlar, ya'ni xalq tillari adabiyotga ham kirib kela boshladilar. Jumladan, qadimgi Hindistonning mashhur shoiri Kalidasaning asarlaridan prakritlarning jonli so'zlashuv shakllari o'rin olgan.

Prakritlarning adabiyotga kirib kelishi bilan hind tillari tarixining qadimgi davri tugab o'rta bosqichi boshlanadi.

Olimlarning fikricha, bir nechta prakritlar mavjud bo'lgan va ulardan uchtasi asosiy deb hisoblangan. Ular shouraseniy-prakrit, magadhiy-prakrit, maharashtriy-prakritlardir. Har bir prakrit o'zi keng tarqalgan geografik hudud nomi bilan bog'langan. Shouraseniy-prakrit Saorasht hududining (hozirgi Uttar Pradesh shtati) tili bo'lgan, shuningdek, magadhiy-prakrit Magadha hududida (hozirgi janubiy Bihar), maharashtriy prakrit - hozirgi Haydarobod hududida (Dekan yassi tog'ligining g'arbiy qismi) muomalada ishlatilgan. Ulardan eng ko'p yoyilgani maharashtriy prakrit edi. Bu uchchala asosiy prakritlardan tashqari ulardan hosil bo'lgan qo'shimcha prakritlar ham mavjud bo'lib, ulardan biri ardhmagadhiy prakritdir. U shouraseniy va magadhiylar aralashmasidan hosil bo'lgan prakritdir. Bu tilda Bihar va Bangol shtatlarining chegara hududlarida yashovchi xalqlar so'zlashar edilar.

O'sha paytlarda prakritlarning yana bir shakli mavjud bo'lib, u lingvistik adabiyotlarda pali nomi bilan mashhurdir. Taniqli hind lingvisti Dharendra Varmaning taxminiga ko'ra palining asosi shouraseniy-prakritdir. «Bu davrning adabiy tili - pali ehtimol shouraseniyning biror qadimgi shaklidan paydo bo'lgandir».¹

Palini o'rganib uni tasvirlab bergan rus hindshunosi È. P. Minaevning fikricha, pali magadhiy tiliga yaqin bo'lib undan fonetikasi bilan farqlanadi. È.P.Minayevning ta'kidlashicha, pali tilining yoyilishi yangi din - buddizmning paydo bo'lishi va rivojlanishi bilan bog'liqdir. «Bu tilda yozilgan birinchi yodgorlik - budda diniga mansubdir».²

Xuddi sanskrit brahmanlar tili bo'lib hisoblanganidek, pali buddizm rohiblarining tili bo'lib hizmat qilgan.³ Rus hindshunosining fikricha, pali sanskritdan kelib chiqmagan. «Pali, prakrit lahjalariga o'xshash, oriylar tili

¹ Dharendra Varma. hindi bhasha ka itihash. Allahabad 1962. 47 - bet.

² I. P. Minaev. Ocherk fonetiki i morfologii yazika pali. SRB. 1872. 34 - bet.

³ o'sha erda, 43 – bet.

shakllarining biri bo'lib, u sanskritga yaqin qardoshdir, biroq undan kelib chiqmagan».⁴ Shunday bo'lsa-da, È.P.Minayev pali «sanskrit ta'siriga berilgan» ligini inkor etmaydi.

Prakritlarning adabiyotga kirib kelishi bilan ularning rivojlanishi sustlasha bordi, ular halq tilidan ajralib borayotgandek edilar. Xalq tillari esa rivojlanib bordi va tabiiyki, adabiy tildan farq qila boshladi. Apabhranshalar rivojlanib borayotgan og'zaki nutq tillari edi. Har bir prakrit o'z apabhranshasiga ega edi: magadhiy-prakrit - magadhiy-apabhransha, shouraseniy - prakrit - shouraseniy-apabhransha, maharashtriy-prakrit- maharashtriy-apabhransha va hokazo.

Apabhranshalar endi hind tillarining rivojlanishida yangi bosqich bo'lib qoldilar va ularning paydo bo'lishi va rivojlanishi bilan o'rta davr nihoyasiga etdi.

Apabhranshalarining paydo bo'lishi va rivojlanishi VI-X asrlarga to'g'ri keladi. XI asrdan yangi davr boshlanadi va bu yangi hind tillari, ya'ni hozirgi zamon hind tillarining rivojlanishi davri bo'lib hisoblanadi. Yangi hind tillarida adabiy asarlar XIII asrdayoq yuzaga kela boshlagan.

Apabhranshaning har bir shakli hozirgi zamon yangi hind tillarining paydo bo'lishiga asos soldi. Xususan, shouraseniy-apabhranshadan (uni yana «nagar» deb ham ataydilar) hozirgi hindiy, rajasthoni, gujarotiy, pahariy kabi tillar yuzaga keldi. Bihariy, bangoliy, assam va oriya tillariga magadhiy- apabhransha asos bo'ldi, maharashtriy-apabhranshadan marathi tili paydo bo'ldi va hokazo.

Hindiy tili g'arbiy va sharqiy turlarga bo'linadi. G'arbiy hindiy shouraseniy-apabhranshadan, sharqiy hindiy esa ardhmagadhiy-apabhranshadan paydo bo'lgan deb hisoblanadi. «Hindiy tili atamasi» deganda g'arbiy va sharqiy hindiy shevalarining guruhi nazarda tutiladi. G'arbiy hindiy tilining asosiy shevalariga khari boli, braj, bangru, kannoujii va bundeliy kiradi, sharqiy hindiyga esa - avadhiy, bagheliy va chattisgarhiy kiradi.

Khari boli adabiy hindiy tilining asosiy shevasi bo'lib hisoblanadi. U XIII- XIV asrlarda Hindistonda musulmonlar hukmronligi davrida paydo bo'ldi. Bu davrda Hindistonda Maharashtr, Sindh, G'arbiy Panjob viloyatlaridan to Bihar va Bangoliyagacha apabhranshalar yoyilgan edi. Musulmon hukmronlarining davlat tili forsiy edi. Ularning asosiy qismi fors, arab yoki turk tilida gaplashardi. Biroq oddiy xalq bilan muomalada ular Dehli hududlarida yoyilgan shevalardan foydalanishar edi. (Dehli musulmon hukmronlarining ma'muriy markazi edi) va tabiiyki, mahalliy

⁴ o'sha erda, 43 – bet.

aholi bilan muloqotda o'z nutqlariga fors, arab, turk hamda hindiy tili so'zlarini aralashtirib so'zlashar edilar. Bunday qorishma til musulmon hukmdorlari va shimoliy Hindistonning mahalliy aholisi o'rtasida muomala vositasi bo'lib bordi. Keyinchalik Dehlida muomalada bo'lgan shu sheva khari boli deb nomlana boshlandi.

Khari boli dastlab faqat og'zaki til sifatida ishlatilar edi. Adabiyotda uni birinchi bo'lib musulmon shoirlari ishlata boshlashdi va ular arab yozuvini bilganliklari uchun yozuvda arab alifbosini qo'llay boshladilar. Khari bolining ana shu adabiy shaklini urdu deb atashadi.

Vaqt o'tishi bilan khari boli shevasi hind shoir va yozuvchilarining asarlariga ham kirib bordi, ular esa yozuvda devanagari alifbosidan foydalanar edilar. Shu yo'sinda khari boli hindularning adabiy tili bo'lib qoldi. Khari bolining bunday shakli khari boli hindiy, yoki oddiy holda hindiy tili nomini oldi.

G'arbiy hindiy tilining boshqa bir shevasi braj hisoblanadi. Bu shevada Mathura, Agra, Aligarh, Dholpur hududlarida 16 mln. ga yaqin kishi gaplashadi. Braj shevasida boy adabiyot mavjud bo'lib, ular asosan Krishna tangrisiga sig'inish bilan bog'liqdir. Hozirgi paytda bu shevada adabiyot yaratilmagan.

Kannoujiy shevasi braj bhashaga juda yaqindir. Bu shevada biror ko'zga ko'ringan adabiyot mavjud emas. Farruhobod va Konpur hududlarida yoyilgan. Bu shevada taxminan 5 mln. kishi gaplashadi.

Bundeliy shevasi jatu yoki hariyaniy nomi bilan ham mashhur bo'lib, u Dehli atroflaridagi Karnala, Rohtak, Hisor kabi hududlarda yoyilgan. Unga khari boli, panjobiy va rajasthaniy tillari o'z ta'sirini o'tkazgan. Bu shevada 2 mln. dan ortiq aholi so'zlashadi.

Sharqiy hindiy tili guruhining asosiy shevasi avadhiy hisoblanadi. Ba'zan Avadha /auda/ ning qadimiy nomi Kosal bilan bog'lab Kosaliy deb ham atashadi. Bu shevada Lakhnau, Fayzobod, Ollohobod, Konpur va boshqa hududlarda 15 mln. ga yaqin aholi gaplashadi. Avadhiyda ko'plab adabiyot yaratilgan. Muhammad Jaysining «Padmavat», Tulsidasning «Ramcharitamanas» asarlari avadhiyda yozilgan bo'lib, ular Hindistonda juda ommaviylashgandir. Tulsidasning «Ramcharitamanas» asari dunyoning ko'pgina tillariga tarjima qilingan.

Bagheliy shevasi avadhi yga juda yaqindir. U avadhiyning janubiy shakli hisoblanadi. Avadhiyga e'tibor nisbatan kuchli bo'lganligi sababli bagheliyda biror ko'zga ko'ringan badiiy asar yaratilmagan. Bu shevada taxminan 5 mln. aholi gaplashadi.

Chattisgarhiy shevasi Raypur, Vilaspur, Chattisgarh va hokazo hududlarda yoyilgan. Bu shevada adabiyot yaratilmagan. Chattisgarhiy shevasida taxminan 3,5 mln. aholi gaplashadi.

Hozirgi paytda hindiy tilida butun shimoliy Hindiston bo'ylab taxminan 450 mln. kishi gaplashadi. Bu tilni Hindistonning deyarli barcha hududlarida bilishadi yoki tushunishadi. 1950 y. yanvardan hindiy Hindiston Respublikasining davlat tili deb e'lon qilingan.

FONETIKA VA YOZUV

Birinchi dars

DEVANAGARY ALIFBOSI

Hindiy tilida devanagari alifbosi ishlatiladi. U 51 harfdan iborat bo'lib, ularning hammasi bosma holda yoziladi. Harflar bosh yoki kichik harflarga ajratilmay, ularning hammasi bir hil kattalikda yozilib, ustidan yotiq chiziq chizib qo'yiladi. Devanagari yozuvi bo'g'inli hisoblanadi, ya'ni har bir harf bitta bo'g'inni anglatadi, hamda o'zbek tiliga o'xshash chapdan o'ngga qarab yoziladi.

Devanagari alifbosi tuzilish jihatidan fonetik tamoyilga asoslangan bo'lib, unda harflarning joylashish tartibi tovushlarning hosil bo'lish o'rniga bog'liq bo'ladi. Unli harflar alifboning boshidan o'rin olgan.

HINDIY TILI TOVUSH VA HARFLARI

Hindiy tili tovush tizimi o'zbek tilidan farq qiladi. Unda o'zbek tili alifbosida mavjud bo'lmagan cho'ziq, serebral, burun va boshqa tovushlar uchraydi.

Unli tovushlar va ularning yozuvda ifodalanishi

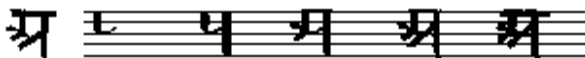
Hindiy tili unli tovushlari qisqa, cho'ziq va diftonglarga bo'linadi. Qisqa unlilar uchta: **a, i, u**. Cho'ziq unlilar beshta: **ā, ī, ū, ē, ō**. Diftonglar esa ikkita: **a^y, a^o**.

Unli tovushlar talaffuzi

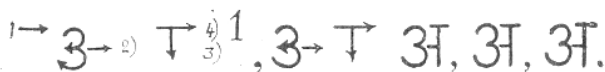
Qisqa **a** tovushi - qisqa va yopiq talaffuz etiladi. Uni talaffuz etish jarayonida og'iz o'rtacha ochiq, lablar harakatlanmaydi, til esa og'iz bo'shlig'ida deyarli yotiq holda bo'ladi.

Masalan: *ab, sab, tab, kab, kam, kar*.

ā tovushi yozuvda **ॐ** hamda **आ** ko'rinishida yoziladi.

A

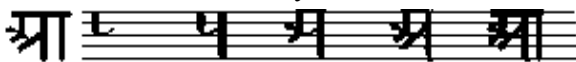

Cho'ziq **ā** tovushi og'izni kengroq ochgan holda cho'ziqroq talaffuz etiladi. Uning talaffuzi o'zbek tilidagi «dada» so'zidagi «a» ga o'xshaydi. **ā** tovushini talaffuz qilish jarayonida havo og'iz bo'shlig'idan to'g'ri holda chiqmasdan biroz yuqoriga yo'naladi.

Misollar: *āb, āp, āpkā, apnā, kām, nānā, dādā.*

Taqqoslang: *ab-āb, kam-kām, mat-māt, par-pār.*

ā tovushi **آ** hamda **Aa** ko'rinishida yoziladi.

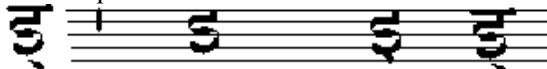
Aa

Qisqa **i** tovushi. Uning talaffuzi o'zbek tilidagi «izzat» so'zidagi «i» ga o'xshaydi. Bu tovush juda qisqa va uzoq holda talaffuz etiladi.

Misollar: *in, is, itnā, kin, kiskā.*

Bu tovush **й** harfi orqali ifodalanadi.

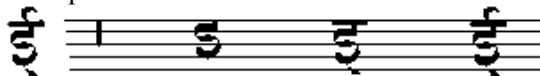

Cho'ziq **ī** tovushi. Bu tovushning talaffuzi o'zbek tilidagi «ijod», «imon» so'zlaridagi «i» ga o'xshashdir.

Misollar: *kī, āpkī, apnī, pīna, pānī, kāpī.*

Taqqoslang: *itnā-itnī, kitnā-kitnī, kiskā-kiskī, kin-kinkī.*

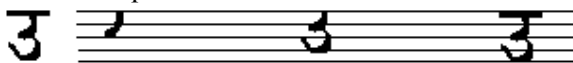
ī tovushi **й** harfi orqali ifodalanadi.

Qisqa **u** tovushi. Bu tovushning talaffuzi o'zbek tilidagi «uzoq» so'zidagi «u» ga mos tushadi. «u» tovushi qisqa va uzoq holda talaffuz etiladi.

Misollar: *us, uskā, un, unkā, tum.*

«u» tovushi **У** harfi orqali ifodalanadi.

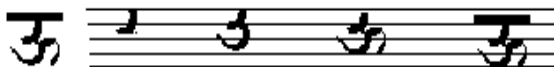

Cho'ziq «**ū**» tovushi. Uning talaffuzi o'zbek tilidagi «nuroni» so'zidagi **ū** tovushiga o'xshaydi.

Misollar: *tū, ūn, ūnkā, ūnī, dūr, dūrī,*

Taqqoslang: *un-ūn, unkā-ūnkā, pur-pūr.*

Cho'ziq **ū** tovushi **У** harfi orqali ifodalanadi.

«e» tovushi cho'ziq talaffuz etiladi. Uning talaffuzi o'zbek tilidagi «eron» so'zidagi «e» tovushiga o'xshaydi.

Misollar: se, seb, ne, ke, de, denā, inke.

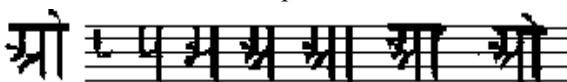
«e» tovushi **E** harfi orqali ifodalanadi.

«o» tovushi cho'ziq talaffuz etiladi. Uni talaffuz etish jarayonida lablar oldinga qarab cho'zilgan, biroq harakatsiz holda bo'ladi.

Misollar: ko, do, to, so, sonā, os.

«o» tovushi **o** hamda **o** harflari orqali ifodalanadi.

आ+^y=ओ ओ, ओ, ओ.

«a^y» diftongi cho'ziq tovush. Uning talaffuzida **a** va **e** o'rtasidagi tovush asta-sekin «y» tovushiga aylanadi. Talaffuz jarayonida lablarning chekka qismi tashqariga cho'zilgan bo'ladi. «a^y» diftongini yaxlit bir tovush holida talaffuz etish kerak.

Misollar: a^ysā, ka^ysā, va^ysā, sa^yr.

«a^y»diftongi **Ee** harfi orqali ifodalanadi.

«a°» diftongi cho'ziq holda talaffuz etiladi. Uni aytishda avval yopiq urg'uli «a» tovushi talaffuz etilib, asta-sekin sezilar-sezilmas «o» tovushiga o'tiladi.

Misollar: a°r, ka°n, na°, sa°.

«a°» diftongi **o** hamda **o** harflari bilan ifodalanadi.

आ + ै = औ औ , औ , औ
 आ + ै = औ औ , औ , औ ।

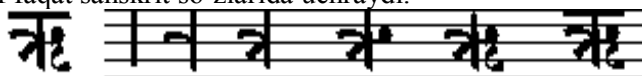
A, ś, Ǝ - qisqa unlilardir. Ular qisqa va uzuq holda talaffuz etiladi.

Aa, i, ɤ, E, Aa - cho'ziq unlilar. Ular davomli cho'ziq holda talaffuz etiladi.

Ee, Aa - diftonglar. Ularni yaxlit bir tovushdek talaffuz etish kerak.

Unlilar qatoriga ॐ tovushi ham kirib, u «ri» holida talaffuz etiladi.

Bunday harf faqat sanskrit so'zlarida uchraydi.

1-mashq. O'tilgan har bir unli harfni uch qatordan yozing.

2-mashq. Talaffuz qiling.

ab, sab, kab, āb, āp, āpkā, apnā, tab, kar, nānā, dādā, kam,

kām, mat, māt, mātā, kār.

in, inkā, is, iskā, itnā, iskī, inkī, pīnā, pānī, kis, kiskā,

kiskī, kitnā, kitnī, āpkī.

us, uskā, un, unkā, ūn, ūnkī, ūnkā, ūnī, tum, tū, dūr, dūrī, pur, pūrī,

utnā, utnī, nūr, nūrkā.

se, seb, de, dena, ke, kela, ne, terā, terī, merā, mere.

ko, do, or, orkā, os, oskā, to, so, sonā, lo, lāo.

a^ysā, a^ysī, a^yse, ka^ysā, ka^ysī, ka^yse, sa^yr, va^ysā, a^y.

a^or, ka^on, na^o, sa^o, ka^on, a^or, a^o.

a-ā, a-ā, i-ī, i-ī, u-ū, u-ū.

3-mashq. Devanagari harflari bilan yozing.

a, i, u, ā, ī, ū, e, o, ā, a.

ā, ī, ū, o, a^y, a, i, e, u.

ū, ī, a, e, a^o, o, a^y, i, ā.

a, ā, i, ī, u, ū, e, e, o, o.

a^y, a^o, a^y, e, e, o.

4-mashq. Ko'chiring va transkripsiyasini yozing.

N a m u n a: s-a.

A A Aa Aa Aa Aa A Aa Aa

Aa Aa Aa E E E Aa E

ś ś i i ś i E E Aa

Ǝ Ǝ Ǝ ʌ ʌ ʌ Ǝ ʌ
 Aa Ao Ao Ǝ ʌ Ǝ
 Ǝ Ǝ Ǝe Ǝe š i Aa Aa AO

5-mashq. O'qing:

A Aa A Aa š i š i Ǝ ʌ Ǝ ʌ
 Ǝ Ǝe Ǝ Ǝ Ǝe Ao AO AO Ǝ Ǝe
 A š Ǝ A š Ǝ Ǝ A š Ǝ
 Ǝ A š i Aa ʌ Aa i ʌ
 Aa Ao AO A Aa AO AO
 š i i š Ǝ Ǝe Ǝ Ǝe

6-mashq. yozing:

A Aa š i Ǝ ʌ Ǝ Ǝe
 AO AO Ǝ ʌ š i A Aa

Ikkinchi dars

TALAFFUZI O'ZBEK TILIGA O'XSHASH TOVUSHLAR

Hindiy tilida talaffuzi jihatdan o'zbek tiliga o'xshash undosh tovushlar mavjud bo'lib, ular quyidagilardir: **k, g, ch, t, d, n, p, b, m, r, l, s, sh.** Misollar:

kab, kān, kitāb, konā, kulī,
 āg, lagnā, gānā, gīt, gul,
 tab, tum, tīr, tīn, tel,
 dādā, dādī, dukān, denā, dilī,
 nānā, nānī, inkā, nek, nīlā,
 pitā, patā, kāpī, pīnā, pānī,
 bāt, bitānā, bulānā, kitābī, lab,
 mātā, bīmā, mīnā, momī, kām,
 lāl, log, lenā, lekin, līn.

Bu tovushlar quyidagicha yoziladi:

k क | व क क

g ग ग ग ग

t त | त त त

d द द द द

n न न न न

p प प प प

b ब व ब ब

l ल न ल ल

m म म म म

Misollar:

chanā, chālū, chīnī, chor, chust, chetan
 shām, shikār, shesh, shor, roshan
 sab, sīr, sonā, sūrat, seb, sastā
 rāt, rītā, rogī, rūp, retī, magar

ch tovushi **च** harfi bilan ifodalanadi.

s tovushi **स** harfi bilan ifodalanadi.

r tovushi **र** harfi bilan ifodalanadi.

sh tovushi **ख** va **ज** harflari bilan ifodalanadi.

z harfi faqat sanskrit so'zlarida ishlatiladi.

a, ā, i, ī, e tovushlarining undoshlardan so'ng yozilishi

Hindiy tilida unli tovushlar to'liq, ya'ni alifbo ko'rinishida faqat so'z yoki bo'g'in boshida yoziladi. Misollar:

Ab, Aag, śs, id, Es, ॠn,
 Ek, Aas, AOr, AaAa, Aai -

Unli harf undoshdan so'ng kelib u bilan birga bir bo'g'inni tashkil qilsa, u to'liq shaklda emas, balki maxsus belgilar orqali ifodalanadi, bunday belgilar m a t r a lar deb ataladi.

Qisqa **a** dan boshqa barcha unlilar o'z matralariga ega.

Qisqa **a** tovushi undoshlardan so'ng yozilmaydi, chunki har bir harf qisqa "**a**" bilan birgalikda bo'g'inni tashkil etadi. Misollar:

k ka, g ga, m ma, b ba, s sa, . bha

E s l a t m a: So'z oxirida kelgan undosh harf bo'g'in tashkil qilmay faqat undosh tovushni anglatadi.

Misollar: **km** - kam, **kb** - kab, **sb** - sab, **ds** - das, **tk** - tak.

Cho'ziq **ā** tovushi undoshlardan so'ng yozilganda **a** matra bilan belgilanadi va undosh harfdan keyin yoziladi. Misollar:

ka - kā, **ga** - gā, **ba** - bā, **na** - nā, **ra** - rā.

kam, **nam**, **nak**, **rat**, **bap**

Qisqa **i** tovushi **i** matrasi bilan belgilanadi va u undosh harf oldiga yoziladi, biroq undoshdan so'ng o'qiladi. Misollar:

ik - ki, ig - gi, ip - pi, in - ni, is - si.

idn, ibl, inb, idl, isr -

Cho'ziq **ī** tovushi **ī** matrasi bilan belgilanadi va undoshdan so'ng yoziladi. Misollar:

kl - kī, gl - gī, pl - pī, bl - bī, cl - chī.

tlī, tīs, dln, bls, glt -

e unli tovushi **e**, matrasi bilan belgilanadi va tegishli undosh harf ustiga yoziladi. Misollar:

ke ke, **be** be, **ne** ne, **se** se, **de** de,

der, **tera**, **mere**, **seb**, **lena** -

1-mashq. Talaffuz qiling.

kab, kitāb, kān, nāk, tīn, tīs, tūr, nek, der, āp, āpkā, apnā, din, dīn, bīs, gīt, tab, mat, māt, rāt, bāp, kam, kām, nām, mātā, pitā, ronā, rānī, lāl, ne, se, seb, terā, merā, in, inkā, is, iskā, un, ūn, ūnī, ūnkī, unke, bil, nib, dil, sir, bas, bad, bād, rāt, rām, shām, sher, desh, āg, denā, do, sītā, shak.

2-mashq. Har bir o'tilgan undosh harfni ikki qatordan yozing.

3-mashq. Har bir o'tilgan undosh harfni **Aa**, **š**, **i**, **E** unlilarining matralari bilan birga yozing.

4-mashq. To'g'ri talaffuz eting va devanagari harflari bilan yozing.

kā, gā, chā, tā, dā, nā, pā, bā, mā, lā, sā, rā, shā, ki, gi, chi, ti, di, ni, pi, bi, mi, li, si, ri, shi, kī, gī, chī, tī, dī, nī, pī, bī, mī, lī, sī, rī, shī, ke, ge, che,

te, de, ne, pe, be, me, le, se, re, she, kab, kam, kām, kālā, ki, kitāb, kī, kīl, kīlī, kelā, gat, galā, gal, gānā, gīrī, gilā, gīlā, gīt, gedā, chal, chāl, chāchā, chir, chīr, chīnī, chek, chet, chetan, tan, tar, tāt, tātā, til, tilak, tīn, tīs, tel, tere, dam, das, dām, dās, din, dil, dīp, dīdī, desh, denā, nam, nal, nām, nāk, nirā, nilā, nīchā, ne, netā, par, patā, pār, pās, pitā, pin, pīr, pīlā, pesh, peshā, bad, ban, bād, bān, binā, bil, bīch, bīmā, bel, mat, man, mās, mātā, mil, mīnā, minār, mel, merā, rag, ras, rāt, rānī, rile, rīti, rītā, reg, retī, lab, las, lāt, lānā, lipi, lān, līla, le, lenā, lekin, shak, shat, shān, shām, shilā, shikār, shīt, shīrā, sher, shes᳚h, sab, sach, sāt, sāl, sir, sirā, sītā, sīmā, se, senā.

5-mashq. O'qing.

Aab Aag Aap Aas idn inb isr ibl
 kb tb sb bs tln tls mlr mll
 km nm dm bm bls bln plr glt
 kam nam dam par seb der lena dena
 sat rat car kar mera tera merl terl

6-mashq. Ko'chirib yozing va transkripsiyalang.

km	kam	nm	nam	dm	dam
ds	das	tr	tar	bd	bad
idn	dln	iml	mll	icr	clr
se	seb	ne	neta	de	dena
mera	nam	merl	kapl	mera	bap
tera	nam	terl	kapl	tera	bap
iktab	calk	mgr	ixkar	leikn	

7-mashq. Har bir guruhdagi unli harflarni ularga tegishli matralar bilan almashtirgan holda so'z yasang.

N a m u n a: **n Aa m - nam**

n Aa m, t i n, t Aa r, k Aa m, m i l, n Aa k, k Aa n, s E n Aa, n E t Aa, m E r Aa, m E r i, k Aa p
 i, m Aa t Aa, p š t Aa, d š n, g Aa n Aa, c Aa r, s Aa t, s E b, g š l Aa, g i l Aa, d E x, x Aa m, x š k
 Aa r, k š t Aa b, c Aa c i, c i n i, p i l Aa, p E x Aa, b š n Aa, b i m Aa, k E l Aa, t Aa n Aa, s i m Aa -

8-mashq. Hindiy tili harflari bilan yozing.

kab, kām, mātā, pitā, ab, āb, āp, agar, din, nām, kāpī, das, bīs, sab, bas, chāk, sāt, kām, chār, kār, seb, sir, merā, merī, terā, terī, lenā, denā, lānā, māl, desh, beg, pilā, patā, dīdī, dādā, gīlā, gānā, gīt, lipi, shak, shām, shikār, shesh, rānī, rāt, mil, mel, retī, lekin, rītā, lab, sāl, par, pār, ānā, āo, gāo, lāī.

9-mashq. O'qing va transkripsiyalang.

Ab, Ada, Asr, Adb, Anar, Alg, Apar, Anek -
Aap, Aab, Aaid, Aadr, Aadab, Aabad Aaram, Aasan -
šs, šn, šsl, šse, šnam, šrada, šxara -
iman, iranl, id, idl, rlit, nlit -
Ek, Elan, EkaEk, Ekakl, dex, mel, sena, neta -

Uchinchi dars

TANGLAY TOVUSHLARI

/ Serebral tovushlar/

Hindiy tilida uchta tanglay tovushlari mavjud - **t_ɕ**, **d_ɕ**, **r_ɕ**. Ulardan **t_ɕ** va **d_ɕ** lar talaffuz jihatdan ingliz tilidagi **t** va **d** tovushlariga yaqin. Biroq ularning farqi shundaki, ingliz tilidagi **t** va **d** tovushlarini talaffuz etish jarayonida til uchi tanglay tepasiga tegib turadi, hindiy tilidagi **t_ɕ** va **d_ɕ** tovushlarining talaffuzida esa til tanglay tepasiga biroz tegadi-yu tezda oldinga sirg'alib boradi. Misollar:

t_ɕan, t_ɕat_ɕ, t_ɕikat_ɕ, t_ɕin, t_ɕim,

d_ɕar, d_ɕāl, d_ɕāli, d_ɕālnā, d_ɕerā

t_ɕ va **d_ɕ** tovushlari **ʃ** va **ʈ** harflari bilan ifodalanadi.

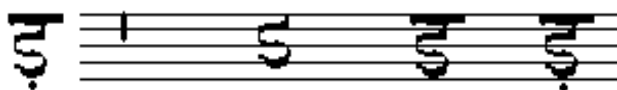

r_ɕ tovushi **t_ɕ** va **d_ɕ** tovushlariga deyarli o'xshash talaffuz etiladi.

Misollar:

bar_ɕā, bar_ɕī, par_ɕa, par_ɕe, nār_ɕī

r_ɕ tovushi **ʈʂ** harfi orqali ifodalanadi.

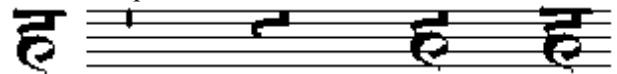

h va j undosh tovushlari

h tovushining talaffuzi o'zbek tilidagi **h** tovushiga o'xshaydi. Uni talaffuz etishda o'pkadan chiqayotgan havo oqimi hech qanday to'siqqa uchramaydi. **h** tovushi so'z oxirida kelganida deyarli eshitilmaydi. Misollar:

ham, hālat, honā, mahīnā, nigāh, rāh, māh.

Bu tovush **h** harfi orqali ifodalanadi.

j tovushi talaffuzi o'zbekcha «jon» so'zidagi «j», tovushiga mos tushadi.

Misollar: jānā, jāī, bāja, anāj, bīj.

j tovushi **j** harfi orqali ifodalanadi.

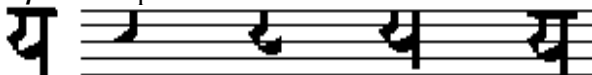
y va v yarim unli tovushlari

Hindiy tilida ikkita yarim unli tovush mavjud bo'lib, ular **y** va **v** lardir.

«y» tovushi engil va ravon talaffuz etiladi. Uni talaffuz etish jarayonida tilning yon chekkasi yuqori tishlarga yengilgina tegadi, tilning old qismi esa tekis holda yotadi.

Misollar: yā, āyā, nayā, nayī, naye, āy, jay.

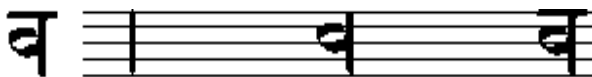
«y» tovushi **y** harfi orqali ifodalanadi.

O'zbek tilidagidek hindiy tilida ham «v» tovushi lab va tish yordamida talaffuz qilinadi, bunda pastki lab yuqori tishlarga yondoshadi. Biroq hindiy tilida bu tovush talaffuzi unli tovushga yaqin bo'ladi. Uning talaffuzi pastki labni yuqorigi tishlarga birozgina tekkazilgan holda kuch ishlatmasdan yengilgina amalga oshiriladi. (So'z oxirida bu tovush yengil talaffuz etilgan «o» tovushini eslatadi).

Misollar: vādī, javāb, saverā, bahāv, ve.

«v» tovushi **v** harfi shaklida yoziladi.

«o», «u», «ū» tovushlarining undoshlardan so'ng yozilishi

«o» unlisining matrasi **o** ko'rinishga ega bo'lib, u undosh harfdan so'ng yoziladi. Misollar:

ko -ko, lo -lo, do -do, jo -jo

mor, bot, log, xor, moʻsa

Qisqa «u» tovushi u matra bilan belgilanib, u undosh harfning tagiga qo'yiladi. Misollar:

ku - ku, gu - gu, lu - lu, su - su

tum, cup, bura, suna, gulab

Cho'ziq «ū» tovushining matراسi U ko'rinishiga ega bo'lib, u ham undosh harfning tagiga qo'yiladi. Misollar:

kl - kū, gl - gū, ll - lū, dl - dū.

tl , nlr, plra, slba, slrt

Ǝ va ʼ unli tovushlarining matralari r harfidan so'ng kelganda uning tagiga emas, balki o'rta qismiga qo'yiladi, ya'ni ʼ ru, ʼ rū. Misollar:

ʼic, guā, ʼlai , ʼbai ,

ʼs, ʼsl, ʼp, ʼpa, xuā

1-mashq. Talaffuz qiling.

tēa, tēā, tēi, tēī, tēu, tēū, tēo, tēe;

tēab, tēāī, tēek, tēīn, tēīm, tēīkā, tēīlā, gātēā, patēī, nikatē;

dēa, dēā, dēi, dēī, dēu, dēū, dēo, dēe;

dēar, dēāl, dēālī, dēākā, dēen, dēāle, dēerā, dēaliyā, radēar;

rēa, rēā, rēi, rēī, rēu, rēū, rēo, rēe;

barēā, barēī, parēā, rabarē, sarēak, larēkā, larēkī, gārēī, paprēī;

ha, hā, hi, hī, hu, hū, ho, he;

ham, hamārā, har, harā, hāl, hālat, honā, mahīnā, nigāh;

ja, jā, ji, jī, ju, jū, jo, je;

jān, jānā, jāti, jāī, jāēā, jagnā, jalnā, bīj;

ya, yā, yi, yī, yu, yū, yo, ye;

yā, nayā, nayī, yog, yūg, yuvak, ay,jay, chāy, āye;

va, vā, vi, vī, vu, vū, vo, ve;

vachan, vādā, vikās, vīr, ve, votʼ, saverā, jīvit, bahāv;

kakrēī, morē, havā, davā, divār, nātʼak, nātʼā, batʼan, bājā;

anāj, yād, yār, vāyu, āyu, pakarē, sarēak, savāl, savār.

2-mashq. Š, ʼ, ʼʼ, h, j, y, v harflarining har birini ikki qatordan yozing.

3-mashq. O'tilgan undosh harflarning har birini Au, Ǝ, ʼ harflarining matralari bilan birga yozing.

4-mashq. Ko'chiring va transkripsiyasini yozing.

nm, nam, namk, nmk, jl, jlvn, jlivt, jvan

km, kam, kama, kaiml, ya, nya, nyl, Aaya

hl, hal, halt, i\$kk\$, \$lm, \$ln, \$lka
 @a|, @a||, @alo, @era, b@'ā, b@'ā, ga@'ā, ja@'ā,
 jvab, sval, bhav, pav
 bura, bU, tum, tU,
 ās, āsl, xuā, āp,
 p@'ā, @alo, rho, jano -

5-mashq. O'qing.

jana, jaAo, jo, jUn, ijn, jlina, juda, jel, Anaj, blj, bja, gajr, vjh, vjUd, sjana -

hm, hmara, hlra, hra, hox, hal, hunr, hln, jgh, vjh, rah, raht, moh, mohn, dhl, dhej -
 yid, yar, yad, yug, yuvk, yuva, yog, yh, nya, soyl, jy, cay, ray, paya, byan, myUr -
 vtn, var, vadl, ivkas, vlr, vetn, vo\$, ve, vh, jvab, jvan, jlvn, sval, meva, sva, sevk, irvaj,
 bhav, pav, rav, jlv, sjlv, jmav, i\$kv -
 \$pk, \$a\$, \$apU, i\$kk\$, i\$ln, \$lm, \$U\$, \$ek, na\$kk, na\$a, be\$a, be\$l, be\$e, b\$uAa, s\$lk, se\$

@r, @a, @a||, i@ibya, @||, @ubana, @era, @oll, so@a, me@a, ll@r, le@a, rei@yo -
 b@'ā, b@'ā, k@'ā, k@'ā, sa@'ā, ja@'ā, jU@'ā, jo@'ā, ga@'ā, rb@'ā,
 s@'ā, pk@'ā, la@'ā, l@'āi -
 mera be\$a, merl be\$l, be\$l, bolo -
 jgh, merl jgh, terl jgh, terl jgh pr -
 ga@'ā, hmarl ga@'ā, hmarl ga@'ā se -
 s@'ā, b@'ā s@'ā, ss b@'ā s@'ā pr -
 tum bolo, tum kro, tum kam kro -
 merl kapl, nyl kapl, nyl iktab -
 kapl ADr iktab, be\$a ADr be\$l, be\$e -
 nya jlvn, nyl \$lm, b@'ā ga@'ā, nyl sa@'ā -

xuā, xuā kro, āp, āpa, ās, tum āsl ho -
 āic, vh guā, yh puāz, āko, tum āko -
 mUll, kull, tU, tum, pul, pUra, gul, nUr -

6-mashq. So'z va so'z birikmalarini talaffuz qiling. Devanagari harflari bilan yozing.

Merā, betā, merī, betī, hamārī mātā, hamārī kitāb, kitāb lo, kāpī lo, pānī lo, pānī do, chāk lāo, chāk lo, chāk do, rotī lo, rotī do, rotī lāo, javāb do, savāl karo, merā javāb, hamārā savāl, makān, hamārā makān, pānī pīnā, āj, āj kā dīn, nāl, nāl kā pānī, kal, kal ānā, kālā, kālī sārī, terā nām, hamārā nām, hamārā makān, dālī, dālī par dālo, dāk, dāk se, dāk se milā, dōl, dōl kā pānī, dōl se pānī do, barā shāl, kām shurū karo, pitā se bolo, pitā se kaho, jānā, mat jānā, jāo, tīkat, merā tīkāt, merā tīkat do, hamārā vatan, terā vetan, harī vādī.

7-mashq. Har bir guruhdagi unli harflarni ularning matralari bilan almashtirgan holda soʻz yasang.

c x n Aa, g l Aa b, x r x, p x r Aa, r x i, r Aa n Aa, j Aa d x, j Aa s x s, d n š y Aa, d E m, d E g E n Aa, d x r, d Aa b Aa r Aa, d Aa z i, s Aa h x, s E d x r, s E n Aa, s E n Aa i, s E b A h, s E y Aa g, s E r E c š, s Aa n Aa, s Aa n Aa r, s Aa l A h, s Aa h A n, h Aa l i, h Aa x, h Aa n Aa, h E n A r, v š r x p, r Aa g, v š m Aa h, y x n š \$, y E r Aa p, r Aa c A k, n Aa x, r Aa x A n, l E k š n, l E \$ A r, n x t A n, n E k i l A, n Aa n Aa, n Aa \$ š s, b Aa n Aa, b Aa t A l, b E n Aa i, b E r Aa i, b E l Aa n Aa, b E l Aa v Aa -

8-mashq. Oʻqing. Serebral tovushli soʻzlarni koʻchiring va transkripsiyasini yozing.

yh, yh iktab, yh kapl, yh ro\$!, ye balk -

vh, vh puāz, vh s@ʔk, vh subh, vh ga@ʔl -

Aaj, Aaj ka idn, Aaj ka kam, Aaj kl duinya -

mera be\$a, terl be\$l, hmare be\$e, hmarl mata -

ro\$l laAa, ro\$l lo, panl @alo, @ol se panl do -

yh \$ai, merl \$ai, yh sa@ʔl, lal sa@ʔl -

@ak jana, kl Aana, i\$kk\$ lena, i\$kk\$ do -

b@ʔl \$lm, hmarl \$lm, b@ʔl s@ʔk, kall \$ai -

nya mkan, hmara mkan, mkan ke ink\$ -

yh rb@ʔ, mera rb@ʔ, vo\$, hmara vo\$ -

t\$, ndl ka t\$, iknara, ndl ka iknara -

dukan, b@ʔl dukan, ro\$l kl dukan, Aa\$a -

Aa@ʔl, Aa@ʔl ka pe@ʔ, seb ka pe@ʔ, Anar ka pe@ʔ -

rei@yo suno, hmara ll@r, soya, panl ipAa -

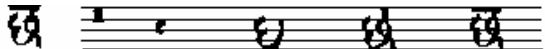
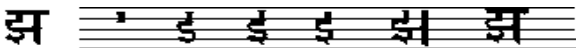
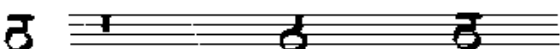
Toʻrtinchi dars

NAFAS UNDOSH TOVUSHLAR

Hindiy tilida undoshlar ikki guruhga boʻlinadi: nafassiz va nafas bilan talaffuz etiladigan undosh tovushlar.

Nafassiz talaffuz etiladigan undoshlar 24 ta boʻlib, ular quyidagilardir: **k, g, ch, j t, d, r, ṭ, ḍʱ, n, p, b, m, l, ṛ, s** va hokazo. Nafas bilan talaffuz etiluvchi undoshlar: - **kh, gh, chh, jh, ṭh, ḍh, ṛh, ṭh, ḍh, ph, bh**. Bu undoshlarni aytishda ularga mos nafassiz undosh tovushlar bilan bir qatorda kuchsiz, sezilar-sezilmas **h** tovushi ham qoʻshib talaffuz etiladi. Transkripsiyada bunday tovushlar ikkita harf bilan berilganiga qaramay ular yaxlit bir tovush sifatida talaffuz etilishi kerak. Shuni esda saqlash kerakki, tegishli nafassiz tovush va kuchsiz **h** tovushi bir paytning oʻzida talaffuz etilishi lozim, aks holda ular **k** va **h**, **g** va **h** kabi ikkita mustaqil tovush boʻlib qoladi: **paṛhā, ṭhā, ḍhonā, bhārī, phūl**,

Taqqoslang: konā-khonā, kāṭʱ-khāṭʱ, gorī-ghoṛī, bāg-bāgh,
chor-chhor, choṭī-chhoṭī, jaṛ-jhaṛ, jag-jhagṛā,
ṭek-ṭhek, pīṭ-pīṭʱ, ḍol-ḍhol,
ḍelā-ḍhelā, paṛā-paṛhā, baṛā-baṛhā, tānā-
ṭhānā, sāt-sāth, dūd-dūḍh, donā-dhonā,
bārī-bhārī, bar-bhar, pul-phul, pal-phal.
Nafas undosh tovushlari quyidagi harflar bilan ifodalanadi:

kha		%aI, Ie%
gha		`o@ʱ, ba`
chha		^o\$ā, rI^
jha		8@ʱ, bo8
ṭʱha		#a\$, pI#

dʒha	ढ	ढ	ढ	ढ	lol, lewla
rʒha	ढ	ढ	ढ	ढ	blʒa, slʒa
tha	थ	थ	थ	थ	qana, saq
dha	ध	ध	ध	ध	/ona, dʌ/
pha	फ	फ	फ	फ	fʌ, sʌ
bha	भ	भ	भ	भ	.ai, la.

«aʸ» va «a°» diftonglarining undoshlardan soʻng yozilishi

Ee - «aʸ» diftongi undoshdan soʻng kelganda «ew» matra bilan belgilanadi. U tegishli undoshning ustiga qoʻyiladi. Misollar:

kew kay, pew pay, new nay,
kewsa, jewsa, vewsa, bewl, cewn -

Ao - «a°» diftongi 0 matrasi bilan belgilanadi va u tegishli undoshdan soʻng yoziladi. Misollar:

k0 ka°, s0 ca°, n0 na°,
k0n, t0r, d0r, n0bt, l0\$

1-mashq. Talaffuz qiling.

Kha, khā, khi, khī, khu, khū, khe, khaʸ, kho, khao, khar̥ā, khānā, khilānā, khīrā, khulā, khusat̥, khet, khaʸr, khonā, kholnā, likh, likhā, dekh, dekhā, sīkhe, chakha°ti, sūkhā;

Gha, ghā, ghi, ghī, ghu, ghū, ghe, ghaʸ, gho, ghao, ghar, ghat̥, ghīrāo, ghī, ghut̥āī, ghūs, gherā, ghorʒā, gha°d, magadh, bāgh, bighā, paghā, beghar, nigharā, saghan;

chha, chhā, chhi, chhī, chhu, chhū, chhe, chha°, chho, chhat, chhātī, chhipā, chhīpī, chhurā, chhūnā, chherē, chha°lā, chhotēā, chha°nā, rīchh, bāchh, kuchh, bachhiyā, machhlī, bichhānā;

jha, jhā, jhi, jhī, jhu, jhū, jhe, jha°, jho, jha°, jhat, jhar, jhira, jhil, jhukao, jhuli, jhel, jholā, jhao, bojh, bojhal, ojha, sujhāo, tujhe;

tēha, tēhā, tēhi, tēhī, tēhu, tēhū, tēhe, tēay, t'ŭho, t'ŭhao, t'ŭhagī, t'ŭhākūr, t'ŭhikānā, t'ŭhīk, t'ŭhukrānā, t'ŭhekā, t'ŭhayn, t'ŭhokar, t'ŭhaor, pāt'ŭh, pāt'ŭhak, pīt'ŭh, āt'ŭh, bayt'ŭhā, at'ŭhāvan;

dēha, dēhā, dēhi, dēhī, dēhu, dēhū, dēhe, dēhay, dēho, dēhao, dēhalān, dēhāī, dēhilāī, dēhīlā, dēhulāī, dēhūh, dēhelā, dēhonā;

rēha, rēhā, rēhi, rēhī, rēhu, rēhū, rēhe, rēho, bārēh, dērēh, parēhā, parēhāī, arēhāī, dārēhī, bārēhī, sīrēhī, barēhe, barēho, barēhānā, barēhiyā;

tha, thā, thi, thī, thu, thū, the, thay, tho, thao, thakā, thālī, thir, thī, thukānā, thūk, the, thaylī, thorēa, thaosnā, sāth, sāthin, hāthī, nithār, ārth, sthān;

dha, dhā, dhi, dhī, dhu, dhū, dhe, dhay, dho, dhao, dhanī, dhānī, dhik, dhīmā, dhun, dhūm, dhelā, dhayrya, dhokhā, dhaot, virodh, anurodh, vidhi, virodhī, samādhi, adhikār, padhārā;

pha, phā, phi, phī, phu, phū, phe, phay, pho, phao, phatēā, phātēak, phir, phīkā, phulānā, phūl, phenil, phaylā, phorēā, phupherā, phephrēā, phūphā, phūphī, saphal, uphān;

bha, bhā, bhi, bhī, bhu, bhū, bhe, bhay, bho, bhao, bhai, bhārat, bhigonā, bhīkh, bhīlānā, bhūgol, bhed, bhayrav, bhojan, bhaotik, jīb, dubhātī, nibhānā, sabhā, sabhī, ubhār, ābhog.

2-mashq. Nafas tovushlarining har birini ikki qatordan yozing.

3-mashq. Har bir nafas tovushini barcha unli harflarning matralari bilan yozing.

4-mashq. O'qing.

il%, il%a, il%e, il%o, mt il%o, kapl pr il%o, de%, de%l, de%o, š/r de%o, mt de%o, E/r mt de%o, muġe, muġe do, kapl muġe do, bew#o, bew#e, bew#a, E#, E#a, E#e, E#l, mt E#o, haq, haq /ona, haq /oAo, %ana %ana, %ana %aAo, ro\$! %aAo, `l laAo, dhl %aAo, dU/ /ona, iglas se dU/ ipAo, p!`ŭo, kxanl p!`ŭo, iktab %olo, iktab %olo AOr nyl kxanl p!`ŭo, mere saq Aana, tuġe, tuġe qo@`ŭa-sa dU/ iplaE, %el %elo, %el %ela, #lk kha, #lk bolo, mera .ai ,

hmara .ai , hmara .art , /lre-/lre clo, yh flll, yh fl, âsl .aza, âsl .aza sl%o, @e!`Ů, @e!`Ů bje, @e!`Ů bje tk, ba!`Ů Aayl, Aa#, pa#, hmare saq, hmarl saiqn, haql, .art ka haql, tera haq, terl hqell, terl hqell pr, hmare haq, b@`Ůa `r, nya `r, `r kl ^t, ^t pr, ni ^t, ^o\$ā .ai, ^o\$! be\$!, ^o\$e balk, ^o\$! Ell, `l @all, `l laAo, !ai, !ai ml\$ŕ, !lla, !lla kro, /o%a dena, Anuro/ kro, ivro/, ivro/l, hmare ivro/ ;

kan-%an, kal-%al, klll-%ell, kela-%ela, kona-%ona, gt-`at, gana-`anl, igra-i`rav, guman-`umana, go\$ā-`o\$ā, car-`ar, cela-`enl, j\$ā-\$\$, ja@`Ůa-@a@`Ůa, ijrh-i@rl, jullus-@lana, jel-@el, \$k-#k, \$all-#all, i\$kana-i#kana, \$lka-#lk, \$ekl-#eka, @ak-lak, @al-lol, @ll-!lla, @ula-lula, @ol-lol, tall-qall, itrasl-iqrana, tUnl-qUnl, tell-qell, to@`Ůa-qo@`Ůa, dm-/m, dam-/am, dlmk-/lma, duinya-/uin, dUrl-/Ura, pl-fl, ipn-ifr, pulav-fulav, pUra-f\$ā, peā-fera, bla-.la, bat-.at, bl\$-.l\$ā, bura-.us, bex-.ez -

5-mashq. Talaffuz qiling va devanagari harflari bilan yozing.

khulā, khulī, kharā, rekhā, dekhā, khet, khīrā, khād;
gharāī, ghin, gharelū, ghāt`Ůī, ghiyā, ghorāī, gholā, ghotak;
chhāyā, chhalak, chhapā, chhārī, chhāpā, chhātī, chhūt, chhūnā;
jharā, jahārāan, jhāparā, jhārū, jhārāī, jhukānā, jhūtā, jhūtāhā, jholī,
jhumar;

t`Ůhat`Ů, t`Ůhat`Ůherā, t`Ůhat`Ůholī, t`Ůhālā, t`Ůhet`Ůh, t`Ůhīk,
t`Ůhos, t`Ůhor, t`Ůhot`Ůh t`Ůhelā;

dēhaliyā, dēhānā, dēhilāī, dēhil, dēhulāī, dēherī, dēholak;

dārāh, dārāhī, darāhiyal, naobarāh, parāhānā, sīr`Ůhī;

phalit, phāgun, phirānā, phulaorī, phūphā, phūtā, pherī, pherīvālā,
phaylānā, phorā;

bharā, bhājan, bhirāī, bhīgā, bhītar, bhunāī, bhūmi, bhūmikā, bherāiyā,
bhaotik;

ka°n, da°r, da°rā, da°ran, da°lat, pa°ne, pa°dha, la°t

dja°sā, dja°se, ka°sā, va°sā, pa°sā, sa°nik, pa°dal, pa°mānā, na°tik

6-mashq. Ko'chirib yozing. Nafas undoshli so'zlarning tagiga chizing.

Aa# idn, Aa# idn blte, mera .ai, mera .ai Aaya, mere saq AaAo, vh cla, vh pewdl cla, le%, Ek le% il%e, yh AOrt, vh puāz, mata AOr be\$!, be\$! bew#l, E#o, š/r bew#o, Es se pl`o, idn .r kam kro, dU/ iplana, hm .l, Aap .l, Aap ke saq, Aap ke pas, pUra nam il%o, yh smacar pl`Ůo, yh smacar suno, yh smacar mu@e sunaAo, kapl %olo, kharl pl`Ůo, Eesa %el, Eesl iktab, Eesa saql, qall me' fl r%o, qall se seb lo, vh ifr Aaya, hm ifr soye, b@`Ůa ^ed, b@`Ůa haql, %ull

jgh, %ull dukan, b@`a %et, hra %et, ^o\$a %et, `r kl ^t, haq /ona, /obl, b@a`a `@`a, ^o\$! `@`a, merl `@`a, `o@a ADr `o@a, GU# ADr sc, GU#a sc, Ga@a`a, Ga@a`a se, Ga@a`a dena, muGe yh Ga@a`a do, tum kOn ho, tum aSl ho, hona, Arbl .aza, aSl .aza sl%e, pewse lena, nOkR bulana, nOkR se kho, sewink, .art ka sewink, aSl sewink, @e!`a sO sewink, lai bje, Al`ai bje, .Uim, merl .Uim, yh .Uim, Aa/, Aa/a, Aa/a ser, dU/ ADr dhl, dU/ ADr `l, .ojn kro, .ojn laye, %ana %aye, tum ko %ana i%laye -

7-mashq. Har bir guruhdagi unilarni tegishli matralar bilan almashtirgan holda soʻz yasang.

b E e l, s E e r, p E e r, g E e s, k A D n, n A D, n A D b A t, p A D n E, / A D l, g A D r A v, % s l A D n Aa, g A D h A r, g A D p Aa l, p E e k E \$, p E e d Aa s x, n Aa m A k, g Aa . i, n s x Aa n i, b E r Aa b i, n E e t s k, n Aa s E n Aa, % Aa l i, t E e r Aa k, r A s i l Aa, r A s Aa i, r s v Aa j, l Aa l s t Aa, l s % Aa i, l s % s t, l E e s, l A D k s k, x E e l i, x A D h A r, s i m s t, s x r Aa j, s E r i l Aa, s E x i l Aa, s E l Aa b, s A D t E l Aa, h E e v Aa n, h E e r Aa n i, h Aa \$ A l, h Aa l i, m E e d Aa n, m E e l Aa, m Aa \$ A r, m Aa m s n, m A h A k, m A D j x d, m A D t, m A D l s k, m A D s m, r E x m -

Beshinchi dars VIRAM

Hindiy tili yozuvi boʻgʻinlidir, yaʼni har bir undosh harf qisqa «a» unlisi bilan birikib boʻgʻin hosil qiladi. Misollar:

k -ka, g -ga, m -ma, h -ha, x -sha.

Baʼzan undosh harflar qisqa «a» siz yolgʻiz holda ham ishlatiladi. Buni anglatish uchun viram belgisidan foydalaniladi. Viram yarim yotiq chiziqchadan iborat boʻlib, u tegishli undosh harfning tagiga qoʻyiladi. Misollar:

k(- k, g(- g, m(- m, h(- h, x(- sh.

@(yU\$! - dyūtī, A@(@a - ad@dā.

Ikkita undosh harflar orasida unli harf yoʻqligini koʻrsatish uchun doim ham viram belgisi ishlatilavermaydi. Koʻpincha uning oʻrniga murakkab birikma - ligatura ishlatiladi.

Ligatura - undoshlar birikmasi

Oralarida unli harf boʻlmagan ikki yoki uchta undoshning birikma holda yozilishi ligatura deyiladi. Ligatura, yaʼni ikki yoki uchta undosh

birikmasini yozish uchun har bir harfning o'ziga xos belgisini ajratish lozim bo'ladi.

Hindiy tili undosh harflarining ko'pchiligi tik /vertikal/ chiziqqa ega, ayrimlarida esa bunday chiziq yo'q. Shu bilan birga undosh harflarning ustki qismida yotiq /gorizontal/ chiziq mavjud bo'lib, /, z, q . harflarning ustki chizig'i uzuq holda yoziladi.

Undosh harflarning tik va yotiq chiziqlarini olib tashlagandan so'ng qolgan qismi ularning xarakterli bo'lagi hisoblanadi. Misollar:

g – Ġ, m – M, t – T ;

Ayrim undoshlarning xarakterli bo'lagi tik chiziqning o'rtasigagina tutashgan bo'ladi. [k, c, j, t, n, b, l, v] Ba'zi undoshlarda esa ustki yotiq chiziqqa ham yetib boradi. (% , g, /, Ġ, q, ` , p, f, ., m, y, s). Uchinchi guruhdagi undoshlar tik chiziqqa ega emasdir, shu sababli ularning xarakterli belgilari faqat ustki yotiq chiziqqa tutashgan bo'ladi (^, \$, #, @, !, r, h).

Undoshlarning yuqoridagi belgilariga bog'liq holda ligatura tuzishning ham uchta turi mavjud.

I. Tik chiziqqa ega bo'lib, xarakterli bo'lagi ustki yotiq chiziqqa yetib borgan undoshlardan ligatura tuzilganda ular yonma-yon yozilib, chapdan o'ngga qarab o'qiladi. Bunda birinchi harfning xarakterli bo'lagi olinib, ikkinchi harf esa to'liq holda yoziladi. Misollar:

g(+ d = Ġd gda, m(+ p = Mp mpa,

x(+ y = Xy shya, s(+ q = Sq stha.

II. Tik chiziqqa ega bo'lib, xarakterli bo'lagi tik chiziq o'rtasiga tutashgan undosh harflar ligatura hosil qilganda yonma-yon yoki ustma-ust holda yozilishi mumkin. Bunda birinchi harfning xarakterli bo'lagi olinib, ikkinchi harf to'liq holda yoziladi. Misollar:

b(+ l = Bl bla,

k((+ l = Kl kla

l(+ k = lk lka,

k((+ v = Kv kva

j(+ j = Jj jja,

k((+ % = K% kkha

c(+c = Ćc chcha,

k((+ t = Kt kta

III. Tik chiziqqa ega bo'lmagan harflardan ligatura tuzilganda ular ustma-ust yoziladi. Ularning o'qilishi yuqoridan pastga qarab bo'ladi. Misollar:

d(+ d = Ċ dda \$(+ # = Ê t't'ha

@(+ @ = Ĭ d'd'a \$(+ \$ = Ê t't'a

Turli xil ligaturalarga misollar:

v(+ d = Vd vda l(+ d = ld lda

d(+ v = Ū dva l(+ k = Lk lka

doSt, doStl, raSta, icÉl, puStk, puStkaly, maSko,

ihNduStan, VyiKt, xiKt, Klas, SkUl, Kya, ivŪa, ivŪaly,

Pyala, AC^a, mnuZy, pTnl, xaiNt, bCca, ^uÉl, Ala, mrMmt, muLla -

r harfi undoshlardan oldin va keyin turlicha ko'rinishda yoziladi. U undoshlarning oldida kelsa, « **R** » belgi bilan yozilib, bu belgi **reph** deb ataladi. Reph belgisi **r** harfi qaysi undoshdan oldin kelsa, o'sha harfning ustiga qo'yiladi. Misollar:

AqR - arth, kmR - karm, /mR - dharm

mŪ%R - mŭrkh, mugR - murg, mudaR - murdā

Agar undosh harf **š**, **i**, **E**, **Ee**, **Ao**, **AO**, unlilarning matrasi bilan birga kelsa, reph belgisi matradan so'ng qo'yiladi. Misollar:

kuslR - kursī, plveR - pŭrve.

r harfi tik chiziqli undosh harfdan keyin kelsa, ([) yotiq chiziqcha bilan belgilanadi va bu belgi tik chiziqning o'rtasiga tutashtirib yoziladi. Bunday hollarda agar undosh harf tik chiziqqa ega bo'lmasa, tegishli harf tagiga(~) belgi qo'yiladi. Misollar:

g[am - grām, pTM/an - pradhān, ibTMj - brij,

raZ\$~ - rāsht Ūr, \$~ - t Ūre, @e~s - deres

r harfi **x** harfidan keyin kelsa **e[** birikma ko'rinishida yoziladi. Misollar:

èTMm - shram, è[l - shrī, èTMlman -shrīmān,

èTMota - shrotā, èTMeZ# - shresht Ūh.

@ unlisi undosh harfdan so'ng « **ā** » belgisi bilan yozilib, bu belgi tegishli undoshning tagiga qo'yiladi. Misollar:

v + @ = vā vri, vāz vris Ūh

k + @[= ²kri, ²zk kris Ūhak

k(va **z** – harflarining birikmasi **=**, shuningdek, **t**(va **r** harflari birikmasi **]** yoki **t[** holida yoziladi. Misollar:

ix=a, ix=k, ixi=ka, ix=aly,

imt[, pt[, pat[, rai[, ya]a -

Ko'p ishlatiladigan ligaturalar ro'yxati

k(+ % = K% kkha
 k(+ t = Kt kta
 k(+ y = Ky kya
 k(+ r = ' kra
 k(+ l = Kl kla
 k(+ v = Kv kva
 k(+ z = = ksha
 k(+ ③ = ² kri
 %(+ y = :y khya
 %(+ v = :v khva

g(+ n = Gn gna
 g(+ y = Gy gya
 g(+ r = gTM gra
 g(+ l = Gl gla
 g(+ v = Gv gva
 `(+ n = ~n ghna
 `( + r = `TM ghra
 c(+ ^ = C^ chchha
 c(+ y = Cy chya
 j(+ y = Jy jya
 j(+ v = Jv jva
 n(+ m = Nm nma
 n(+ y = Ny nya
 p(+ t = Pt pta
 p(+ n = Pn pna
 p(+ y = Py pya
 p(+ r = pTM pra
 p(+ l = Pl pla
 b(+ d = Bd bda
 b(+ y = By bya
 b(+ r = bTM bra

b(+ l = Bl bla
 b(+ v = Bv bva
 .(+ r = .TM bhra

\$(+ # = É tTM tTMha
 \$(+ r = \$~ tTMra
 @ (+ r = @~ dTMra
 t(+ q = Tq ttha
 t(+ n = Tn tna
 t(+ y = Ty tya
 t(+ r = tTM tra
 t(+ v = Tv tva
 q(+ y = Qy thya
 d(+ / = × ddha

d(+ m = Ú dma
 d(+ y = Û dya
 d(+ r = dTM dra
 d(+ v = Ü dva
 d(+ ③ = dTM dri
 /(+ y = ?y dhya
 /(+ r = /TM dhra
 /(+ v = ?v dhva
 n(+ t = Nt nta
 n(+ d = Nd nda
 n(+ / = N/ ndha
 x(+ r = èTM shra
 x(+ l = Xl shla
 x(+ v = Xv shva
 z(+ \$ = Z\$ shtTMea
 z(+ # = Z# shtTMha
 z(+ p = Zp shpa
 z(+ y = Zy shya
 s(+ k = Sk ska
 s(+ \$ = S\$ sta
 s(+ t = St sta

s(+ q = Sq stha
 s(+ n = Sn sna
 s(+ p = Sp spa

m(+ p = Mp mpa	s(+ f = Sf spha
m(+ . = M. mbha	s(+ m = Sm sma
m(+ y = My mya	s(+ y = Sy sya
m(+ r = m TM mra	s(+ r = s TM sra
m(+ l = Ml mla	s(+ l = Sl sla
m(+ h = Mh mha	s(+ v = Sv sva
l(+ k = Lk lka	h(+ m = ð hma
l(+ y = Ly lya	h(+ y = ð hya
v(+ y = Vy vya	h(+ n = ô hna
v(+ r = v TM vra	h(+ r = h TM hra
x(+ c = Xc shcha	h(+ v = ø hva
x(+ m = Xm shma	h(+ @ = ò hri
x(+ y = Xy shya	

1-mashq. So'zlarni ko'chirib yozing va ligaturalarning tagiga chizing.

Kya, ivûa, ivûaly, ivûaqlR, A?yay, A?yapk, A?yaipka, ?yan;
dSt, dSta, bSta, raSta, doSt, doStl, ihNduStan ;
A=r, ix=a, ix=k, xix=ka, k=a, r=a, =ma, prl=a ;
ANn, ANya, ANdr, suNdr, xaiNt, bNd, Nyay, Nyara ;
p], ic], im], S]l, pu], rai], ne], i]kal ;
pTM/an, pTMit, pTMtl=a, pTMja, pTMcar, pTMcilt, pTMvex, pTMsar ;
Pyas, Pyasa, Pyar, Pyara, Pyarl, Pyala, Pyall, Pyano ;
ivXv, ivXvas, Xvas, Xvet, Xlok, muiXkl, piXcm, rXk ;
vKt, Klas, i'ya, xiKt, VyiKt, irKt, irKxa, rKt ;
nZ\$, poZy, puZ\$, puZ\$I, puZp, .lZm, raZ\$~, èTMeZ# ;
pûa, mû, sûr, sûa, sûU, .ûa, bûa, bûls ;
sCca, bCca, bCcl, bCce, kCca, kCcl, pCcl, pCcr ;
sJja, lJja, lidjt, rJjU, ^Jja, /Jjl ;
sÊa, sÊl, .Ê, bÊa, lÊ U, rÊU, kÊa, gÊa ;
.ûa, lûU, rû, rûl, kûU, gûa, gûl ;
lûU , Aûa, gûl, i\$ûa, i\$ûl ;
cKkr, cKka, cKkl, ^Kka, \$Kkr, i\$Kkl, qKka, pKka ;
@Bba, @Bbl, dBbU, xBd, piBlk ;
SkUl, SkUll, Sklm, Skec, S\$ec, S\$e\$, S\$exn ;
Sqan, Sql, Sqigt, Sqapn, Sqayl, iSq, iSqit ;
Snan, Sneh, Snehl, SpZ\$, Spexl, Spo\$R, Smark, Syahl ;
Svagt, SvPn, Svr, Sva/ln, SvSq, Svâp, Svlkar, Sv.av;

SvgR, vzR, vzaR, ivûaqIR, AqR, kusIR, mugR, mugIR;
²iz, ²zk, vâ=, vâi×, vâ×a, gah daiZ\$, dāXy;
 IMba, ivIMb, mrMmt, inMn, sMman, mK%on, mK%l -

2-mashq. Undosh harflarni ligatura holida yozing.

k(+ k g((+ g c(+ c p(+ p x(+ m b(+ b
 k(+ l g(+ ` c(+ ^ p(+ r x(+ y b(+ r
 k(+ r g(+ d c(+ y p(+ y x(+ r b(+ y
 k(+ z g(+ v p(+ l x(+ l b(+ l
 k(+ y g(+ r p(+ t x(+ t b(+ d
 s(+ s s(+ % s(+ y h(+ @ m(+ m
 s(+ t s(+ \$ s(+ r h(+ r m(+ p
 s(+ q s(+ p s(+ l h(+ v m(+ y
 s(+ n s(+ f s(+ v h(+ y m(+ r
 s(+ k s(+ m s(+ \$ m(+ h m(+ b

3-mashq. O'qing. Ligaturali so'zlarni ko'chirib yozing.

puStk %olo, puStk bNd kro, khanl pl'ŭo, le% il%o;
 mera doSt, mera imt[, hmarl doStl, hmare im];
 suNdr bCca, suNdr bCcl, suNdr sa@ŭl, suNdr ic];
 ?yan, ?yan se, ?yan se il%o, nya xBd ?yan se il%o;
 kapl lo, kapl %olo, kapl bNd kro, kiva suno;
 A=r, yh A=r, ye A=r, ye nye A=r, ye nye A=r il%o;
 k=a, hmarl k=a, hmarl k=a ko, hmarl k=a ko de%o;
 do vzR, do vzR blte, do vzR bad, do vzR se;
 iks p™kar, šs p™kar, šsl p™kar, šs p™kar ka;
 Klas, hmarl Klas, vKt, vKt pr Aana, hr vKt;
 SkUl, SkUl ka bCca, hmara SkUl, hmare SkUl ke bCce;
 Pyar, Pyara, Pyarl bCcl, Pyas, Pyasa, Pyase log;
 prl=a, prl=a dena, ivûaqIR, hmara ivûaly;
 hmare ivûaly ka ivûaqIR, puStk, puStkaly;
 xBd, nya xBd, ihNdl .aza ka xBd;
 ihNdl .aza sl%e, EdRU .aza kl khanl, khanl sunaAo;
 A>yas, A>yas il%o, yh A>yas pl'ŭo, A>yas ?yan se pl'ŭo;
 icÉl, im] kl icÉl, mere im] kl icÉl, mere im] kl icÉl Aai-

4-mashq. Devanagari harflari bilan yozing.

āj mere pās ānā, hamāre sāth pustakālay āo, patr parāho, kahānī dhyān se sunāo, gyārah din bīte, gyārah din bād, din a°r shām, pustak a°r kāpī, akshar a°r shabd, hindī bhās उहā, barā ghar, barā makān, hārdik, hārdik svāgat, hamārā hārdik svāgat, dost kī chitātehī, pitā jī kā svīkār, hamārā shikshak, shikshā, shikshā pānā, vidyālay, kshamā karo, kshamā kījiye, andar mat ānā, idhar āo, udhar mat jānā, kursī, kursī par ba't उहो, khānā khāo, naokar se kaho, pānī lāye, jaldi se lāye, jaldī se vāpas ānā, shram karo, vishrām kījiye, bachcho, namaste, shikshak jī, namaste, kharā honā, pasand honā, pasand ānā, prasann honā, chitr banānā, gharī dekho, prāchīn samay, prāchīn samay se, ek din kī bāt, red उीयो suno, red उीयो se, samāchār suno, māsko ke samāchār.

5-mashq. Orasida unli tovush bo'lmagan harflar birikmasini ligatura shaklida yozgan holda so'zlarni ko'chiring.

pus(tk, vk(t, mU(y, mul(k, p(r/an, kur(sl, net(r, s(pz(\$, s(mark, s(yahl, s(qayl, s(qan, s(vr, p(rap(t, st(y, st(kar, scez(\$, k(ro/, isk(ka, s%(y, sk(zm, x(lok, x(vas, x(vet, x(ait, x(rlman, x(rimk, xk(it, v(yk(it, vol(\$, v(ud(i/, k(uzk, ivs(imt, vak(y, ivd(roh, ivd(vez, ivd(ya, ivd(yut, ivc(yut, vs(tu, vs(t(r, vri(jt, vr(g, yud(/, yat(ra, lj(ja, n(ut(y, Ac(^a, lc(^n, pt(nl, put(rl, n(yay, /r(m, d(rohl, d(vara, ds(tk, Et(sah, Et(sv, Et(suk, ibs(tr, kj(jl, kut(ta, kr(m, k(zet(r, g(rh, g(ram, g(ram(y, ^p(pr, ^b(bls, vn(ya, jl(lad -

6-mashq. Ko'chiring va transkripsiyasini yozing.

kapl ADr puStk, xBd ADr vaKy, A=r ADr xBd, Pyala ADr iglas, panl ADr dU/, xKkr ADr nmk, xer ADr rl^, haql ADr kuDa, tota ADr mor, caca ADr cacI, mata ADr iptā, be\$a ADr be\$I, ADr t ADr mdR, b@ Ua ADr ^o\$a, AC^a ADr bura, mera Sqan, merl jgh, mera doSt, mera im], tera p], terl icEl, hmarl iktab, hmarl puStk, `l ADr mK%n, dhl ADr dU/, mUll ADr gajr, lal ADr plla, hra ADr nlla, kala ADr .Ura, nak ADr kan, haq ADr hqell, gdRn ADr pl#, ix=k ADr ixi=ka, k=a ADr SkUl, @eSk ADr cak, Aana ADr jana, %ana ADr plna, rona ADr alana, š/r Aana, E/r jana, vaps Aana, %@ Ua hona, haidRk Svagt, yaJa pr jana, doSt ka SvIkar, Aaram kro, ivē™am kro, =ma kliyje, xui'ya, b@ Ua raSta, c@@ Ua s@ Ua, hmara magR, hmara pq -

7-mashq. Undoshlar birikmalarini yozing. Ushbu ligaturalarga so'zlar tanlang.

k(+ l t(+ y d(+ / d(+ y \$(+ r t(+ r

s(+k p(+t \$(+\$ h(+ \$ d(+r b(+d
 s(+t n(+t k(+r h(+ d(+v p(+y
 t(+k t(+n k(+z z(+ \$ v(+d v(+y
 c(+c k(+ % p(+l m(+y n(+y v(+r
 @(+r s(+n l(+p s(+y .(+y x(+m
 l(+l s(+v x(+r k(+k .(+r z(+ #
 t(+t p(+n k(+y p(+r d(+l m(+l

Oltinchi dars

BURUN UNLI TOVUSHLARI

Hindiy tili unlilari ikki turga bo'linadi - sof unlilar, burun unlilari. Sof unlilar **a, ā, i, ī, u, ū, e, a^y, o, a^o**. Bu tovushlarni talaffuz etganda havo oqimi faqat og'iz bo'shlig'i orqali chiqadi.

Burun unlilarini talaffuz etish jarayonida havoning bir qismi burundan chiqadi.

Har sof unli o'zining burunlashgan juftiga ega. Burun tovushlari transkripsiyada /~/tilda ishorasi bilan belgilanadi.

Misollar: **ā, ã, ĩ, ĩ̃, ũ, ù**, va h. k. z.

Burun unli tovushlari quyidagilar: **ā, ã, ĩ, ĩ̃, ũ, ù, ě, õ, â^y, â^o**.

Hindiy tilida burun unlilari (\) chandrabinu ishorasi bilan belgilanadi. Bu belgi burun unlisining ustiga qo'yiladi. Misollar: **A\, Aa\, š\, f\, ¥** va h.k.

i, Ee, Ao, AŎ unlilarining burunlashgan shaklini ko'rsatish uchun ularning ustiga chandrabinu emas, balki bindu (') nuqta qo'yiladi. Misollar:

i', Ee', Ao', AŎ' ;

kha\, yha\, vha\, kuAa\, ma\, cad ;

khl', yhl', vhl', nhl', Aai', gi' ;

ku\vara, mu\h, phu\c, phu\ca, phu\cl ;

¥\$, ¥ca, ¥cai, sU\@Ź, hU\, bUd ;

me', ^te', iktabe', mataE\, .azaE\, s.aE ;

pew'#, pew's#, pew'ts, Ee'#, Ee'#n, Ee'#U ;

go'd, balo', la%o', mataAo', .azaAo', Ao'# ;

cŎk, ^Ŏ'k, jŎ''@a, pŎ'@a, AŎ''/a -

«Ñ» burun undoshi

n harfi sof **n** undoshi hamda **ñ** burun undoshini anglatib keladi. Misollar:

dan dān, kan kān,

xaiNt shānti, bNd band.

Hindiy tilida «**ñ**» burun undoshining bir necha turi bor. Bu tovush hosil bo'lish o'rniga ko'ra tanglay orti, tanglay o'rtasi, tanglay oldi turlariga bo'linadi. «**ñ**» tanglay orti burun tovushini talaffuz etish jarayonida nutq organlari «**k**», «**g**» tovushlarini talaffuz etish holatida bo'ladi, biroq havo

oqimi burundan chiqariladi. Bu tovush «k», «kh», «g», «gh» lar oldidan keladi. Misollar:

gañga, añk, kañghi, pānkh, aṅg.

Bu tovush ; harfi bilan belgilanadi.

g:(ga gangā, A:(k ank, p:(% pankh, k:(\ kanghī.

; harfi boshqa undoshlar bilan ligaturada quyidagicha yoziladi:

k:(\, p%, il½.

«ñ» o'rta tanglay tovushini talaffuz etish jarayonida nutq a'zolari «ch», «j» tovushlarini talaffuz etish holatida bo'ladi, biroq havo burun orqali chiqadi. Bu «ch», «chh», «j», «jh» tovushlaridan oldin ishlatiladi. Misollar:

panchhī, anjan, jhanjhat ८, anchal.

Bu tovush Ā harfi bilan ifodalanadi.

kuĀ(jl kunjī, pĀ(\ panchhī, AĀ(jn anjan, AĀ(cl anchal

«Ā» harfi boshqa undoshlar bilan ligaturada quyidagicha yoziladi: kuHjI, pH\I, AHjn, AHcl, GHG\;

«j» va «Ā» harflarining birikmasi alohida shaklga ega bo'lib, D ko'rinishda yoziladi. Bu ligatura alohida harf sifatida tushuniladi va «gya» deb o'qiladi. Misollar:

Dat, Dan, ivDan, AaDa -

Tanglay oldi «n» burun tovushini talaffuz etish jarayonida nutq organlari «t ८» va «d ८» tovushlarini talaffuz etish holatida bo'ladi, biroq havo oqimi burundan chiqariladi. Bu tovush «t ८», «t ८h», «d ८», «d ८h» tovushlaridan oldin ishlatiladi. Misollar:

and ८ā, jhand ८ā, kant ८h, t ८hand ८ā.

Bu tovush ikkita harf orqali belgilanadi: , va u .

and ८ā,

ḡ, (ḡa jhand'ḡā, #, (ḡa t'ḡhand'ḡā.

, va **u** harflari yuqoridagidan boshqa hollarda oddiy «n» tovushi holatida o'qiladi. Misollar:

=, kshan, ṭā, l tarunī, Edahr, udāharan.

, harfining boshqa undoshlar bilan birikmalari quyidagicha yoziladi:

A<ḡa, `<Ṣa, #<ḡa, ḡ<ḡa, d<ḡa;

Anusvara

n, ;, Ā, , , **u** harflari undoshlar oldidan kelganda odatda nuqta

(') ko'rinishidagi belgi bilan ifodalanadi va bu belgi «anusvara» deb ataladi. Anusvara «n» tovushi qaysi harfdan keyin talaffuz etiladigan bo'lsa, o'sha harfning ustiga qo'yiladi. Misollar:

g:(ga – g'ga, kuĀ(jl – ku'jl, A,(ḡa–A'ḡa, bn(d–b'd

m harfi undoshlar oldidan kelganida ham u anusvara bilan almashtirilishi mumkin. Misollar:

AarM. – Aar', sMbN/ – s'b'/'

«b», «bh», «p» undoshlari oldida hamda **Ev'** va **Svy'** so'zlarida anusvara «m» tovushi holda talaffuz etiladi. Misollar:

l'ba lambā, Aar'. ārambh, p'p pamp.

1-mashq.

ākḥ, ākhē, mā, māḡ, hā, chād, chādī, jāch, chhās;

chāger, chādiyā, chhāt'ḡāī, jhāchā, jhād'ḡulā, t'ḡākānā, d'ḡās, bāglā,

nīdāsā, phīkā, īch, chhīk, chhīka, chhīt'ḡā, djhīsī, dēīg, nīd, nīo, sīg, sīk;

ghūdēī, tikhūtēā, pahūch, pahūchī, phūkār, phūsī, mūh

ghūt'ḡ, ghūsā, tēhūt'ḡh, t'ḡhūs, dēūgar, pūjī, pūchh, phūk, mūchh;

t'ḡēt'ḡ, t'ḡhēgā, pēg, pēdī, phēt, phētēā, bēt, bēēā, bhēt;

tā^ytīs, pā^ytīs, pā^ysat'ḡh, pā^ytē, bā^ygan, bhā^ys, bhā^ysā;

ghōghā, ghōt'ḡū, chōgā, jōk, jhōk, jhōtēā, jhōnā, tēōtēī;

chā^ok, chā^otīs, chhā^ok, d'ḡā^orēī, dhā^okū, dhā^odj, dhā^os, lā^odā.

bhand'ḡār, bhangī, mandēlī, mandēap, mās, band, t'ḡhandēā, t'ḡhand,

than'ḡā, chukandar, kintu, chintā, pankh, pankhā, pankti, banjar,

bandar, bandhu, bhūkand'ḡ, bhūkamp, rang, ranj, ranjīdā, rand'ḡā,

langūr, lambā, lambāī, vanchit, vansh, sampann, pasand.

2-mashq. O'qing.

ha\, ma\, ma\g, ca\dl, ca\dl, Aa\k, Aa\%, Aa\\$, Aa\t, Aa\cl ;
 khl', nhl', vhl', boll', de%l', i'\$, i'/n, i@url, Aai', soi' ;
 sU\@`U, pu\^ala, fu\ka, mu\h, â\va, ku\vr, ku\vara, su\`ana, E\@ela ;
 x\c, x\ca, x\cai, x\can, x\\$, kU\ca, kU\cl, gU\ga, gU\j, `U\`\$;
 me', Aa\%e', iktabe', laye', Aaye', mataE\, .azaE\, vStuE\, senaE\ ;
 mew', hew', pew'tls, tew'tls, .ew's, sew'tls, Ee'#, Ee'#n, Ee'#U, Ee'@`Ua ;
 balo', AOrto', bCco', `ro', mkano', ho'#, so'/a, Ao'\$, Ao'#, Ao'@a ;
 .O', .O'ra, .O'ka, IO'g, IO'@a, kO'/, rO'd, rO'dn, sO'pa, AO'/a -
 @'@a, @'@a, g'ga, n'ga, s', s'tan, s'jlda, pTMb'/, s'ict ;
 x'ka, x'ikt, b'd, s'k\$, s'?ya, vs't, ps'd, ih'dl, Aan'd ;
 l'ba, l'bai, Aar', s'b/, cu'bn, cu'bk, s'.v, s'bl, s'boi/t, s'.aivt, s'pkR, p'p, c'pt, c'pk, c'pi ;
 AaDa, Dan, ivDan, Dapk, Dat, Data, Dait, s'Da, pTMitDa -

3-mashq. ;, Å, , undosh harflarning har birini va **D** ligaturasini ikki qatordan yozing.

4-mashq. yozing va transkripsiyalang.

A'/a, A'/er, A'/era, k'`l, k'/a, `'\$a, `'\$l, ^te', puStke', me', iciÉya\, bole', boll', gi', =, tā,l, Édahr., s'jn, s'c, m'@p, p'i@t, A'@a, ka\\$, %l'c, %U\\$, sa\p, @\s, j'gl, hew', hm hew', pa\c, mew' hU\, de'ge, dU\ga, le'gl, `a,a, pU.R, A\gU#l, inb'/, s'yuKt, ikr., =, Dan, ivDan, kar., .az., pTMa., pTMer.a, s'Da, Aa\sU, sU\@, mu\h, da\t, cui@`Uya\, ici@`Uya\, i@iBbya\, ga\v, Kyo', kew'cl, ta\ga, pl'g, s'gl't, sa\g, ^la\g, is'h, @a\sl, @'@a, inpu., s'?ya, Data, pTMitDa, ivDan -

5-mashq. O'qing. Burun unlili so'zlarni yozing.

ngr me', caro' Aor, hmare s'b'/l, mew' Aa\$, ve jaye', ENhe' dena, dono' ko, m\uh me' r%a, logo' ko, pa\c vzo'l me', Aate ho'ge, Ab ve #lk hew', vha\ ka smacar, `'\$a bjana, Aar'. se A't tk, ¥ce vā= pr, j'gl ke vā= se, vewDaink log, s'sar ka, gehU\ AOr kpas, Anek nidya\, yha\ phu\ca qa, ja rhe hew', ja rhl ql', ih'dl .aza, En idno' se, pa\cvl' k=a kl prl=a, A'/erl rat, .art ka @'@a, ds idn ke ANdr, sb pTMbN/ kro, puStk bNd kre', %eto' kl is'cai, AiNtm bU\d, talab kl nl'v, ghrl n'l'd, ivUaqlR ka inb'/, kaipya\ %ole', Aa/e `'\$e me', vs't ka idn, lal r'g ka, š|\$o' ka mkan, .ew's ka dU/, #'@a panl, ga@`U se jaye'ge, pa\c Édahr., ku^ nhl' bole, =ma ma\gl, do \$oipya\, itr'ga @'@a -

6-mashq. Devanagari harflarida yozing.

Yahā āo, vahā jāo, idhar ba^yt^hhē, udhar na jāiye, merī kitābē, bachchō se kahē, pāt^h yād karē, kahāniyā par^hhī, kāpiyā kholī, ye merā sambandhī he, vo hamārī kakshā he, in sthānō par, un makānō mē, pustak ke pratham bhāg mē, āgyā denā, shikshā pānā, mūh dhoo, sambhav he, sanyukt

rās ʔht ʔr, bhārat kā jhandā, hamārā sangh, is mē kyā antar he, us ko shānt karo, chintā mat kījiye, do vākye likhe, tīn naye shabd parho, shabdō ko kāpī mē likhiye, relgārī kā injan, tumhē mālūm he, hā mujhe mālūm he, ve kuchh nahī bole, kshamā māgī, unhē bāhar jānā thā, krodh ānā, bhārat kī yātrā, videshī yātrī bhārat āte hē, vo bahut prasann he, āsū pōchho, hāthī ke dāt, hāthī ke dāt lambe hote hē, ye merā gāo he, ye pustakālay he, mīt ʔhe phal khilāye, ādherī rāt mē, sankat ʔ mē par ʔā, sājh kā samay, ye merā kām nahī he, thorē hī dinō mē, donō or se, yahī āiyē, ye samāchār sunē, ye samāchār sunāyē.

7-mashq. n, , m, ; undoshlarini anusvara belgisini ishlatgan holda ko'chirib yozing.

A:(k, d<@, bNd, AHcl, prNtu, ikNtu, `<\$a, #<@a, xaiNt, p¼, A½, A<@a, icNta, gM.lr, mNt[l, pa<@v, pi<@t, pH^l, AHjn, bulNd, inbN/, ANtr, xaNt, GHG\$, k:(^l, sNtan, sNket, turNt, VyHjn, g<@a, kuHjl, Andr, ATyNt, keNd/, il½, ANt, AiNtm, @<@a, A<@, sNdeh, AanNd -

Yettinchi dars

O'ZLASHMA TOVUSHLAR VA ULARNING YOZILISHI

Hindiy tilida arab va fors tillaridan o'zlashtirilgan so'zlar ko'plab uchraydi. Tabiiyki, so'zlar bilan bir qatorda hindiy tilida mavjud bo'lmagan tovushlar ham kirib kelgan. Bunday tovushlarni yozuvda ifodalash uchun devanagari alifbosida talaffuzi mazkur o'zlashma tovushlarga yaqin bo'lgan harflardan foydalanilgan. Odatda, bunday harflarning tagiga nuqta qo'yib ishlatilgan, biroq hozirgi kunda ko'pgina hollarda nuqta tushirib qoldiriladi.

«kʔ» harfi «k» tovushidan qattiqroq talaffuz etiladi. Uning talaffuzi o'zbek tilidagi «q» tovushiga mos tushadi. Transkripsiyada u «q» harfi bilan belgilanadi. Misollar:

kʔlm qalam, kʔd qad, kʔdm qadam,

ikʔssa qissā, kʔmt qīmat.

«xʔ» harfi o'zbek tilidagi «x» tovushiga yaqin bo'lgan tanglay orti tovushini anglatadi. Bu tovush transkripsiyada «x» harfi bilan belgilanadi. Misollar:

%ʔld xūd, %ʔn xūn, %ʔux xush,

%ʔuxl xushī, i%ʔdmt xidmat,

«gʻ» harfi tanglay orti tovushi hisoblanadi va u oʻzbek tilidagi «gʻ» tovushiga mos tushadi. Bu transkripsiyada «gʻ» harfi bilan belgilanadi. Misollar:

bagʻ bāgʻ, gʻʻulām gʻʻulām, gʻʻulāmī gʻʻulāmī,
gʻʻarīb gʻʻarīb, gʻʻarībī gʻʻarībī.

«fʻ» harfi oʻzbek tilidagi «fʻ» tovushiga mos tushadi. Bu tovush transkripsiyada «fʻ» bilan belgilanadi. Misollar:

ifʻ film, ifʻ fikr, kafī kāfī,
dfʻ dafā, dfʻ daftar.

«jʻ» harfining talaffuzi oʻzbek tilidagi «z» tovushiga mos tushadi. U transkripsiyada «z» harfi bilan belgilanadi. Misollar:

mejʻ mez, kaqʻ qāqʻ az, jʻʻar zarūr,
jhaqʻ jahāz, jʻʻor zor.

Hindiy tili alifbosi

ihNdl kl A=rma

Hindiy tili alifbosi devanagari deb ataladi. Bu alifbo qadimgi hind tili - sanskritdan olingan. Unda harflar hosil boʻlish oʻrniga koʻra joylashgan. Alifboning boshidan unlihar oʻrin olgan, soʻngra hosil boʻlish oʻrni va usuliga koʻra undoshlar joylashgan. Qadimgi hind tilida 33 ta undosh harf boʻlgan. Sanskritda mavjud boʻlmagan rʻ va rʻh tovushlarini anglatish uchun alifboga @ʻ va !ʻ harflari kiritilgan. Hindiy tiliga arab va fors soʻzlarining kirib kelishi bilan undoshlar soni ham ortib borgan. Shunday qilib hozirgi paytda hindiy tili alifbosi 11 ta unli va 40 ta undosh harflardan iboratdir.

HINDIY TILI ALIFBOSI

Unli harflar

Svr

A Aa ś i E ʻ

© E Ee Ao AD

Undosh harflar

Vy'jn

k(	%(	g(	`(	;
c(	^(	j(	g(	Å(
S(	#(	@(	!(	@~!~
t(	q(	d(	/(	n(
p(	f(	b(	.(	m(
y(	r(	l(	v(	
x(	z(	s(	h(	
k~	%~	g~	j~	f~

Hindiy tili alifbosida har bir harf o'z nomiga ega bo'lib, u tegishli harfga **kar** so'zini qo'shib ataladi. Shunday qilib «**A**» harfi **Akar** deb, **k-kkar**, **d-dkar** deb ataladi va h. k.

Undoshlarning har bir guruhi nomini o'sha qatorda birinchi turgan harfga **vgR** (toifa, guruh) so'zini qo'shib aytiladi. Misol uchun birinchi qator **kvgR**, ikkinchi qator **cvgR** va h. k. Undoshlarning dastlabki besh qatori shu yo'sinda guruhlariga bo'linadi. Ulardan so'ng yarim unlilar keladi va ular **ANtSq** deb ataladi. Oxirgi qator biror nomga ega emas, biroq uni **k~vgR** deb atash mumkin.

Ⓢ, z, =, D harflari faqat sanskrit so'zlarida uchraydi.

;, ,, u, Å, @~!~ va !~ harflari so'z boshida uchramaydi.

E s l a t m a: O'zlashma tovushlar bilan boshlanuvchi so'zlarni lug'atlarda ularga mos tushadigan asosiy harf bo'limidan qidirish kerak, ya'ni **k~m** so'zini **k** harfi bo'limidan, **f~xR** so'zini **f** harfi bo'limidan va h. k. O'zlashma tovushlar so'z o'rtasida yoki oxirida kelgan bo'lsa, ular lug'atda alifbo tartibida joylashadi. Misollar:

mgr magar

mg~irb mag'rib

mj~dlr mazdūr

mjbllr majbūr

mjʼʕak mazāq

mjal majāl va h. k. z.

kʕ, ʕ, gʕ, jʕ va fʕ harflari faqat arab va fors soʻzlarida uchraydi.

Visarga

Visarga belgisi chuqur nafas kuchi bilan hosil qilinadigan tovushni bildiradi. Bu belgi soʻz yoki boʻgʻin oxiriga vertikal qoʻsh nuqta qoʻyish bilan ifodalanadi. Transkripsiyada visarga belgisi «h» harfi bilan belgilanadi. Misollar:

pTMay" prāyah, p[at" prātah

pTMat"kal prāthkāl, pun" punah.

Visarga asosan sanskrit soʻzlarida ishlatiladi.

Ayrim tovushlarni talaffuz etish xususiyatlari

1. Unli bilan tugagan uch undosh harfli soʻzlarda, shuningdek, toʻrt undosh harfli soʻzlarda ikkinchi undoshdan soʻng qisqa «a» tovushi talaffuz etilmaydi. Misollar:

kmra kamrā nfʕrt nafrat

kp[ʕa kaprā gʕʕʕt gʻaflat

[ʕa larā ʕʕdmt xidmat

ittl titlī mumtajʕ mumtāz

p\$rl patərī srsrl sarsarī

bkrī bakrī smāna samjhānā

2. Agar h undosh tovushi boʻgʻin boshida kelmagan boʻlsa, undan oldin kelgan «a» tovushi biroz kengroq, yaʼni «e» ga yaqinroq talaffuz etiladi.

Misollar: xhr shehr, nhr nehr, ghra gehrā

Taqqoslang: bahl – bhn, rha – rhna

lhl – lhr, kha – khna

3. Agar «u» va «i» tovushlari «h» dan oldin kelib, u bilan bir boʻgʻinni tashkil etsa, bu tovushlar tegishli holda «o» va «e» ga oʻxshash, biroq qisqaroq talaffuz etiladi. Misollar:

tuhmt tohmat ijʕhn zehn

muhtajʕ mohtāj ijʕhnl zehnī

Urgʻu

Hindiy tili soʻzlarida umuman har bir boʻgʻin maʼlum darajada kuch bilan, urgʻuli talaffuz etilsa-da, ulardan biriga asosiy urgʻu tushadi.

Soʻzda asosiy urgʻuning qaysi boʻgʻinga tushishi quyidagi qoidalariga koʻra aniqlanadi.

1. Agar soʻz unli tovush bilan tugagan boʻlsa, u holda asosiy urgʻuni aniqlashda soʻnggi boʻgʻin hisobga olinmaydi. Masalan: suNdrta sundartā soʻzida soʻnggi boʻgʻin tā hisobga olinmaydi.

2. Agar soʻzda faqat qisqa unlilar ishtirok etgan boʻlsa, urgʻu birinchi boʻgʻinga tushadi. Misollar:

ngr - nágar, mK%n - mákhan, puStk - pústak,
suNdrta - sūndar-tā, ijʻāNdgl - zinda-gī.

3. Agar soʻzda qisqa unlilar bilan bīrga choʻziq unli ham ishtirok etsa, urgʻu choʻziq unliga tushadi. Misollar:

s'sar sansār, AOrt á°rat, .art bhārat, jʻāmana zamānā,

4. Agar soʻzda bir nechta choʻziq unlilar ishtirok etsa, urgʻu ularning oxirgisiga tushadi. Misollar:

ivdexl-vidéshī, hewdrabad- Haʻdarābād, hewdrabadl- haʻdarābādī.

E s l a t m a: Feʼllarda urgʻu feʼl asosiga tushadi. Sodda ort koʻmakchilar urgʻusiz talaffuz etiladi.

1-mashq. Oʻqing.

kʻālm, ikʻāSSa, kʻāmt, kʻāmtl, kʻāSd, kʻāSdl, kʻālm, kʻāml, vʻāKʻāt,
nahkʻā, nukʻāta, nukʻāsan, bkʻāaya, AKʻā, bakʻā ;

gʻājʻā, gʻājʻāb, gʻām, gʻām%oor, gʻām%oorl, gʻālt, gʻātl, gewʻār, gʻāota,
bgʻāewr, icragʻā, dgʻāa, dgʻāabajʻā, idmagʻā, kʻābagʻājʻā, bagʻā, bgʻālca ;

jʻāar, jʻāor, ijʻāNda, ijʻāNdgl, jʻāban, jʻāmln, jʻāra, jʻā:ām, jʻāmana, bajʻār,
mejʻā, gujʻāara, cljʻā, tejʻā, djʻāR, drajʻā, njʻār, mjʻādUr ;

%ʻārab, %ʻāana, %ʻābr, %ʻām, %ʻāyal, %ʻāall, %ʻāairx, %ʻāamoxl, %uʻāxl,
t:ʻāta, pu:ʻāta, b%lʻābl, bi:xx, in%ʻāR, na%ʻāln, b:ʻā, tN:ʻāvah, t%ʻāʻāfʻā ;

fʻāsl, ifʻā, fewʻāsla, fʻāDjl, fʻāDvara, fʻāDrn, fʻākʻāR, fʻāaka, dfʻāa, nfʻārtr,
trfʻā, bfʻāR, dfʻātr, nafʻāmaRnl, nfʻāls, haifʻājʻā -

2-mashq. kʻā, %ʻā, gʻā, jʻā, va fʻā harflarini ikki qatordan yozing.

3-mashq. Soʻzlarni yozing va transkripsiyalang.

pʻMāy", pʻMāt", pʻMāt"kal, At", in"x'k, in"xKt, in"xKt, in"xulk, pun"Sqaip̄t, pun", pun"kr.,
pun"- pun", pun"rcna, pun"ix=a, pun"s'g#n, du"sahs, du"sahsl, du"Sv̄pn, du"Sv̄av, du"xll,
du"i%t -

4-mashq. Soʻzlarni koʻchirib yozing. Urgʻuli boʻgʻinlarning tagiga chizing.

kala, panl, yha\, kha\, nhl', jnab, iktab, mkan, jʻʻban, jvab, kumarl, iptā, kla, talab, tarl%ʻʻ, nana, dada, mata, sahb, gajr, na\$ʻk, l@ʻʻkl, jnta, khanl, tarlfʻʻ, Aakax, s@ʻʻk, ngr, gʻʻlt, gʻʻltl, srl, brs, bahr, kll, Aasan, inxan, inxanl, nlca, najʻʻuk, najʻʻukl, %ʻʻairj, %ʻʻuXk, i%@ʻʻkl, kuslR, nllam, nllm, dlvar, dukan, p@ʻʻosl, b@ʻʻa, bura, kp@ʻʻa, klc@ʻʻ, mUll, go.l, gajr, %ʻʻlra, klm, nvab, jvab, jlivt, jlvn, puāz, bhn, xhr, njʻʻara, njʻʻlr, bhut, mhlna, sPtah, hfʻʻa, A>yas, vaKy, inym, smacar, be\$ʻl, be\$ʻe, Aaram, AarM., ²iz, #ʻ@a, &<@a -

5-mashq. Oʻqing. Ikkinchi undoshdan keyin **a** tovushi talaffuz etilmaydigan soʻzlarni koʻchiring.

i%lana, sulana, l@ʻʻka, mejʻʻ, l@ʻʻkl, cljʻʻ, iplana, kmra, kmre, jana, kp@ʻʻa, kp@ʻʻo' se, Aana, krna, prda, prde ko, jʻʻmana, jʻʻbanl, kaifr, bhna, nhr, rhna, rha, i%ʻʻlaf, njʻʻrana, %ʻʻakl, jʻʻmln, plʻʻna, ronaʻʻ il%ona, %ʻʻana, lana, ma\gna, pana, ijʻʻnda, nmk, namk, xasn, xadl, saman, jʻʻār, jhajʻʻ, klmt, pun", At", pTMay", Aasanl, Apna, Apnl, vaps, jldl, mukut, ivmla, sroj, gʻʻrlb, rhm, rhlm, khanl, khna, naidr, %ʻʻbr, %ʻʻurak, %ʻʻlbl, %ʻʻʻuxl, kewfʻʻ, tʻʻa, s:ʻʻt, rcna, nfʻʻrt, tjvljʻʻ, kʻʻrlb, kʻʻyam, trlka, gʻʻailb, p\$sn, badxah, kanUn, jlsa, gʻʻltl, mumtajʻʻ, i%ʻʻdmt, i%@ʻʻkl, dalan, m^ll, ntlja, mehman, Epdex, rhman, tsvlr -

6-mashq. Gaplarni oʻqing.

yh merl puStk hew - vh terl kapl hew - yh hmara mkan hew - hm Eʻʻʻbek hew' - Aap ix=k h'ew - ye nllē fʻʻl h'ew - ve lal fʻʻl hew' - bCca rota hew - vh ro\$ʻl %ata hew - hm .aza sl%te h'ew - yh khanl plʻʻo - vh %ʻʻbr sunaAo - mejʻʻ pr bew#o - jhajʻʻ se jaAo - yh kala t:ʻʻta hew - t:ʻʻte pr il%o - š/r AaAo - E/r jaAo - yh %ana n %aAo - i%@ʻʻkl %olo - drvajʻʻa bNd kljyē - jldl se vaps Aana - vh pTMay" Aata hew - pTMat" kal Aayega - kafʻʻl hew - tuMhara jvab #ʻlk hew - tuMhara Eʻʻr gʻʻlt hew - mu& se pTMXn pʻʻo - Apna klm mejʻʻ pr r%o - koi gʻʻltl nhl' hew - bahr inklo - ANdr AaAo - nmSte kho - bs, kafʻʻl hew - Apnl jgh pr bew#o -

GRAMMATIKA

Sakkizinchi dars Aa#va\ pa#

KISHILIK OLMOSHLARI

pāzvack svRnam

Hindiy tilida quyidagi kishilik olmoshlari mavjud.

Shaxs	birlik	ko'plik
puāz	Ekvcn	bhuvcn
I	me'w men	hm biz
II	tl sen	tum siz, sen
III	yh bu	Aap Siz
	vh u	ye bular
		ve ular

tl olmoshi o'ta qo'pollik yoki aksincha erkalash ma'nosida ishlatiladi. Bu olmosh nisbatan kam ishlatiladi.

tum olmoshi oddiy xushmuomalalikni anglatadi. **tum** olmoshini yoshlar va ijtimoiy holati teng bo'lgan shaxslar, o'rtoqlar, aka-uka, opa-singillar, o'zaro munosabatda, shuningdek, er o'z rafiqasiga, ota-onalar bolalariga nisbatan ishlatishi mumkin. Bu olmosh bir shaxsga yoki ko'pchilikka nisbatan ham ishlatilishi mumkin.

Aap – *Siz* bo'rttirilgan xushmuomalalikni anglatadi. **Aap** olmoshini kichiklar kattalarga, ijtimoiy ahvoli o'zidan yuqori bo'lgan shaxslarga, bolalar ota-onalariga nisbatan va shunga o'xshash boshqa hollarda ishlatiladi. **Aap** o'ziga xos xushmuomalalikning belgisi bo'lib, odatda, o'qimishli va ziyolilar o'zaro munosabatda ham shu olmoshni ishlatishadi. **Aap** olmoshi bir shaxs yoki ko'pchilikka nisbatan ham ishlatiladi.

yh va **vh** uchinchi shaxs olmoshlari bir-biridan shu bilan farq qiladiki, **yh** - yaqinda turgan shaxsga nisbatan ishlatiladi. **vh** - olmoshi esa uzoqda turgan yoki so'zlashuv paytida mavjud bo'lmagan shaxsga yoki buyumga

nisbatan ishlatiladi. Xuddi shunday farq ko'plikdagi **ye** va **ve** olmoshlariga ham tegishlidir. Bu olmoshlar bir shaxs yoki ko'pchilikka nisbatan ham ishlatilishi mumkin. Bir shaxsga nisbatan qo'llanilganda mazkur kishiga nisbatan alohida hurmat belgisini anglatadi.

Ko'rsatish olmoshlari s'ketvack svRnam

Ko'rsatish olmoshlariga quyidagilar kiradi:

Ekvcn	bhuvcn
yh – bu	ye - bular
vh - u	ve - ular

Birlikdagi **yh** va **vh** olmoshlarining bir-biridan farqi shuki, **yh** - yaqinda turgan shaxs yoki buyumni, **vh** esa uzoqda turgan yoki mazkur paytda mavjud bo'lmagan buyum yoki shaxsni anglatadi. Xuddi shunday farq ko'plikdagi **ye** va **ve** olmoshlariga ham tegishlidir. Masalan:

yh puStk bu kitob
 vh puStk u kitob
 ye ivUaqIR bu talabalar
 ve ivUaqIR u talabalar

hona fe'lining hozirgi zamon sodda shakli

hona «bo'lmog» fe'li hozirgi zamonda quyidagi sodda shakllarga ega:

puaz	Ekvcn	bhuvcn
1- EOm	mew'...hU\ men/-dir/man	hm hew' biz/-dir/miz
2- m?ym	tU hew sen/-dir/san	tum ho sen/-dir/san, siz/-dir/siz Aap hew' Siz/-dir/siz
3- ANy	yh bu hwe u } -(dir)	ye bular hew' ular } dirlar

mew' ivŭaq|R h\ – men talaba/-dir /man
t\ ivŭaq|R hew – sen talaba/-dir/san

yh
vh } ivŭaq|R hew – bu, u talaba/-dir/
hm } ivŭaq|R hew' – biz talaba/-dir/miz
tum } ivŭaq|R ho – sen, talaba /-dir/san, siz talaba /-dir/siz
Aap } ivŭaq|R hew' – siz talaba/- dir/siz

ye }
ve } ivŭaq|R hew' – bular, ular talaba/-dir/lar

hona fe'li hindiy tilida ko'p ishlatiladi. U gapda mustaqil fe'l, bog'lovchi fe'l, yordamchi fe'l vazifalarida ishlatilishi mumkin.

Sodda darak gaplarda so'zlarning joylashish tartibi

Sodda darak gaplarda birinchi o'rinda ega, undan so'ng kesim keladi. Agar kesim ot-kesim bilan ifodalangan bo'lsa, dastlab uning ot qismi, so'ngra bog'lovchi fe'l keladi.

mwe' A?yapk h\ – men o'qituvchi/-dir/ man..

Hindiy tilida bog'lovchi fe'lni tushirib qoldirish mumkin emas, ya'ni **mew' A?yapk** deb bo'lmaydi, **mew' A?yapk h** deb yozish va aytish kerak.

Aniqlovchi aniqlanmishdan oldin keladi. M-n:

raj **mera** im] hew – Raj mening do'stim/- dir/

mera im] ivŭaq|R hew – Mening do'stim talaba/-dir/

O'rin holi unga mantiqiy urg'u tushish yoki tushmasligiga qarab, kesim oldida yoki ega oldida kelishi mumkin. M-n:

raj **vha** \ hew – Raj u yerda /- dir/

vha \ raj hew – U yerda Raj.

So'roq gaplar
p™Xnvack vaKy

So'roq gaplar **Kya** yuklamasi, hamda so'roq so'zlari yordamida tuziladi. **Kya** yuklamasi umumiy savolni tuzishda ishlatilib, u gapning boshiga qo'yiladi. M-n:

Kya tum ivUaqlR ho ? Sen talabamisan?

Kya yh klm hwe ? Bu ruchkami?

Umumiy savolni **Kya** yuklamasi qo'ymasdan intonatsiya (ohang) yordamida ham tuzish mumkin. M-n:

yh k'Ulm hew ? Bu ruchkami?

Maxsus savollar **Kya nima kOn kim ikska kimning kha\ qaerda** kabi so'roq so'zlari yordamida tuziladi. Bunda so'zlarning joylashish tartibi darak gaplardagidek bo'ladi. M-n:

Aap kOn hew' ? Siz kimsiz?

kOn ivUaqlR hew ? Kim talaba/dir/?

yh Kya hew ? Bu nima?

yh ikska klm hew ? Bu kimning ruchkasi?

yh klm ikska hew ? Bu ruchka kimniki?

raj kha\ hew ? Raj qaerda?

kha\ panl hew ? Qaerda suv bor?

Hindiy tilida **kOn kim** So'roq olmoshi faqat odamlarga tegishli so'roq gaplarda ishlatiladi. Boshqa hollarda **Kya nima** So'roq olmoshi ishlatiladi. M-n:

Aap kOn hew' ? Siz kimsiz?

mew' ivUaqlR hU\ - Men talabaman

yh **Kya** hew ? Bu nima?

yh beg hew Bu sumka/-dir/

yh **Kya** hew ? Bu nima?

yh `o@'Uza hew Bu ot /- dir/

Kya, kOn, ikska – so'roq olmoshlari

kha – so'roq ravishi

Kya – so'roq yuklamasi

Tasdiq va inkor ma'nolarini anglatish

Tasdiq javobi **ha** tasdiq yuklamasi yordamida ifodalanadi va u javob to'liq bo'lgan hollarda gapning boshiga qo'yiladi. M-n:

Kya yh puStk hew ? Bu kitobmi?

ha, yh puStk hew - Ha, bu kitob/- dir/.

ha - Ha.

Odatda xushmuomalalikni bo'rttirish maqsadida **ha** yuklamasi bilan **jl** hurmat yuklamasi ham birga ishlatiladi. M-n:

Kya yh kapl hew ? Bu daftarmi?

jl ha, yh kapl hew - Ha, bu daftar.

jl ha - Ha.

jl nhl' - Yo'q.

Inkor javobi **nhl'** yo'q inkor yuklamasi yordamida ifodalanadi. Hurmat ma'nosini bo'rttirish uchun bu yuklama ham **jl** hurmat yuklamasi bilan birga ishlatiladi. Javob to'liq holda bo'lsa, **nhl'** gap boshida va kesimdan oldin ishlatiladi. M-n:

Kya yh smacar-p] hew ? Bu gazetami?

jl nhl', yh smacar-p] nhl' hew - Yo'q, bu gazeta emas.

jl nhl' - Yo'q.

ha, **jl ha** – Tasdiq yuklamalari

nhl', **jl nhl'** – inkor yuklamalari.

Otlarning jinsi s'Da ka il'g

Hindiy tilida ikkita grammatik jins mavjud: **puil'g** - *pulling* muzakkar jinsi va **S]il'g** - *striling* muannas jinsi. Hindiy tilida otlarning jinsini anglatuvchi ko'rsatgichlar mavjud emas. Shu sababli otlarning jinsini ularning ma'nolari bilan birga yodlab olish kerak. Lug'atlarda otlarning jinsi shartli ravishda quyidagicha ko'rsatiladi.

kmra m-r. (muzakkar) **xona**, **puStk** m-s. (muannas) **kitob**.

batclt

- Aap kOn he'w ü

- mew' ivÜaqIR hÜ\ -

- Kya Aap .artly hew' ?

- jl ha\, mew' .artly hÜ\ -

- Aapka nam Kya hew ?

- mera nam surex hew -

- yh kDn hew ü
- yh krlm hew -
- vh kDn hew ü
- vh Aaj'Ad hew -
- Kya krlm E'J'Ad hew ü
- jl ha\, krlm E'J'Ad hew -
- Aaj'Ad .I E'J'Ad hew ü
- jl ha\, Aaj'Ad .I E'J'Ad hew - ye dono' E'J'Ad hew' -
- Kya krlm ivUaqIR hew ü
- jl ha\, krlm ivUaqIR hew -
- Kya Aaj'Ad .I ivUaqIR hew ü
- jl ha\, vh .I ivUaqIR hew - ye dono' ivUaqIR hew' -
- Kya Aaj'Ad ADr krlm im] hew' ü
- jl ha\, ve dono' im] hew' -
- Kya krlm tuMhara .I im] hew ü
- jl nhl', mera im] Anvr hew -
- Anvr kDn hew ü
- Anvr ivUaqIR hew -
- Kya tuMhara im] åsl hew ?
- jl nhl', mera im] åsl nhl' hew, E'J'Ad hew -
- Aap kDn hwwe' ü
- mew' E'J'Ad hew -
- ADr Aap kDn hew' -
- mew' E'J'Ad hew -
- krlm, yh Kya hew ü
- yh puStk hew -
- yh ikskl puStk hew ü
- yh Aapkl puStk hew -
- vh ikskl puStk hew ü
- vh merl puStk hew -
- Aaj'Ad, Aapkl puStk kha\ hew ü
- merl puStk mej'Ad pr hew -
- merl puStk kha\ hew ü
- Aapkl puStk beg me' hew -
- Aapka beg kha\ hew ü

- mera beg yha\ hew -
- Aapke beg me' Kya-Kya hew ü
- mere beg me' puStk, kapl, klm, pe'isl hew' -
- mera beg kha\ hew ü
- Aapka beg mej'U pr hew -
- Anvr, yh Kya hew ü
- yh klm hew -
- yh ikska k'Ulm hew ü
- yh mera k'Ulm hew -
- ADr vh ikska k'Ulm hew ü
- vh .l mera hew -
- Kya yh klm .l Aapka hew ü
- jl nhl', yh mera nhl' hew - Aapka hew -
- Aapka beg kha\ hew ü
- mera beg yha\, mej'U pr hew -
- mera klm kha\ hew ü
- Aapka klm Aapkl mej'U pr hew -
- yh Kya hew ü
- yh xBdkox hew - yh ihNdl - E'J'U'bekl xBdkox hew -
- Kya yh .l xBdkox hew ü
- jl nhl', yh xBdkox nhl' hew - yh pa#(y-puStk hew -
- pa#(y-puStk kha\ hew ü
- vh vha\, mej'U pr hew -
- sillma, vha\, mej'U pr Kya-Kya hew ü
- vha\, mej'U pr puStk, kapl, ihNdl-E'J'U'bekl xb(dkox,pa#(y-puStk, pe'isl, klm hew' -

xBdkox - lug'at

batcIt *m-s.* - suhbat, dialog

kOn ? - kim?

.artly *m-r.* -hindistonlik, hind

Aapka nam - Sizning ismingiz

~ **Kya hew ü**- ismingiz nima?

E'J'U'U'bek *m-r.* - o'zbek

.l - ham

dono' - ikkovlon, ikkala

Kya ü - nima?

tuMhara - sening, sizlarning

mej'U *m-s.* - stol

~ **pr** - stolda (ustida)

pr - da (ustida)

beg *m-r.* - sumka, papka

~ **me'** - sumkada

me' - da (ichida)

yha - bu yerda, bu yerga

Aapke beg me' - Sizning

AQr - va

im] *m-r.* - do'st

Aapka, Aapkl - Sizning

mera, merl - mening

Kyaü - mi? (so'roq yuklamasi)

puStk *m-s.* - kitob

ikskau, iksklu - kimning?

EJʒʒbekl o'zbekcha,

sumkangizda

Kya-Kya ? - nimalar

mere beg me' - mening sumkamda

kapl *m-s.* - daftar

klm *m-r.* - ruchka

pe'isl *m-s.* - qalam

xb(dkox *m-p.* - lug'at

ihNdl-EJʒʒbekl xb(dkox - hindiycha-o'zbekcha lug'at

pa#(y-puStk *m-s.* - darslik

A>yas 1 1-mashq. Bo'sh qoldirilgan joylarga **hona** fe'lining hozirgi zamon sodda shakllarini qo'ygan holda gaplarni ko'chirib yozing va tarjima qiling.

1. vh kQn ... ? vh ivUaqLR ... - 2. mew' EJʒʒbek nhl' ... - mew' äsl ... - 3. Kya Aap .l EJʒʒbek ...ü jl nhl' , mew' EJʒʒbek nhl' ... - mew' .artly ... - 4. Kya Aapka im] ivUaqLR ... ü jl ha\ , mera im] ivUaqLR . . . - 5. ve ivUaqLR . . . - 6. hm A?yapk . . . - 7. yh puStk . . . - 8. vh ihNdl - EJʒʒbekl xb(dkox . . . - 9. ve äsl ivUaqLR . . . - 10. Kya vh Aapka im] . . .ü jl nhl' - 11. vh .l EJʒʒbek . . . - 12. hm dono' .artly . . . - 13. ye dono' im] . . . - 14. Aapka beg yha\ , mejʒʒ pr . . . - 14. tum kQn . . .ü mew' ivUaqLR . . . - 16. Kya tum .l .artly . . . ? jl ha\ - 17. hm ivUaqLR . . . -

A>yas 2 - Hindiy tiliga tarjima qiling.

1. Men talabaman. 2. Siz o'qituvchisiz. 3. Ular talabalardir. 4. U sizning do'stingizmi? Ha, u mening do'stim. 5. Sizning do'stingiz o'zbekmi? Yo'q, u hindistonlik. 6. Sizning o'qituvchingiz kim? Mening o'qituvchim o'zbek. 7. U bu yerdami? Ha, u bu yerda. 8. Ular ikkovi o'qituvchi. 9. Bu kimning sumkasi? Bu sizning sumkangiz. 10. Bu sizning kitobingizmi? Yo'q, bu mening kitobim emas. 11. Stolda kimning lug'ati? Stoldagi lug'at meniki. 12. Bu kimning stoli? 13. Siz ham talabamiz? Ha, men ham talabaman. 14. U ham sizning do'stingizmi? Yo'q. 15. Men o'zbekman. 16. Men rusman. 17. U mening do'stim. 18. Bu kimning ruchkasi? Bu mening ruchkam. 19. Bu mening daftarim. 20. Mening daftarim u yerda, stolda. 21. Stolda nima bor? Stolda ruchka va daftar bor. 22. Bu darslikmi? Yo'q, bu lug'at. 23. Darslik sizning sumkangizda. 24. Hindiycha-o'zbekcha lug'at mening papkamda. 25. Mening papkamda daftar, kitob, ruchka va qalam bor.

A>yas 3 - Bo'sh joylarni kishilik va ko'rsatish olmoshlari bilan to'ldirib gaplarni o'qing.

1 . . . ivUaqlR hU\ - 2 . . . mera im] hew - 3 . . . A?yapk he'w' - 4 . . . dono' Ej'Ubek ho -
5 . . . ihNdl-EJ'Ubekl xb(dkox hew - 6 . . . ikskl puStk hwe ü 7 KyaI Aapkl kapl hew ü jl
ha\ - 8 Kya . . . Aapka A?yapk hU\ ü jl nhl' - 9 Kya . . . A?yapk h'ew ü jl ha\, . . . A?yapk h'ew -
10 . . . kOn hew ü . . . mera im] raj hew ll. . . Kya hew ü . . . klm hew ü - 12 . . . kOn ho ü . . .
ivUaqlR hU\ - 13 . . . EJ'U'Ubek nhl' hU\ , äsl .I nhl' hU\ - 14 . . . dono' ivUaqlR ho ü jl ha\ -
15 Kya . . . ivUaqlR hew ü jl nhl' -

A>yas 4 - Quyidagi gaplarni o'qing va og'zaki tarjima qiling.

1. mew' A?yapk hU\ - 2. ve EJ'Ubek hew' - 3. tum .I EJ'Ubek ho - 4. yh ikska klm hew ?
yh mera klm hew - 5. Kya yh klm hew ? jl nhl' , yh pe'isl hew - 6. pe'isl kha\ hew ? pe'isl vha\ ,
mej'U pr hew - 7. merl kapl kha\ hew ? Aapkl kapl Aapke beg me' hew - 8. Kya yh Aapka im]
hew ? jl ha\ , vh mera im] hew - 9. tuMhara im] kOn hew ? mera im] Anvr hew - 10. Kya Aapka
im] Ej'Ubek hew ? jl ha\ - 11. yh pa#(y-puStk ikskl hew ? yh pa#(y-puStk Aapkl hew - 12. Aapkl
mej'U pr Kya-Kya hew ? merl mej'U pr kapl AOr klm h'ew - 13. hm dono' ivUaqlR h'ew - tum
kOn ho ? mew' .I ivUaqlR hU\ - 14. Kya yh merl pe'isl hew ? jl nhl' , yh Aapkl pe'isl nhl' hew , merl
pe'isl hew - 15. ihNdl-EJ'Ubekl xb(dkox vha\ , mej'U pr nhl' hew - vh kha\ hew? vh yha\ , beg
me' hwwe-

A>yas 5 - Savollarga javob bering.

yh xb(dkox ikska hew ?	Kya yh .I xb(dkox hew ?
Kya tum .artly ho ?	Kya hm A?yapk hew' ?
Aapkl mej'U pr Kya-Kya hew ?	vha\ kOn hew ?
Kya ve dono' im] hew' ?	Kya krlm Aapka im] hew ?
mera klm kha\ hew ?	Kya Aapkl pe'isl mej'U pr hew ?
Kya vh kapl hew ?	Kya merl puStk vha\ nhl' hew ?
Kya tum ivUaqlR ho ?	Aapke beg me' ikskl kapl hew ?

A>yas 6 - So'z va so'z birikmalaridan gaplar tuzing.

mere beg me' , mej'U pr , ikska , ihNdl-EJ'Ubekl xb(dkox , dono' , Aapkl puStk , merl
pa#(y-puStk , klm AOr pe'isl , vha\ , A?yapk -

A>yas 7 - Hindiy tiliga tarjima qiling.

1. Mening do'stim rus. 2. Men o'zbekman. U ham o'zbek. Biz do'stmiz. 3. Sizning kitobingiz u yerdami? Yo'q, u u yerda emas. U Sizning stolingizda. 4. U yerda nima bor?. U yerda stol bor. 5. Ular bu yerdami? Ha. 6. Sizning hindiycha-o'zbekcha lug'atingiz bu yerda emas. U mening stolimda. 7. Bu mening stolimmi? Yo'q, bu sizning stolingiz emas. 8. Men sizning o'qituvchingizmanmi? Yo'q. 9. U ham mening do'stim. 10. Ular ikkalovi talabalaridir. 11. Men talabaman. 12. Siz o'qituvchisiz. 13. Biz talabalarmiz. 14. Mening ruchkam qayerda? Sizning ruchkangiz papkangizda. 15. Bu qalammi? Ha, bu qalam. 16. Bu kitob. 17. Sizning do'stingiz kim? Mening do'stim hindistonlik. 18. Siz ham talabamisiz? Yo'q, men talaba emasman. Men o'qituvchiman. 19. Mening papkamda nima bor? Sizning papkangizda kitob, daftar va ruchka bor. 20. Stolda qalam, ruchka va darslik bor. 21. Bu lug'at meniki emas. 22. Bu darslik Sizniki. 23. Sizning do'stingiz hindistonlikmi? Ha, u hindistonlik. 24. Sizning daftaringiz qayerda? Mening daftarim u yerda, sizning stolingizda.

A>yas 8 - Tushirib qoldirilgan so'zlarni qo'yib, gaplarni ko'chirib yozing.

1. yh . . . puStk hew - 2. Anvr . . . im] hew - 3. mere . . . me' kapl nhl' hew - 4. Aapka ihNdl - EJ $\tilde{u}$ bekl xb(dkox . . . pr nhl' hew - 5. Aapka im] . . . hew ? mera im] . . . hew - 6. ve . . . EJ $\tilde{u}$ bek hew' - 7. yha\, mej $\tilde{u}$ pr . . . puStk hew ? yh . . . puStk hew - 8. yh pa#(y - puStk . . . hew ? yh pa#(y - puStk . . . hew - 9. Kya yh mera . . . hew ? jl nhl', yh Aapka nhl' hew, mera hew - 10. mej $\tilde{u}$ pr . . . hew ? mej $\tilde{u}$ pr . . . AOr . . . h'ew - 11. Aapka im] . . . hew ? mera im] . . . hew - 12. ve . . . åsl ivUaqIR hew' - 13 . . . dono' im] ho - 14. hm . . . A?yapk hew' -

A>yas 9 - So'z birikmalarini tarjima qiling.

mera im], merl kapl, mera xb(dkox, Aapkl pa#(y - puStk, Aapka ivUaqIR, Aapka A?yapk, Aapke beg me', merl mej $\tilde{u}$ pr, kapl AOr klm, mera klm, tum dono', yh pe'isl, vh kapl, ve .artly

To'qqizinchi dars

nDva\ pa#

INFINITIV

i'ya ka sa/ar, âp

Fe'ning noaniq shakli - infinitiv **na** qo'shimchasiga egadir. M-n:

krna qilmoq il%na yozmoq

p!ʔna o'qimoq Aana kelmoq

Hamma fe'llar lug'atlarda infinitiv shaklida beriladi.

Fe'l asosi

i'ya ka mUl âp

Infinitivdan **na** qo'shimchasini olib tashlansa, fe'ning asosi qoladi.

M-n:

krna - **kr** il%na - **il%**

p!ʔna - **p!ʔ** Aana - **Aa**

Fe'l asosi ko'pgina fe'l shakllarini yasashda tayanch bo'lib xizmat qiladi.

Buyruq mayli

AaDaqR

Buyruq mayli farmoyish berish, buyurish, iltimos, topshiriq berish, biror ish-harakatni bajarishga undash kabi ma'nolarni anglatadi. U ikkinchi shaxs olmoshlarining har biri uchun alohida shaklga ega.

tl olmoshi uchun buyruq maylining shakli fe'l asosiga teng bo'ladi. M-n:

p!ʔna - o'qimoq (tl) **p!ʔ** (sen) **o'qi!**

il%na - yozmoq (tl) **il%** (sen) **yoz!**

Buyruq maylining bu shakli yakka shaxsga nisbatan ishlatilib yoki qat'iy hamda qo'pol buyruqni yoki muloyim iltimosni anglatadi.

tum olmoshi uchun buyruq maylining shakli fe'lning asosiga **-Ao** qo'shimchasini qo'shish bilan yasaladi. M-n:

krna (tum) **krA** qil/ing/!, qilinglar!

pl'ʒna → (tum) pl'ʒA o'qi/ng/!, o'qinglar!

il%na → (tum) il%A yoz/ing/!, yozinglar!

Aana → (tum) AaA kel /ing/kelinglar!

lena *olmoq*, **dena** *bermoq* fe'llaridan buyruq mayli mustasno tariqada boshqacha tuzilib, **-Ao** qo'shimchasi fe'l asosiga emas, balki ularning birinchi harflariga qo'shiladi. M-n:

lena **olmoq** (tum) **la** ol/ing/!, olinglar

dena → **bermoq** (tum) **da** ber/ing/!, beringlar!

Buyruq maylining bu shakli yakka shaxsga, yoki ko'pchilikka /tengdoshlar o'rtasida, aka-singillariga, er o'z rafiqasiga, ota-onalar bolalariga/nisbatan ishlatishi mumkin. Bu shakl odatdagi muomalani anglatadi. O'zbek tiliga buyruq maylining bu shakli 2-shaxsdagi birlik yoki ko'plik holida tarjima qilinadi.

3. **Aap** olmoshi uchun buyruq maylining shakli fe'l asosiga **-šye** qo'shimchasini qo'shish bilan yasaladi. M-n:

pl'ʒna **(Aap)** pl'ʒ**šye** o'qing! Marhamat qilib o'qing!

il%na **(Aap)** il%**šye** yozing! Marhamat qilib yozing!

To'rtta fe'l qoidadan mustasno, bular quyidagilar:

dena – *bermoq*, **lena** – *olmoq*, **krna** – *qilmoq*, **plna** – *ichmoq*.

Ularining dastlabki uchtasidan buyruq mayli so'zning birinchi harfiga **-lije** qo'shimchasini qo'shish bilan yasaladi. M-n:

dlije bering ! Marhamat qilib bering !

lije oling ! Marhamat qilib oling !

klije qiling ! Marhamat qilib qiling!

plna *ichmoq* fe'lidan buyruq mayli fe'l asosiga **-lije** qo'shimchasini qo'shish bilan yasaladi. M-n:

plije - iching! Marhamat qilib iching !

Buyruq maylining bu shakli yakka shaxsga, yoki ko'pchilikka nisbatan ishlatilib, muloyim buyruq, iltimosni anglatib keladi.

Olmosh	Buyruq mayli qo'shimchalari
tU	—
tum	-Ao
Aap	-šye, -iijye, -ijye

Buyruq maylining infinitivga teng bo'lgan shakli ham mavjud bo'lib, u **tU** va **tum** olmoshlari bilan birga ishlatiladi. Bu shakl qo'pol buyruq, qat'iy iltimos, ta'kid yoki ogohlantirish ma'nolarini anglatadi. M-n:

E#na turmoq jʒʒra E#na tur ! Qani turginchi !

Aana kelmoq š/r Aana bu yoqqa kelginchi !

Buyruq maylining yana bir nechta shakllari mavjud bo'lib, ular juda kam ishlatiladi.

Buyruq maylining inkor shakli **mt** va **n** inkor yuklamalari yordamida ifodalanadi. Odatda **tU** va **tum** bilan **mt** yuklamasi, **Aap** va infinitiv shakli bilan esa – **n** yuklamasi ishlatiladi. M-n:

mt il% yozma !

mt il%o yozma ! yozmanglar !

n ili%ye yozmang ! iltimos, yozmang !

n il%na yozmang ! yozilmasin !

Murojaat kelishigi

sMbo/n-kark

Murojaat kelishigi nutq qaratilgan shaxsga nisbatan ishlatiladi.

Hindiy tilida murojaat kelishigi otning soni va tugagan harfiga ko'ra turlicha yasaladi. Undoshlar bilan hamda **-Aa** dan boshqa barcha unlilar bilan tugagan otlar murojaat kelishigida kelganda birlikda o'zgarishsiz qoladi, ko'plikda esa **-Ao** qo'shimchasini qabul qiladi. M-n:

im], š/r AaAo – Do'stim, bu yoqqa kel.

imt[, š/r AaAo – Do'stlar, bu yoqqa keling.

-Aa harfi bilan tugagan otlarning so'nggi harfi murojaat kelishigida birlikda **E** ga, ko'plikda esa **Ao** ga aylanadi. M-n:

l@ʒʒke, š/r AaAo – Ey bola, bu yoqqa kel.

l@ʒʒko, š/r AaAo – Bolalar, bu yoqqa kelinglar.

-i bilan tugagan otlar murojaat kelishigida ko'plikda **-yo** qo'shimchasini qabul qiladilar va cho'ziq i harfi qisqa **š** ga aylanadi. M-n: **saiqyo**, š/r AaAo – O'rtoqlar, bu yoqqa kelinglar.

batclt

- nmSte -
- nmSte -
- bwewi#ye - Aaj kOn @ (yU\$! pr hew ?
- Aaj mew' @ (yU\$! pr hU\ -
- Aapka nam Kya hew ?
- mera nam Anvr hew -
- Aaj kOn AnupiSqt hew ?
- Aaj s.l ivUaqIR EpiSqt hew' -
- AC^a, bewi#ye - Aap Ei#ye - Aapka nam Kya hew ?
- mera nam Aaj Uad hew -
- Aaj Uad, Aaj kOn-sl tarl% U hew ?
- Aaj ds AKtUbr hew -
- #lk hew - bewi#ye - Apnl-Apnl kapl %oilye AOr ili%ye "Aaj ds AKtUbr hew -" ?yan se ili%ye -
- Aapka nam Kya hew ?
- mera nam Anvr hew -
- Aapkl jait Kya hew ?
- merl jait EJ U U bek hew -
- Anvr, btašye, Aaj kOn-sa idn hew ?
- Aaj somvar hew -
- Kya #lk hew ? Kya Aaj somvar hew ?
- jl nhl', yh #lk nhl' hew - Aaj m'glvar hew -
- #lk hew - Aaj m'glvar hew - ili%ye "Aaj m'glvar hew"- AC^a Ab Apnl-Apnl kapl bNd kljye - Apnl-Apnl puStk %oilye - Aaj Uad, Aap pl! U na xuā kljye -
- "yh Kya hew ü, yh kmra hew - kmre me' Kya-Kya hew ? kmre me' mej U, kuslR AOr Almarl hew -"
- AC^a, kafh hew - bewi#ye - krlm, Aap Aage pil U ye -
- "mej U pr mej U pox hew - mej U pr fUldan hew - fUldan me' fUl hew - yh fUl bhut suNdr hew -"
- AC^a, bs kljye - sllma, Aage Aap pil! U ye - sb ?yan se suinye -

- "dlvar pr ic] hew - kmre me' bhut Ejala hew - "
- AC^a, kaf hew - Ab sb Apnl-Apnl puStk bNd kliyye - Aaj Uad, btašye, Aapke kmre me' Kya-Kya hew ?
- mere kmre me' mej U, kuslR AOr pl'g hew - pl'g pr ibStr hew - mej U pr sfeed mej Upox hew - fxR pr lal kalln hew - dlvar pr b@Ua ic] hew -
- kaf hew - AC^a, bewi#ye - lliyye, š \$evRl kl ` \$l bj gyl - puStk AOr kapl bNd kliyye AOr beg me' ri%ye - nmSte, saiqyo-
- nmSte -

nmSte - salom, xayr
bew#na - o'tirmoq
Aaj - bugun
@(yUSl pr hona - navbatchilik qilmoq
AnupiSqt hona - ishtirok etmaslik, mavjud emaslik
s.l - hamma
EpiSqt hona - ishtirok etmoq (bor bo'lmoq)
AC^a - yaxshi
kOn-sa, kOn-sl - qaysi?, qanday?
tarl% U m-s. - sana
E#na - turmoq
ds - o'n
AKtUbr - oktabr
#lk - to'g'ri
#lk hew - to'g'ri(dir)
Apnl-Apnl kapl - o'z daftaringizni
%olna - ochmoq

il%na - yozmoq
?yan se - diqqat bilan
jait m-s. - millat
idn m-r. - kun

xBdkox

kmra m-r. - xona
kmre me' - xonada
kuslR m-s. - stul
Almarl m-s. - shkaf

kaf hew - etarli

Aage - davom
mej Upox m-r. - dasturxon

fUldan m-r- guldon
fUl m-r. - gul

bhut - juda
suNdr - chiroyli
bs kliyye - to'htating, to'htang
sunna - eshitmoq
dlvar m-s. - devor
ic] m-r. - surat, tasvir
Ejala - yorug'

kmre me' bhut Ejala hew - xona juda yorug'
btana - aytmoq
pl'g m-s. - chorpoya, karavot
ibStr m-r. - o'rin-ko'rpa
sfeed - oq

somvar *m-r.* - dushanba
#lk nhl' hew - to'g'ri emas
m'glvar *m-r.* - seshanba
bNd krna - yopmoq
Apnl-Apnl puStk - o'z
 kitobingizni
pl'ʔna - o'qimoq
xuâ krna - boshlamoq

fxR *m-r.* - pol
lal - qizil
kalln *m-r.* - gilam
b@ʔa - katta
IlIjye, š'SevRI kl `Šl bj gyl - ana,
 tanaffus qo'ng'irog'i chalindi.
saql *m-r.* - o'rtoq

A>yas 1 - Quyidagi fe'llardan buyruq mayli yasang.

il%na, pl'ʔna, sunna, btana, %olna, bNd krna, r%na, bew#na, E#na, lena, plna

N a m u n a: il%na-il%, il%o, ili%ye, il%na -

A>yas 2 - Ko'chirib yozing va tarjima qiling.

1. Anvr, yh Aapka ic] hew ? jl nhl', yh mera ic] nhl' hew - 2. flldan mejʔ pr r%o - 3. E#ye, yha\ n bew#ye - 4. Aaj somvar hew - 5. yh batclt ?yan se sunna - 6. mejʔ pr sfed mejepox hew - 7. tum Aage mt pl'ʔo - 8. yh #lk nhl' hew - 9. Aaj m'glvar hew - 10. Aaj kOn AnupiSqt hew ? Aaj krlm AnupiSqt hew - 11. Aaj mew' @yU\$! pr nhl' hU\ - Aaj Aajʔad @yU\$! pr hew - 12. sllma, tum btaAo, Aaj kOn-sa idn hew ? Aaj somvar hew - 13. btašye, Aaj kOn-sl tarl%ʔ hew ? Aaj ds AKtUbr hew - 14. kmre me' i%@ʔkl (deraza) hew - 15. fxR pr Kya hew ? fxR pr b@ʔa lal kalln hew - 16. Apnl-Apnl puStk %olo AOr "batclt" pl'ʔo - 17. Aapka nam Kya hew ? mera nam sllma hew - Aapkl jait Kya hwe ? merl jait Ejʔbek hew - 18. btaAo, Kya yh #lk hew ? jl ha\, yh #lk hew - 19. kaf hew - bew#o - 20. tum bew#o AOr yh "batclt" Apnl kapl me' il%o - 21. lal klm mejʔ pr r%na - 22. yh kapl dlijye - 23. drvajʔa (eshik) bNd krna - 24. ibStr pl'g pr r%o - 25. muŕe (menga) yh suNdr ic] dlijye -

A>yas 3 - Hindiy tiliga tarjima qiling.

1. Bu Sizning xonangizmi? Ha, bu mening xonam. 2. Mening xonam yorug'. 3. Marhamat qilib aytingchi, Sizning o'rtog'ingiz qayerda? Mening o'rtog'im xonada. 4. Qizil qalam va ruchkani u yerga, stolga qo'y. 5. Diqqat bilan yoz. 6. Bu devor oq (rangli). 7. Devorda katta chiroyli rasm bor. 8. Bu noto'g'rimi? Ha, bu noto'g'ri. 9. Bugun kim navbatchi? Bugun men navbatchiman. 10. Bugun hamma bormi? Ha, bugun hamma bor. 11. Lug'atni papkaga soling. (qo'ying). 12. O'rtoqlar, kitoblaringizni

oching(lar). 13. Eshikni yoping. 14. Davomini yozmang. 15. Bu kimning karavoti? Bu mening karavotim. 16. Aytingchi, bugun qaysi sana? 17. Lug'atni yop. 18. Marhamat qilib diqqat bilan o'qing. 19. Polda katta gilam bor. 20. Kitob, daftar va darslikni shkafga qo'ying. 21. O'qi. 22. O'tir. 23. Gulni guldonga qo'ying. 24. Bu gul qizildir. 25. U gul oqdir.

A>yas 4 - Bo'sh qoldirilgan joylarni to'ldirib, gaplarni o'qing, ko'chirib yozing va tarjima qiling.

1. Apnl-Apnl . . . - 2. "batelt" ?yan se . . . - 3. Aaj sb ivl̥aqlR . . . - 4. Aaj . . . tarl%ʔ hew ? Aaj . . . AKtUbr hew - 5. merl kapl AOr pe'isl mejʔ pr . . . - 6. dlvar pr . . . hew - 7. i%@ʔkl . . . AOr drvajʔa . . . - 8. mejʔ pr . . . hew - 9. Aaj . . . kOn hew ? Aaj mew' . . . h\U - 10. krlm tum . . . mt plʔa -

A>yas 5 - So'z va so'z birikmalarini tarjima qiling. Ulardan gaplar tuzing.

Shkafda, xonada, oq devor, daftarga yozmoq, kitob o'qimoq, navbatchilik qilmoq, stolga qo'ymoq, yetarli, to'g'ri, diqqat bilan eshitmoq.

A>yas 6- Savollarga javob bering.

1. mejʔ pr Kya hew ? 2. flUdan kha\ hew ? 3. flUdan me' Kya hew ? 4. yh ikska flUdan hew ? 5. fxR pr Kya hew ? 6. pl'g pr Kya hew ? 7. kmre me' Kya-Kya hew ?

dsva\ pa#

Otlarning ko'pligini yasash s'DaAo ' ka bhuvcn

Hindiy tilida otlarning ikki soni mavjud: birlik va ko'plik.

Otlarning ko'pligi ularning jinsiga ko'ra turlicha yasaladi.

Barcha undoshlar bilan tugagan, shuningdek, -**Aa** dan boshqa hamma unlilar bilan tugagan muzakkar jinsidagi otlar birlikda ham, ko'plikda ham bir xil shaklga ega bo'ladi. M-n:

im] do'st, do'stlar

ic] tasvir, tasvirlar

ivl̥aqlR talaba, talabalar

Aa yoki **Aa** bilan tugagan muzakkar jinsidagi otlarning so'nggi harflari tegishli holda ko'plikda **E** va **E** ga aylanadi.

M-n:

kmra xona kmre xonalar

be\$a o'g'il be\$e o'g'illar

kuAa\ quduq kuE\ quduqlar

-Aa bilan tugagan muzakkar jinsidagi sanskrit otlari qoidadan mustasno holda ko'plikda o'zgarishsiz qoladi. M-n:

neta dohiy, rahbar neta dohiylar, rahbarlar

ipta ota ipta otalar

-š va -i dan boshqa unlilar, shuningdek, barcha undoshlar bilan tugagan muannas jinsdagi otlar ko'plikda -E\ qo'shimchasini qabul qiladi. M-n:

puŠtk kitob puŠtke' kitoblar

mata ona mataE\ onalar

vŠtu narsa vŠtuE\ narsalar

-š va -i bilan tugagan muannas jinsdagi otlar ko'plikda -ya\ qo'shimchasini qabul qiladi. Shu bilan birga otning o'zagidagi so'nggi cho'ziq i harfi qisqa š ga aylanadi. M-n:

kusIR stul kuisRya\ stullar

kapl daftar kaipy\ daftarlar

-ya bilan tugagan muannas jinsdagi otlardan ko'plik yasalganda uning so'nggi harfi burunlashadi. M-n:

gui@Ųya qo'g'irchoq gui@Ųya\ qo'g'irchoqlar

ici@Ųya qush ici@Ųya\ qushlar

Arab-fors tillaridan kirib kelgan ayrim -ya bilan tugagan otlar qoidadan mustasno tariqasida ko'plikda E\ qo'shimchasini oladi. M-n:

kNya qiz kNyaE\ qizlar

Otlarning ko'plik qo'shimchalari jadvali

Jins il'g	Ekvcn	bhuvcn
puil'g Muzakkar jinsi	1. Aa dan boshqa unlilar va barcha undoshlar! 2. Aa 3. Aa\	o'zgarishsiz qoladi E E\
SJil'g Muannas jinsi	1. š va i dan boshqa unli va barcha undoshlar! 2. š, i	E\ ya\

	3. ya	(\)
--	-------	-----

KO'PLIKNI ANGLATUVCHI LEKSIK VOSITALAR

bhuvcn bnane ke xb(d

Yuqoridagi qo'shimchalardan tashqari ko'plikni anglatuvchi boshqa leksik vositalar ham bor. Bular **g**, - so'z-suffiksi va **log** - yordamchi so'zi bo'lib, ularning so'zma-so'z tarjimasi «odamlar», «xaloyiq» ma'nosini anglatadi.

g, - so'z-suffiksi sanskrit otlariga qo'shilib ishlatiladi. M-n:

è[ota tinglovchi è[otag, tinglovchilar

im] do'st im]g, do'stlar

log yordamchi so'zi faqat odamlarga nisbatan qo'llanilib, birlik va ko'plik shakli bir xil bo'lgan muzakkar jinsidagi otlarga qo'shilib keladi. M-n:

mjʒdʒr ishchi, ishchilar

mjʒdʒr **log** ishchilar

log ko'plikdagi kishilik olmoshlariga ham qo'shilib kelishi mumkin. M-n:

hm - biz

hm **log** - bizlar

tum - sen/bir kishi/

tum **log** - sizlar

Aap- Siz/bir kishi yoki guruh/

Aap **log** - Sizlar

ve - ular

ve **log** - ular /ko'pchilik/

EGALIK OLMOSHLARI

Svaimta - bo/k svRnam

Hindiy tilida quyidagi egalik olmoshlari mavjud:

mera mening

hmara bizning

tera sening

tuMhara sening, sizning

Aapka Sizning

šska buning šnka bularning

£ska uning £nka ularning

Egalik olmoshlari o'zlariga tegishli otlarning jinsi va soniga qarab o'zgaradi. Muzakkar jinsda ularning so'nggi harfi birlikda **-Aa**, ko'plikda esa **-E** bo'ladi, muannas jinsda doim **-i** harfi yoziladi. M-n:

mera kmra mening xonam

mere kmre mening xonalarim

terl puStk sening kitobing

terl puStke' sening kitoblaring

Egalik olmoshlari gapda aniqlovchi, yoki ot-kesimning ot bo'lagi bo'lib keladi. M-n:

yh **hmara** kmra hew - - Bu bizning xonamiz.

yh kmra **hmara** hew - - Bu xona bizniki/dir/.

batclt

- nmSte, saiqyo -

- nmSte -

- bewi#ye - Aaj kOn @(yU\$! pr hew ?

- Aaj mew' @(yU\$! pr hU\ -

- btašye, Aapka nam Kya hew ?

- mera nam sllma hew -

- sllma Aaj kOn AnupiSqt hew ?

- Aaj do ivUaqlR AnupiSqt hew' - Aj ũj ũ AnupiSqt hew AOr Emld .! AnupiSqt hew -

- Kya malUm hew, ik ve dono' Kyo' AnupiSqt hew' ?

- jl ha\, ve dono' blmar hew' -

- AC^a, bewi#ye - Anvr, btašye, Aaj kOn-sl tarl% ũ hwe ?

- Aaj terh AKtUbr hew -

- #lk hew - bwei#ye - Aaj kOn-sa idn hew ? krlm, Aap btašye-

- Aaj xu'var hew -

- #lk hew - bewi#ye - krlm, Aap Ei#ye - btašye, šnka nam Kya hew ?

- šnka nam sllma hew -

- sllma, Ei#ye - merl mej ũ pr dei%ye - merl mej ũ pr Kya-Kya hew ?

- Aapkl mej ũ pr puStke', kaipya\, xb(dkox, pe'isle', klm AOr pa#(y - puStke' hew' -

- AC^a, bewi#ye - Aap btašye, hmare kmre me' iktnl mej ũe' AOr kuisRya\ hew' ?

- hmare kmre me' pa\c mejee' ũ AOr nO kuisRya\ hew' -

- Kya šnka £Œr #lk hew ?
- jl ha\, šnka £Œr #lk hew -
- Ab Aap btašye, yha\ iktne l@Œke AŒr iktnl l@Œkya\ hew' ?
- yha\ tln l@Œke AŒr car l@Œkya\ hew' -
- dlvar pr Kya hew ?
- dlvar pr Ek ic] hew -
- Aapkl mejŒ pr Kya-Kya hew ?
- merl mejŒ pr Ek klm, do kaipy\ AŒr do puStke' hew' -
- #lk hew, bewi#ye - saiqyo, Ab Apnl-Apnl kaipy\ %oilye - ili%ye" "Aaj terh AKtŒbr hew
- Aaj xu'var hwe - "Aage ili%ye" "yh kmra hew - yh hmara kmra hew - yh .l hmara kmra hew -
- ye dono' kmre hmara hwe' - Ek kmre me' Ek mejŒ, car kuisRya\, Ek pl'g AŒr Ek Almarl hew -
- Almarl me' bhut-sl puStke', pi]kaE\ AŒr smacar-p] hew' - "Aaj štna kfl hew - Ab kaipy\ bNd
- kllye - AajŒad, Aap igtntl sunašye -
- Ek, do, tln, car, pa\c, ^", sat, Aa#, nŒ, ds -
- #lk hew - AC^a, bewi#ye - š'\$evRI kl `'\$l bj gyl - Aaram kllye - nmSte, saiqyo -
- nmSte -

do - ikki
malŒm hew – ma'lum
ik - ki
Kyo' - nega?
blmar - bemor
terh - o'n uch
xu'var *m-r.* - juma
£ska - uning
de%na - ko'rmoq
iktna, iktne, iktnl - nechta
pa\c - besh
nŒ - to'qqiz
£Œr *m-r.* - javob
l@Œka *m-r.* - o'g'il bola
l@Œkl *m-s* - qiz bola

xb(dkox
Ek - bir
hmara - bizning
tln - uch
car - to'rt
bhut-sa, bhut-sl - ko'plab
pi]ka *m-s.* - jurnal
smacar-p] *m-r.* - gazeta
igtntl *m-s.* - sanoq
igtntl sunana - sanab bermoq
štna - shuncha
^" - olti
sat - etti
Aa# - sakkiz
Aaram *m-r.* - dam
Aaram krna - dam olmoq

A>yas 1 - Quydagi otlarning ko'pligini yasang.
puStk *m-s.* kmra *m-r.* iŒaqlR *m-r.* flŒl *m-r.* dlvar *m-s.*

kapl *m-s*. drvaj' *Ua m-r*. A?yapk *m-r*. fUldan *m-r*. raja *m-r*.

beg *m-r*. i%@' *Ukl m-s*. ic] *m-r*. fxR *m-r*. ipta *m-r*.

mej' *U m-s*. im] *m-r*. ibStr *m-r*. Almarl *m-s*. ici@' *Uya m-s*.

kuslR *m-s*. nam *m-r*. pl'g *m-s*. pe'isl *m-s*. idn *m-r*.

neta *m-r*. be\$a *m-r*. be\$l *m-s*. mata *m-s*. kalln *m-r*.

A>yas 2 - Gaplarni ko'chirib yozing va tarjima qiling.

1. vha\, mej' *U* pr puStke' ADr pi]kaE\ hew' - 2. Aapke smacar - p] kha\ hew' ? mere smacar - p] tuMharl mej' *U* pr hew' - 3. ye l@' *U*ke hmare im] hew' - 4. Eska nam Kya hew ? Eska nam kmola hew - 5. šnka nam rmex hew - 6. Kya Eska im] yha\ hew ? jl nhl', Eska im] yha\ nhl' hew - 7. Aaj tln ivUaqIR AnupiSqt hew' - 8. malUm hew, ik ve blmar hew' - 9. ve kha\ hew', yh malUm hew ? jl nhl', malUm nhl' hew - 10. kmre me' iktnl kuisRya\ hew'? kmre me' do kuisRya\ hew' - 11. tuMhare beg me' iktnl puStke' ADr kaipya\ hew' ? mere beg me' tln puStke' ADr tln kaipya\ hew' - 12. sb xb(dkox šskl mej' *U* pr r%o - 13. ye ikskl pi]kaE\ hew' ? ye pi]kaE\ hmarl hew' - 14. Aap igntl sunašye - suinye " Ek, do, tln, car, pa\c - 15. Kya yh l@' *U*ka blmar hew ? jl ha\, yh l@' *U*ka blmar hew - 16. tera £Dr #lk nhl' hew - 17. tum dono' blmar ho - 18. dlvar pr de%o, dlvar pr Kya hew ? dlvar pr ic] hew - 19. yha\ ikska smacar - p] hew ? yh hmara smacar-p] hew - 20. vh Enka im] hew - 21. kmre me' bhut-sl l@' *U*ikya\ hew' -

A>yas 3 - Hindiy tiliga tarjima qiling.

1. Isming nima? Mening ismim Salima. 2. Sening javoblaring to'g'ri emas. 3. Marhamat qilib bu jurnallarni o'qing. 4. Hozir ularning qayerdaligi sizga ma'lummi? Yo'q, noma'lum. 5. Uning xonasida nechta eshik va derazalar bor? Uning xonasida ikki deraza va bir eshik bor. 6. Guldonda uchta qizil va ikkita oq gul bor. 7. Bu sening xonang. 8. Marhamat qilib, bu yerga stol va ikkita stul qo'ying. 9. Bu lug'atlar va u papkani bizning shkakimizga qo'yma. 10. Do'stlar, o'tiring va bu gazetalarni o'qing. 11. Mening do'stlarim ruslar. 12. Bu talabalar o'zbeklardir. 13. Derazalarni oching. 14. Kitoblarni oching. 15. Daftarlarni yoping. 16. Eshiklarni yoping. 17. Marhamat qilib shkakni oching va u yerga bu darsliklarni qo'ying. 18. Sizning stolingizda oq dasturxon bor. 19. Uning xonasida bir qiz bor. 20. Bu talabalar uning do'stlaridir. 21. Uning do'sti rus. 22. Ularning o'qituvchisi hindistonlik. 23. Bu bizning o'qituvchimiz. 24. Bu kimning xonalari? Bu uning xonalari.

A>yas 4 - So'z va so'z birikmalari yordamida gaplar tuzing.

tuMhara fUr, Eski pi]kaE\, igntl sunana, sat l@'U'ke, l@'U'ke ADr l@'U'kya\, iktne, de%na, blmar hona, malUm hew ik -

A>yas 5 - Quyidagi so'z birikmalarini tarjima qiling.

Stollar va stullar
jurnallar va gazetalar
daftarlar va jurnallar
darsliklar va daftarlar
tasvirlar va devorlar
gilamlar va karavotlar
ruchkalar va qalamlar
ruslar va o'zbeklar
xonalar va derazalar
gul va guldon
hindlar va o'zbeklar

o'g'il bolalar va qiz bolalar
gazetalar va kitoblar
lug'atlar va darsliklar
stollar va karavotlar
pollar va devorlar
o'rin-ko'rpalar va karavotlar
o'qituvchilar va talabalar
papkalar va lug'atlar
eshiklar va pollar
o'zbeklar va hindlar
dasturxonlar va gullar

A>yas 6 - Bo'sh joylarga egalik olmoshlarini qo'ying. Gaplarni ko'chirib yozing va tarjima qiling.

1. . . im] ivUaqIR hew - 2. . . kmre me' bhut Ejala hew - 3. . . kaipya\ mej'U' pr nhl' hew' - 4. . . smacar - p] vha\ . . . Almarl me' r%o - 5. . . mej'U' pr klm n r%na - 6. . . A?yapk EJ'U'bek hew' - 7. . . kmre me' Kya-Kya hew ? . . . kmre me' pl'g ADr mej'U' hew - 8. . . pa#(y - puStk ADr xb(dkox Almarl me' nhl' hew' - 9. tera nam Kya hew ? . . . nam kmola hew - 10. . . im] EJ'U'U'bek hew - 11. . . pl'g pr ibStr nhl' hew - 12. . . mej'U' pr b@'U'a fUldan hew - 13. . . beg mej'U' pr hew -

A>yas 7 - Hindiy tiliga tarjima qiling (og'zaki).

1. Ma'lum bo'lishicha, u bemor ekan. 2. Ularning stolida nechta kitob bor? Ularning stolida oltita kitob bor. 3. Bu kimning daftarlari? Bu sizning daftarlaringiz. 4. Marhamat qilib aytingchi, Sizning o'qituvchingiz qayerda? Bizning o'qituvchimiz bu yerda, xonada. 5. Mening do'stim - talaba. 6. Uning ismi Anvar. 7. Bu kimning xonasi? Bu bizning xonamiz. 8. Kitoblar va daftarlarni uning papkasiga qo'ying. 9. Oq devorda katta chiroyli tasvir bor. 10. Bu yerda nechta yigitlar va qizlar bor? Bu yerda to'rtta yigit va to'qqizta qiz bor. 11. Bu karavot meniki. 12. Bu stol ularniki. Stolda qizil dasturxon bor. 13. Bu guldon kimniki? Bu guldon ularniki. 14. Mening qalamlarim qayerda? Sizning qalamlaringiz uning stolida. 15. Bu mening ruchkam emas. 16. Diqqat bilan eshiting. 17.

Hammangiz o'tiring va yozing. 18. Endi o'z daftarlaringizni yoping. O'qing. 19. Uning tasviriga qarang. 20. Polda chiroyli gilam bor. 21. Bugun qaysi kun? Bugun juma. 22. Bugun nechanchi sana? Bugun o'n uchinchi oktabr.

A>yas 8 - Otlarning ko'pligini birlikka almashtirib, gaplarni ko'chirib yozing va tarjima qiling.

1. ye i%@**U**ikya\ ADr drvaj**U**e hew' - 2. puStke' %oilye ADr kaipya\ bNd kliye - 3. hmarl puStke' ADr xb(dkox kha\ hew' ? Aapkl puStke' hmarl mej**U** pr hew' - 4. yha\ hmare im] hew' - 5. ve do pijkaE\ vha\ n r%na - 6. ye smacar - p] ?yan se p! **U**na - 7. Aaj car ivUaqIR AnupiSqt hew' - 8. Ab tuMhare kmre me' ^" l@**U**ke EpiSqt hew' - 9. ve drvaje **U** bNd n kliye - 10. ve dlvere' sfed hew' -

A>yas 9 - Gaplarni o'qing. Ajratib ko'rsatilgan so'zlarga savollar qo'ying.

1. hmarl puStke' mej**U** pr hew' - 2. Enka im] A?yapk hew' - 3. mej**U** pr tln pijkaE\ ADr sat smacar - p] hew' - 4. Aapke kmre suNdr hew' - 5. Aaj **xu'var** hew' - 6. **hm dono'** ivUaqIR hew' - 7. **kmre** me' **bhut** - sl l@**U**ikya\ ADr l@**U**ke hew' - 8. **Almarl** me' **ds** ihNdI - E] **U**bekl **xb(dkox** hew' - 9. **Aapke** beg me' **pa\c** kaipya\ ADr **tln** pe'isle' hew' - 10. Eska nam Anvr hew' -

A>yas 10 - O'tilgan matnning yangi so'zlarini ishlatgan holda qisqa dialog tuzing.

Gyarhva\ pa#

OTLARNING KELISHIKLARI

kark

Hindiy tilida otlarning uchta kelishigi bor: vositasiz, vositali va murojaat.

Vositasiz kelishik. (p[an kark) Vositasiz kelishik shakl jihatidan o'zbek tilidagi bosh va tushum kelishigining qo'shimchasiz shakliga to'g'ri keladi. Vositasiz kelishikdagi otlar gapda ega, vositasiz to'ldiruvchi, qo'shma kesimning ot qismi vazifasini bajarishi mumkin. M-n:

puStk mej **ʔ** pr hew - - Kitob stol ustida. /ega/

puStk lo - - Kitob ol. /Vositasiz to'ldiruvchi/

yh puStk hew - - Bu - kitob. /Qo'shma kesimning ot qismi./

Hamma so'zlar lug'atda vositasiz kelishikda beriladi.

Vositali kelishik. (Ap[an kark) Hindiy tilida o'zbek tilidan farqli ravishda, maxsus kelishik qo'shimchalari yo'q. Gapda so'zlar - **ort ko'makchilar** /posleloglar/orqali bog'lanadi. Otning ort ko'makchi bilan birikmasi vositali kelishikni hosil qiladi. Ort ko'makchi o'zi boshqarib kelayotgan so'zdan so'ng qo'yiladi. M-n:

l@ **ʔ**ka - o'g'il bola /vositasiz kelishik/

l@ **ʔ**ke **ko** - o'g'il bolaga, o'g'il bolani /vositali kelishik/

kmra - xona /vositasiz kelishik/

kmre **me'** - xonada /vositali kelishik/

Keltirilgan misollarda **ko** va **me'** ort ko'makchilardir.

Vositali kelishik o'zagini yasash

Ap[an kark me' s'DaAo' kl āprcna

Vositali kelishik o'zagi – otning ort ko'makchidan avval keladigan shaklidir.

Ba'zi otlar ort ko'makchidan avval kelganda, o'z so'nggi harfini o'zgartiradi, ba'zilar esa o'zgartirmaydi. Bu otning jins, son va so'nggi harfiga bog'liqdir.

Muzakkar jinsda birlikda - **Aa** bilan tugagan otlarda ort ko'makchidan avval **Aa** harfi **E** ga o'zgaradi. M-n:

l@ **ʔ**ka - o'g'il bola l@ **ʔ**ke ka - o'g'il bolaning

kmra - xona kmre me' - xonada

Sanskrit tilidan o'zlashtirilgan muzakkar jinsdagi **-Aa** bilan tugagan otlar qoidadan mustasno tariqasida ort ko'makchilar oldida o'zgarishsiz qoladi. M-n:

ipta - ota ipt ka - otaning

raja - raja raja ka - rajaning

Muzakkar jinsda birlikda **-Aa** harfi bilan tugagan otlarning so'nggi harfi ort ko'makchilar oldida **-E** ga o'zgaradi. M-n:

kuAa\ - quduq kuE\ me' - quduqda

Har ikkala jinsdagi qolgan barcha otlar birlikda ort ko'makchilar oldida o'zgarishsiz qoladi.

puStk m-s. - kitob puStk m'e - kitobda

`r m-r. - uy `r m'e - uyda

l@`Ukl m-s. - qiz l@`Ukl ko - qizga, qizni

Muzakkar va muannas jinsda **Aa, š, i**, harflaridan tashqari har qanday undosh yoki unli tovush bilan tugagan hamma otlar ko'plikda ort ko'makchidan avval **Ao'** qo'shimchasini qabul qiladi. Agar ot **-x** cho'ziq unlisi bilan tugasa **-Ao'** qo'shimchasidan avval u qisqa **-E** ga aylanadi.

M-n:

puStk - kitob puStk^{o'} me' - kitoblarda

`r - uy `r^{o'} me' - uylarda

.all - ayiq .aluA^{o'} ko - ayiqlarni, ayiqlarga

-Aa harfi bilan tugagan muzakkar jinsdagi otlar (sanskrit tilidagi otlardan tashqari) ko'plikda ort ko'makchidan avval o'zining **Aa** harfini yo'qotib **Ao'** qo'shimchasini qabul qiladi. M-n:

l@`Uka - o'g'il bola l@`Uka^{o'} ko - o'g'il bolalarni, o'g'il bolalarga

kmra - xona kmr^{o'} me' - xonalarda

-š va **-i** harflari bilan tugagan otlar ko'plikda ort ko'makchidan oldin **yo'** qo'shimchasini oladi. Bu holda oxirgi cho'ziq **-i** harfi qisqa **-š** ga aylanadi.

M-n:

l@`Ukl - qiz → l@`Uk^{yo'} ko - qizlarni, qizlarga

.ai - aka /uka/ → .aš^{yo'} ko - aka /uka/larni, aka/uka/larga

Otlar o'zagining ort ko'makchidan avval o'zgarish jadvali

il'g	p[an kark	Ap[an kark	
		Ekvcn	bhuvcn

puil'g	kmra kuAa\ `r .ai neta	kmre me' kuE\ me' `r me' .ai ko neta ko	kmro' me' kuAo' me' `ro' me' .ašyo' ko netaAo' ko
SJil'g	puStk kuslR pa#xala	puStk me' kuslR pr pa#xala me'	puStko' me' kuisRyo' pr pa#xalaAo' me'

ODDIY ORT KO'MAKCHILAR

sa/ar, iv.iKtya\

Hindiy tilida ort ko'makchilar uchga bo'linadi: oddiy, qo'shma va murakkab. Oddiy ort ko'makchilar yettita: **ka, ko, me', pr, se, tk** va **ne**

ka - ort ko'makchisi egalik ma'nosini bildirib, o'zbek tilidagi qaratqich kelishigi qo'shimchasiga mos keladi.

ko - o'zbek tilidagi tushum va jo'nalish kelishiklari qo'shimchalariga mos keladi.

m'e - o'zbek tiliga -da, ichida, ichiga, orasida, orasiga deb tarjima qilinadi.

pr -da/ustida/, -ga/ustiga/deb tarjima qilinadi.

se -dan, bilan, orqali, yordamida deb tarjima qilinadi.

tk - gacha degan ma'noni bildiradi.

ne - tugal zamonlarning ayrim shakllarida ega bilan birga ishlatiladi.

ka ort ko'makchisi

iv.iKt "ka"

ka ort ko'makchisi bir necha ma'nolarni bildiradi.

ka ort ko'makchisi ot va o'rin ravishi bilan birga kelganda tegishlilikni, mansublikni bildiradi. M-n:

kmre **ka** drvajʒʒa - xonaning eshigi

taXkNd **ka** invasl - toshkentlik , /Toshkent yashovchisi/

yha\ **ka** panl - bu yerning suvi

ka ort ko'makchisi payt ravishi bilan birga kelganda, ma'lum bir vaqtga aloqadorlikni, taalluqlikni bildiradi. M-n:

Aaj **ka** smacar – p] - bugungi gazeta

subh **ka** smacar - tonggi xabar

ka ort ko'makchisi infinitiv bilan birga kelganda, buyumning vazifasini anglatadi. M-n:

sone **ka** kmra - yotoqxona /uxlash xonasi/

plne **ka** panl - ichimlik suvi

bew#ne **ka** Sqan - o'tirish joyi

ka ort ko'makchisi o'zidan keyin kelgan so'zning /aniqlanmishning/ jinsi va soniga qarab o'zgaradi.

Agar aniqlanmish muzakkar jins, birlikda vositasiz kelishikda kelgan bo'lsa, ort ko'makchi **ka** shakliga ega bo'ladi, aniqlanmish vositali kelishikda bo'lsa, u holda **ke** shaklini oladi. M-n:

.ai **ka** kmra - aka /uka/ ning xonasi

.ai **ke** kmre me' - aka /uka/ ning xonasida

Aniqlanmish muzakkar jinsda, ko'plikda kelgan bo'lsa /xoh vositasiz, kelishik, xoh vositali kelishikda bo'lsin / ort ko'makchi doim **ke** shakliga ega bo'ladi:

.ai **ke** kmre - aka /uka/ ning xonalari

.ai **ke** kmro' m'e - aka /uka/ ning xonalarida

Aniqlanmish muannas jinsida bo'lsa, ort ko'makchi doim **kl** shakliga ega bo'ladi:

ivUaqIR **kl** kapl - talabaniing daftari

ivUaqIR **kl** kaipy\ - talabaniing daftarlari

ivUaqIR **kl** kapl me' - talabaniing daftarida

ivUaqIR **kl** kaipyo' me' - talabaniing daftarlarida

ka ort ko'makchisi uchta shaklga ega:

ka, ke, kl

batclt

Anvr - tusURn, nmSte -

tusURn - nmSte, Anvr - AaAo, ANdr AaAo -
 Anvr - tum kewse ho ?
 tusURn - sb #lk hew - /Nyvad -
 Anvr - tuMhare mata-ipta #lk hew' ?
 tusURn - ha\ ? #lk hew' - sb skuxl hew' - ye mere saql hew' - šn se imlo - šnka nam raj
 hew - raj ihNduStanl hew' -
 Anvr - b@ʔʔ %uxl se - mera nam Anvr hew -
 tusURn - raj ivŪaqlR hew - ye EegTMokLcrl š'S\$!\$(yU\$ ke ivŪaqlR hew', ye dŪsre vzR ke
 ivŪaqlR hew' - šnkl bhñ .l yha\ taXkNd me' hew'- vh mei@kl š'S\$!\$(yU\$ kl ^a]a hew - vh phle sal
 kl ^a]a hew - Eška nam slta hew -
 Anvr - yh b@ʔʔ %uxl kl bat hew, ik Aap ihNduStanl hew' - mew' .l ivŪaqlR hU\ - mew'
 taXkNd rajkly p[aCy ivŪa s'Sqan ke di=, Eixyai .azaAo' ke iv.ag ke phle vzR ka ivŪaqlR hU\ - hmarl
 š'S\$!\$(yU\$ me' kul car fekiL\$ya\ hew' - hmarl fekl\$! xhrlsBjʔʔ s@ʔʔ pr hew - Aap hmarl
 fekl\$! me' Aašye ADr hmare ivŪaiqlRyo' se pircy pTMaPt kliyje - jʔʔr Aašye -
 raj - /Nyvad - b@ʔʔ %uxl se -
 Anvr - tusURn, tuMhare .ai kha\ hew' ?
 tusURn - mere b@eeʔʔ .ai jl kam pr hew' - ve Ek kar%ʔʔane me' š'jlinyr hew' - ^o\$ā .ai
 pa#xala me' hew- vh phle sal ka ^a] hew-
 Anvr - tuMhaare mata - iptā kha\ hew' ? Kya ve `r pr nhl' hew' ?
 tusURn - nhl', ve `r pr nhl' hew' - ve Aaj - kl Aaram - `r me' hew' -
 Anvr - vh Aaram - `r kha\ hew' ? Kya ngr se bhut dŪr hew ?
 tusURn - nhl', ngr se kevl tls ikloml\$R dŪr hew - vha\ kl hva bhut saf hew - vh Aaram - `r
 Ek ndl ke iknare pr hew - vh Sqan bhut suNdr hew -
 Anvr - Ense merl nmSte khna - AC^a, Ab šjajʔʔt do - raj, Aap se imlkr b@ʔʔ %uxl hui -
 Aap hmarl fekl\$! jʔʔr Aašye -
 raj - jʔʔr Aaʔga -
 Anvr - AC^a, nmSkar -
 tusURn ADr raj - nmSkar -

xb(dkox

Aana - kelmoq

ANdr Aana - kirmoq(ichkariga)

tum kewse hoū - qalaysan?

.ai m-r. - aka(uka)

kam m-r. - ish, xizmat

kam pr - ishda

sb #lk hew'ū - hammasi joyidami?

AC^a hU - yaxshiman

b@ʔʔa - katta

Ek - bir

/Nyvad - rahmat, tashakkur
mata-ipta *m-r.* - ota-ona
sb - hamma
sku[xl - sog'-salomat
saql *m-r.* - o'rtoq
imlna - tanishmoq, uchrashmoq
šn se imlo - bular bilan tanish
ihNduStanl *m-r.* - hindistonlik
b@`Źl %uxl se - mamnuniyat bilan
Eeg™okLcrl š'SŠIS(yUŠ *m-s.* - qishloq
 xo'jaligi instituti
dUsra - ikkinchi
vzR *m-r.* - yil, kurs
bhn *m-s.* - opa, singil
mei@kl - tibbiy, tibbiyot
mei@kl š'SŠIS(yUŠ *m-s.* - tibbiyot
 instituti
^a]a *m-s.* - talaba
phla - birinchi
sal *m-r.* - yil, kurs
b@`Źl %uxl kl bat hew - juda
 quvontirarli, quvonarli, juda yaxshi
rajkly p[aCy ivŮa s'Sqan – Davlat
 sharqshunoslik instituti
feKISl *m-s.* – fakultet
kul - hammasi bo'lib, ja'mi
s@`Źk *m-s.* - ko'cha

p™aPt krna - olmoq
pircy p™aPt krna - tanishmoq
j`Źar - albatta

kar%Źana *m-r.* - korxona
š'jlinyr *m-r, m-s.* - muhandis
pa#xala *m-s.* - maktab
`r *m-r.* - uy
Aaram-`r *m-r.* - dam olish uyi
ngr *m-r.* - shahar
bhut - juda
dUr - uzoq
dUr nhl' hew - uzoq emas
Aaj kl - hozir, hozirgi vaqtda, shu
 kunlarda
tls - o'ttiz
iklomlSr *m-r.* - kilometr
kevl - faqat, atigi
hva *m-s.* - havo
saf - sof, toza

ndl *m-s.* - daryo
iknara *m-r.* - qirg'oq
Sqan *m-r.* - joy
nmSte *m-s.* - salom

En se merl nmSte khna - ularga
 salomimni ayt
šjaj`Źt *m-s.* - ruxsat, ijozat
Ab šjaj`Źt do - endi ruxsat ber/ing/
Aap se imlkr b@`Źl %uxl hui - Siz
 bilan uchrashganimdan juda
 xursand bo'ldim.
Aa×\ga - kelaman
nmSkar *m-r.* - Hayr! Salom!
di=, Eixyai .azaAo' ka iv.ag – Janubiy
 Osiyo tillari bo'limi

Matnga izoh:

Biror shaxsga nisbatan hurmat va xushmuomalalikni ifoda etish uchun u haqida ko'plikda gapiriladi. M-n:
ye mere saql hew' - Bular mening o'rtog'imlar.

A>yas 1 - Quyidagi otlarning birlik va ko'plik sonida vositali kelishigini yasang:

kmra, puStk, kapl, ivUaqIR, xb(dkox, mejU, beg, kUlm, pa#(y-puStk, drvajUa, i%@Ukl, ibStr, pl'g, im], smacar-p], fUl, kusIR, ic], l@Uka, l@Ukl, pi]ka, dlvar, fxR -

A>yas 2 - Gaplarni ko'chirib yozing va tarjima qiling:

1. mejUa' pr ivUaiqRyo' kl kaipya\ hew' - 2. smacar-p] me' bhut-se ic] hew' - 3. dlvaro' pr bhut-se ic] hew' - 4. ye log hmarl fekl\$ l ke phle vzR ke ivUaqIR hew' - 5. mew' phle sal ka ivUaqIR hU\ - 6. mew' phle vzR kl ^a]a hU\ - 7. mere im] ka nam Anvr hew' - 8. hmara `r nvai s@Ukl pr hew' - 9. Aapke `r me' iktne kmre hew' ? hmara `r me' tln kmre hew' - 10. Aaj jUar Aana - 11. ye puStke' jUar pl'Ua - 12. slta, vh i%@Ukl bNd kro - 13. kmro' ke drvaje U bNd klije - 14. Eskl bhn mei@kl s'S\$ISyU\$ kl ^a]a hew' - 15. Eskl bhn ka nam Emla hew' - 16. tum kewse ho ? #lk hU\ - /Nyvad - 17. Aap kewse hew' ? me'w AC^a hU\ - /Nyvad - 18. bu%Uara taXkNd se dUr hew' - 19. yh Aaram- `r ngr se dUr hew' - 20. Aapkl s'S\$IS(yU\$ me' iktnl fekl\$ya\ hew' ? hmarl s'S\$IS(yU\$ me' car fekl\$ya\ hew' - 21. hmara ngr ndl ke iknare pr hew' - 22. slta, merl bhn se pirict ho -

A>yas 2 - Hindiy tiliga tarjima qiling:

1. Rahmat. 2. Assalomu alaykum. 3. Katta mamnuniyat bilan. 4. Mening opam birinchi kurs talabasi. 5. Bizning institutda beshta fakultet bor. 6. Ularning institutida nechta fakultet bor? Ularning universitetida sakkizta fakultet bor. 7. Do'stlaringizning ismlari nima? Do'stlarimning ismlari - Raj va Sita. 8. Daryo qirg'og'ida ko'p yigit va qizlar bor. 9. Sizning akangiz talabami? Ha, u sharqshunoslik instituti talabasi. 10. U qishloq xo'jaligi institutining birinchi kurs talabasi. 11. Siz hindistonlikmisiz? 12. Ha, men hindistonlikman. 13. Bizning shaharda maktablar ko'p. 14. Siz bugungi gazetani albatta o'qing. 15. Dam olish uyi daryo qirg'og'ida joylashgan. 16. Havo sof va toza. 17. Sizning uyingiz Navoiy ko'chasida joylashganmi? Yo'q, bizning uyimiz Bobur ko'chasida joylashgan. 18. Uning akasi maktabda. 19. Daftarlarga yozing. 20. Ularning sumkalarida kitoblar ko'p. 21. Ular uyda. 22. Sening akang uydami? Yo'q, mening akam maktabda. 23. Mening ota-onam uyda. 24. Tanishing, bu bizning do'stimiz Raj. 25. Ularga mendan salom ayting.

A>yas 4 - Tushirib qoldirilgan joylarga **ka** ort ko'makchisining tegishli shaklini qo'yib yozing va so'z birikmalarini tarjima qiling:

ivUaqIR . . . beg ngr . . . kar%Uana
 ^a]a . . . xBdkox ngr . . . ndl
 l@Uke . . . kmra ndl . . . iknara
 `r . . . i%l@Uikya\ l@Ukl . . . mata-ipta
 Aaj . . . smacar-p] .ai . . . im]
 yha\ . . . hva Aaj . . . tarl%U
 l@Uikyo' . . . nam š'S\$!\$(yU\$. . . ivUaqIR

A>yas 5 - Quyidagi soʻz birikmalarini ogʻzaki tarjima qiling:

Birinchi kurs talabasi, ikkinchi kurs talabasi /m-s./, sharqshunoslik instituti talabasi, universitet (ivXvivUaly) talabasi, qishloq xoʻjaligi instituti talabasi /m-s./, shahar maktablari, shahar korxonalari, daryo qirgʻogʻi, daryo qirgʻoqlari, talabalarning lugʻatlari, xonaning derazalari, institutlarning darvozalari, oʻquvchi qizlarning rasmlari, bugungi gazetalar, bu yerning jurnallari, talabalarning /m-s./kitoblari, korxona muhandisi.

A>yas 6 - Quyidagi soʻzlar ishtirokida kichkina hikoya tuzing.

mata - ipta, b@Ua.ai, ^o\$! bhn, š'jlinyr, ^a]a, A?yapk, ivXvivUaly, kar%Uana -

A>yas 7 - Hindiy tiliga ogʻzaki tarjima qiling:

1. Mening akam muhandis. 2. Bizning shahar chiroyli. 3. Men birinchi kurs talabasiman. 4. Mening oʻrtogʻim – sharqshunoslik instituti talabasi. 5. Assalomu alaykum. 6. Tanishing: bu mening singlim. 7. Mening akam dam olish uyida. 8. Mening ota-onam ishda. 9. Katta mamnuniyat bilan. 10. Bu bu yerdan uzoq emas. 11. Sharqshunoslik instituti qayerda joylashgan? Sharqshunoslik instituti Shahrisabz (xhrlsBjU) koʻchasida joylashgan. 12. Bu yerda nechta kitob bor? Bu yerda beshta kitob bor. 13. Mening oʻrtogʻim hindistonlik. 14. Ahvollaringiz qalay? Rahmat, yaxshi. 15. Hamma sogʻ-salomat. 16. Kiring. 17. Bu yoqqa keling. 18. Sening akang kim? Mening akam tibbiyot institutining talabasi. 19. Korxona daryo qirgʻogʻida joylashgan. 20. Siz ikkinchi kurs talabasimisiz /m-s./? Ha. 21. Bizning universitet Beruniy koʻchasida joylashgan. 22. Bugungi xabarni / smacar / eshiting.

barhva\ pa#
ko ort ko'makchisi
iv.iKt "ko"

1. **ko** ort ko'makchisi o'zbek tilida tushum va jo'nalish kelishigi qo'shimchalarining ma'nolarini anglatadi. M-n:

.ai **ko** bulaAa - aka (uka) ni chaqir.

puStk **ko** %olo - kitobni och

l@'Zkl **ko** de%o - qizga qara

l@'Zke **ko** do - bolaga ber

2. **ko** ort ko'makchisi ish-harakatning yo'nalishini ham anglatadi. M-n:

ivUaqlR **ko** xb(dkoX dliye - Talabaga lug'at bering.

l@'Zke **ko** k'Zlm do - Bolaga ruchka ber.

3. **ko** ort ko'makchisi infinitiv bilan qo'shilib kelganda, maqsad, niyat ma'nolarini anglatadi. M-n:

rei@yo sunne **ko** jana - Radio tinglagani (tinglashga) bormoq

puStk pl'Zne **ko** Aana - Kitob o'qigani (o'qishga) kelmoq

ko ort ko'makchisi bu ma'noda ishlatilganda **Aana, jana** va **clna** fe'llaridan avval kelgan hollarda, odatda, tushirib qoldiriladi, ammo u bor deb hisoblanadi. M-n:

%elne jana — ya'ni

%elne **ko** jana - o'ynagani bormoq

E s l a t m a: **ko** ort ko'makchisi kun bo'laklari, hafta kunlari va sanalarni bildiruvchi otlar bilan kelganda payt ravishini yasaydi. M-n:

idn **ko** - kunduzi

xam **ko** - kechqurun

somvar **ko** - dushanbada

me' ort ko'makchisi
iv.iKt "me"

1. **me'** ort ko'makchisi buyum yoki shaxs biror narsaning ichida, orasidaligini anglatadi. M-n:

ngr **me'** - shaharda

logo' **me'** - odamlar orasida,

hm **me'** - bizning oramizda, bizda,
kmre **me'** - xonada.

2. **me'** ort ko'makchisi ish-harakatni biror narsa ichiga yo'nalishini anglatishi ham mumkin. M-n:

beg **me'** r%na - sumkaga solmoq

pa#xala **me'** jana - maktabga bormoq

Bu ma'noda **me'** ort ko'makchisi **Aana, jana** kabi harakat fe'llaridan oldin ko'pincha tushirib qoldiriladi, ammo bor deb tushuniladi. M-n:

kar%~ane **me'** jana - o'rniga kar%~ane jana - korxonaga bormoq

`r **me'** Aana - o'rniga `r Aana - uyga kelmoq

E s l a t m a: **me'** ort ko'makchisi yil fasllarini bildiruvchi so'zlar bilan birga kelganda payt ravishini hosil qiladi. M-n:

gimRyo' **me'** - yozda

vs't **me'** - bahorda

se ort ko'makchisi

iv.iKt "se"

1. **se** ort ko'makchisi ish-harakatning bajarish qurolini anglatib, o'zbek tiliga «bilan, yordamida, vositasida» kabi so'zlar bilan tarjima qilinadi. M-n:

klm **se** - ruchka bilan

haq **se** - qo'l bilan, qo'lda

cak **se** - bo'r bilan

xb(dkox **se** - lug'at orqali (yordamida).

2. **se** ort ko'makchisi ish-harakatning boshlanish o'rni yoki paytini ham bildirib keladi. M-n:

yha\ **se** - bu yerdan

ngr **se** - shahardan

subh **se** - ertalabdan

Aaj **se** - bugundan

3. **se** ort ko'makchisi ish-harakatning boshlanish manbaini ham ko'rsatib kelishi mumkin. M-n:

Aakax **se** - osmondan.

kmre **se** - xonadan.

raj **se** - Rajdan (Biror bir xabarni bilmoq)

Mavhum otlar bilan qo'shilib kelganda, holat ravishini yasaydi. M-n:	
'u/ - g'azab	'u/ se - g'azab bilan, g'azabli
xaiNt - tinchlik	xaiNt se - tinchlik bilan, tinch
jʒʒor - kuch	jʒʒor se - kuch bilan, qattiq

pr ort ko'makchisi iv.iKt "pr"

pr ort ko'makchisi -da (ustida), ma'nolarini anglatib keladi yoki ish-harakatning biror narsaning ustiga yo'nalishini ko'rsatadi. M-n:

mejʒʒ**pr** - stolda, stolga
dlvar **pr** - devorda, devorga
Almarl **pr** - shkafda, shkafga

tk ort ko'makchisi iv.iKt "tk"

tk ort ko'makchisi masofa, vaqtning biror chegarasi yoki so'nggi nuqtasini anglatishda ishlatiladi. M-n:

taxkʒʒNd tk - Toshkentgacha
xam **tk** - kechqurungacha
rat **tk** - tungacha

SIFAT ivxez,

Hindiy tilida sifatlar shakl nuqtai nazaridan ikki turga: o'zgaruvchi va o'zgarmas sifatlariga bo'linadi.

So'nggi harfini o'zgartiradigan sifatlar o'zgaruvchi turga mansubdir. Ularga **Aa** va **Aa** harflari bilan tugaydigan barcha sifatlar kiradi. M-n:

^u\$a - kichkina	AC^a - yaxshi
b@ʒʒa - katta	daya\ - o'ng
nya - yangi	baya\ - chap

O'zgaruvchi sifatlar o'zi belgilab kelgan so'zlar bilan jins, son va kelishikda moslashadi: bunda muzakkar jins, vositasiz kelishik, birlikda

-**Aa** va -**Aa** qo'shimchalarini, boshqa hollarda -**E** va -**E** qo'shimchalarini oladi, muannas jinsda doim -**i** va -**š|** qo'shimchasi bilan tugaydi. M-n:

nya `r - yangi uy

ni puStk - yangi kitob

nye `r - yangi uylar

ni puStke' - yangi kitoblar

nye `r me' - yangi uyda

ni puStk me' - yangi kitobda

nye `ro' me' - yangi uylarda

ni puStko' me' - yangi kitoblarda

daya\ haq - o'ng qo'l

daš| Aor - chap tomon

daye' haq - o'ng qo'llar

daš| Aor se - chap tomondan

daye' haq me' - o'ng qo'lda

daye' haqo' me' - o'ng qo'llarda

Aa va **Aa** harflaridan boshqa undosh yoki unli harflar bilan tugagan barcha sifatlar o'zgarmas sifatlardir. Ular o'zlari aniqlab kelgan otlar oldida o'zgarishsiz qoladi.

saf - toza

xltl - sovuq

.arl - og'ir

xltl panl - sovuq suv

.arl kam - og'ir ish

xltl panl me' - sovuq suvda

.arl clj'Ź - og'ir narsa

TO'LDIRUVCHI

kmR

Vositasiz to'ldiruvchi (pTM/an kmR). Vositasiz to'ldiruvchi vositasiz kelishikdagi ot yoki **ka** ort ko'makchisi bilan ifodalanishi mumkin. Shaxsni bildiruvchi vositasiz to'ldiruvchi **ka** ort ko'makchili ot bilan ifodalanadi.
raj **ka** bulaAa - Rajni chaqir.

Aniq buyum yoki /odamdan tashqari/ tirik jonzotni bildiruvchi vositasiz to'ldiruvchi vositasiz kelishikdagi ot bilan ham, **ka** ort ko'makchili ot bilan ham ifodalanishi mumkin. M-n:

puStk **ka** %olo - kitobni och

Ab puStk bNd kro - endi kitobni yop.

Noaniq buyum yoki /shaxsdan tashqari/ tirik jonzotni bildiruvchi vositasiz to'ldiruvchi vositasiz kelishikdagi ot bilan ifodalanadi. M-n:

%elo mt, puStk p! ŹŹo - O'ynama, kitob o'qi

ibLlI n palo kuŹa palo - - Mushuk boqma, kuchuk boq.

hmara dex -

Svt'] EJ ʔbeikStan hmara dex hew - yh Ek b@ʔa, /nl ADr xiKtxall raz\$~ hew - hmara dex me' IMbl-cD@ʔa ADr ghrl nidya\, jewse Amudirya, isrdirya, j ʔrafʔxan Aaid hew' - pha@ʔ ADr smtl =e] .I hew' - yha\ Anek Gille' .I hew' -

EJ ʔbeikStan Ek Svt'] ADr xaiNtip™y dex hew - vh s'yukt raz\$~ s' ka sdSy hew - EJ ʔbeikStan me' ki ivXvp™is× ngr h'ew - En me' smrkNd, bu% ʔara, % ʔa Aaid hew' -

smrkNd EJ ʔbeikStan ke purane Eeithaisk ngr'o' me' se Ek hew - yh Ek b@ʔa ADr bhut suNdr ngr hew - šs kl s@ʔke' cD@ʔa ADr sl/I hew' - smrkNd me' bhut se Eeithaisk Smark hew' - En me' se reigStan mewdan, xahe ij ʔNda, ibbl % ʔanum ka mdrsa, Elug ʔbek ka j'tr-m'tr de%ne yoGy hew' -

reigStan mewdan ngr ke keNd™ me' iSqt hwe - vh smrkNd ka mu:y Eeithaisk Smark hew - reigStan mewdan ke nj ʔdlk hmara pUvRj ivXvp™is× Amlr tewmUr kl smai/ hew - smrkNd me' ki ivXvivŪaly, Anek š'S\$IS(yU\$e', ivŪaly, s'g™haly Aaid hew' -

hmara dex ka Ek ADr b@ʔa Eeithaisk ngr bu% ʔara hew - bu% ʔara me' .I bhut-se Smark, s'g™haly, puStkaly, š'S\$IS(yU\$ Aaid hew' - En me' istaraE-mahe-% ʔasa, lbe hDj ʔ, AakR de%ne yoGy hew' - bu% ʔara smrkNd se dUr nhl' hew - smrkNd se bu% ʔara tk lg.g tln sD ikloml\$ hew' - taXkNd se bu% ʔara kafI dUr hew -

taXkNd Svt'] EJ ʔbeikStan kl raj/ anl hew - yh .I Ek b@ʔa ADr suNdr xhr hew - yh m?y Eixya ka sa S²:itk ke'd™ hew - yha\ bhut-se kar% ʔane .I hew' - šskl s@ʔke' pKkl, cD@ʔa ADr sl/I hew' - ngr ke ke'd™ me' Svt']ta ka mewdan hew - Es ke nj ʔdlk nvai namk iqye\$ hew - nvai namk iqye\$ kl šmart bhut %UbsUrt hew - ngr me' bhut-sl pa#xalaE\, ECc ix=a s'SqaE\, iqye\$, isnema`r h'ew - yha\ EJ ʔbek ivDan Akadml hew - yha\, EJ ʔbeikStan kl raj/ anl me' bhut-se pakR, Gille' ADr ^o\$e-b@ʔe nale h'ew - s@ʔko' ke iknaro' pr hre-.re pe@ʔo' kl ktare' hew' - Kyairyo' me' r'g-ibr'ge fUl hew' -

xb(dkox

dex *m-r.* - mamlakat, yurt

/nl - boy

xiKtxall - qudratli, kuchli

raz\$~ *m-r.* - davlat

IMba - uzun

cD@ʔa - keng

keNd{ *m-r.* - markaz

mu:y - bosh

pUvRj *m-r.* - ajdod

smai/ *m-s.* - maqbara

s'g[haly *m-r.* - muzey

puStkaly *m-r.* - kutubxona

ghra - chuqur
jewse - kabi
Aaid - va boshqalar
pha@ʔ - tog'
tqa - hamda
smtl - tekis
=e] *m-r.* - hudud
Anek - bir qancha, ko'plab
Ell *m-s.* - ko'l
Svt'] - mustaqil, erkin
xaiNtip[y - tinchliksevar

s'yuKt raZ\$~ s'` *m-r.* - Birlash gan
 Millatlar Tashkiloti
sdSy *m-r.* - a'zo
ki - bir qancha, bir nechta
ivXv - p[is* olamga mashhur
purana - qadimgi, eski
Eeithaisk - tarixiy
sl/a - to'g'ri
Smarm *m-r.* - yodgorlik, obida
kw njʔdlk - yaqinida
j'tr - m'tr *m-r.* - rasadxona
de%ne yoGy - ko'rishga arzigulik,
 diqqatga sazovor

\$'S\$S(yUS *m-r., m-s.* - institut
tl n sD - uch yuz
lg.g - taxminan
kafldUr - ancha uzoq
xhr *m-r.* - shahar
m?y Eeixya - O'rta osiyo
sa'S'itk - madaniy
pKka - asfaltlangan
iqyeSr *m-r.* - teatr
%UbsUrt - chiroyli
ECc ix=a s'Sqa *m-s.* - oliy o'quv
 yurti
isnema`r *m-r.* - kinoteatr

ivDan *m-r.* - fan, ilm
Akadml *m-r.* - akademiya
pakR *m-r.* - bog', park
^oSe - b@ʔe - katta-kichik
nala *m-r.* - ariq, anhor
hra - .ra - yam-yashil
kʔtar *m-s.* - qator
Kyarl *m-s.* - egat, pushta
r'g - ibr'ge - rang-barang

A>yas 1 - Otlarning vositali kelishigini yasang:

kmra, s@ʔk, ndl, iknara, ngr, `r, dlvar, mejʔ, hva, pa#xala, kam, .ai, bhn, ^a],
 pi]ka, drvajʔa, idn, ivUaqlR, im], A?yapk, l@ʔkl, mata, l@ʔka, kuslR-

A>yas 2 - Jummalarni ko'chirib yozing va tarjima qiling:

1. ihNdl kl puStk pi!ʔye - 2. idn ko yha\ smacar sunne jʔar Aašye - 3. rei@yo sunne
 Aana - 4. kapl me' klm se il%o - 5. Eške im] ko smacar-p] dlije - 6. mejʔ pr pi]kaE\ ri%ye -
 7. smacar - p] Almarl me' ri%ye - 8. hmare ngr se yh bhut dUr hew - 9. Aaj se yh kam n krna -

10. vha\ tk iktne ikloml\$R hew' - 11. dlvar pr ikska ic] hew ? dlvar pr nvai ka ic] hew - 12. hmara dex bhut b@ʼa hew - 13. taXkNd EʼʼbeikStan kl raj/anl hew - 14. smrkNd m?y Eixya ka Ek purana xhr hew - 15. smrkNd me' .l bhut se purane Smark hew' - 16. raj/anl kl s@ʼke' pKkl, c@ʼʼ ADr sl/l hew' - 17. yh ndl ghrl hew - 18. taXkNd me' bhut se ggnSpxlR (osmono'par) šmart'e' hew' - 19. taXkNd me' Sv't]ta ka mewdan hew - 20. smrkNd me' reigStan mewdan ke njʼʼdlk Amlr temur kl smai/ hew - 22. yha\ se pa#xala dUr nhl' hew - 23. yha\ se ivXvivʼaly ADr puStkaly dUr hew' - 24. šs pakR me' hre-.re pe@ʼʼ Aor r'g-ibr'ge flU hew' - 25. kam pr jaAo - 26. Sv't]ta ke mewdan pr jašye - 27. ihNdl me' p!ʼa ADr ilʼona - 28. EʼʼbeikStan Ek xaiNtip™y dex hew -

A>yas 3 - Hindiy tiliga tarjima qiling:

1. O'zbekiston tinchliksevar mamlakat. 2. O'zbekistonda 12 viloyat /p™dex m-r./bor. 3. Toshkent - bizning mamlakatimiz poytaxti. 4. Toshkentda juda ko'p oliy o'quv yurtlari, muzey, kutubxona, teatr va kinoteatrlar bor. Shahar markazida mustaqillik maydoni joylashgan. 5. Ko'kaldosh madrasasi - qadimiy yodgorlik. 6. Toshkentdan Samarqandgacha 300 kilometrdir. 7. Shaharda juda ko'p gullar va daraxtlar bor. 8. Bu - baland bino. 9. U bino chiroyli. 10. O'zbekistonda daryolar ko'p. 11. Shahar daryo bo'yida joylashgan. 12. Bu - qadimiy tarixiy obida. 13. Toshkent - O'rta Osiyoning madaniyat markazidir. 14. Bu yerda O'zbekiston Fanlar akademiyasi bor. 15. Ulug'bek rasadxonasi qadimiy obida. 16. O'zbekiston Birlashgan Millatlar Tashkiloti a'zosidir. 17. O'zbekiston qudratli davlat. 18. Bu yerga juma kuni keling. 19. Bugundan boshlab u yerga bormang. 20. Kunduzi ishga boring. 21. Bu mashqni daftarga yozing. 22. Talabalarga hindiycha-o'zbekcha lug'atlar bering. 23. Registon maydonida odam ko'p. 24. Rasmda nima bor? Rasmda katta stol va kichkina stul bor. 25. Shahar bog'i bu yerdan ancha uzoq. 26. Samarqandda olamga mashhur yodgorliklar ko'p. 27. Katta bog'da yam-yashil egatlarda daraxtlar va gullar ko'p. 28. Gul egatlarida qizil va oq gullar ko'p. 29. Shahar bog'ida katta ko'l bor. 30. Hindistonda / .art m-r./katta va chuqur daryolar ko'p.

A>yas 4 - So'z birikmalarini tarjima qiling:

Chuqur daryo, chuqur ko'l, baland daraxt, baland bino, tekis yo'l, baland tog'/ pha@ʼʼ m-r./ kichik daryo, katta daryo, asfaltlangan yo'l, keng yo'l, qadimiy obida, qizil gul, Mustaqillik maydoni, toza havo, tinchliksevar davlat, tinchliksevar mamlakat, mustaqil davlat, qadimiy shahar, katta davlat, madaniyat markazi, chiroyli shahar, chiroyli bino, qudratli davlat, yam-yashil daraxtlar qatorlari, qadimiy maqbara.

A>yas 5 - Bo'sh joylarga tegishli ort ko'makchilarni qo'yib, gaplarni ko'chiring va tarjima qiling :

1. mere im] . . . nam Aaj'Uad hew - 2. hmarl raj/anl . . . ggnSpxlR šmartē' bhut hew' - 3. taXkNd m?y Eixya . . . b@Ua ngr hew - 4. ic] . . . Kya hew ? ic] . . . Ek Almarl hew - 5. reigStan mewdan . . . Amlr temUr . . . smai/ hew - 6. btašye, yha\ . . . Svt']ta ka mewdan iktna dUr hew ? yha\ . . . Svt']ta mewdan kafI dUr hwe - 7. Aap . . . 'r . . . iktne kmre hew' ? hmare 'r . . . tln kmre hew' - 8. slta, mere im] . . . Aaj . . . smacar-p] do - 9. taXkNd . . . iktne isnema'r hew'? taXkNd . . . Anek isnema'r hew' - 10. l@Uko' . . . xBdkox dena - 11. rajkly p[aCy ivŪa s'Sqan . . . iktnl fekiL\$ya\ hew' ? rajkly p[aCy ivŪa s'Sqan . . . car fekiL\$ya\ hew' - 12. nvai s@Uk . . . Ek š'S\$1\$(yU\$ hew - 13. kam . . . jana - 14. kapl . . . ?yan . . . il%o - 15. mj'UdUr . . . EŪr #lk hew' -

A>yas 6 - Ushbu so'z va so'z birikmalaridan foydalanib, «Bizning shahar» mavzusida hikoya tuzing.

b@Ua, sl/a, s@Uk, pKka, cŪ@Ua, Smark, sa'S²itk ke'd™, s'g™haly, ivDan Akadml, š'S\$1\$(yU\$, iqye\$r, kar%Uane, pakR -

A>yas 7 - Hindiy tiliga og'zaki tarjima qiling :

1. Dehli - Hindistonning poytaxti. 2. O'zbekiston tinchliksevar davlat. 3. Bizning shahrimizda qadimiy yodgorliklar ko'p. 4. Bizning shahar daryo bo'yida joylashgan. 5. Shaharning bu ko'chalari to'g'ri va keng. 6. Gang / g'ga / Hindistonning katta daryosi. Uning qirg'oqlarida Banoras, Knpur va boshqa shaharlar joylashgan.

terhva\ pa# OLMOSHLARNING KELISHIKLARI

svRnamo' ke kark

Hindiy tilida olmoshlarning 3 ta kelishigi bor: vositasiz, vositali va ob'yekt kelishigi.

Olmoshlarning vositasiz kelishigi.

Bu olmoshlarning biror qo'shimcha yoki ort ko'makchisiz, tub holdagi shaklidir, ya'ni **mew'**, **tU**, **tum**, **Aap**, **hm** va h. k.

Olmoshlarning vositali kelishigi.

Olmoshlarning vositali kelishigi otlar kabi ort ko'makchilar yordamida yasaladi. Ba'zi olmoshlar ort ko'makchilardan avval o'z shaklini to'liq o'zgartiradi, ba'zilari esa o'zgarishsiz qoladi.

Kishilik olmoshlarining vositali kelishigi

mew' va **tU** kishilik olmoshlari **ko**, **me'**, **pr**, **se**, **tk** ort ko'makchilaridan oldin kelganda **muG** va **tuG** shaklini oladi. M-n:

muG ko - menga, meni

tuG ko - senga, seni

hm, **tum** va **Aap** kishilik olmoshlari ort ko'makchilardan avval kelganda o'zgarishsiz qoladi. M-n:

hm ko - bizga, bizni

tum ko - sizga, sizni, senga, seni

Aap ko - Sizga, sizni

yh, **vh**, **ye** va **ve** 3-shaxs kishilik olmoshlari ort ko'makchilardan avval tegishli ketma-ketlikda **šs** va **Es**, **šn** va **En** shakllariga ega bo'ladi. M-n:

šs ko - bunga, buni

Es ko - unga, uni

šn se - bulardan

En se - ulardan

mew', **tU**, **hm** va **tum** kishilik olmoshlari **ka** ort ko'makchisi bilan ishlatilmaydi. Bu birikmalar o'rniga **mera**, **tera**, **hmara**, **tuMhara** egalik olmoshlari ishlatiladi.

I z o h: **ka** ort ko'makchisi **Aap**, **yh**, **vh**, **ye**, **ve** kishilik olmoshlari bilan birga ishlatilganida, olmoshlarning vositali kelishigini emas, balki egalik olmoshlarini yasaydi.

Aapka - Sizning

šska - buning

Eska - uning

šnka - bularning

Enka - ularning

Kishilik olmoshlari shakllarining vositali kelishikda o'zgarish jadvali

O'zgarmas olmoshlar Aivkarl svRnam		O'zgaruvchan olmoshlar ivkarl svRnam	
p TM /an kark	Ap TM /an kark	p TM /an kark	Ap TM /an kark
hm	hm ko	mew'	mu& ko
tum	tum ko	tU	tu& ko
Aap	Aap ko	yh	šs ko
		vh	Es ko
		ye	šn ko
		ve	En ko

Ko'rsatish olmoshlarining vositali kelishigi

yh, vh, ye va **ve** ko'rsatish olmoshlari vositali kelishikda kelganda ort ko'makchilardan avval ularga mos holda **šs, Es, šn, En** shakllarini oladi. M-n:

šs `r me' - bu uyda

Es kmre me' - u uyda

šn ngro' me' - bu shaharlarda

En pa#xalaAo' me' - u maktablarda

So'roq olmoshining vositali kelishigi

Kya ? va **kOn ?** so'roq olmoshlari ort ko'makchilardan avval kelganda birlikda **iks** va ko'plikda **ikn** shakliga ega bo'ladi. M-n:

iks ko ? - kimni? nimani? kimga? nimaga?

ikn ko ? - kimlarga? nimalarga? kimlarni? nimalarni?

OLMOSHLARNING OBYEKT KELISHIGI kmR kark

Ko'pchilik olmoshlarning vositali kelishigini faqat ort ko'makchilar bilan emas, balki maxsus qo'shimchalar yordamida ham yasash mumkin. Vositali kelishikning bu shakli obyekt kelishigi deyiladi. U ma'no jihatidan o'zbek tilidagi jo'nalish va tushum kelishiklariga mos keladi.

Obyekt kelishigi olmoshlarning ort ko'makchidan oldingi shakliga birlikda -E va ko'plikda -he' va -E\ qo'shimchalarini qo'shish bilan yasaladi. M-n:

muG ko - muGe

tuG ko - tuGe

ss ko - sse

Es ko - Ese

iks ko - ikse

hm ko - hme'

tum ko - tuMhe'

sn ko - sNhe'

En ko - ENhe'

ikn ko - ikNhe'

.ojnaly me'

yh .ojnaly hew - yha\ bhut-se log hew' - yha\ s'S\$S(yU\$ ke A?yapk, ivUaiQR ADr ANY log hew' - hmare im] AajUad, sllm, Emld ADr krlm .l yha\ hew' - Ab %ana %ane ka smy hew -

.ojnaly me' do hal hew' - Ek ivUaiQRyo' ka hew, dUsra A?yapko' ka - ivUaiQRyo' ka hal b@Ua hew - ss me' tIs mejee'U hew' - A?yapko' ka hal stna b@Ua nhl' hew - ss me' kevl ds mejUee' hew' - mejUo' pr saf sfed mejUpox hew' - hr Ek mejU' pr Ek-Ek fUldan hew - fUldano' me' taje U fUl hew' - mejUo' pr nmkdan, imcRdan, ro\$! ADr panl hew - nmkdan me' nmk ADr imcRdan me' kall imcR hew - hr Ek mejU' pr car-car cMmc, ka\\$e ADr ^uirya\ .l hew' -

ve\$r- Aap Kya %aye'ge ?

Emld- %ano' kl sUcl kha\ hew ?

ve\$r- ss mejU' pr hew - yh lIjye, %ano' kl sUcl -

sllm- Emld, de%o, Aaj kOn-kOn-se %ane hew' ? jUra x\cl AavajU' me' p!Uo -

Emld - phla kosR " go.l ka xorba, AaIU ka xorba ADr mugUR ka xorba - dUsra kosR" k\$le\$, kbab, m^(ll, pulav - tIsra kosR " kmpot, %\$(S\$! cerl kl jell, tajUe fl ADr kaf - muG ko Aa/a Ple\$ go.l ka xorba, Ek Ple\$ k\$le\$ ADr Ek iglas kmpot la\$ye -

ve\$r - AC^a - ADr Aap Kya %aye'ge ?

AajUad - hm dono' ko do Ple\$ AaIU ka xorba, do s!% kbab ADr do iglas %\$(S\$! cerl kl jell dIjye -

krlm - muGe Aa/a Ple\$ muglR ka xorba, Aa/a Ple\$ pulav, Ek Ple\$ slad ADr taje U fl dIjye

-

ve\$r - lIjye, Apna-Apna .ojn lIjye -

sb - /Nyvad -

Emld - ve\$r, hme' do bo\$! so@a panl dIjye -

ve\$R - Aaj so@a panl nhl' hew -
 £mld - krlm, mu£e j'£ra jg me'se Ek iglas panl dena -
 krlm - tuMhara iglas kha\ hew ?
 £mld - yh lo mera iglas -
 krlm - sllm, tuMhe' Kya caihye ?
 sllm - mu£e ku^ nhl' caihye - sb ku^ hew - bew#o, %ana xuå kro - hm sb bhut .U%e hew'

£mld - Aaj .ojn bhut Svaidd\$ hew -
 krlm - xorbe me' nmk km hew - mu£e j'£ra nmkdan dena -
 Aaj £ad - sllm, šsko nmkdan dena -
 £mld - ve\$R, mu£e Ek iglas kmpot Aor dlijye - Aaj kmpot bhut mje £dar hew -
 sb - ha\, Aaj %ana b@£a mje £ ka hew -

xb(dkox

.ojnaly *m-r.* - oshxona

bhut-se log - ko'p odamlar

Any - boshqa

%ana *m-r.* - ovqat

%ana %ana - ovqat yemoq,

ovqatlanmoq

smy *m-r.* - vaqt

hal *m-r.* - zal

štna b@£a nhl' hew - unchalik katta

emas

kevl - faqat

hr Ek - har bir

Ek-Ek - bittadan

taj £a - yangi

nmkdan - tuzdon

imcRdan - murchdon

ro\$li *m-s.* - non

panl *m-r.* - suv

nmk *m-r.* - tuz

kala - qora

imcR *m-s.* - murch

car-car - to'rttadan

AalU *m-r.* - kartoshka

muglR *m-s.* - tovuq

k\$le\$ *m-r.* - kotlet

sI% *m-s.* - six

kbab *m-r.* - kabob

m^ll *m-s.* - baliq

pulav *m-r.* - palov

tl\$ra - uchinchi

kmpot *m-r.* - kmpot

%\$(\$a - nordon

%\$(\$l cerl *m-s.* - olcha

jell *m-s.* - kisel

fl *m-r.* - ho'l meva

kafi *m-s.* - qahva

Aa/a *m-r.* - yarim

Ple\$ *m-r.* - porsiya likopcha

iglas *m-r.* - stakan

lana - olib kelmoq

²pya - iltimos, marhamat qilib

botl *m-r.* - shisha, butilka

cMmc *m-r.* - qoshiq
ka\Sa *m-r.* - sanchqi, vilka
^url *m-s.* - pichoq
veSr *m-r.* - ofitsiant
Aap Kya %aye'ge **u-** Siz nima yeysiz
%ano' kl sUcl *m-s.* - taomnoma
kOn-kOn se - qanday, qaysi
.ojn *m-r.* - ovqat
jUra - iltimos
Aavaj U *m-s.* - ovoz
x\cl ~ me' - baland ovoz bilan
phla kosR - birinchi taom
go.l *m-s.* - karam
xorba *m-r.* - sho'rva

so@a panl *m-r.* - mineral suv
jg *m-r.* - ko'zacha, grafin
me' se - dan (ichidan)
caihye - kerak
ku^ nhl' - hech narsa
sb ku^ - hamma narsa
.ojn krna - ovqatlanmoq
.U%a - ochiqqan
SvaidZS - mazali
km - oz
ADr - yana
mje Udar - mazali
b@Ua - juda (sifatdan avval)
mje U ka - mazali

A>yas 1 - EJ U bekl me' Anuvad kliyye "

Eskl puStk me', Es puStk me', Es kmre me', Eske xBdkox me', Eska .ai, ss .ai ka, sn ngro' me', snke `ro' me', ngr kl sn s@Uko' pr, En pa#xalaAo' me', Enkl dlvaro' pr, ss isnema`r me', Es iqyeSr tk, ss smart se, sn pe@Uo' pr, Es mewdan me', ss ic] me', En sagro' (dengiz) me', En Smarko' tk, ngr kl ss Gll me', ngr ke sn pakoR me', ss ivUaqIR ka .ai-

A>yas 2 - ihNdl me' Anuvad kliyye "

1. Bu shaharda tarixiy obidalar yo'q. 2. U kutubxonada kitoblar ko'p. 3. Ikkinchi kurs talabalari qayerda? Ikkinchi kurs talabalari u darsxonada. 4. Siz ham shu institut talabasimiz? Ha, men ham shu institut talabasiman. 5. Menga beshta hindiycha-o'zbekcha lug'at bering. 6. Senga nima kerak? Menga hech narsa kerak emas. 7. Aytingchi, ularga nima kerak? Ularga bugungi ro'znoma kerak. 8. U baland binogacha necha kilometr? U baland binogacha besh kilometr. 9. U stolda kimning daftari bor? U stolda uning akasining daftarlari bor. 10. Ayting-chi, u talabani ismi nima? U talabani ismi Ozod. 11. U xonaning derazalarini oching. 12. Marhamat qilib, unga bir stakan suv bering. 13. Bu taom juda mazali. 14. Bu stolga o'tiring. 15. U stakanga suv quying. (@alna).16. Menga shu tuzdonni uzatib yuboring. 17. Tuzni ol va sho'rvaga sol. 18. Salatda tuz kam. Unga tuz sol. 19. Oshda murch ko'p. 20. Senga non kerakmi? Yo'q, menga non kerak emas. 21. Bizning xona uncha katta emas. 22. U xonalarning eshiklari juda katta. 23. U likopchada nima bor? U likopchada baliq bor.

24. Menga kartoshka sho'rva va salat olib keling. 25. Menga bir stakan kisel olib kel. 26. Ularga qoshiq va sanchqi ber.

A'yas 3 - vaKyo' ko Apnl kapl me' ili%ye ADr Enka Anuvad kliyye" (Gaplarni ko'chirib yozing va ularni o'zbek tiliga tarjima qiling:)

1. 2pya, mu8e btašye, ik ivŪaiqrYo' ka .ojnaly kha\ hew ? ivŪaiqrYo' ka .ojnaly Es s@Ūk pr hew - 2. xorbe me' nmk @ailye - Es me' nmk km hew ADr imcR J Ūyada (ko'p) hew - 3. šs iglas me' grm (issiq) panl n @alna - 4. Aaj %ana b@Ūa mje Ūdar hew - 5. j Ūra vh nmkdan dliyye - 6. %ano' kl sŪcl Es mej Ū pr hew - 7. hme' nvai ka ic] caihye- 8. flŪdan me' panl @alo ADr Es me' taje Ū flŪ r%o - 9. yh ikskl kapl hew ? yh Eskl kapl hew - 10. ye iknke xBdkox hew' ? ye Enke xBdkox hew' - 11. dlvar pr ikn logo' ka ic] hew' ? dlvar pr EJ Ūbek netaAo' ke ic] hew' - 12. hr Ek mej Ū pr ro\$! ADr panl r%ye - 13. šs mej Ū pr kevl Ek Ple\$ hew - jaAo, Ek ADr Ple\$ laAo - 14. .ojn tewyar hwe, %ana %ane bewi#ye - 15. šn iglaso' me' panl @ailye ADr l@Ūkyo' ko dliyye - 16. l@Ūke ko Ek iglas so@a panl do - 17. go.l ka xorba ADr muglR ka xorba phle kosR ke %ane hew' - 18. ve\$, šn logo' ko Ek - Ek bo\$I so@a panl dena - 19. Aaj ka %ana bhut Svaidd\$ hew - 20. šs kmre me' ku^ nhl' hew - 21. b@e Ū hal me' bhut-se log hew' - 22. ve\$, šnko Aa/a Ple\$ AalU ka xorba ADr Ek Ple\$ m^ll ka xorba dena - 23. sb l@Ūke bhut .U%e hew' - 24. imcRdan me' imcR @alo ADr Esko mej Ū pr r%o -

A'yas 4 - ihNdl me' jŪbanl Anuvad kliyye " (Hindiy tiliga og'zaki tarjima qiling:)

Uning likopchasi, uning likopchasida, u likopchada, ularning uylarida, u uylarda, u shaharlarda, u maktabda, u rasmda, u rasmlarda, uning rasmda, bu ko'chalarida, uning ko'chasida, bu binoda, u binolargacha, u tuzdonda, uning stakanida, ularning uyigacha, bu shaharlarda, u stollarda, u shkafda, bu oshxonada, talabalar oshxonasida, u qoshiq bilan, bu pichoq bilan, u pichoqlar bilan, bu sho'rvaga, ularning xonalarida, u dengizlarda, bu qirg'oqda, uning akasining, uning singlisining, ularning ota-onalarining, uning stakaniga, uning stoliga.

A'yas 5 - šn xBdo' ka p™yog krke ".ojn" xlrzk se khanl ili%ye " (Ushbu so'zlardan foydalanib, «Tushlik» mavzusida hikoya tuzing):

.ojn ka smy, tewyar (tayyor) hew, mej Ū pr r%ona, saf mej Ūpox ib^ana (yozmoq), .ojn krne bew#na, ka\$sa, cMmc, ro\$I, panl -

A'yas 6 - ihNdl me' jŪbanl Anuvad kliyye " (Hindiy tiliga og'zaki tarjima qiling:)

1. Hozir tushlik vaqti. Tushlik qilishga o'tiring. 2. Kotletlarni sanchqi bilan yeng. Sho'rvani qoshiq bilan iching. 3. Bu juda mazali. 4. Hammasi tayyor. 5. Bu stolda non yo'q. Non olib keling. 6. Menga yana bir stakan kompot bering. Unga bir stakan kisel bering. 7. Bu yerda odam juda ko'p. 8. Yana bir likopcha karam sho'rva olib keling. 9. Unga yarim likopcha palov (pulav) bering. 10. Bu yerda faqat bir shisha suv bor. 11. Bizga yana yangi ho'l mevalar bering. 12. U stakanga iliq suv quyning. 13. Bu zal uncha katta emas. 14. Har bir stolda to'rttadan qoshiq va sanchqi bor.

c0dhva\ pa#

SODDA NOTUGAL SIFATDOSH

ApU,R 2dNt

Sodda notugal sifatdosh fe'l asosiga **-ta** qo'shimchasini qo'shish bilan yasaladi. M-n:

kr**ta** - qilayotgan il%**ta** - yozayotgan

p!**ta** - o'qiyotgan A**ta** - kelayotgan

Sodda notugal sifatdosh jins va sonda o'zgaradi.

il'g	Ekvcn	bhuvcn
puiU'g	kr ta	kr te
SJil'g	kr tl	kr tl'

ODDIY HOZIRGI ZAMON FE'LI

samaNy vtRman kal

Oddiy hozirgi zamon asosiy fe'lining sodda notugal sifatdoshiga **hona** fe'lining hozirgi zamon sodda shakllarini qo'shish bilan yasaladi.

puil'g			Sjil'g	
puāz	Ekvcn	bhuvcn	Ekvcn	bhuvcn
ÊŌm	mew' kṛta hU\	hm kṛte hew'	mew' kṛtl hU\	hm kṛtl hew'
m?ym	tU kṛta hew	tum kṛte ho	tU kṛtl hew	tum kṛtl ho
		Aap kṛte hew'		Aap kṛtl hwe'
ANy	yh kṛta hew	ye kṛte hew'	yh kṛtl hew	ye kṛtl hew'
	vh kṛta hew	ve kṛte hew'	vh kṛtl hew	ve kṛtl hew'

Oddiy hozirgi zamon, odatda, doimiy, muntazam holda bo'lib turuvchi ish-harakatni bildiradi. M-n:

gimRyo' me' sb ivŪaqlR Aaram kṛte hew' -

Yozda hamma talabalar dam oladilar.

mew' ivXvivŪaly bs se jata hU\ -

Men universitetga avtobusda boraman.

ve šs `r me' rhte hew' -

Ular bu uyda yashaydilar.

Oddiy hozirgi zamondagi gaplar ko'pincha **sda**, **hmexa** - *hamisha*, **pTMitidn** - *har kuni*, **pTMitvzR** - *har yili* kabi so'zlar bilan birga ishlatiladi. M-n:

mew' ma\ ka ic] sda mej'ž pr r%ta hU\ -

Men onamning suratini doimo stol ustiga qo'yaman.

ve yha\ pTMitvzR Aate hew' - Ular bu yerga har yili keladilar.

Oddiy hozirgi zamon so'zlashuv paytida bajarilayotgan ish-harakatni ham anglatishi mumkin. M-n:

be\$ā, tum kha\ jate ho ? khl' mt jaAa -

O'g'lim, qayerga ketayapsan? Hech yerga ketma.

Ba'zan oddiy hozirgi zamon kelgusida bajariladigan ish-harakatni ham anglatishi mumkin, bu holda ish-harakatning bajarilishi yaqinligi va subyekt ish-harakatni amalga oshirish arafasida ekanligi nazarda tutiladi. M-n:

be\$ā, clo mew' tuMhe' %ana detl hU\ -

Yur o'g'lim, senga ovqat beraman.

mew' A.I Aata hU\ -

Men hozir kelaman.

Oddiy hozirgi zamon fe'lining inkor shakli **nhl'** yuklamasi yordamida yasaliib, u fe'ldan avval qo'yiladi. Inkor shaklida ko'pincha **hona** ko'makchi fe'li tushirib qoldiriladi. M-n:

vh puStk nhl' p!ʔʔta - U kitob o'qimaydi.

Muannas jinsida ko'plikdagi fe'l bilan kelgan yordamchi fe'l tushirib qoldirilsa, mavjud sifatdosh ko'plik, ya'ni **tl'** shaklini oladi. M-n:

l@ʔʔikya\ yha\ nhl' Aatl' -

Qizlar bu yerga kelishmaydi.

Kesim ot tarkibli qo'shma fe'l bilan ifodalangan bo'lsa, **nhl'** yuklamasi ot qismidan so'ng qo'yiladi. M-n:

ye mjʔʔdlr kar%ʔʔane me' kam nhl' krte -

Bu ishchilar korxonada ishlamaydilar.

Izoh: **hona** fe'li gapda bog'lovchi yoki mustaqil fe'l vazifasini bajarib kelsa, tushirib qoldirilmaydi. M-n:

vh mjʔʔdlr nhl' hew - U ishchi emas.

l@ʔʔikya\ kmre me' nhl' hew' - Qizlar xonada yo'q.

hona FE'LINING HOZIRGI ZAMON SODDA VA MURAKKAB SHAKLLARI

hona fe'lining hozirgi zamon sodda shakllari **hU**, **hew**, **ho**, **hew'** lardir. **hona** fe'lining hozirgi zamon murakkab shakli - bu uning oddiy hozirgi zamon fe'li shaklidir. U **hona** fe'lining sodda notugal sifatdoshiga uning hozirgi zamon sodda shakllarini qo'shish bilan yasaladi. M-n:

mew' hota hU\
yh hota hew

tum hote ho
ye hote hew'

hona fe'lining hozirgi zamon sodda shakli buyum yoki shaxsning so'zlashuv vaqtidagi yoki umuman hozirgi paytdagi holatini bildiradi.

s.l pa#xalaE\ b'd hew' - - Hamma maktablar yopiq.

yh bCca blmar hew - - Bu bola kasal.

hona fe'lining hozirgi zamon murakkab shakli buyum yoki shaxsning odatdagi, doimiy yoki takrorlanib turuvchi holatini anglatadi. M-n:

gimRyo' me' s.l pa#xalaEe' bNd hotl hew' -

Yozda hamma maktablar yopiq bo'ladi.

yh bCca AKsr blmar hota hew -

Bu bola ko'pincha kasal bo'ladi.

xam ko hm `r pr hote hew' -

Kechqurun biz uyda bo'lamiz.

QO'SHMA ORT KO'MAKCHILAR

s'yuKt iv.iKtya\

Hindiy tilida ort ko'makchilar 3 ga bo'linadi: oddiy, qo'shma va murakkab. Qo'shma ort ko'makchilar oddiy **ka** (**ke**, **kl**) ort ko'makchisiga ot yoki ravishning qo'shilishi bilan yasaladi. M-n:

ke smy - vaqtida

ke ANdr - ichiga, ichida

ke k'U'rlb - yaqinida, yonida

ka ort ko'makchisining shakllari ot qismining qanday so'z turkumi bilan ifodalanganiga bog'liq bo'ladi. Ot qismi muzakkar jinsidagi ot yoki ravish bo'lsa, ke shakli ishlatiladi. M-n:

sm y m-r. - vaqt

ke smy - vaqtida

kar, m-s. - sabab

ke kar, - sababli, tufayli

k'U'rlb - yaqin

ke k'U'rlb - yaqinida, oldida

Ot qismi muannas jinsidagi ot bo'lsa, u holda **kl** ishlatiladi. M-n:

jgh m-s. - joy, o'rin

kl jgh - ning o'rniga

Aor m-s. - tomon, yo'nalish

kl Aor - tomon (iga)

Qo'shma ort ko'makchining birinchi qismi o'zi boshqarib kelgan so'zni ot qismi bilan bog'laydi. Qo'shma ort ko'makchi anglatuvchi ma'no uning ot qismidan anglashiladi.

MURAKKAB ORT KO'MAKCHILAR

Murakkab ort ko'makchilar birinchidan, 2 ta oddiy ort ko'makchining birikmasidan, ikkinchidan, qo'shma va oddiy ort ko'makchining birga kelishidan yasaladi. M-n:

me' se - ichidan, (-dan)

kuE\ me' se panl inkalo - Quduqdan suv chiqar.

pr se - ustidan, (-dan)

mej'U' pr se puStk E#aAo - Stoldan (ustidan) kitobni ol.

ke pas se - oldidan, yonidan

ʻr ke pas se bs guj ʻUrtl hew - Uy yonidan avtobus yuradi.

Oddiy ort koʻmakchilar murakkab ort koʻmakchi mazmuniga yangi maʼno qirrasini beradi. Qoʻshma ort koʻmakchilar va murakkab ort koʻmakchilar kishilik olmoshlari, **Kya?** va **kOn?** soʻroq olmoshlari va boshqa ayrim olmoshlar bilan birikmaydi. Bunday hollarda kishilik olmoshlarining oʻrniga ularga mos egalik olmoshlari olinadi, bu holda murakkab ort koʻmakchining birinchi qismi tushirib qoldiriladi. Olmosh **ka** ort koʻmakchisi tugalmasini qabul qiladi. M-n:

mere pas - menda, menikiga

hmarl Aor - biz tomonga.

hmarl s'SSIS(yU\$

taXk ʻUŇd rajkly pTMaCy-ivŮa s'SSIS(yU\$ Ek b@ ʻUŇ fCc ix=a-s'Sqa hew - Eš me' bhut-se log pl' ʻUte hwe' - hmarl matz.Uim ke Anek ngro' se l@ ʻUke ADr l@ ʻUkya\ yha\ pl' ʻUŇe Aate hew' -

taXkNd rajkly pTMaCy-ivŮa s'SSIS(yU\$ me' pa\c fekl\$ya\ hew' - pTMTyek fekl\$Ň me' Anu.vl A?yapk Ev' pTMofesr kam krte hew' - s'SSIS(yU\$ ke A?yapko' me' Akdmlixyn .l hew' - šske A?yapko' ADr pTMofesro' me' EŇ ʻUʻbeko' ke saq-saq āsl, tajk, kj ʻUa% ʻU ADr dUsrl jaityo' ke pTMitini/ .l hew' -

taXkNd rajkly pTMaCy-ivŮa s'SSIS(yU\$ Ek b@ ʻUŇ nŇ m'ij ʻUŇa šmart me' hew - vh EŇ ʻUbeikStan kl raj/anl taXkNd kl Ek mu: ʻUy s@ ʻUk pr hew - s'SSIS(yU\$ kl fekl\$yo' me' se Ek .azaxaS]ly fekl\$Ň hew - šs fekl\$Ň me' Anek pUvlR .azaAo' ke iv.ag hew' - EŇ me' di=, Eixyai .azaAo' ka iv.ag, Arbl .aza ka iv.ag, clnl .aza ka iv.ag, farsl .aza ka iv.ag, tuklR .aza ka iv.ag, japanl .aza ka iv.ag Aaid hew' - šn iv.ag'o' ke ivŮaqLR pUvlR dexo' kl .azaE\, šithas ADr saihTy pl' ʻUte hew' - ivŮaqLR yha\ car sal pl' ʻUŇe ke bad bŇŇ EO prl=aE\ pas krte hew' - šs ke bad do sal ka EmŇ EO kosR hota hew - pTMitvzR ivŮaiqrYo' ka Ek smŮh ix=a ADr A?yas ke ilye pUvlR dexo' me' jata hew - di=, Eixyai .azaAo' ke iv.ag ke ivŮaqLR .art ADr paikStan jate hew', Arbl .aza ke ivŮaqLR Arb dexo' me' -

hm di=, Eixyai .azaAo' ke iv.ag me' pl' ʻUte hew' - hm di=, Eixyai .azaE\ AC^l trh janna cahte hew', hm do .artly .azaE\ - ihNdŇ ADr EđUR sl%te hew' - hm .artly jnta ka šithas .l pl' ʻUte hew' - hmare puStkaly me' .artly smacar-p], pi]kaE\ Ev' .artly le%ko' ADr kivyo' kl rcnaE\ hew' - hm EŇhe' b@ ʻU xŇk se pl' ʻUte hew' - hme' pTMemcNd kl khainya\ bhut psNd hew' ADr rvlNdTMnaq #akur kl kivtaE\ bhut AC^l lgtl hew' -

hmarl s'S\$1\$(yU\$ me' AKsr ivUaiqRyo' ke smaroh hote hew', En me' hm ivdexl kivyo' kl
kivtaE\ sunate hew', .artly ADr paikStanl, farsl, Arbl glt gate hew' ADr ivi.Nn nac nacte hew'-

xaBdkox

rajky - davlat /davlatga tegishli/
pTMaCy - ivUa - sharqshunoslik
ix=a *m-s.* - o'quv, ta'lim
ix=a-s'Sqa *m-s.* - o'quv muassasasi
p!U'na - o'qimoq
matz.Uim *m-s.* - Vatan
Anek - ko'plab
pTMTyek - har bir
Anu.vl - tajribali
Ev' - va
pTMofeesr *m-r., m-s.* - professor
p!U'ana- o'qitmoq, ta'lim bermoc
Akdmlixyn *m-r.* - akademik

ke saq-saq - birga, birgalikda
pTMitini/ *m-r.* - vakil
nQ-m'ijU'la - to'qqiz qavatli
mu:y - bosh, asosiy

.azaxaS] *m-r.* - filologiya
pUvIR - sharq
iv.ag *m-r.* - kafedra, bo'lim
šithas *m-r.* - tarix
saihTy *m-r.* - adabiyot
di=, Eixya - Janubiy Osiyo
blD ED - gumanitar fanlar bakalavri

EmQ ED - gumanitar fanlar magistri
kosR *m-r.* - kurs, bosqich

pTMitvzR - har yili

jana - ketmoq, bormoc
.art *m-r.* - Hindiston
paikStan *m-r.* - Pokiston
AC^l trh - yaxshi
janna - bilmoq
cahna - xohlamoq, istamoq
EdUR .aza *m-s.* - urdu tili
sl%ona - o'rganmoq
jnta *m-s.* - xalq
le%k *m-r.* - yozuvchi
kiv *m-r.* - shoir
rcna *m-s.* - asar
xQk *m-r.* - qiziqish,
ishtiyoq
pTMemcNd - Premchand
khanl *m-s.* - hikoya
psNd hona - yoqmoq
rvlNd[naq #akur -
Rabindranat Tagor
kivta *m-s.* - she'r
AC^a lagna - yoqmoq
Aksr - tez-tez
smaroh *m-r.* - kecha, tadbir
ivdexl - chet ellik, chet
sunana - aytib bermoc
paikStanl - pokistonga
tegishli
glT *m-r.* - ashula
gana - ashula aytmoq,
kuylamoq
nac *m-r.* - raqs

smUh *m-r.* - guruh

naena - raqsga tushmoq

A>yas ke ilye- amaliyot uchun

Matnga izoh:

Infinitiv **cahna** fe'lidan avval kelganda o'zgarmaydi. Bunday birikma infinitive orqali ifodalangan ish-harakatni amalga oshirish istagini bildiradi. M-n:

mew' p! **U**na cahta hU\ - - Men o'qimoqchiman, men o'qishni istayman.

vh ih'dl sl%na cahta hew - - U hindiy tilini o'rganishni xohlaydi.

A>yas 1 – Fe'llarni oddiy hozirgi zamonda tuslang. '(i'yaAo' ke samaNy vtRmankailk ap ili%ye)

Aana	il%na	de%na	r%na krna
jana	p! U na	sunna	.ojn krna

A>yas 2 - vaKyo' ko Apnl kapl me' ili%ye ADr Enka Anuvad klije "

1. mera .ai ss kar% **U**ane me' kam krta hew - 2. pTMitidn vh puStkaly jatl hew - 3. ivUaqIR hmexa smacar-p] p! **U**te hew' - 4. ye bCce Apnl kaipyo' me' Kya il%te hew' ? ye bCce Apnl kaipyo' me' nye xBd, A>yas il%te hew' - 5. hmare sb im] ss .ojnaly me' .ojn krte hew' - 6. pTMitidn yh ^a]a yha\ rei@yo sunne Aatl hew - 7. xam ko hm rei@yo sunte hew' - 8. vh yha\ se kam pr jata hew - 9. ye l@ **U**kya\ pa#xala me' p! **U**tl hew' - 10. hm di=, Eixyai .azaAo' ke iv.ag me' p! **U**te hew' - 11. mera im] mei@kl s'S\$!\$(yU\$ me' p! **U**ta hew - 12. vh hmexa mera xBdkox leta hew - 13. vh go.l ka xorba nhl' %atl - 14. ivUaqIR ss batclt ka Ej **U**bekl se ihNdl me' Anuvad krte hew' - 15. vh .ojn me' hmexa nmk km @altl hew - 16. ye log ss `r me' nhl' rhte -

A>yas 3 - ihNdl me' Anuvad klije "

1. U doim derazalarni yopadi. 2. O'quvchilar bu jurnallarni har kuni o'qishadi. 3. Karim doim diqqat bilan tinglaydi. 4. Ular / *m-s.*/ daftarlarga qalam bilan yozishmaydi. 5. Bizning o'rtog'imiz Sharqshunoslik institutida o'qiydi. 6. Uning ukasi Hindiston tarixini o'rganadi. 7. U / *m-s.*/ unga hamisha bu kitoblarni beradi. 8. Ular bizga nima uchun yozishmayotgani noma'lum. 9. Siz hind yozuvchisi Premchandning hikoyalarini o'qiysizmi? Yo'q, men Premchandning hikoyalarini o'qimayman. Men Rabindranat Tagorning she'rlarini o'qiyman. 10. Biz unga hindiy tilida xatlar yozamiz. 11. Ular urdu tilida o'qishmaydi. 12. Bu vaqt / ss smy / ular doim ovqatlanishadi. 13. Sen kutubxonaga borasanmi? Ha, har kuni kechqurun men kutubxonaga boraman. 14. Mening singillarim bu paytda u yerga borishmaydi. 15. Ofitsiant har bir stolga to'rttadan qoshiq, sanchqi va pichoq qo'yadi.

A>yas 4 - Bo'sh joylarga ma'no jihatdan mos keladigan so'zlarni qo'yib gaplarni ko'chiring va tarjima qiling: %all Sqano' ko pUra kliyje - vaKyo' ko Aprl kapl me' ili%oye ADr šnka Anuvad kliyje "

1. Eski bhn ihNdl . . . - 2. hm ECc ix=a-s'Sqa me' . . . - 3. šs kar% Źane ka š'jlinyr kam pr . . . - 4. hmare iv.ag ke ivŪaqlR pUvLR dexo' me' . . . - 5. ivŪaiqrYo' ke smaroh me' di=, Eixyai .azaAo' ke iv.ag ke ivŪaqlR .artly glt . . . - 6. šs iv.ag me' ivdext p™ofsr . . . - 7. taxk ŹND p[aCy ivŪa š'S\$I\$(yU\$ me' bhut-se EJ Źbek ivŪan (olim) . . . - 8. hmarl l@ Źikya\ Arbl ADr .artly nac . . . - 9. tuMhara .ai šs š'S\$I\$(yU\$ me' . . . - 10. ye ^a)aE\ āsl .aza . . . -

(gate hew', pl'Źate hew', jantl hew, pl'Źate hew', nhl' Aata, kam krte hew', jate hew', nactl h'ew, pl'Źata hew, nhl' sl%tl')

A>yas 5 - ihNdl me' Anuvad kliyje "

1. Sizga bizning shahrimiz yoqadimi? Ha, yoqadi. 2. Menga bu ovqat juda yoqadi. 3. Bizga bu gullar yoqadi. 4. Ularga hindcha qo'shiq va raqsar yoqadi. 5. Bizning do'stlarimizga arabcha filmlar (ifl m-s.) juda yoqadi. 6. Men Premchand hikoyalarini yoqtiraman. 7. Unga bu bog' yoqadi. 8. Ular bu teatrni yaxshi ko'rishadi. 9. Unga chet tillarni o'rganish yoqadi. 10. Bizga Tagorning asarlari yoqadi. 11. Bu yerda sizga nima yoqadi? Menga bu yerda hamma narsa yoqadi. 12. Menga bu shaharning odamlari juda yoqadi. 13. Bizga sizning mamlakatingizning xalqi juda yoqadi. 14. Sizga urdu tili yoqadimi? Ha, u menga juda yoqadi. 15. Bolalarga bunday/Eesa/ ovqat yoqadi.

1. Men hindiy tili o'rganishni xohlayman. 2. Ular Samarqandga borishni xohlashadi. 3. O'zbek muhandislari Hindistonga ishlashga borishni istaydilar. 4. U Premchandning hamma asarlarini o'qishni istaydi. 5. U/m-s./ mamlakatingizning xalqi bilan tanishishni xohlaydi. 6. Talabalar bu sharq mamlakatlarining tarixi va adabiyotini o'rganishni xohlaydilar. 7. Biz chet tillarini bilishni xohlaymiz. 8. U hindcha qo'shiqlar kuylashni xohlaydi. 9. U/m-s./ shu yili Moskvaga borishni xohlaydi. 10. Talabalar fors shoirlari asarlarini fors tilida o'qishni istashadi. 11. Ular shu dam olish uyiga dam olish uchun borishni xohlaydilar. 12. U /m-s./ o'sha katta korxonada ishlashni istaydi. 13. Siz adabiyotni o'qitishni xohlaysizmi? Yo'q, men adabiyot o'qitishni xohlamayman. Men tarixni o'qitishni xohlayman. 14. Ular bu yerda tushlik qilishni istaydilar.

1. Hozir u uyda. 2. Bu vaqtda u doim uyda bo'ladi. 3. Har juma kuni bu yerda bolalar uchun kechalar bo'ladi. 4. Eshik yopiq. 5. Bu eshiklar doim

yopiq bo'ladi. 6. Bu talaba kasal. 7. Mening o'rtog'im tez-tez kasal bo'ladi. 8. Bu kutubxonada hindiy tilida gazetalar bor. 9. Bu xona doim yorug' bo'ladi. 10. Chet tilini o'rganish oson emas /Aasan nhl'/. 11. Bu kuni u / m-s/ hamisha yo'q bo'ladi. 12. Biz hamisha talabalar kechalarida qatnashamiz. 13. Kechqurun bolalar doim bu yerda bo'lishadi. 14. Maydonda ishchilar ko'p. 15. Bu ishchilar tez-tez bu yerda bo'lishadi.

A>yas 6 - vaKyo' ko Apnl kapl me' ili%ye ADr xBdkox kl shayta se šnka Anuvad kljiye "

1. mej' *U* ke pas tln kuisRya\ hew' - 2. Kya tuMhare pas ihNdl .aza kl puStke' hew' ? jl ha\, mere pas ihNdl .aza kl puStke' hew' - 3. vh Eske .ai ke saq kam krta hew - 4. vh mere saq kam pr jatl hew - 5. hmare `r ke samne Ek b@`*U*a mewdan hew - 6. Eske samne Aapka im] %@`*U*a hew - 7. mew' jane ke ilye tewyar hU\ - 8. mere ilye Ek idlcSp puStk lašye - 9. hmare bare me' Ense ku^ n kihye - 10. p[aCy ivŪa š'S\$!\$(yU\$ me' E] *U*bek ivŪano' ke saq-saq āsl, taijk, kj`*U*a%`*U* ivŪan .l kam krte hew' - 11. ye mj`*U*dUr tuMhare saq kam krte hew' -

A>yas 7 - ihNdl me' Anuvad kljiye"

Mening o'rtog'im bilan /birga/, u bilan, biz bilan, siz bilan, ularning akasi bilan, men bilan, sen bilan, siz uchun, ular uchun, sizning shahringiz uchun, institut uchun, men uchun, u uchun, Siz uchun, sen uchun, bizning ishimiz uchun, bizning poytaxtimiz uchun, bizning vatanimiz uchun, kitoblar haqida, ro'znomalar haqida, sen haqingda, men haqimda, siz haqingizda, biz haqimizda, ular haqida, u haqida, ish haqida, olim haqida, Toshkent haqida, til haqida, uyning oldida, uning oldida, bizning oldimizda, maydon oldida, bog' oldida, mening oldimda, korxona oldida, menda, sizda, bino yonida, daryo yaqinida, senda, bizda, unda, vakil uchun, professor uchun, akademik haqida, kafedra haqida, kafedra uchun, shoir haqida.

A>yas 8 - vaKyo' ko pil`*U*ye - mo\$e A=ro' me' ^pe xBdo' kl jgh svRnam il%kr vaKyo' ko Apnl kapl me' nkl kljiye ADr šnka Anuvad kljiye "

1. pTMitvzR vh **Apne im]** ke saq Aaram - `r me' jata hew - 2. p<sup>TM</sup>itidn vh l@`*U*kl **Apnl bhn** ke ilye fU] latl hew - 3. krlm, **Aaj`*U*ad** ke saq bewi#ye ADr Ek ^o\$! kxanl ili%ye - 4. ve AKsr hme' **Arb dexo'** ke bare me' sunate hew' - 5. ye **hmare dex** ke bare me' janna cahte hew' - 6. hm ko il%ne ke ilye kapl caihye - 7. **šs ivŪaqIR** ko Ek xBdkox caihye - 8. **šs l@`*U*ke** ke pas pTMemcNd kl iktnl khainya\ hew' ? **šs l@`*U*ke** ke pas pTMemcNd kl car khainya\ hew' -

A>yas 9 - ihNdl me' Anuvad kljiye "

1. U / *m-s.*/ fors tili o'rganadi. 2. Biz arab tili o'rganamiz. 3. Bizning fakultetda chet ellik professorlar ham o'qitishadi. 4. Ular Hindiston tarixi va adabiyotini o'rganishni xohlashadi. 5. Har yili ular sharq mamlakatlariga borishadi. 6. Menga arab shoirlarining she'rlari juda yoqadi. 7. Biz hind rassomlarining /ic]kar *m-r.*/ rasmlarini qiziqish bilan tomosha qilamiz. 8. Mening do'stim O'zbekiston fanlar akademiyasida ishlaydi. 9. Bizning universitetda o'zbek, rus, qozoq, gruzin, va boshqalar o'qishadi. 10. Chet tillar kafedrası qayerda? Chet tillar kafedrası bu yerda. 11. Ularga fors yozuvchilarining asarlari yoqadi. 12. Bizning do'stlarimiz o'zbek tilini o'rganishyapti. 13. Bizning institutimiz oldida katta maydon bor. 14. Sen bilan kim bor? Men bilan ukam bor. 15. Mening kitoblaring sendami? Ha, sening kitoblaring menda.

A>yas IO - ihNdl m'e Anuvad kljye" inMnili%t xBdo' ka p™yog krke "mera idn" xIRzk se Ek kxanl ili%ye "

sat bje - soat yettida

E#na - turmoq

ksrt krna - badan tarbiya qilmoq

Snan krna - cho'milmoq, yuvinmoq

haq - mu\h /ona - yuz-qo'lni yuvmoq

da\t m-r. - tish

saf krna - tozalamoq

bal m-r. - soch

balo' me' k'`l krna - soch taramoq

naXta krna - nonushta qilmoq

AarM. hona - boshlanmoq

tlN bje - soat uchda

IO\$na - qaytmoq

Aaram krna - dam olmoq

pa# yad krna - dars qilmoq

Gyarh bje - soat o'n birda

sone jana - uyquga yotmoq

pNd™hva\ pa#

KUCHAYTIRUV YUKLAMALARI

blv/Rn AVyy

Hindiy tilida u, yoki bu so'zning ma'nosini alohida bo'rttirib ko'rsatish uchun **hl**, **.l**, **to**, **tk** va **sa** kuchaytiruv yuklamalari ishlatiladi. Ular o'zi bo'rttirib ko'rsatayotgan so'zlardan so'ng qo'yiladi.

hl - kuchaytiruv-ayiruv yuklamasi - xuddi, xuddi o'zi, faqat, -gina kabi ma'nolarni bildiradi. M-n:

mwe' **hl** puStk p!Zta hU\ -

Faqat mengina /men o'zim/ kitob o'qiyman.

mwe' puStk hl pl! ʔa hU\ -

Men faqat kitob o'qiyman. /boshqa narsa emas/

hl yuklamasi **mew'**, **Aap**, **ye** va **ve** kishilik olmoshlari bilan vositasiz kelishikda ajratib yoziladi. Vositali kelishikda **Aap** olmoshidan tashqari kishilik va ko'rsatish olmoshlari bilan hamda **yha** va **vha** ravishlari bilan birga kelganida qo'shib yoziladi va ba'zi o'zgarishlarni o'z ichiga oladi.

yh + hl - yhl

hm + hl - hml'

vh + hl - vhl

hm ko + hl - hml' ko

ʃs me' + hl - ʃsl me'

tum + hl - tuMhl'

ʔs me' + hl - ʔsl me'

tum ko + hl - tuMhl' ko

muʔ ko + hl - muʔl ko

ʃn ko + hl - ʃNhl' ko

tuʔ ko + hl - tuʔl ko

ʔn ko + hl - ʔNhl' ko

yha\ + hl - yhl'

vha\ + hl - vhl'

yh vhl ivUaql hew - Bu xuddi o'sha talaba.

ʃ'jlinyr vhl' jata hew - Muhandis faqat o'sha yerga boradi.

mew' ʃsl ngr me' rhta hU\ - Men xuddi shu shaharda yashayman.

.l yuklamasi *ham*, *hamda*, *hatto* degan ma'nolarni bildiradi. M-n:

ʔs ka .ai mj ʔdUlr hew - mera .ai .l mj ʔdUlr hew -

Uning akasi ishchi. Mening akam *ham* ishchi.

.l yuklamasi bo'rttirib ko'rsatayotgan so'z vositali kelishikda bo'lsa, yuklama odatda ort ko'makchidan so'ng qo'yiladi.

to yuklamasi *axir*, *-ku*, *endi*, *-oq (-yoq)*, *-da* deb tarjima qilinadi. M-n:

Ab **to** vh yha\ hew - - *Hozirku* u bu yerda.

mew' **to** vhl' jata hU\ - - *Axir* men huddi o'sha erga boraman.

tk yuklamasi *hatto*, *hattoki*, *-gacha* ma'nolarini bildiradi. M-n:

^oʃe bCco' tk yh jante hew' -

Buni hatto kichkina bolalargacha bilishadi.

sa yuklamasi miqdor sifati va ravishlar bilan kelib, ularning ma'nolarini kuchaytirib yoki kamaytirib ko'rsatadi. **sa** yuklamasi *juda*, *g'oyat*, *bag'oyat*, *nisbatan*, *-gina* degan ma'nolarni bildiradi. Ba'zan bu ma'nolarni turli qo'shimchalar, ayrim so'zlar yoki intonatsiya orqali tarjima qilish mumkin. M-n:

b@ʔa - **sa** - juda katta, kattakon, katta /intonatsiya bilan/ kattagina

^oʃa - **sa** - juda kichkina, kichkinagina, kichkina /intonatsiya bilan/

qo@ʻʻa - **sa** - oz, ozgina, zig'ircha

sa yuklamasi aniqlanmishning jinsi va soniga bog'liq holda, **se** yoki **sl** shakllarini oladi. M-n:

qo@ʻʻa - **sa** panl - ozgina suv

bhut - **se** log - ko'p odamlar, tumonat odam

^o\$! - **sl** khanl - kichkinagina hikoya

SODDA YOYIQ GAPNING TUZILISHI

Saa/ar., vaKy ka xBd - 'm

Sodda yoyiq gaplarda avval ega, so'ng to'ldiruvchi va oxirida kesim keladi. M-n:

ivUaqIR puStk p!ʻʻta hew - - Talaba kitob o'qiydi.

Gapda vositali va vositasiz to'ldiruvchi mavjud bo'lsa, vositasiz to'ldiruvchi vositali to'ldiruvchidan keyin kesimdan avval qo'yiladi. M-n:

A?yapk ivUaqIRyo' ko **khanl** sunata hew -

O'qituvchi talabalarga hikoya aytib beradi.

Payt holi egadan avval yoki keyin qo'yilishi mumkin. M-n:

xam ko ivUaqIR rei@yo sunta hew -

ivUaqIR **xam ko** rei@yo sunta hew -

Kechqurun talaba radio tinglaydi.

O'rin holi payt holidan keyin qo'yiladi. M-n:

ivUaqIR pTMitidn **puStkaly** me' puStke' p!ʻʻte hew' -

Talabalar har kuni kutubxonada kitoblar o'qiydilar.

Ravish holi to'ldiruvchidan keyin, kesimdan avval qo'yiladi. M-n:

ivUaqIR khanl **?yan se** sunte hew' -

Talabalar hikoyani diqqat bilan tinglaydilar.

Aniqlovchi aniqlanmishdan avval qo'yiladi. M-n:

^o\$e bCce khanl sunte hew' -

Kichkina bolalar hikoya tinglaydilar.

Gapning u yoki bu bo'lagini alohida bo'rttirib ko'rsatish uchun gap bo'laklarining ketma-ketligi o'zgarishi mumkin ya'ni: gapning ajratib ko'rsatiladigan bo'lagi yoki kesimga yaqin yoziladi yoki gapning boshiga qo'yiladi. M-n:

tum ha kOn ü - Sen kimsan o'zi ?

tum kOn ho ü – Sen kimsan ?

EGA →	PAYT HOLI →	O'RIN HOLI
ÊÛeXy →	kalvack	Sqanvack
	i'ya ivxez,	i'ya ivxez,

VOSITASIZ →	VOSITALI →	RAVISH HOLI
TO'LDIRUVCHI	TO'LDIRUVCHI	
p™/an kmR	Ap™/an kmR	rItlvack
		i'ya ivxez,

→ KESIM
iv/ey

ANIQLOVCHI →	EGA →	ANIQLOVCHI
ivxez,	ÊÛeXy	ivxez,

VOSITASIZ TO'LDIRUVCHI →	KESIM
p™/an kmR	iv/ey

GAP BO'LAKLARINING MOSLASHUVI

vaKy – A'xo' kl Ekâpta

Kesim ega bilan jins va sonda moslashadi. M-n:

mj'ÛdUr kar% Ûane me' kam **krta hew** - - Ishchi korxonada ishlaydi.

Gapda turli jins va sondagi ikki va undan ortiq ega mavjud bo'lsa, kesim ularning so'nggisi bilan moslashadi/yoki muzakkar jinsida ko'plikda olinadi/. M-n:

l@ Ûke AOr l@ Ûkya\ šs pakR me' Aaram krne Aatl hew' -

Bolalar va qizlar bu bog'ga dam olishga keladilar.

Aniqlovchi aniqlanmish bilan jins va sonda moslashadi. M-n:

^o\$e bCce mewdan pr %elte hew' -

Kichkina bolalar maydonda o'ynashadi.

Gapda bitta aniqllovchi va bir nechta aniqlanmish bo'lsa aniqllovchi o'zidan keyin kelgan aniqlanmish bilan moslashadi. M-n:

šn kmro' me' b@ŭe drvaje ŭ ADr i%@ŭikya \ hew' -

Bu xonalarda katta eshik va derazalar bor.

mera im]

mere im] ka nam Aajŭad hew - bh EJŭŭbek hew - Aajŭad Ek IMbe kŭd ka su@O] yuvk hew - Eske bal kale hew' ADr Aa\%oe' .I kall- muŕe Eskl Aa\%oe' bhut AC^I lgtl hew' - ve bhut suNdr hew' -

Aajŭad taXkNd srkarl p™aCy ivŭa š'S\$!(yU\$ me' .azaxaS]ly feekL\$I ke dUsre vzR ka iv`aqlR hew - mew' .I šsl feekL\$I me' p!ŭta hU\ - hm saq-saq p!ŭte hew' - hm ihNdl, EdRU, A'g™ejŭa .azaE\ sl%ote hew' - Aajŭad Ek AC^a ivŭaqlR hew - vh puStke' ADr smacar-p] %Uŭb p!ŭta hew - vh bhut-ku^ janta hew - vh b@ŭa smŕdar ADr nek l@ŭka hew - mew' Eskl b@ŭa šJŭŭŭt krta hU\ -

Aajŭad ^a]avas me' rhta hew - Eska pirvar ga\v me' rhta hew - Eske ipta \$~eK\$R clate hew' - Aajŭad ka Ek .ai ADr Ek bhn hew' - ve ^o\$e hew' - ve ga\v kl pa#xala me' p!ŭte hew' - p™itvzR prl=aE\ pas krne ke bad ^ui\$(\$yo' me' Aajŭad do mhlne ke ilye Apne `r jata hew - AgSt ke Ant me' vh ngr lO\$ta hew - phle istMbr se sb ix=a-s'SqaAo' me' p!ŭai AarM. hotl hew -

Aajŭad hmare ha\ AKsr Aata hew - xam ko hm dono' rei@yo sunte hew' - k.l-k.l šk\$(#e Apne pa# yad krte hew' ADr šk\$(#e puStkaly .I jate hew' - puStkaly me' hm .art ke bare me' inb' / , smacar-p] ke le% ADr .artly le%ko' kl khainya\ p!ŭte hew' -

Aajŭad AC^a Spo\$Rsmen .I hew - gimRyo' me' hm dono' ngr kl gIl me' tewrne jate hew' ADr ikXtl me' sewr krte hew' - ja@ŭo' me' hm Sklšs pr ifŭslte hew' - hmare xhr me' bfr km p@ŭtl hew - hmare xhr ke njŭdlk "icmgn" namk pha@ŭ hew - Es pr sda bfr rhtl hew - hm vhl' Sklšs pr ifslte hew' -

^u\$(#I ke idno' me' hm S\$ei@ym .I jate hew' - hmare ngr ka S\$ei@ym b@ŭa hew - vha\ %el ke smy bhut-se log šk\$(#e hote hew' - hm vha\ fu\$bal ka mewc dee%ote hew' - hme' fu\$bal ka mewc bhut psNd hew - k.l-k.l hm Sv'y .I fu\$bal %elte hew' - %ŭall smy me' hm xtr'j .I %elte hew' - Aajŭad xtr'j ka Ek AC^a i%la@ŭ hew -

xBdkox

kd m-r. - bo'y, qad

IMbe kd ka - baland bo'yli

istMbr m-r. - sentabr

p!ŭai m-s. - o'qish

su@Ol - qaddi qomati kelishgan
yuvk *m-r.* - yigit, o'spirin
bal *m-r.* - soch
Aa\% *m-s.* - ko'z
kala - qora
saq-saq - birga, birgalikda
A'g™ejʒl *m-s.* - ingliz tili

sl%na - o'rganmoq
%Ub - ko'p

bhut ku^ - ko'p narsa
sm&dar - aqlli, zehnli
nek - sahiy, qo'li ochiq
šJʒʒʒ *m-s.* - hurmat, izzat
~krna - hurmat qilmoq
^a]avas *m-r.* - yotoqxona
rhna - yashamoq, qolmoq
pirvar *m-r.* - oila
ga\v *m-r.* - qishloq
\$~eK\$R *m-r.* - traktor
~clana - traktor haydamoq
prl=a *m-s.* - imtihon
~pas krna - imtihon topshirmoq
ke bad - keyin, so'ng
^u\$(Sl *m-s.* - ta'til, bo'sh vaqt
^ui\$(Sy'o me' - ta'til paytida
mhlna *m-r.* - oy (yil, oyi)
ke ilye - uchun
ke ha\ - yoniga, yoniga
AgSt *m-r.* - avgust
ANt *m-r.* - oxir
lO\$na - qaytmoq

A>yas l - EJʒʒʒbekl me' Anuvad kljije "

AarM. hona - boshlanmoq
rei@yo *m-r.* - radio
k.l - k.l - ba'zan
šK\$(#e - birga
pa# yad krna - dars tayyorlamoq
inb'/ *m-r.* - maqola, insho
Spo\$Rsmen *m-r.* - sportchi
gimRyo' me' - yozda
tewrna - cho'milmoq (suzmoq)
ikXtl me' sewr krna - qayiqda sayr
qilmoq
ja@ʒʒo' me' - qishda
Skłšs pr ifslna - chang'i uchmoq
bfr *m-s.* - qor
p@ʒʒna - (qor) yog'moq
ke njʒʒdk - yaqinida
sda - har doim, hamisha
^u\$(Sl ka idn - dam olish kuni
S\$ei@ym *m-r.* - stadion
%el *m-r.* - o'yin
šK\$(#a hona - to'planmoq, yig'ilmoq
fu\$bal *m-r.* - futbol
mewc *m-r.* - match
Svy' - o'zi
%elna - o'ynamoq
fu\$bal %elna - futbol o'ynamoq
%all - bo'sh
~smy me' - bo'sh vaqtda
xtr'j *m-r.* - shaxmat (shohmot)
~%elna - shaxmat o'ynamoq
i%la@ʒʒl *m-r.* - o'yinchi
xtr'j ka i%la@ʒʒl - shaxmatchi

1. Aaj hl yh kxanl p!`Ųna - 2. Aaj hl yh kam krna - 3. Kya Aap Arbl .aza .I jante hew' ? jl
 nho', Arbl .aza mew' nhl' janta - 4. mej`Ų ke pas to Ek .I kuslR nhl' hew - 5. dei%ye bhut - se
 log s@`Ųk pr hl %@e`Ų hew' - 6. yh kam to l@`Ųko' ka hew - 7. btaAo to shl, vh kha\ hew ?
 vh šsl kmre me' hew - 8. hm .I vhl' jate hew' - 9. Aap ka im] muŲe ye bate' tk nhl' btata - 10. Ek
 idn .I yha\ n rhna - 11. ye fUl .I fUldan me' r%o - 12. yh to vhl kxanl hew - 13. ve hmare saql .I Esl
 kar%`Ųane me' kam krte hew' - 14. vh Apnl puStke' muŲl ko detl hew - 15. muŲe qo@`Ųa - sa
 panl dliyye - 16. Almarl me' qo@`Ųl - sl ro\$! hew - 17. vha\ Ek ^o\$! - sl ndl hew - 18. yh š'jlinyr
 .I Esl kar%`Ųane me' kam krta hew - 19. hm hmexa šs smy yha\ šNhl' l@`Ųkyo' ko de%te hew'
 - 20. s.l ivUaqlR AOr ^a]aE\ yhl bat btatl hew' -

A>yas 2 - ihNdl me' Anuvad kliyye "

1. Axir ular arab tili o'qishadi-ku. 2. Bu kitobda ko'plab rasmlar bor. 3. Bu kichkinagina kitobda ko'p hikoyalar bor. 4. Biz faqat shu bog'ga boramiz. 5. Bu jurnallarni biz faqat sizgagina beramiz. 6. R. Tagor nomini Hindistonda hatto kichkina bolalar ham bilishadi. 7. Uning otasi ham akademik. 8. Bizning shahrimizda ham ko'p tarixiy yodgorliklar bor. 9. Mening o'rtog'im yotoqxonada yashaydi. 10. Ularning yotoqxonasi Bobur ko'chasida joylashgan. 11. Har kuni ular shaxmat o'ynaydilar. 12. Qishloq maktablarida sharq tillarini o'rganishmaydi. 13. Biz tez-tez stadiona futbol o'yinlarini ko'rish uchun boramiz. 14. Xuddi shu ko'cha keng hamdir. 15. U imtihonlarni topshirib bo'lgandan keyingina uyiga ketadi. 16. Ular doim bizning uyimizga sentabr oyining oxirida kelishadi. 17. Biz unikiga avgustda boramiz. 18. O'g'il bolalar chang'ida uchishni, suzishni, qayiqda sayr qilishni juda yaxshi ko'rishadi. 19. Ular xuddi shu stadionda futbol o'ynashadi. 20. Qishda ular chang'i uchishadi, yozda esa daryoda cho'milishadi, qayiqda sayr qilishadi. 21. O'zbekistonda qor juda kam yog'adi. 22. Hindistonda qor yog'maydi. 23. Ikkinchi sentabrda hamma o'quv yurtlarida darslar boshlanadi. 24. Uning ota-onasi o'sha qishloqda yashashadi. 25. Bu oromgoh shahrimiz yaqinida joylashgan. 26. Siz uch oyga Hindistonga ketayapsizmi? Ha. 27. Uning akasi traktor haydaydi. 28. U / m-s./ akasini juda hurmat qiladi. 29. U chet tillaridagi kitoblarni ko'p o'qiydi. 30. Bu baland bo'yli kishi - bizning o'qituvchimiz.

A>yas 3 - šn xBdo' ka p™yog krke vaKy bnašye "

kall Aa%e', lMbe k`Ųd ka, kale bal, xtr'j %elna, fu\$bal %elna, Sklās pr ifslna, naXta
 krne ke bad, prl=a pas krne ke bad, \$~eK\$ clana, %Ub pl`Ųna, šJ`Ųj`Ųt krna, %all smy
 me', do mhlne ke ilye, ^a]avas me' rhna, lO\$na, šk\$(#a hona -

A>yas 4 - %all Sqano' ko blv/Rn Avvyo' se .irye - vaKyo' ko Apnl kapl me' ili%ye "

1. Ple\$ me' qo@`U . . . ro\$! hew - 2. vha\ bhut . . . pe@`U ADr fUl hew' - 3. ss ngr me' bhut . . . car-m'ij`Ula šmarte' hew' - 4. vha\ Ek ^o\$a . . . l@`Uka %@`Ua hew - 5. mew' nval s@`Uk pr . . . rhta hU\ - 6. fu\$bal ka mewc de%ona . . . Ese psNd Aata hew - 7. yh bat mew' Svy' . . . janta hU\ - 8. vh hmare . . . ^aJavas me' rhta hew - 9. prl=a pas krne ke bad . . . hm ga\v jate hew' - 10. ^u\$(\$! ke idn hm tewrne jate hew' - 11. hmare dex me' phle istMbr ka idn . . . p!`Uai ka phla idn hew - 12. šNhl' bCco' ko qo@`Ua . . . fl do - 13. yh ivUaqIR Ek xBd . . . nhl' janta - 14 mew' smacar-p] p!`Uta hU\ ADr pi]kaE\ . . . - 15. yh yuvtl ihNdl .aza . . . jantl hew-

A>yas 5 - šn xBdo' ka pTMyog krke "mera imj" xLRk se Ek khanl ili%ye"

Aa\%, bal, kd, rhna, saq - saq p!`Ua, pa# yad krna, puStkaly jana, .artly .azaE\ si%ona, iqye\$R jana, ^u\$(\$! ke idn, %all smy, Aaram krna, fu\$bal ka mewc de%ona -

A>yas 6 - ihNdl me' j`Ubanl Anuvad kliyje "

1. Men Toshkentda Navoiy nomli ko'chada yashayman. 2. Mening o'rtog'im Beruniy ko'chasida yashaydi. 3. Uning akasi qishloqda yashaydi. 4. Imtihonlardan so'ng bugunoq biz siznikiga jo'naymiz. 5. Ikkinchi sentabr - o'qishning birinchi kuni. 6. Qishda biz chang'i uchamiz. 7. Qishda qor yoqadi. 8. Yozda biz futbol o'ynaymiz. 9. Biz ko'pincha shaxmat o'ynaymiz. 10. U - yaxshi shaxmatchi. 11. Sen bu yerda qol. 12. Yozda bolalar bu daryoda cho'milishadi. 13. Ular qayiqda sayr qilishadi. 14. U juda ko'p narsalarni biladi. 15. O'rtog'im mening ota-onamni juda hurmat qiladi. 16. Bo'sh vaqtlari biz futbol o'ynaymiz. 17. Biz hindiy tilini yaxshi o'rganishni istaymiz. 18. Dam olish kuni bizning stadionda ko'p odamlar to'planadi. 19. Hamma bu futbol matchini ko'rishni xohlaydi. 20. Ba'zan bizning shahrimizga chet ellik sportchilar kelishadi.

A>yas 7 - ihNdl me' Anuvad kliyje "

Anvar Aliev (Anvr Ailyev) - o'zbek tili o'qituvchisi. U qishloq maktabida ishlaydi. Darsdan so'ng Anvar Aliev o'quvchilar bilan birga dalaga /%et m-r./ boradi. Bu yerda o'quvchilar sabzavotlar /trkarl m-s./ yetishtirishadi. /Egana/ Anvar Aliev o'zi traktor haydaydi. U o'quvchilarga traktor haydashni o'rgatadi.

Dam olish kunlari Anvar Aliev o'z o'quvchilari bilan shaharga boradi. Ular muzeyga, stadionga borishadi. Futbol o'yinlarini tomosha qilishadi. Qishda tog'da chang'i uchishga borishadi. O'quvchilar Anvar Alievni juda hurmat qilishadi.

Anvar Alievga hind tillari juda yoqadi. Bo'sh vaqtlarda u o'zi hindiy tilini o'rganadi. Uning bir o'rtog'i hozir Hindistonda o'qiydi. U

Hindistonning poytaxti - Dehlida yashaydi. U Anvar Alievga hindiy tilida kitoblar, lug'atlar, grammatik qo'llanmalar /Vyakr., m-r./ yuboradi/ .ejna /.

solhva\ pa#

SON

s':yavack xBd

Hindiy tilida sonlar quyidagi turlarga bo'linadi.

1. Sanoq sonlar.
2. Tartib sonlar.
3. Jamlovchi sonlar.
4. Kasr sonlar.
5. Ko'paytiruvchi sonlar.

Sanoq sonlar

g,navack s':ya

Sanoq sonlar buyumlar, kishilar va h. k. larning sonini anglatuvchi butun sonlardir.

Hindiy tilida sanoq sonlar sodda, murakkab va qo'shma sonlarga bo'linadi. 100 gacha bo'lgan sodda va murakkab sonlarning atalishi o'zbek, rus, ingliz va boshqa tillardan farqli holda aniq qolipga ega emas. Shu sababli ularni yodlab olish kerak bo'ladi.

Aa\k@e'z		Aa\k@'z'o' ke	Aa\k@e'z		Aa\k@'z'o' ke
		nam			nam
EJ'z'z'be kl	ihNdl		EJ'z'z'bek l	ihNdl	
1	1	Ek	26	26	^BbIs
2	2	do	27	27	sûais
3	3	tlñ	28	28	A#ais
4	4	car	29	29	EntIs
5	5	pa\c	30	30	tlS
6	6	^"	31	31	šktIs
7	7	sat	32	32	bûIs
8	8	Aa#	33	33	tew"tlS

9	9	n0	34	34	c0'tls
10	10	ds	35	35	pew'tls
11	11	Gyarh	36	36	^0ls
12	12	barh	37	37	sew'tls
13	13	terh	38	38	A@ʻʻtls
14	14	c0dh	39	39	Entalls
15	15	pNd[h	40	40	calls
16	16	solh	41	41	šktalls
17	17	s]h	42	42	byalls
18	18	A#arh	43	43	tew'talls
19	19	ENnls	44	44	cvalls
20	20	bls	45	45	pw'e'talls
21	21	šKkls	46	46	i^yalls
22	22	bais	47	47	sew'talls
23	23	teis	48	48	A@ʻʻtalls
24	24	c0bls	49	49	Encas
25	25	pCcls	50	50	pcas

Yuz s0, Ek s0 – 100

Ming Ek hjʻʻar – 1000

O'n ming ds hjʻʻar – 10 000

Yuz ming Ek la% – 100 000

Bir million ds la% – 10 00 000

O'n million Ek kro@ʻʻ – 1 00 00 000

Yuz million ds kro@ʻʻ – 1 0 00 00 000

Milliard Ek Arb – 100 00 00 000

Yuz va undan ortiq bo'lgan qo'shma sonlar o'zbek, rus va boshqa tillardagi kabi yasaladi. M-n:

Bir yuz yigirma – Ek s0 bls – 120

Bir ming ikki yuz o'ttiz – Ek hjʻʻar do s0 tls – 1230

To'rt xonali sonlar ko'pincha yuzliklar bilan ifodalanadi. M-n:

1230 – barh s0 bls

2540 – pCcls s0 calls

Olti-sakkiz xonali sonlar quyidagicha o'qiladi va yoziladi: 3.225.620 – tln kro^už b^uls la% p^uccls hj^užar ^" s^u bls – 3 32 25 620 – ya'ni, oxiridan birinchi uchta son yuzlik, o'nlik, birliklarni, keyingi ikkita son - mingliklarni ifodalaydi, so'ng lakh va karo'r keladi.

Sanoq sonlar mustaqil holda, hamda otlar bilan birga ishlatiladi. Ikki va undan ortiq son bilan kelgan otlar ko'plikda ishlatiladi. M-n:

mej^u pr tln puStk'e ADr pa\c kaipy^a\ hew' -

Stol ustida 3 ta kitob va 5 ta daftar bor.

šs smU^h me' ds ivU^aqlR hew' -

Bu guruhda o'nta talaba bor.

Sanoq sonlar o'z shakllarini o'zgartirmaydi.

Tartib sonlar

'mvack s':ya

Ek, do, tln, car, ^" – sanoq sonlaridan tartib sonlar quyidagicha yasaladi:

phla-birinchi, **dUsra**-ikkinchi, **tlSra**-uchinchi, **cQqa**-to'rtinchi, **^#a** - oltinchi. Qolgan hamma sanoq sonlardan tartib sonlar yasash uchun ularga **-va** qo'shimchasi qo'shiladi.

pa\c - besh

pa\c**va** - beshinchi

sat - yetti

sat**va** - yettinchi

ds - o'n

ds**va** - o'ninchi

Tartib sonlar jins, son va kelishikda o'zgaradi. M-n:

pa\c**va** kmra - beshinchi xona

pa\c**ve'** kmre me' - beshinchi xonada

pa\c**vl'** mej^u - beshinchi stol

Tartib sonlar muannas jinsda doim **vl'** qo'shimchasini oladi.

Jamlovchi sonlar.

smudayvack s':ya

Jamlovchi sonlar har qanday sanoq songa **-Ao'** qo'shimchasini qo'shish bilan yasaladi. M-n:

tl̥n - uch tl̥no' - uchovlon
 ds - o'n dso' - o'nlab, o'nlar
 hj'ʔar -ming hj'ʔaro' - minglab, minglar

do «ikkidan» jamlovchi son **dono'** «ikkovlon» bo'ladi. «Yuzlab» jamlovchi son **sD** dan emas, **sew'k@ʔa** so'zidan yasaladi va **sew'k@ʔo'** shaklida yoziladi. M-n:

sew'k@ʔo' ivD̥aqlR pTMitidn šs puStkaly me' p!ʔne Aate hew' -

Yuzlab talabalar har kuni bu kutubxonaga mutolaa qilishga kelishadi.

«hona» fe'lining o'tgan zamon sodda shakli i'ya "hona" ke .Utkaikl sa/ar, āp

hona fe'lining o'tgan zamon sodda shakli quyidagichadir:

vcn	puil'g	SJli'g
Ekvcn	qa	ql
bhvcn	qe	ql'

hona fe'lining o'tgan zamon sodda shakli uning hozirgi zamon sodda shakllari kabi ma'nolarni anglatadi hamda ularga o'xshash bog'lovchi fe'l, asosiy va yordamchi fe'l vazifalarini bajaradi, faqat holat o'tgan zamonga tegishliligi bilan farqlanadi. M-n:

mew' blmar qa - Men kasal edim.

hm l@ʔke `r me' qe - Biz bolalar uyda edik.

vh blmar ql - U /m-s./ kasal edi.

phle ADr Ab

Svt']ta pTMaPt krne se phle EJD̥beikStan Ek matht p[dex qa- sare srkarl kam-kaj ke'dTM ke Aadex se hota qa - sarl sMpiTt srkarl ql - n to injl kar%ʔana qa ADr n injl famR - koi injl sMpiTt nhl' ql -

Svt']ta se phle EJD̥beikStan ke'dTMly srkar ke ilye kCce mal ka .l@ar qa - ivdexo' se sl/e sMbN/ Sqaipt krne ka Ai/kar .l n qa -

Aaj kl EJD̥beikStan me' piriSqitya\ ibLkul dUslr hew' - Ab EJD̥beikStan Ek Svt'] ADr ivkasxll dex hew - EJD̥beikStan s'yuKt raZ\$~ s'` ka sdSy hew - s'sar ke ivi.Nn dexo' me' EJD̥beikStan ke dUtavas hew' - .art ka dUtavas taXkNd ke ke'd~ ke bhut suNdr šlakee me' iSqt hew -

Aaj kl EJ *U*beikStan me' hjaro' injl kar% *U*ane ADr famR hew' - En me' bhut se s'yukt *U*m .I hew' - EJ *U*beikStan ka sb se b@*U*a `n kpas hew' - EJ *U*beikStan me' la%o' \$n kpas pewda hota hew' - yha\ kpas saf*U* krne ke b@e*U*-b@e*U* kar% *U*ane hew' - b@e*U*-b@e*U* \$eKs\$asI imle' hew' - ye \$eKs\$asI imle' EJ *U*beikStan ke kpas se Arbo' ml\$R kp@e*U* tewyar krtl hew' - taXkNd \$eKs\$asI iml ivdexo' me' .I pTMis* hew' - Es me' ibkul ni ikSm kl mxlne' kam krtl hew' - ss iml me' pTM/ant" ADrte' kam krtl hew' -

EJ *U*beikStan kl raj/anl taXkNd me' ki ivXvivUaly, dso' s'\$S\$S(yU\$,lg,g do sD pa#xalaE\,dso' kalej hew' - pa#xalaAo' me' bCce Apnl-Apnl matz.aza ke ma?ym se hl ix=a pTMaPt krte hew' -

Svt'] EJ *U*beikStan ke ivXvivUalyo', pa#xalaAo' ADr kalejo' me' hj*U*aro' bCce, yuvk ADr yuvitya p!*U*tl hew' - yha\ ivDan Akadml .I hew' - Es me' trh-trh kl jaityo' ke ivDan ADr ivxezD mel-jolkr kam krte hew' - EJ *U*bek pTMofesro' ADr Akdmlixyno' ke nam ivdexo' me' .I mxhUr hew' - Aajkl Svt'] EJ *U*beikStan me' sew'k@*U*o' isnema `r hew' - Eske hr Ek b@*U*e xhr me' do tln iqye\$R hew' - taXkNd me' lg,g ds EJ *U*bekl ADr asl iqye\$R hew' - EJ *U*bek gayk ADr ntRk AKsr ivdexo' me' jate hew' - vha\ ve Svt'] EJ *U*beikStan kl kla ka pTMdxRn krte hew' -

Svt'] EJ *U*beikStan kl raj/anl me' AKsr ANtr(raz\$~ly sMmeln ADr ETsv hote hew' - yha\ AKsr ivdexl pTMitini/-m'@l Aate hew' - Svt'] EJ *U*beikStan kl ENnit En pr b@*U*a pTM.av @altl hew' -

xBdkox

phle - avval

Svt']ta *m-s.* - mustaqillik, ozodlik

Svt']ta pTMaPt **krna** - mustaqillikka erishmoq

matht p[dex *m-r.* - tobe o'lka

srkarl kam - kaj *m-p.*

- rasmiy ishlar

Aadex *m-r.* - buyruq, hukm

injl - xususiy

kar% *U*ana *m-r.* - korxona

famR *m-r.* - fermer xo'jaligi

sMpiD *m-s.* - mulk

ke'dTMly srkar *m-s.* - markaziy hukumat

kCca mal *m-r.* - xom ashyo

pewda hona - yetishtirilmog

kpas saf krna - paxta tozalamoq

\$ekS\$asI iml *m-s.* - to'qimachilik korxonasi

ml\$R *m-r.* - metr

kp@*U*a *m-r.* - gazlama, gazmol, mato

p[is* - mashhur, taniqli

p[/ant" - asosan

ADrt - ayol

kalej *m-r.* - kollej

matz.aza *m-s.* - ona tili

EJ *UU*bekl** - o'zbek tili

ke ma?ym se - vositasida, yordamida, orqali

.'@ar *m-r.* - ombor, zaxira
ivdex *m-r.* - chet el
sl/e sMbN/ - to'g'ridan-to'g'ri
 (bevosita) aloqa
Sqaiprt krna - o'rnatmoq
Ai/kar *m-r.* - huquq
piriSqit *m-s.* - ahvol, holat
iblkul - butunlay
Svt'] - mustaqil, erkin
ivkasxll - rivojlanib borayotgan
s'yuKt raZS~ s'' - Birlashgan Millatlar
 Tashkiloti
sdSy *m-r.* - a'zo
s'sar *m-r.* - dunyo

dUtavas *m-r.* - elchixona
šlaka *m-r.* - hudud
s'yuKt EÜm *m-r.* - qo'shma korxona
sb se b@Źa - eng katta
/n *m-r.* - boylik
Šn *m-r.* - tonna

se Ai/k - dan ortiq, ko'p
yuvtl *m-s.* - yosh(o'smir) qiz
ivxezD *m-r.* - mutaxassis

mel-jolkr - birgalikda, baqamti
mxhUr - taniqli, mashhur
hrek - har bir
gayk *m-r.* - xonanda
ntRk *m-r.* - raqqos
kla *m-r.* - san'at
p™dxRn krna - namoyish qilmoq

ANtraRZS~ly - xalqaro
sMmelN *m-r.* - anjuman,
 konferensiya
ETsv *m-r.* - festival, anjuman
p[itini/-m'@] *m-r.* - delegatsiya
ENnit *m-s.* - taraqqiyot
p™.av *m-r.* - bu yerda: taassurot
p™.av @alna - taassurot qoldirmoq

A>yas 1 - EǝŹbekl me' Anuvad kljije "

1. kl (kecha) mera im] AnupiSqt qa - vh Aaj.l AnupiSqt hew - 2. xam ko merl bhn `r me' ql
 - 3. Aaj tk vha\ koi smacar-p] nhl' qa - 4. Aaj s.l ivUaqlR EpiSqt qe - 5. kl xam ko ve .l nhl' qe -
 6. s@Źk pr log bhut km qe - 7. yh ngr ^o\$!-sl bStl (qishloq) ql - vh Ek ^o\$!-sl ndl ke iknare
 pr iSqt qa - 8. ve l@Źkya\ yha\ xam ko ql' - 9. drvajŹa bNd qa - kmre me' Ek ^o\$a-sa
 l@Źka qa - 10. mera .ai Ek kar%Źane ka s'jlinyr qa -

A>yas 2 - EǝŹbekl Aa\k@Źo' kl jgh ihNdl Aa\k@eŹ ili%ye " (Quyidagi raqamlar
 o'rniga hindiycha raqamlar qo'yib, ularni so'zlar bilan yozing):

112, 135, 1025, 5440, 1943, 342, 546, 839, 713, 920, 610, 40, 3250,
 833, 36, 24, 118, 220, 508, 323, 10500, 100525, 135145, 511.

Namuna: 112 - 112 Ek sD barh

A>yas 3 - ihNdl me' Anuvad kljije "

1. O'zbekistonda mustaqillikka erishishdan avval na xususiy korxonalar va na xususiy xo'jaliklar bor edi. 2. Hozirgi kunda bu yerda minglab xususiy korxonalar va xo'jaliklar bor. 3. Ular orasida juda ko'p qo'shma korxonalar ham bor. 4. Hozirgi kunda O'zbekistonning korxonalari boshqa mamlakatlar uchun ham mashinalar ishlab chiqaryapti. 5. Avval O'zbekiston markaziy hukumat uchun xom ashyo zahirasi edi. Hozir u o'z boyliklariga o'zi xo'jayin. 6. Paxta - O'zbekistonning eng katta boyligi. 7. Ko'plab o'zbek qo'shiqchi va raqqosalari (n^oRkl) chet ellarda mashhurdir. 8. O'zbekiston to'qimachilik korxonasi millionlab metr turli xil gazlamalar ishlab chiqaradi. 9. U paxta tozalash korxonasida bosh muhandis bo'lib ishlaydi. 10. Toshkent to'qimachilik korxonasiga tez-tez chet ellik mehmonlar (Aitiq) kelishadi. 11. O'zbekistonning taraqqiyoti chet ellik mehmonlarda katta taassurot qoldiradi. 12. Hindiston san'ati bizda katta taassurot qoldiradi. 13. Minglab yigit va qizlar universitet, institut va kollejlarda ta'lim olishadi. 14. Xalqaro anjumanda o'zbek vakillari orasida mashhur shoirlar bor edi. 15. Ular o'zbek san'atini chet ellarda namoyish qilishadi. 16. Mustaqil O'zbekistonning poytaxti - Toshkentda tez-tez xalqaro anjumanlar, kinofestivallar va ko'rgazmalar (pTMdxRnl) bo'ladi. 17. Toshkent Davlat sharqshunoslik institutida turli xil millat vakillari ahil bo'lib ishlashadi. 18. Toshkentda turli mamlakatlarning elchixonolari bor. 19. O'zbekiston chet davlatlar bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqa o'rnatadi. 20. O'zbekiston foydali qazilmalarga boy mamlakat. 21. O'zbekistonning sanoati rivojlanib borayapti. 22. Fransiya mustaqil va rivojlangan davlat. 23. O'zbekistonning kelajagi (ivZy m-r.) porloqdir (EJjvl).

A>yas 4 - EJ^ozbekl me' j^ozbanl Anuvad klije "

1. mew' vha\ nhl' qa - mew' vhl' jana cahta hU\ - 2. phle taXkNd me' pKkl s[@]U^oke' km ql' - Ab s.l s[@]U^oke' pKkl hew' - 3. pTMitvzR hmarl mataUim kl raj/anl me' ki pTMkar ke (turli) ANtraRZ\$~ly sMmeln hote hew' - 4. taXkNd me' bhut - se ivdexl log Aate hew' - 5. ve taXkNd \$eKs\$asl iml de%one j^oU^oar jate hew' - 6. nvai namk iqye\$R me' ivdexl gayk AOr ntrk Apnl kla ka pTMdxRn krte hew' - 7. phle yha\ Ek.l iqye\$R nhl' qa - 8. EJ^ozbek ivxexD ivdexo' me' bhut mxhUr hew' - 9. EJ^ozbekiStan ke hr Ek ivXvivUaly me' bhut-se pTMofesr kam krte hew' - 10. sew'k@U^o EJ^ozbek AOrte' s'jlinyr hew' - ve EJ^ozbekiStan ke kar%U^oano' me' kam krtl hew' -

A>yas 5 - sn xBdo' ka pTMyog krke vaKy bnašye "

Svt'jta pTMaPt krna, sMpI^o, Sqaipt krna, ivkasxl, s'yukT EUm, pTMdxRn krna, pTM.av @alna, ENnit, srkarl kam-kaj -

A>yas 6 - "phle ADr Ab" \$eKs\$ ko Apne xBdo' me' sunašye"

A>yas 7 - šn xBdo' ka p™yog krke "hmara ngr taXkNd hwe " xlzRk se Ek khañl ili%ye"
raj/añl, ^o\$a-sa ngr, pa#xala, ivXvivÜaly, iqye\$R, ivDan Akadml, s'yuKt EÜm, ivdexo'
me' p™is×, b@~Çl ðlle', pKkl s@~Çke', ETpadñ, EÜog, dUtavas, šlaka, ivxezD, mel-jolkr,
ANtraRZ\$~ly sMmeln, ETsv -

A>yas 8 - ihNdl me' j~Çbanl Anuvad kljye "

1. Avval Toshkent kichkina shahar edi. 2. Hukumat ish faoliyati markaz buyrug'iga ko'ra bo'lardi. 3. Toshkent to'qimachilik korxonasi o'n millionlab metr gazlama ishlab chiqaradi. 4. Bu shaharda kinoteatr yo'q edi. 5. O'zbekiston qudratli davlat. 6. Bu yerda institut va kollej yo'q edi. 7. Avval O'zbekiston mustaqil emas edi. 8. Har bir kollejda turli millatga mansub yuzlab yigit va qizlar o'qishadi. 9. To'qimachilik korxonasida ko'pchilik mutaxassislar ayollardir. 10. Uning ona tilisi - o'zbek tili. 11. U (m-s.) bu korxonada o'n yildan beri ishlaydi. 12. Bu korxonalarda zamonaviy mashinalar ishlaydi. 13. Mening opam muhandis. U shu korxonada ishlaydi. 14. U Hindiston elchixonasida ishlaydi. 15. Ular o'z ona tillarida ta'lim olishadi.

A>yas 9 - inMñli%t g.navaçk s:yaE\ yad kljye " (Quyidagi sanoq sonlarni yod oling):

Gyarh, barh, terh, cÜdh, pNd™h, solh, st[h, A#arh, ENñls, bls -

s]hva\ pa#

ODDIY O'TGAN ZAMON FE'LI

samaNy .Utkal

Oddiy o'tgan zamon fe'li yetakchi fe'lining sodda notugal sifatdoshiga **hona** fe'lining o'tgan zamon sodda shakllarini qo'shish bilan yasaladi.

puāz	puil'g		S'ilil'g	
	Ekvcn	bhuvcn	Ekvcn	bhuvcn
ÊŮm	mew' p! Ůta qa	hm p! Ůte qe	mew' p! Ůtl ql	hm p! Ůtl ql'
m?ym	tŮ p! Ůta qa	tum p! Ůte qe	tŮ p! Ůtl ql	tum p! Ůtl ql'
		Aap p! Ůte qe		Aap p! Ůtl ql'
ANy	yh p! Ůta qa	ye p! Ůte qe	yh p! Ůtl ql	ye p! Ůtl ql'
	vh p! Ůta qa	ve p! Ůte qe	vh p! Ůtl ql	ve p! Ůtl ql'

Oddiy o'tgan zamon fe'li o'tgan zamonda odatda, doimiy ravishda bo'lib, takrorlanib turgan ish-harakatni bildiradi. M-n:

mew' pTMitidn Êse de%ne Aata qa -

Men har kuni uni ko'rgani kelar edim.

Bu zamonda ko'pincha **sda**, **hmexa**, **sdewv** – doim, hamisha, **pTMitidn**, **hr rojŮ** - «har kuni» ravishlari va h. k. ishlatiladi.

Inkor shakli **n** va **nhl'** inkor yuklamalari yordamida yasaladi. M-n:

vh yha\ k.l **nhl'** Aata qa -

U bu yerga hech qachon kelmas edi.

Oddiy o'tgan zamondagi jumlada bitta ega va bir nechta kesim ishlatilgan bo'lsa, u holda fikrning ifodali va jonli chiqishi uchun yordamchi fe'l tushirib qoldirilishi mumkin. M-n:

mew' Ek kar% Ůane me' kam krta qa - subh jata AŮr xam ke Aa# bje ke krlb lŮ\$ta -

Men korxonada ishlar edim. Ertalab ketar va kechqurun soat sakkizlarda qaytar edim.

Agar kesim muannas jinsida ko'plikda bo'lsa va yordamchi fe'l tushirib qoldirilgan bo'lsa, mavjud sifatdosh ko'plik shaklini oladi. M-n:

jb \$ellfon Aata to tlna' bhne' .agtl' -

Telefon jiringlaganda, uchchala opa-singil yugurib borishar edi.

Odatda **n** inkor yuklamasi ishlatilganda yordamchi fe'l tushirib qoldiriladi.

vh yha\ k.l n Aata -

U bu yerga hech qachon kelmaydi.

“hona” FE’LINING O’TGAN ZAMON MURAKKAB SHAKLI **i'ya “hona” ke .Utkailk s'yuKt āp**

hona fe’lining o’tgan zamon murakkab shakli **hona** fe’lining sodda notugal sifatdoshiga uning o’tgan zamon sodda shakllarini qo’shish bilan hosil bo’ladi.

hona fe’lining o’tgan zamon murakkab shakli uning oddiy hozirgi zamon murakkab shakli kabi ma’nolarni bildiradi, ya’ni buyum yoki shaxsning o’tgan zamondagi doimiy, odatdagi holatini, xususiyatini yoki belgisini bildiradi. M-n:

vh AKsr blmar **hota qa** -

U tez-tez kasal bo’lar edi.

phle šs smy vh `r pr **hotl ql** -

Avval u bu paytda uyda bo’lar edi.

RAVISHDOSH **pUvRkailk 2d't**

Ravishdosh fe’l asosiga **-kr** yoki **-ke** qo’shimchalarini qo’shish bilan yasaladi. Hindiy tilida **-kr** qo’shimchali ravishdosh shakli keng tarqalgan. M-n:

de%**kr** - ko’rib

p!ʔ**kr** - o’qib

sun**kr** - eshitib

ja**kr** - borib, borgach

Ravishdosh fe’l asosiga teng bo’lgan shaklga ham ega bo’lishi mumkin. M-n:

de% - ko’rib

p!ʔ - o’qib

sun - eshitib

ja - borib, borgach

Ravishdosh ko’pincha asosiy ish-harakatdan oldin yuz beruvchi qo’shimcha ish-harakatni bildiradi. M-n:

haq /okr vh %ana %ane bew#ta hew -

Qo’lini yuvib, u ovqatlanishga o’tiradi.

Ravishdosh ba'zan asosiy ish-harakat bilan bir paytda amalga oshuvchi
qo'shimcha ish-harakatni ham ifodalaydi. M-n:

vh hmexa muSkraKr boltl hew -

U doim jilmayib gapiradi.

Ek bU! ʔʔ SʔI kl khaNl

Ek bU! ʔʔ ADRt jmla Aya Apnl khaNl yo' sunatl hew''' dUsre mhayu× ka j ʔʔmana qa - hm
ngr ke nj ʔʔdlk Ek ^o\$e-se ga\ v me' rhte qe - lg.g s.l jvan ADR A/e@ ʔʔ Em™ ke mdR log yu× ke
=e] me' l@ ʔʔai krte qe - %et ADR kar% ʔʔano' ka sara kam ADRte', bCce tqa bU! ʔʔe logo' ke
k'/o' pr qa - Es smy mew' s]h sal kl ql - mere iptat jl .l yu× ke =e] me' qe - merl ma\ samUihk
famR me' kam krtl ql - ve subh sb logo' se phle hl jgr E#tl ql ADR mu8 ko jgatl ql' - mew' Enke
saq naXta bnatl ql - naXta bnakr hm dUsre bCco' ko jgatl ql' - ADR naXta .l hota Kya qa, ku^ cavl
ka .at ya Ebla huAa dU/ ADR ro\$! - k.l-k.l to vh .l n hota qa - b@ ʔʔa ki#n j ʔʔmana qa vh - sb log
x]y pr ivjy pane ke bare m'e hl socte qe - naXta krke merl ma\ %et pr kam krne jatl ql' - ve
vha\ xam ke A'ere tk kam krtl ql' - mew' `r m'e rhtl ql - mere ilye idn ^" bje subh se xuā hota
qa - merl ma\ Aane tk mew' kp@e ʔʔ /otl ql', purane f\$e huE kp@ ʔʔo' kl mrMmt krtl, kmro' kl
sfai krtl, .ojn bnatl, ^o\$e .aiyo' ko nhlatl ql - k.l-k.l ma\ ke saq %et jakr Enkl shayta krtl ql -
merl bhn ADR do .ai pa#xala me' p! ʔʔte qe - xam ko hm sb šk\$ (#e hokr rei@yo se %bre' sunte
qe - k.l-k.l iptat jl se ic\$ (#l Aatl ql - hm sb imlkr E\$e p! ʔʔte qe ADR bhut %ux hote qe -

dUsre mhayu× ke bad bhut smy guj ʔʔra - Ab j ʔʔmana ibkul dUsra hew - Ab hm Svt']
AJ ʔʔbeikStan me' su%-cewn se rhte hew' - mhayu× ke smy mew' jvan l@ ʔʔkl ql - Ab mew' car
bCco' kl ma\ hU\ - šn ke Alava Ek pota ADR Ek potl kl nanl .l hU\ - mera Ek be\$A Ek kar% ʔʔane
me' s'jlinyr hew - b@ ʔʔa be\$! ixi=ka hew - bcpn me' vh p! ʔʔne ke ilye trstl ql ADR Ab vh Svy'
bCco' ko p! ʔʔatl hew - mera pota ivXvivUaly me' p! ʔʔta hew ADR potl mei@kl s'S\$!\$(yU\$ me' -

Apne bCco' ko su%l de%kr mew' bhut %ux hotl hU\ - mew' bhut %ux hU\ ik Ek Eese
j ʔʔmane me' rhtl hU\ - En ke mkan to dei%ye- kewse AC^e mkano' me' ve rhte hew' - be\$! ke
mkan m'e do kmre hew' - rsoi`r, Sngangah , pa% ʔʔana Alg - dono' kmre Aaram v shuilyt kl s.l
clj ʔʔo' se susidjt hew' - sofa, Aaram-kuisRya\, phle djeR kl Almairya\, b@ ʔʔa-sa Aaina,
rei@yo-se\$, \$ellivjn se\$ sb ku^ hew - dlvaro' pr ic] hew' - rsoi`r m'e gews ka cU\ha, grm ADR
#`@a panl ke nl, reff[ljre\$R šTyaid hew' - Enke `r me' kp@e ʔʔ /one kl mxln hwe - ve kp@e ʔʔ
mxln hl se /otl hew' -

Eese su%my jlvn ka Ek mhTvpU,R kar, xa\it hew - šs ilye sb log cahte hew' ik s'sar .r m'e
xa\it rhe - "xa\it rhe duinya me' " yh hmara nara hew -

xBdkox

bU! ʔʔa - kekxa, qari

guj ʔʔrna - o'tmoq

Aya - aya, xola
yo' - shunday
mhayu* *m-r.* - jahon urushi
jʔmana *m-r.* - zamon, davr, vaqt
ivan - yosh
A/e@ʔʔEm™ - o'rta yosh
mdR *m-r.* - erkak
yu* *m-r.* - urush
=e] *m-r.* - hudud, maydon
x]u *m-r.* - dushman
l@ʔʔai *m-s.* - urush
%et *m-r.* - dala

k'/a *m-r.* - yelka
nsR *m-s.* - hamshira
samUihk famR *m-r.* - jamoa xo'jaligi

jgna – uyg'onmoq
jgana – uyg'otmoq
naXta bnana - nonushta
tayyorlamoq
cavl *m-r.* - guruch
.at *m-r.* - bo'tqa
Ebla huAa dU/ *m-r.* - qaynatilgan sut
ro\$! *m-s.* - non
ki#n - qiyin, og'ir
ivjy *m-s.* - g'alaba
ivjy pana - g'alaba qilmoq
socna - o'ylamoq
A'/era *m-r.* - qorong'ulik
^^ bje - soat oltida
kp@ʔʔa *m-r.* - kiyim

/ona - yuvmoq
purana - eski
f\$Sa huAa - yirtilgan

su%-cewn - farovon, shod-xurram
pota *m-r.* - nevara (o'g'il bola)
potl *m-s.* - nevara (qiz bola)
nanl *m-s.* - buvi (ona tomondan)
ixi=ka *m-s.* - o'qituvchi (ayol)
bcpn *m-r.* - bolalik
trsna - juda xohlamoq
su%ol - baxtli
%ux - xursand, shod
mkan *m-r.* - uy
rsoi`r *m-r.* - oshxona
Snangah *m-r.* - vannaxona,
 yuvinish xonasi
pa%ana *m-r.* - hojatxona
Alg - alohida
Aaram v shuilyt kl cljeʔʔ - qulaylik
 buyumlari
susiJjt – ta'minlangan, jihozlangan
sofa *m-r.* - divan
Aaram kuslR *m-s.* - oromkursi

djaR *m-r.* - daraja
Aaina *m-r.* - oyna, ko'zgu
rei@yo-se\$ *m-r.* - radiopriyomnik
Sellivjn-se\$ *m-r.* – televizor
gewS *m-r.* - gaz
cULha *m-r.* - plita
#'@a - sovuq
nl *m-r.* - suv o'tkazgich
ref[ljireSr *m-r.* - muzlatgich
\$Tyaid - va boshqalar
kp@eʔʔ /one kl mxln *m-s.* - kir
 yuvish mashinasi
su%my - baxtli, farovon
mhTvpU,R - ahamiyatli
kar, *m-r.* - sabab

(kl) **mrMmt krna** - yamamoq, **s'sar m-r.** - olam, dunyo
tiklamoq

(kl) **sfai krna** - tozalamoq

xa'it m-s. - tinchlik

nhlana - yuvintirmoq,
cho'miltirmoq

xa'it rhe duinya me' - dunyoda
tinchlik bo'lsin

k.l-k.l – ba'zan

nara m-r. - shior

%Ubr m-s. – xabar

A>yas 1 - inMnili%t xBd-yojnaAo' kl i'yaAo' ke samaNy.Utkailk ap ili%ye "

ngr m'e rhna, haq-mu\h /ona, .ojn krna, kar%Uane me' kam krna, rei@yo sunna, khanl
il%ona, 8ll me' tewrna -

A>yas 2 - EJ Ubekl me' Anuvad kliyye "

1. pTMitidn vh ss .ojnaly m'e %ana %ata qa - 2. phle yh \$eKs\$asli iml bhut km kp@e U
tewyar krtl ql - 3. phle ve Ek ^o\$e-se ngr me' rhte qe - 4. vh ngr Ek ndl ke iknare pr qa - 5. vh
ss kar%Uane m'e kam krta qa - 6. pTMitvzR ve Apne ga\v jatl ql - idlil jana Ese bhut AC^a lgta
qa - 8. taXkNd kl pKkl ADr cD@U s@Uke' hm'e AC^l lgtl ql' - 9. phle mew' s'S\$!\$(yU\$ me'
EJ UbeikStan ka sithas pl Uatql ql - 10. ENh'e ye Sqan bhut psNd qe - 11. tum vha\ Kya krte
qe ? mew' vha\ .art ka saihTy pl Uata qa - 12. vh kha\ kam krta qa ? vh ASptal m'e kam krta
qa - 13. vh blmar ql ss ilye mew' Esko @aK\$R ke pas .ejna cahta qa - 14. vh l@Ukl hmare yha\
AKsr Aatl ql ADr .artly glt sunatl ql - phle hm ss kalej me' pl Ute qe -

A>yas 3 - ihNdl me' Anuvad kliyye "

1. Avval biz Buxoroda yashar edik. Endi Toshkentda yashaymiz. 2. Kecha kechqurun biz hammamiz uyda edik, faqat ukam yo'q edi. 3. Avval ular o'sha qishlog'ga borishar edi. 4. Avval O'zbekistonda mashina ishlab chiqaradigan korxona yo'q edi. 5. U (m-s.) mening do'stim bilan fors tili o'rganar edi. 6. Ular bu korxonada ishlar edilar. 7. Avval biz tez-tez futbol o'ynar edik. 8. Qishda biz konkida uchar edik. (Ske\$li'g krna), yozda esa ko'lda cho'milar va qayiqda sayr qilar edik. 9. Har kuni ishdan so'ng ular shaxmat o'ynashar edi. 10. Unga shaxmat o'ynash yoqar edi. 11. Biz tez-tez unikiga kelar va qiziqarli kitoblar o'qir edik. 12. Talabalarning kechalarida bu qizlar hamisha hindiycha qo'shiq kuylar va hind shoirlarining she'rlarini o'qishar edi. 13. U (m-s.) ko'p o'qir edi va shuning uchun ko'p bilar edi. 14. Mening ota-onam doim bu oromgohda dam olar edilar.

A>yas 4 - EĵĴĴbekl me' Anuvad kljiye "

1. .ojn bnakr vh kam pr jatł ql - 2. haq-mu\h /okr vh pa#xala jata qa - 3. svere jgkr vh hm sb ko jgatł ql - 4. vh Aaram-kusłR pr bew#kr smacar-p] p!ĴĴta qa - 5. tum rsoi 'r jakr mere ilye qo@ĴĴa-sa panł laAo - 6. Es mejĴ pr se iglas lekr ENh'e do - 7. naXta krke Apne blmar saql ke yha\ jašye - 8. Apne kmre kl i%@ĴĴikya\ bNd krke kam pr jana - 9. Apnl puStk %olkryh khañł pilĴĴye - 10. bCce %ana %akr sone jate hew' - 11. kmre kl sfai krke vh pa#xala jatł ql - 12. kp@ĴĴo' ko /okr vh kp@eĴĴ /one kl mxln ko yha\ r%tl ql - 13. bCco' ko nhlakr Enko %ana detł hew - 14. ivŪaqłR sb vaKy Apnl kapł m'e il%kr Enka Anuvad krna xuå krta hew - 15. ivdexł pTMitini/-m'@ł taXkNd Aakr nvai ka Smark de%one jĴĴār jate hew' -

A>yas 5 - ihNdl me' Anuvad kljiye "

1. Darslar ertalab soat 9.00 da boshlanadi. 2. Ertaga meni ertalab azonda uyg'oting. 3. U nonushta tayyorlash uchun ertalab soat 6.00 da turar edi. 4. Siz hammangiz shu yerdaligingizdan men xursandman. 5. Bizning oilamizda besh kishi bor edi. 6. Siz qaynatilgan sut ichishni yaxshi ko'rasizmi? Ha, men qaynatilgan sut ichishni yaxshi ko'raman. 7. U (m-s.) ertadan kechgacha dalada ishlar edi. 8. Ishchilar yozda maktablarni ta'mirlaydilar. 9. U kiyimlarni issiq suvda yuvar edi. 10. Bizning uyimizda gaz plitasi bor. 11. Tovuq va ho'l mevalarni muzlatgichga qo'y. 12. Bolaligimda men ertak eshitishni juda yaxshi ko'rar edim. 13. U o'qiyotganidan men xursandman. 14. Dala va korxonalaridagi barcha ishlar ayollar, bolalar va qariyalar zimmasida edi. 15. Biz qanday baxtli zamonda yashayapmiz. 16. Siz o'qituvchi bo'lishni xohlaysizmi? Yo'q, men muhandis bo'lishni xohlayman. 17. Nuroniy ona o'z bolalarining baxtli turmushini ko'rib quvonar edi. 18. U uni ko'rib sevinar edi. 19. Bolalar o'z xonalarini o'zlari tozalashadi. 20. Ular dushman ustidan g'alaba qozonish haqida o'ylar edilar. 21. Ular bizga yordam berishar edi. 22. Men onamga ovqat pishirishda yordam beraman. 23. Bizga yordam bering. 24. «Biz avval bunday hayot haqida orzu ham qilolmas edik», - deydi u. 25. Har kuni u bolalarning yirtilgan kiyimlarini yamar edi. 26. Katta nevaram maktabni bitirganidan keyin Sharqshunoslik institutiga kirmoqchi. 27. Uning adasi ham urushda edi. 28. Biz hammamiz dunyoda tinchlik bo'lishini xohlaymiz.

A>yas 6 - "Ek bŪ!ĴĴ S]l kl khañł " xłzRk ke \$eKs\$ ko Apne xBdo' me' sunašye -

A>yas 7 - EĴĴĴbekl me' Anuvad kljiye "

1. Eski Aayu cŪdh vzR kl hew - 2. mera ^o\$ā .ai pa\c sal ka hew - 3. yh l@ĴĴka ds vzR ka hew - 4. Aapkl Aayu Kya hew ? merl Aayu bls vzR kl hew - 5. Kya tuMharl bhn solh vzR kl hew ?

jl ha\, merl bhn solh vZR kl hew - 6. tuMharl Aayu iktnl hew ? merl Aayu bls sal kl hew - mew' bls sal ka hU\ - 7. mera im] solh vZR ka hew - 8. hmare iptā jl kl Aayu pcas sal kl hew - 9. tuMharl be\$! kl Aayu Kya hew ? merl be\$! kl Aayu ds sal kl hew - merl be\$! ds sal kl hew -

A>yas 8 - ihNdl me' Anuvad klijye "

1. Bolaning yoshi beshda. 2. Mening yoshim o'n sakkizda. 3. Mening do'stim yigirma yoshda. 4. Uning (*m-s.*) yoshi o'n beshda. 5. Uning singlisi necha yoshda? Uning singlisi o'n yetti yoshda. 6. Akangizning yoshi nechada? Akamning yoshi o'n to'qqizda. 7. Mening singlim o'n uch yoshda. 8. Sening yoshing nechada? Mening yoshim sakkizda. 9. U o'n yoshda. 10. Sizning yoshingiz o'n oltidami? Yo'q, mening yoshim o'n to'rtida.

A>yas 9 - ihNdl me' Anuvad klijye "

1. Bizni ko'rib u xursand bo'lar edi. 2. Men kir yuvmoqchiman. 3. Siz sovutgich tuzatasizmi? Yo'q, men sovutgich tuzatmayman, men kir yuvish mashinasini tuzataman. 4. Bu mening qizim. Uning yoshi sakkizda. U birinchi sinfda o'qiydi. 5. Mening pulim yo'q. 6. Siz uyda tushlik qilasizmi? Yo'q, biz bu oshxonada tushlik qilamiz. Bu yerda ovqatni juda mazali tayyorlashadi. 7. Men doim uyda nonushta qilaman. Mening onam yaxshi ovqat pishiradi. 8. Bu xonada necha kishi yashaydi. Bu xonada bir kishi yashaydi. 9. Biz sizga yordamingiz uchun minnatdorchilik bildiramiz. 10. Sizning bolalaringiz shu yerda o'qishar yedimi? Ha, mening bolalarim shu erda o'qishar edi. 11. Qolgan (baki) talabalar qayerda? Ular - anavi katta zalda. 12. Ular bu talabaga yordam berishadi. 13. Ular erta turishadi. 14. Dadamning xatini o'qib xursand bo'lardik. 15. Uning xonasi yaxshi bezatilgan. 16. Sizning oshxonangizda gaz plitasi bormi? Ha, bor. 17. Bizning uyimiz uch xonadan: vannaxona, oshxona va hojatxonadan iborat. 18. Bizning oshxonamizda gaz plitasi, muzlatgich, kichkinagina stol va ikkita stul bor. 19. Ular bunday baxtli turmush haqida orzu ham qilmas edilar. 20. Biz bunday zamonda yashayotganimizdan xursandmiz.

A>yas 10 - inMnili%t i'yaAo' se puvRkailk ²d't bnakr vaKy ili%ye"

ivjy pana, socna, mrMmt krna, nhlana, .ojn bnana, ix=a pTMaPt krna, /ona, pas krna, .ojn krna -

A>yas 11 - g.navack s':yaE\ yad klijye "

šKkls, bais, teis, cObIs, pCcls, ^BbIs, sTtais, A#ais, Entls, tIs, škŲIs, bŲIs, tew'ŲIs, cŲ'tIs, pew'tIs, ^ŲIs, sew'tIs, A@ŲŲIs, Entalls, calls -

ODDIY KELASI ZAMON

samaNy .ivZy kal

Oddiy kelasi zamon asosiy fe'lining asosiga quyidagi shaxs qo'shimchalarini qo'shish bilan yasaladi.

puāz	puil'l'g		Sjlil'g	
	Ekvcn	bhuvcn	Ekvcn	bhuvcn
£Ōm	-x\ga	-E\ge	-x\gl	-E\gl
m?ym	-Ega	Aoge	-Egl	-Aogl
ANy	-Ega	-E\ge	-Egl	-E\gl

p!ʔna fe'lining oddiy kelasi zamonda tuslanishi

i'ya "p!ʔna" ke samaNy .ivZy āp

puāz	puil'l'g		Sjlil'g	
	Ekvcn	bhuvcn	Ekvcn	bhuvcn
£Ōm	mew' p!ʔU\ga	hm p!ʔe'ge	mew' p!ʔU\gl	hm p!ʔe'gl
m?ym	tU pleʔga	tum p!ʔoge	tU pleʔgl	tum p!ʔogl
ANy	yh p!ʔega	Aap pleʔge	yh pleʔgl	Aap pleʔgl
	vh pleʔga	ye pleʔge	vh pleʔgl	ye p!ʔe'gl
		ve p!ʔeʔge		ve pleʔgl

Oddiy kelasi zamon fe'li kelgusida bajariladigan ish-harakatni bildiradi. M-n:

mew' p!ʔU\ʔga - Men o'qiyman.

tum i!ʔoge - Sen yozasan.

lena va **dena** fe'llarining kelasi zamon shakli shaxs qo'shimchalarini fe'l asosiga emas, balki bu fe'llarning birinchi harfiga qo'shish bilan yasaladi.

puāz	puil'l'g		Sjlil'g	
	Ekvcn	bhuvcn	Ekvcn	bhuvcn
£Ōm	mew' \Uga	hm le'ge	mew' lU\gl	hm le'gl
	dU\ga	de'ge	dU\gl	de'gl

m?ym	tU lega dega	tum loge doge	tU legl degl	tum logl dogl
ANy	vh lega yh lega vh dega	Aap le'ge de'ge ye le'ge ve de'ge	yh legl vh degl	Aap le'gl d'egl ye le'gl ve de'gl

hona fe'lining oddiy kelasi zamonda tuslanishi

puäz	puil'g		S'il'g	
	Ekvcn	bhvcn	Ekvcn	bhvcn
£Üm m?ym	mew' hU\ga tU hoga	hm ho'ge tum hoge Aap ho'ge	mew' hU\gl tU hogl	hm ho'gl tum hogl Aap ho'gl
ANy	yh hoga vh hoga	ye ho'ge ve ho'ge	yh hogl vh hogl	ye ho'gl ve ho'gl

Oddiy kelasi zamon fe'lining inkor shakli **nhl'** inkor yuklamasi yordamida yasaladi. M-n:

mew' nhl' pl' tU\ga - Men o'qimayman.

vh puStk nhl' legl - U kitobni olmaydi.

Aaj s.a nhl' hogl - Bugun majlis bo'lmaydi.

SHART ERGASH GAPLI QO'SHMA GAP

s'ketvack vaKy

Shart ergash gapli qo'shma gapda ergash gap «**Agr** - yoki «**yid** » bog'lovchisi bilan, bosh gap esa «**to**» yuklamasi bilan boshlanadi. Bosh gap ergash gapdan so'ng keladi. M-n:

yid hm vha\ jaye'ge **to** tum .l hmare saq jaAogl -

Agar biz u yerga borsak, sen ham biz bilan borasan.

Agr yoki **yid** bog'lovchisi tushirib qoldirilishi mumkin, ammo **to** yuklamasi hech qachon tushirib qoldirilmaydi. M-n:

hm vha\ jaye'ge to tum .I hmare saq jaAoge -

Ek kar%ane ke Klb me'

mera Ek im] hew - vh Ek kar%āne m'e %āradl ka kam krta hew - pr vh š'jlinyr bnna cahta hew - do-tln mhlne bad bh dsvl' k=a pas krega - šsl vzR vh š'S\$IS(yU\$ me' dai%I hona cahta hew - š'S\$IS(yU\$ yhl' kar%āne hl me' hew' - idn ko vh nDkrl krega, xam ko ix=a p[aPt krega - Es kar%āne ke lg.g s.I mjāddUr p!āte hew' - ku^ xam ke SkUlo' me', ku^ kalejo' me' ADr ku^ š'S\$IS(yU\$o' me' - s.I mjāddUr kuxl ADr ixi=t hona cahte hew' -

šs kar%āne me' Ek b@āa Klb hew - mjāddUr Apne Klb se p™em krte hew' - yha\ logo' ke ilye sda idlcSpl ka saman rhta hew - b@eā-b@eā p™ofesr yha\ leKcr dete hew' - klakar Apnl kla ka p™dxRn krte hew' yanl k'sR\$ id%ate hew' - smy-smy pr p™XnoDŕ-s.aE\ hotl hew' - le%ko', kivyo' ADr A'tir= yai]yo' se .e'Še' hotl hew'-

log yha\ sb se jāyada xinvar ko Aate hew' - Aaj xinvar hew - mjāddUr Aaj Apna kam sa/ar, smy se do `Še phle smaPt kre'ge - kam ke bad `r jaye'ge - `r m'e .ojn kre'ge ADr qo@āa ivē[am krke ADr kp@eā bdlkr ifr kar%āne Aaye'ge, pr kam krne nhl', ivē[am ADr mnor'jn ke ilye -

Aaj Klb ke b@eā hal me' kar%āne ke xDikya klakaro' ka k's\$R hoga - ^oŠe hal m'e leKcr hoga - leKcr ka ivzy hew A'tir= ya]a - Aaram ke kmre me' xtr'j, @~aF\$(s, pi]kaE\ ADr smacar-p] hew' -

- dei%ye, mera saql Aajāad Klb kl ADr Aata hew - Eske saq Ek ADr mjāddUr krlm hew -

- de%o, krlm, - šXthar de%kr Aajāad khta hew - m'glvar ko hmare Klb m'e ANtraRZ\$~ly piriSqit pr leKcr hoga - sunne AaAoge ? Agr tum AaAoge to mew' .I Aaā\ga -

- jāār Aaā\ga - krlm EDr deta hew - mew' yh leKcr jāār sunU\ga -

- bahSpitvar ko Ek @aKyUme'\$rl ifLm ".art kl ya]a" clegl -

- AC^a, bhut AC^a - de%one jāār Aaā\ga - krlm khta hew - merl bhn .I Aayegl - vh yh ifLm de%na cahtl ql -

- krlm, de%o, Agle xinvar ko hmare Klb me' na\$klly iqye\$R Aayega - šs ke Ai.neta hme' "nDka@Ubl" ka na\$K id%aye'ge - yh p™is× b'gla le%k #akur ke EpNyas "nDka@Ubl" ka āpa'tr hew - yid Es idn xam ko fusRt hogl to jāār de%one Aaye'ge -

- ha\, Agr vKāt hoga to jeāār Aaye'ge -

- somvar, bu/var ADr xu'var ko Klb me' ku^ nhl' hota - sPtah ke šn idno' me' lg.g s.I mjāddUr p!āne jate hew' -

xBdkox

Klb *m-r.* - klub
%radl *m-r.* - tokar (chilangar)
kam krna - ishlamoq
bnna - bo'lmoq *m-n:* (shifokor bo'lmoq)
dai%l hona - kirmoq (oliy o'quv yurtiga)
SkUl *m-r.* - maktab

xam ka SkUl - kechki maktab
kuxl - malakali

ixi=t - o'qimishli
pTMem krna - yaxshi ko'rmoq, sevmoq
ku^ - ba'zi, ayrim
idlcSpl *m-s.* - qiziqish
saman *m-r.* - narsa
leKcr *m-r.* - ma'ruza
~ **dena** - ma'ruza qilmoq

klakar *m-r.* - san'atkor
yanl - ya'ni
k'sSR *m-r.* - konsert
~ **id%ana** - ~ qo'ymoq
smy - **smy pr** - vaqti-vaqti bilan, ba'zan
pTMXnoUr *m-r.* - savol-javob
~ **s.a** *m-s.* ~ savol-javob kechasi
A'tir= *m-r.* - kosmos, koinot
~ **ya]l** *m-r.* - samogir, kosmonavt
~ **ya]a** *m-s.* - koinotga sayohat, kosmosga parvoz
.e'S *m-s.* - uchrashuv
xinvar *m-r.* - shanba
sa/ar, - odatdagi (oddiy)
`Sa *m-r.* - soat (vaqt bo'lagi)

smaPt krna - tugatmoq
ifr - I. yana, 2. keyin, so'ng
ive[am *m-r.* - dam, hordiq
~ **krna** - dam olmoq, hordiq chiqarmoq
bdlna - almashtirmoq, o'zgartirmoq
mnor'jn *m-r.* - hordiq, ko'ngil ochish

xDikya - havaskor
xDikya klakar *m-r.* - havaskor san'atkor

ivzy *m-r.* - mavzu
Aaram ka kmra - dam olish xonasi

@~aFS(s *m-r.* - shashka

sXthar *m-r.* - e'lon

EOr dena - javob bermoq

bahSpitvar *m-r.* - payshanba

pTMXn krna - savol bermoq, so'ramoq

@aKyUme'Srl - hujjatli

ya]a *m-s.* - safar, sayohat

Agla - keyingi, kelasi

naSkly - dramatik

Ai.neta *m-r.* - aktyor

naSk *m-r.* - drama, pyesa

nOka@Ubl - «Kema halokati»

b'gla - bengal

EpNyas *m-r.* - roman

naSkly äpa'tr *m-r.* - insseniroyvka

fusRt *m-s.* - bo'sh vaqt

vKt *m-r.* - vaqt

ku^ nhl' - hech nima

sPtah *m-r.* - hafta

do 'Se phle - ikki soat avval

iSPp,l m-s. - izoh, sharh

SekSS kl iSPp,l

I. « mera Ek im] hew » - «Mening bir do'stim bor.»

Bunday iboralar egalik olmoshi, ot va **hona** fe'li yordamida ifodalanadi.
M-n:

mera Ek .ai hew - Mening akam (ukam) bor.

£skl bhn hew - Uning opasi (singlisi) bor.

hmare do .ai hew' - Bizning ikkita aka(uka)miz bor.

Egalik olmoshi otning jinsi va soniga qarab o'zgaradi.

Gap jonsiz buyum haqida ketayotgan bo'lsa, u holda bunday iboralar **ke pas** ort ko'makchisi yordamida yasaladi. M-n:

mere pas Ek puStk hew - Menda bitta kitob bor.

£s ke pas kapl hew - Unda daftar bor.

mere .ai ke pas xBdkox hew - Akamda lug'at bor.

2. «**Apna**» o'zlik olmoshi o'zidan keyin kelgan so'z (aniqlanmish) bilan jins va sonda moslashadi. **Apna** - o'zimning (muzakkar jinsi, birlikda), **Apne** - o'zimizning, o'zlarining (muzakkar jinsi, ko'plikda), **Apnl** - o'zimning, o'zimizning (muannas jinsi, birlik va ko'plikda), **Apna** - egalik olmoshi to'ldiruvchiga tegishli bo'lgan hollarda ishlatiladi va (to'ldiruvchi orqali bildirilgan) buyum (ega orqali bildirilgan) shaxsga tegishli ekanligini ko'rsatadi. M-n:

mew' Apnl kapl me' il%ta hU\ - Men o'z daftarimga yozaman.

vh Apna xBdkox mu£e nhl' deta - U o'z lug'atini menga bermaydi.

Aaj hm Apne im] se imle'ge - Bugun biz o'z do'stimiz bilan uchrashamiz.

A>yas 1 - inMnili%t xBd-yojnaAo' kl i'yaAo' ke samaNy .ivZy ke āp ili%ye "

ifLm de%ona, shayta dena, tewyar krna, p™sNn hona, kxanl il%ona, /Nyvad dena, `r Aana, s'g™haly jana, sunna, .ojn bnana, %ana %ana -

A>yas 2 - £J £££bekl me' Anuvad kl ijye -

1. kl hm iFlm de%ne jaye'ge - 2. Kya tum kl puStkaly jaAoge ? jl nhl', kl mew' puStkaly nhl' jaA\ga - 3. Aaj ss isnema `r me' ni .artly iFlm clegl - 4. Es ke bare me' mew' Aap ko kl btaA\gl - 5. `r lD\$kr tum %ana %aAoge ADr sone jaAoge - 6. kl mew' Apne .ai ke saq Aaram- `r jaA\ga - 7. ve Aaram- `r me' iktne idn rhe'ge ? 8. tum muGe mt jgaAo, me' Svy' hl jgU\ga - 9. phle hm `r kl sfai kre'ge ADr Eske bad %elne jaye'ge - 10. Aaj mew' hl Aap ke ilye SvaiddZ\$.ojn bnaA\gl - 11. tum logo' ko vh Ek farsl glt sunayegl - 22. kl hm Apne im] ke yha\ jaye'ge - 23. vha\ hm xtr'j %ele'ge - 24. Aaj xam ko mew' Aap ke yha\ j`UAr AaA\gl - 25. puStkaly se mew' Apne Ek saql ke saq iqye\$R jaA\ga - 26. ^ui\$(\$yo' me' hm ga\v jaye'ge - 27. Kya Aap muGe yh puStk de'gl ? jl nhl', mew' Aap ko yh puStk nhl' dU\gl - 28. kl mew' yh clj`U lU\ga - 29. ivUaiqRyo' ka jlsa (yig'ilish *m-r.*)Aaj nhl' hoga, kl hoga - 30. jlsa xam ke ^" bje xuâ hoga -

A>yas 3 - ihNdl me' Anuvad kliye "

1. Bizning talabalar klubida ertaga ma'ruza bo'ladi. 2. Bu yerda hamma o'qiydi. 3. Ular muhandis, shifokor, o'qituvchi bo'lishmoqchi. 4. Men ham bu kollejda o'qiyman. 5. Kosmonavtlar bilan uchrashuv qayerda bo'ladi? Kosmonavtlar bilan uchrashuv bizning yotoqxonamizning klubida bo'ladi. 6. Agar sen savol-javob kechasiga borsang, men ham sen bilan boraman. 7. Siz kelasi payshanba kuni qayerga borasiz? Kelasi payshanba kuni men «Hindistonga sayohat» mavzusidagi ma'ruzani tinglashga boraman. 8. Dushanba kuni olimlar klubida badiiy havaskorlar ijrosida konsert bo'ladi. 9. U juda malakali mutaxassis. 10. Zalga boringlar, hozir konsert boshlandi. 11. Bu e'lonni o'qi. 12. Siz bir oz dam olmoqchimisiz? Ha. 13. Siz ham kechki maktabda o'qiysizmi? 14. Siz bu hujjatli filmni ko'rgani borasizmi? Men bu filmni ko'rishni juda xohlayman. Ammo uni ko'rgani bormayman. Vaqtim yo'q. 15. Bu film qayerda ketayapti? Bu film «Vatan» kinoteatrda ketadi. 16. Bu teatrdan bizga nima ko'rsatishadi? Unda bizga Chexovning «Uch opa-singillar» dramasini ko'rsatishadi. 17. Men artist bo'lmoqchiman. 18. U kosmonavt bo'lmoqchi. 19. Kosmonavt bo'lish - juda qiyin. 20. Men tibbiyot institutiga kirmoqchiman. 21. Men ishimni tugatib, senikiga kelaman. 22. Unga yeyishga biror narsa bering. 23. Men bilaman, ular unga hech nima bermaydilar. 24. Hafta necha kundan iborat? Hafta yetti kundan iborat. 25. U (*m-s.*) odatdagi vaqtdan uch soat avval keladi. 26. Kiyimlarini o'zgartirib, u (*m-s.*) uchrashuvga boradi. 27. Biz bengal yozuvchisi R. Tagorning «Kema halokati» romanini o'qimoqchimiz. Sizda bu roman bormi? Ha, bor. 28. Vaqti-vaqti bilan biz o'z klubimizga boramiz. 29. Bugungi ma'ruza o'zbek kosmonavtining kosmos safariga bag'ishlanadi. 30. Ular bu yerga hordiq chiqargani keladilar. 31. U tokar bo'lib ishlaydi.

A>yas 4 - inMnili%t xBdo' se vaKy bnašye "

smaPt krna, A'tir= ya]a, sa/ar, smy se do ``\$e phle, kp@e`Ĉ bdlna, ifr, xDikya klakar, k's\$R id%ana, fusRt, Ek le%k se .e'\$, p`m em krna -

A>yas 5 - ihNdl m'e Anuvad kljije "

1. Mening ikkita singlim bor. 2. Uning bitta ukasi va bitta singlisi bor. 3. Uning onasi yoq. 4. Mening akam yoq. 5. Menda lug'at bor. Senda ham bormi? Yo'q, menda lug'at yo'q. 6. Uning akasi yo'q. 7. Menda hindiy tili darsligi bor. 8. Unda ikkita ruchka bor. 9. Bu talabada 5 ta bugungi gazeta bor. 10. Uning opasi yo'q. 11. Sizda qalam bormi? Ha, menda qalam bor. 12. Ularning 2 ta o'g'li va bitta qizi bor. 13. Sizning uchta o'g'lingiz bormi? Ha, mening uchta o'g'lim bor. 14. Senda radiopriyomnik bormi? Ha, menda radiopriyomnik bor. 15. Sening opangda televizor bormi? Yo'q, mening opamda televizor yo'q. 16. Sizning uchta qizingiz bormi? Yo'q, mening ikki qizim va bir o'g'lim bor. 17. Uning bolalari bor. 18. Bizning bolalarimiz yo'q. 19. Bu mening akam. Uning qizi bor. U besh yoshda. 20. Mening pulim yo'q. 21. Bizning vaqtimiz yo'q. 22. Bizda hech narsa yo'q. 23. Mening akam yo'q. 24. Sening do'sting bormi? Ha, mening do'stim bor. 25. Do'stingizning aka-ukalari bormi? Ha, do'stimning 4 ta aka-ukasi bor.

A>yas 6 - inMnili%t xBdo' ka p`m yog krke "mera kl ka idn" xlrk se Ek khanl ili%ye "

kl, ^u\$(\$l ka idn, ksrt krna, Snan krna, naXta krna, ni ifLm de%na, puStkaly jana, `r lD\$na, %ana %ana, pa# yad krna, qo@`Ĉa ivè[am krna, kp@e`Ĉ bdlna, iqye\$ r jana -

A>yas 7 - vaKyo' ko plUra krke Enka Anuvad kljije "

1. kl hmare A?yapk . . . - 2. Aaj xam ko hm . . . - vh mere saq . . . - 3. `r lD\$kr . . . - 4. šs sPtah me' xDikya klakar . . . - 5. gimRyo' m'e ye mj`ĈdlUr . . . - 6. Ab p`m it sPtah . . . - 7. phla A'tir= ya]l . . . - 8. merl bhn šs ASptal me' . . . - 9. sb ix=a-s'SqaAo' me' . . . - 10. yid mere pas vK`Ĉt . . . -

A>yas 8 - ihNdl me' j`Ĉbanl Anuvad kljije "

1. Ertaga sen qayerga borasan? Ertaga men mashhur aktyor bilan uchrashuvga boraman. 2. Siz biznikiga kelasizmi? Ha, men albatta siznikiga kelaman. 3. Biz erta saharda qaytamiz. 4. Biznikiga mashhur hind

yozuvchisi keladi. 5. Men payshanba kuni sizga yordamlashaman. 6. Bugun seshanba. Biz u yoqqa bormaymiz. 7. Ertadan boshlab bu yerda yangi arabcha film namoyish etiladi. 8. Juma kuni klubda «Xalqaro ahvol» mavzusida ma’ruza bo’ladi. 9. Keyingi yakshanba kuni hind delegatsiyasi bilan uchrashuv bo’ladi. 10. Kechqurun uyda bo’lsang, men senikiga shaxmat o’ynagani boraman. 11. Biz unga yordamlashsak, u (*m-s.*) o’z ishini tugatib, siz bilan birga boradi. 12. O’zbekiston bu yil 4 million tonnadan ortiq paxta yetishtiradi. 13. Bugun ular ishni odatdagidan 2 soat avval tugatadilar. 14. Agar bo’sh vaq’timiz bo’lsa, biz sizga bu yodgorlikni ko’rsatamiz. 15. Vaqti-vaqti bilan biz bu teatrga boramiz.

A>yas 9 - inMnili%t g.navack s':yaE\ yad kljije "

šktalls, byalls, tew'talls, cvalls, pew'talls, i^yalls, sew'talls, A@~Ztalls, Encas, pcas, škavn, bavn, itrpn, cDvn, pcpn, ^Ppn, sDavn, A#avn, Ens#, sa# -

ENnlsva\ pa#

SODDA TUGAL SIFATDOSH

pU,R²dNt

Sodda tugal sifatdosh fe’l asosiga -**Aa** qo’shimchasini qo’shish bilan yasaladi. M-n:

bolna – bola khna – kha
 de%ona – de%a lO\$na – lO\$a

Fe'l asosi unli harf bilan tugagan bo'lsa, u holda **-Aa** qo'shimchasidan avval **y** harfi yoziladi.

Sodda tugal sifatdosh jins va sonda o'zgaradi.

vcn	puil'l'g	S'jli'l'g
Ekvcn	bola	ball
bhuvcn	bole	ball'

Beshta fe'lining sodda tugal sifatdoshi mustasno tariqasida boshqacha yasaladi. Bular quyidagilar:

i'ya ka sa/ar, ap	² dNt			
	piuL'l'g		S'jli'l'g	
	Ekvcn	bhuvcn	Ekvcn	bhuvcn
krna	ikya	ikye	kl	kl'
dena	idya	idye	dl	dl'
lena	ilya	ilye	ll	ll'
jana	gya	gye	gi	gi'
hona	huAa	huE	hui	hui'

TUGAL O'TGAN ZAMON

pU,R .Utkal

Tugal o'tgan zamon fe'li shakl jihatdan asosiy fe'lining sodda tugal sifatdoshiga mos keladi.

puaz	puil'l'g		S'jli'l'g	
	Ekvcn	bhuvcn	Ekvcn	bhuvcn
EØm	mew' Aaya	hm Aaye	mew' Aai	hm Aai'
m?ym	tU Aaya	tum Aaye	tU Aai	tum Aai'
		Aap Aaye		Aap Aai'
ANy	yh Aaya	ye Aaye	yh Aai	ye Aai'
	vh Aaya	ve Aaye	vh Aai	ve Aai'

1. Tugal o'tgan zamon o'tgan zamonda bir marotaba bo'lib o'tgan va tugallangan ish-harakatni bildiradi. M-n:

yh sunkr ve %ux huE -

Buni eshitib, ular xursand bo'lishdi.

kmre me' Aakr vh bew#l -

U xonaga kirib o'tirdi.

2. Tugal o'tgan zamon fe'li ikki yoki undan ortiq bir martali va ketma-ket bo'lib o'tgan ish-harakatni anglatishi ham mumkin. M-n:

Aaj mew' Aa# bje tk soya - E#kr Snan ikya, %ana %aya - sske bad kam pr gya -

Bugun men soat 8 gacha uxladim. Turib yuvindim, ovqatlandim, so'ng ishga jo'nadim.

3. U o'tgan zamonda takrorlangan yoki uzoq davom etgan va tugal ish-harakatni anglatishi ham mumkin. Tugal ish-harakatning takrorlanganligi yoki davomlilik **sara idn** - *kun bo'yi*, **der tk** - *uzoq vaqt*, **ki bar** - *bir necha marta* va h. k. bilan ifodalanadi. M-n:

mew' Aap ke yha\ ki bar Aaya -

Men siznikiga bir necha marta keldim.

vh sara idn %ela -

U kun bo'yi o'ynadi.

Kesimning ega bilan moslashuvi uning o'timli yoki o'timsiz fe'l bilan ifodalanganiga qarab turlicha amalga oshiriladi.

1. Agar kesim o'timsiz fe'l bilan ifodalangan bo'lsa, u ega bilan jins va sonda moslashadi. M-n:

l@ʔʔkl boll - Qiz aytdi.

hm `r lDSe - Biz uyga qaytdik.

mew' smypr Aaya - Men o'z vaqtida keldim.

Gapda kesim ega bilan moslashadigan shakl subyekt tuzilmasi deb ataladi.

2. Agar kesim o'timli fe'l bilan ifodalangan bo'lsa, egadan so'ng **ne** ort ko'makchisi qo'yiladi va kesim ega bilan moslashmaydi. Agar gapda vositasiz to'ldiruvchi bo'lmasa yoki u bo'lsa-yu **ko** ort ko'makchisi bilan kelgan bo'lsa, u holda kesim neytral shaklda - birlik, muzakkar jinsida keladi. M-n:

l@ʔʔkl ne kha - Qiz bola aytdi.

l@ʔʔke ne kha - O'g'il bola aytdi.

hm ne pl'ʉa - Bizlar o'qidik.

l@ʉkl ne kxanl ko pl'ʉa - Qiz bola hikoyani o'qidi.

l@ʉke ne kxanl ko pl'ʉa - O'g'il bola hikoyani o'qidi.

Bunday shakl xolis (neytral) tuzilma deb ataladi.

3. Agar kesim o'timli fe'l bilan ifodalangan bo'lib, gapda vositasiz to'ldiruvchi bo'lsa, u holda egadan so'ng **ne** ort ko'makchisi qo'yiladi va kesim vositasiz to'ldiruvchi bilan jins va sonda moslashadi. M-n:

l@ʉkl ne yh smacar suna - Qiz bu xabarni eshitdi.

l@ʉke ne kxanl pl'ʉ - Bola hikoya o'qidi.

l@ʉkyo' ne yh smacar suna - Qizlar bu xabarni eshitishdi.

Kesim vositasiz to'ldiruvchi bilan, ya'ni obyekt bilan moslashgan shakl obyekt tuzilmasi deb ataladi.

Inkor shakli **nhl'** yoki **n** inkor yuklamalari vositasida yasaladi. M-n:

vh smy pr n Aaya - U o'z vaqtida kelmadi.

mew' ne yh bat nhl' khl - Men bu gapni aytmadim.

Hindiy tilida **smɛna** - tushunmoq, **lana** - olib kelmoq, **bolna** - gapirmoq, **.Ulna** - unutmok kabi fe'llar grammatik jihatdan o'timsiz fe'llar hisoblanadi. ve smɛ - Ular tushunishdi.

hm laye - Biz olib keldik.

mew' bola - Men aytdim.

log .Ule - Odamlar unutishdi.

mew', **tU**, **hm**, **tum** va **Aap** kishilik olmoshlari **ne** ort ko'makchisidan oldin o'zgarmay qoladi. M-n:

mew' ne kha - Men / *m-r.*, *m-s.* / aytdim.

tU ne kha - Sen / *m-r.*, *m-s.* / aytding.

hm ne kha - Biz aytdik.

tum ne kha - (Siz) sen aytdin(giz).

Aap ne kha - Siz aytdingiz.

yh, **vh**, **ye** va **ve** kishilik olmoshlari **ne** ort ko'makchisidan avval o'z shaklini o'zgartiradi. M-n:

yh - **šsne** ye - **šNho' ne**

vh - **Esne** ve - **ENho' ne**

Esne smacar-p] p!ʔʔa -

U / m-r., m-s. /ro'znoma o'qidi.

ENho' ne Ek ic\$(#l il%l -

Ular xat yozishdi.

kOn ũ so'roq olmoshi **ne** ort ko'makchisidan avval kelganda, birlikda **iks** va ko'plikda **ikNho'** shakllarini oladi. M-n:

yh iksne kha ? - Buni kim aytdi?

yh ikNho' ne il%a ? - Buni kimlar yozdi?

KESIMLARNING EGA BILAN MOSLASHUVI

ÊŦeXy AŦr iv/ey kl Ekâpta

Gapda bitta ega bo'lgan holda tugal o'tgan zamonda o'timli va o'timsiz fe'llar bilan ifodalangan ikki yoki undan ortiq kesim ishtirok etgan bo'lishi mumkin.

Agar birinchi kesim o'timli fe'l bilan, keyingisi - o'timsiz fe'l bilan ifodalangan bo'lsa, u holda ega **ne** ort ko'makchisi bilan keladi va birinchi kesim bilan moslashmaydi, ikkinchi kesim esa ega bilan moslashadi. M-n:

l@ʔʔke ne yh bat khl AŦr kmre se inkla -

Bola bu gapni aytdi va xonadan chiqdi.

l@ʔʔkl ne %ana %aya AŦr %elne gi -

Qiz ovqatlanadi va o'ynagani ketdi.

Agar birinchi kesim o'timsiz, ikkinchisi - o'timli fe'l bilan ifodalangan bo'lsa, ega bosh kelishikda keladi, va birinchi kesim u bilan moslashadi, ikkinchisi bilan esa moslashmaydi. M-n:

l@ʔʔkl ANdr Aai AŦr kha " "malUm huAa ik Aaj bŦŦ p@eʔʔgl"-

Qiz ichkariga kirdi va dedi: « Ma'lum bo'lishicha, bugun qor yog'adi».

ve `r lŦ\$e, %ana %aya AŦr p!ʔʔne bew#e -

Ular uyga qaytishdi, ovqatlanishdi va o'qishga o'tirishdi.

Ek rel ya]a kl kxani

pTMitvzR ivŦaqIR ku^ mhlne tk %all rhte hew' - Es smy ^ui\$(\$ya\ hotl hew' - Es %all smy ve dxRnly Sqano' kl ya]a krte hew' -

jb hmarl ^ui\$(\$ya\ AarM. hi' to mew' ne ya]a krne ka fewsla ikya - mere Ek im] ne jo ixmla ka invasl hew, Apne yha\ Aane ka inm'], idya - mew' raj ॐ huAa - jb merl prl=aE\ smaPt hui' to mere Es im] kl ic\$(\$#l Aai - ic\$(\$#l lekr mew' ipt a jl ke pas phu\ca ADr Apna EÜeXy btaya - ipt a jl ne Anumit dl - mew' ne dUsre idn ixmla jane kl tewyarl xuâ kl - mew' ne Apnl AavXyk vStuE\ \$~'k me' r%l' ADr ibStr ba\va - ifr Ek \$a\ga m\gvaya - Apnl mata jl ADr ipt a jl se ivda ll ADr xl\™ vaps Aane ka vcn dekr \$a\ge pr c! ॐ gya - qo@ ॐ der bad S\$exn phu\ca -

S\$exn phu\ckr mew' dUsree djeR ke i\$k\$ ॐ r gya - vha\ kl dxa de%kr mew' ॐ braya - i\$k\$- ॐ r ke samne b@ ॐ .l@ ॐ ql - i\$k\$ lena Aasan nhl' qa - lašn me' %@ ॐ hokr b@ ॐ ki#nai se i\$k\$ ilya - mew' ne kull ko bulaya - Es se saman E#vaya ADr Ple\$famR pr phu\ca -

Ple\$famR pr ga@ ॐ %@ ॐ ql - mew' Sqn kl %oj krne lga - p™Tyek i@Bbe ke samne bhut - se log %@ ॐ qe - mew' ne de%a ik Ek i@Bbe ka drvaj ॐ %ula hew ADr Es me' ॐ usa - vha\ koi %all jgh nhl' ql - mew' b@ ॐ prexan qa - kull ne j ॐ ra-sl jgh de%kr mera saman vha\ i\$kaya - mew' ne Ese pewse idye ADr Es ko ä% ॐ st ikya -

ga@ ॐ smy pr ^U\$ - mew' ne Apnl .Uim ko nmSkar ikya - qo@ ॐ hl der me' ga@ ॐ ne rF ॐ tar bl ॐ ai - Agle S\$exn pr Ek Vyikt Etra - mew' ne Es ke Sqn pr Apna ku^ saman r%a ADr haq /one cla - vaps Aakr de%a ik Ek sahb merl jgh pr bew#kr so gye - b@ ॐ kha-sunl ke bad Eñho' ne muGe bew#ne ke ilye ku^ Sqn idya - mew' i%@ ॐ kl ke pas bew#kr bahr de%one lga -

. . . /lre-/lre pD f\$ne lgl - shsa ga@ ॐ Ek b@e ॐ pha@ ॐ kl Aor mu@ ॐ - mew' Es pha@ ॐ kl Aor de%kr p™it ke äp ko inharne lga -

qo@ ॐ der bad kalka S\$exn Aaya - mew' Apna saman sM.al kr ga@ ॐ se Etra - vha\ se ixmla ko janevall ^o\$ -sl ga@ ॐ m'e bew#a - /lre-/lre vh ga@ ॐ srkl - inyt smy pr mew' ixmla phu\ca - mera im] S\$exn pr mere šNtj ॐ m'e qa ADr vh muG ko Apne ॐ r le gya -

\$ekSS kl i\$Ppi,ya\ "

Matnga tegishli izoh:

1. **jb** hmarl ^iu\$(\$ya\ AarM. hui', **to** mew' ne ya]a krne ka fewsla ikya -

(Bizning ta'tillarimiz boshlanganida, men safarga chiqishga qaror qildim.) Bu payt ergash gapli qo'shma gap. Ergash gap **jb** - «qachonki» bog'lovchisi bilan boshlanadi va, odatda, bosh gapdan avval keladi. Bosh gap **to** yuklamasi bilan boshlanadi. **jb** bog'lovchisi tushib qolishi mumkin, **to** yuklamasi esa hech qachon tushib qolmaydi. M-n:

hmarl ^iu\$(\$ya\ AarM. hui', **to** mew' ne ya]a krne ka fewsla ikya -

2. mere Ek im] ne **jo** ixmla ka invasl hew, Apne pas Aane ka inm'], idya -

(Simlada yashaydigan bir do'stim o'zinikiga kelishga taklif qildi.) Bu aniqlovchi ergash gapli qo'shma gap. Ergash gap **jo** - «qaysiki»

bog'lovchisi bilan boshlanadi va bosh gapdan avval, keyin yoki uning orasida kelishi mumkin. M-n:

yh vh l@ʔka hew **jo** mere saq p@ʔta hew -

Bu men bilan o'qiydigan bola.

jo kam vh kṛta hew vh bhut AC^a hew -

U qiladigan ish juda yaxshi.

mera im] **jo** yha\ p!ʔta hew, Aap se imlna cahta hew -

Bu yerda o'qiydigan do'stim siz bilan uchrashishni xohlaydi.

jo bog'lovchisiga bosh gapda **vh** olmoshi mos keladi. **jo** bog'lovchisi **ne** ort ko'makchisi oldida birlikda **ijs** va ko'plikda **ijNho'** shaklini oladi va qolgan barcha ort ko'makchilardan avval **ijs** va **ijn** ko'rinishiga ega bo'ladi. M-n:

vh ivûaqlR **ijsne** yh le% il%a pUvIR fekl\$! me' p!ʔta hew -

Bu maqolani yozgan talaba sharq fakultetida o'qiydi.

ye ve hl l@ʔke hew' **ijNho'** ne muḡ ko yḡ bat btai -

Bular menga bu gapni aytgan xuddi o'sha bolalardir.

mew' Ek l@ʔkl ko janta hU\ ijska nam xaiNt hew -

Men Shanti ismli bir qizni bilaman.

ve puStke' **ijnko** Aap lena cahte hew' A.l nhl' hew' -

Siz olmoqchi bo'lgan kitoblar hozir yo'q.

3. mew' Sqan kl %oj krne lga -

«Men joy izlay boshladim.»

lgna fe'li boshqa fe'ling infinitivi bilan birga kelib «boshlamoq» ma'nosiga ega bo'ladi. **lgna** fe'lidan avval infinitiv doim **-ne** qo'shimchasiga ega bo'ladi. M-n:

vh p!ʔne lga - U o'qiy boshladi.

hm il%ne lge - Biz yoza boshladik.

A>yas 1 - inMnili%ot xBd-yojnaAo' kl i'yaAo' ke pU,R . Utkaikl āp bnašye "

kalej m'e jana, p!ʔna, le% p!ʔna, Apna kam smaPt krna, `r IO\$na, il%na, khainya\ il%na, p™Xn krna, %uʔx hona, de%na, ifLm de%na, kivta sunana -

A>yas 2 - inMnili%t vaKyo' ko Apnl kapl me' il%kr šnka Ejʻʻbekl me' Anuvad kliyje "

1. xam ko hm ngr lD\$e - 2. slta Apne im] ke saq gi - 3. hmne nyl iFLm de%l 4. hmne tajʻʻ %ʻʻbre' (xabarlar) plʻʻʻ - 5. subh ko mere pas merl ^o\$! bhn Aai - Eske haq me' Aajka smacar-p] qa - Esne smacar-p] ko muġe dekr kha " " šs khanl ko plʻʻʻ - 6. hmara pa# AarM. huAa - 7. hmara pa# smaPt huAa - 8. mew' ne %ana %aya - 9. yh khanl Es ko AC^l lgl - 10. vh fl %ʻʻrdne (xarid qilmoq) dukan gya - 21. mew' Es kl kuslR pr bew#a - 22. mera EDr sunkr ve %uʻʻx huE - 23. mew' ne i%@ʻʻkl %oll ADr drvajʻʻa bNd ikya - 24. hmne pTMemcNd kl Ek khanl plʻʻʻ - khanl hm ko AC^l lgl - 25. ENho'ne Aaj kl %br'e sunl' - 26. yh bat iksne khl ? yh bat mew' ne khl - 27. yh smacar ikNho' ne plʻʻʻ ? 28. iksne kha ? šsne kha - 29. šs puStk ko iksne idya ? šs puStk ko mere Ek im] ne idya -

A>yas 3 - inMnili%t vaKyo' ka ihNdl m'e Anuvad kliyje"

1. Men aytdim. 2. U (*m-s.*) javob berdi. 3. Biz so'radik. 4. Biz ikkita yangi film tomosha qildik. 5. Ular sizning maqolangizni o'qishdi. 6. Men tushlik qildim. 7. Biz ovqatlandik. 8. Ular o'tirishdi. 9. Biz suv ichdik. 10. U stakanga suv quydi. 11. Ular stolga o'z kitoblarini qo'yishdi. 12. Ular koinotga sayohat mavzusida ma'ruza tinglashga kelishdi. 13. Ular talabalar klubiga ketishdi. 14. Ma'ruza tugadi. 15. U (*m-s.*) dars tayyorladi. 16. U (*m-s.*) kiyimini almashtirdi. 17. Bolalar yuz-qo'llarini yuvishdi. 18. Odamlar tushunishdi. 19. Bu xabarni eshitib, ular (*m-s.*) juda quvonishdi. 20. U maktub yozdi. 21. U derazani yopdi. 22. Men (*m-s.*) eshikni yopdim. 23. Men (*m-s.*) jumlani tarjima qildim. 24. U Premchand haqida ma'ruza o'qidi. 25. Uyga qaytib kelib biz narsalarimizni oldik. 26. Biz unga o'zbekcha-hindiycha lug'at yubordik. 27. U o'z o'rnidan turdi. 28. Buni kim aytdi? Buni u (*m-s.*) aytdi. 29. Kim keldi? Mening o'rtog'im keldi. 30. Bu xatni kim yozdi? Bu xatni mening singlim yozdi. 31. Sen xatni jo'natdingmi? Ha, men xatni jo'natdim.

A>yas 4 - vaKyo' ko Apnl kapl me' il%kr šnka Ejʻʻbekl me' Anuvad kliyje"

1. jb vh hmare `r Aaya, to `r m'e koi n qa - 2. jb hm S\$exn phu\ce, to ga@ʻʻʻ %@ʻʻʻ q - 3. jb ipt a jl ne muġe Anumit dl, to mew' i\$K\$ %ʻʻrdne gya - 4. jb vh i\$K\$ - `r ke pas phu\ca to de%a ik vha\ b@ʻʻʻ. l@ʻʻʻ hew - 5. jb ENho' ne Apne yha\ Aane ka inm']. idya to hm rajʻʻʻ huE - 7. jb hmarl ^ui\$(\$ya\ AarM. hui' to mew' Apnl nanl (buvi) ke yha\ ga\v me' gi - 8. jb gimRyo' me' ^ui\$(\$ya\ AarM. hotl hew' to Ai/ka'x log dxRnly Sqano' kl ya]a pr jate hew' - 9. hm jb %ʻʻall rhte hew' to hmexa ngr ke bahr Ek ga\v me' jate hew' - 10. jb mew' ne Apna EDeXy btaya to Es ne Anumit dl -

A>yas 5 - ihNdl me' Anuvad kliyje "

1. U qaytib kelganda, uning qo'llarida kitob bor edi. «Buni qizingizga bering», - dedi u. 2. Do'stimizdan xat kelganda, hammamiz juda quvondik. 3. Poyezd bekatga yetib kelganda biz platformada juda ko'p odamlarni ko'rdik. 4. Men (*m-s.*) unga yordamlashishga rozilik bildirganimda, u (*m-s.*) juda xursand bo'ldi. 5. Men unga yuz so'm berganimda, u menga minnatdorchilik bildirdi. 6. Poyezd to'xtaganda (*äkna o's-siz*), vagondan bir nechta odam tushdi. 7. Ukam safardan qaytib kelganida, biz u bilan siznikiga albatta boramiz. 8. Men jo'nash uchun tayyor bo'lganimda, dadam tonga (arava) chaqirtirdilar va biz hammamiz vokzalga ketdik. 9. Men vagonga suqilib kirganimda, u yerda bitta ham bo'sh joy yo'qligini ko'rdim. 10. Poyezd bekatga yetib kelganda, platformada men do'stimni ko'rdim.

A>yas 6 - EĴŰŰbekl me' Anuvad kliyje "

1. jo log .art Aate hew' ve tajmhl ko de%ne jŰĴär jate hew' - 2. jo vcn mew' ne Aap ko idya Esko jŰĴär pUra kã\ga - 3. jo fewsla tum ne ikya vh shl hew - 4. ijs rFŰĴar se ye gai@ŰĴya\ jatl hew' vh Etnl b@ŰĴ nhl' hew - 5. vh i@Bba ijs me' kull mere ilye jgh kl %oj krne lga, iS\yo' ke ilye qa - 6. ijs EÜeXy se mew' vha\ jaŰ\ga mew' Aap ko btaŰ\ga - 7. ixmla m'e ijs kl jlvyayÜ (ob-havo) b@ŰĴ AC^I hew gimRyo' me' bhut-se log Aaram krne Aate hew' - 8. mew' xl'™ hl vaps AaŰ\ga yh khkr mew' relga@ŰĴ me' c!ŰĴa jo sl/a (to'qri) idlÜl jatl ql - 9. mew' ne Eš VyiKt kl jgh ll jo l%onŰ S\$exn pr Etra -

A>yas 7 - ihNdl me' Anuvad kliyje "

1. Men chaqirgan hammol vagonda bo'sh joy qidira boshladi. 2. Havaskor san'atkorlar konsert beradigan korxona klubi uzoq emas. 3. Siz ketmoqchi bo'lgan poyezd yertalab soat 9.00 da jo'naydi. 4. Navbatda turgan bu odamlar ikkinchi daraja vagoniga chipta sotib olishmoqchi. 5. Men chaqirgan hammol vagonga qiyinchilik bilan suqilib kirdi. 6. U bergan pullarga men futbol o'yiniga chipta sotib oldim. 7. Qor yog'a boshlaganda, biz hammamiz uyda yedik. 8. Poyezd bekatdan jo'nay boshlaganda, Samarqandda yashaydigan do'stimning manzilgohini olmaganim yodimga tushdi. 9. Ular ish izlay boshlashdi. 10. Biz narsalarimizni yig'ishtirib jo'nashga hozirlana boshladik. 11. Poyezd asta-sekin yura boshladi. 12. Tong yorisha boshladi. 13. Poezd burildi va tezlikni oshira boshladi. 14. Men universitet kutubxonasida o'zimga kerakli maqolani izlay boshladim. 15. Ular navbatga tura boshlashdi. 16. U (*m-s.*) o'z narsalarini qo'yish uchun bo'sh joy qidira boshladi. 17. Vagonda bo'sh

joylar ko'p edi. 18. Men unga o'z vaqtida qaytib kelishga va'da berdim. 19. Ular vokzalga bizni kutib olishga kelishdi.

A>yas 8 - "Ek rel ya]a kl kxanl" xlzRk ke \$ekS\$ ko Apne xBdo' me' sunašye "

A>yas 9 - "smrkNd kl ya]a" xlzRk se Ek kxanl ili%ye "

A>yas 10 - inMnili%t xBdo' ka pTMyog krke vaKy bnašye "

saman ba\na, sM.alna, rF^Utar bl^Uana, srkna, ^U\$na, hm ko lene Aana, inm'], dena, ivda lena, %oj krna, ä%st krna -

A>yas 11 - ihNdl me' mDi%k Anuvad kljye "

1. Ta'til kunlari boshlandi. 2. Biz Buxoroga borishga qaror qildik. 3. Farg'onada yashovchi do'stim meni o'z uyiga taklif qildi. 4. Men xursandlik bilan rozi bo'ldim. 5. Bu juda oson ish. 6. Men hind san'atkorlarining konsertiga katta qiyinchilik bilan chipta sotib oldim. 7. Poyezd soat 7.00 da jo'naydi. 8. Platformada odam ko'p edi. 9. Men ota-onam bilan xayrlashdim va vokzalga jo'nab ketdim. 10. Derazam ro'parasida menga notanish bir odam turar edi. 11. U poyezddan tushdi. 12. Bu yerning tabiati juda chiroyli. 13. Men sarosimada edim. 14. Ko'p o'tmay u keldi va dedi: «Biz poyezdda ketishga qaror qildik». 15. Samarqandga boradigan poyezdda odam kam edi. 16. Men sizga va'da berdim. 17. Ular rozi bo'lishdi. 18. Men sizni uyimizga kelishga taklif qilmoqchiman. 19. Ta'til paytida biz yurtimizning diqqatga sazovor joylariga boramiz. 20. Sen birinchi darajali vagonda ketasanmi? 21. U do'stini chaqirdi. 22. Hammol vagonga suqilib kirdi va narsalarni mening o'rnimga qo'ydi.

A>yas 12 - inMnili%t g.navack s':yaE\ yad kljye "

šks#, bas#, itrs#, cD's# pew's#, i^yas#, srs#, A@^Us#, EnhDŕ, sDŕ, škhDŕ, bhDŕ, ithDŕ, cDhDŕ, pchDŕ, i^hDŕ, sthDŕ, A#hDŕ, ENnasl, ASsl -

blsva\ pa#

TUGAL HOZIRGI ZAMON

pU,R vtRman kal

Tugal hozirgi zamon asosiy fe'lining sodda tugal sifatdoshiga **hona** fe'lining hozirgi zamon sodda shakllarini qo'shish bilan yasaladi.

i'ya "Aana" ke pU,R vtRman kailk ap

puāz	pui'l'g		S]il'g	
	Ekvcn	bhuvcn	Ekvcn	bhuvcn
£Ūm	mew' Aaya hU\	hm Aaye hew'	mew' Aai hU\	hm Aai hew'
m?ym	tU Aaya hew	tum Aaye ho	tU Aai hew	tum Aai ho
		Aap Aaye hew'		Aap Aai hew'
ANy	yh Aaya hew	ye Aaye hew'	yh Aai hew	ye Aai hew'
	vh Aaya hew	ve Aaye hew'	vh Aai hew	ve Aai hew'

Tugal hozirgi zamon ish-harakatning o'tgan zamonda bo'lib tugallanganligini va uning natijasi so'zlashuv paytida mavjud yoki dolzarb ekanligini bildiradi. O'tgan zamonda bo'lib o'tgan ish-harakatning natijasi hozirgi payt bilan bog'liqligi nazarda tutiladi. M-n:

mew' Aaya hU\ - Men keldim (men shu yerdaman)

vh gya hew - U ketdi. (u bu yerda yo'q.)

O'timsiz fe'l bilan ifodalangan kesim ega bilan jins, son va shaxsda moslashadi. M-n:

hm Aaye hew' - Biz keldik.

ga@ŹŹ phu\cl hew - Poyezd etib keldi.

O'timli fe'l bilan ifodalangan kesim vositasiz to'ldiruvchi bilan moslashadi hamda ega **ne** ort ko'makchisi bilan keladi. M-n:

mew' ne puStk pl'ŹŹ hew - - Men kitob o'qidim.

£sne yh ic\$(#l il%l hew - - U bu xatni yozdi.

hm ne yh smacar suna hew - - Biz bu xabarni eshitdik.

£Nho'ne %ana %aya hew - - Ular ovqatlanishdi .

Vositasiz to'ldiruvchi **ko** ort ko'makchisi bilan kelsa yoki umuman mavjud bo'lmasa, kesim neytral shaklda olinadi. M-n:

hm ne šs kxanl ko p! ũa hew - - Biz bu hikoyani o'qidik.

mew' ne tum ko il%a hew - - Men senga yozdim.

ENho'''ne il%a hew ik A.l tk ku^ mallUm nhl' - - Ular shu paytgacha hech narsa ma'lum emasligini yozishdi.

«Ma'lum bo'lishicha», «olingan xabarga ko'ra», «gazetaning yozishicha» va boshqa shu kabi iboralar bilan kelgan gaplar hindiy tilida tugal hozirgi zamonda beriladi. M-n:

mallUm huAa hew . . . – Ma'lum bo'lishicha...

%br imll hew . . . - Olingan xabarga ko'ra...

smacar pTMaPt huAa hew . . . - Olingan ma'lumotga ko'ra...

smacar-p] ne il%a hew . . . - Gazetaning yozishicha...

smacar-p] ne il%a hew ik EJ ũ ũbek ivŭaiqRyo' ka pTMitini/-m'@l idLlI phu\ca hew -

Gazetaning yozishicha, o'zbek talabalarining delegatsiyasi Dehliga yetib kelgan.

mallUm huAa hew ik EJ ũ ũbek pTMitini/-m'@l .art kl car idn kl ya]a ke bad Aaj raj/anl me' lQ\$ Aaya -

Ma'lum bo'lishicha, O'zbekiston delegatsiyasi 4 kunlik Hindiston safaridan so'ng bugun poytaxtga qaytib keldi.

Tugal hozirgi zamonning inkor shakli **nhl'** inkor yuklamasi yordamida yasaladi. M-n:

vh A.l tk **nhl'** Aaya hew -

U shu paytgacha kelmadi.

Es ne A.l tk ku^ **nhl'** ikya hew -

U shu paytgacha hech narsa qilmadi.

imlna FE'LINING XUSUSIYATLARI

imlna fe'li o'timsiz bo'lib, bir qancha ma'nolarni anglatadi.

1. **imlna** fe'li «olinmoq, uchramoq, kelmoq» ma'nosida **ko** ort ko'makchisi yordamida to'ldiruvchini boshqaradi. M-n:

muG **ko** Ek ic\$#l imll -

Men xat oldim. (So'zma-so'z: Menga bir xat keldi.)

mew' ne tlax ikya prNtu vh muG **ko** nhl' imla -

Men izladim, ammo uni topmadim. (So'zma-so'z: U menga uchramadi.)

2. **imlna** fe'li «biror shaxs bilan kelishuvga binoan uchrashish» ma'nosida kelganda, to'ldiruvchi **se** ort ko'makchisi bilan ishlatiladi, «biror shaxs bilan to'satdan, tasodifan uchrashish» ma'nosida kelganida to'ldiruvchi **ko** ort ko'makchisi bilan ishlatiladi. M-n:

mew' **Es se** imla - - Men u bilan uchrashdim (kelishuvga ko'ra)

mew' Apnl bhn **se** imla - - Men opam/singlim/bilan uchrashdim.

vh mu**g ko** imla - - Men uni uchratdim /tasodifan/.

Es ko Ek l@**U**kl imll - - U bir qizni uchratdi/tasodifan/.

3. **imlna** fe'lidani yasalgan **imlkr** ravishdoshi «birga», «birgalikda» degan ma'nolarni bildiradi. M-n:

hm sb imlkr **Es**kl shayta krte hew' -

Biz hammamiz birgalikda unga yordam beramiz.

ve sb imlkr Apne saql ke pas jaye'ge -

Ular hammasi birgalikda o'rtog'inikiga borishadi.

.art kl raj/ani

idLll .art kl raj/ani hew - yh **E**Ørl .art m'e ymuna ndl ke iknare pr iSqt hew - idLll .art ke pTMacln ngro' me' se hew -

phle **Es** ka nam **sNdTMpTMSq** qa - mharaja pTMq(vlraj ke smy m'e **Es** ka nam idLll p@**U**a - **Es** ke bare me' Ek kxanl .l pTMis^x hew - Ek sa/U ne pTMq(vlraj se Ek lohe kl kll pTMq(vl me' ga@**U**ne ko kha AØr btaya ik vh kll xeznag ke fn me' g@**U**ne se radj A\$! ho jayega - prNtu raja ne ivXvas n krke kll ihlkr !lll kl - "llll" ibg@**U** kr "idLll" bnl - ku^ .l ho, idLll nam pTMq(vlraj ke smy se p@**U**a - pTMq(vlraj idLll ka AiNtm ihNdU raja qa - **Es** ke bad muhMmd gorl ne .art m'e muiSIm radj kl nl'v @all - idLll Anek Af^Ugan, p#an, tukR AØr ANy muiSIm badxaho' kl raj/ani rhl - A'g[ej^Uo' ne .l idLll ko hl raj/ani bnaya - ss pTMkar jb se idLll bsl hew t.l se ss ka mhTv rha hew -

idLll ne Anek yux, lU\$-%so\$ kl ki ` \$naE\ de%l hew - idLll Anek bar Ej@**U** hew AØr Anek bar bsl .l hew -

idLll do .ago' m'e iv.ajit hew " purani idLll AØr ni idLll - ni idLll kl nl'v A'g[ej^Uo' ne r%l -

idLll hmexa .art kl raj/ani rhl hew - ss ilye yha\ pr bhut-se dxRnly Sqan hew' - raja-mharajaAo' AØr badxaho' ne Apne yx ke ilye Anek Sqano' pr AC^I-AC^I vaStukla ka inmaR, ikya hew - purani idLll me' pTMacln smy ka purana ikla, lal ikla, jama-miSjd de%ne yoGy hew' - lal ikla bahr se .l AØr ANdr se .l de%ne yoGy hew - yh Ek s'gTMhaly .l hew jha\ i.Nn- i.Nn smy kl vStuE\ sk\$(#l hui hew' -

ni idLll me' Aa/uink kal kl de%one yoGy vStuE\ s'sd-.vn ADr raZ\$~pit-.vn hew' ijn ka inmaR, A'g[ej'ŭo' ne kraya hew - ^o\$e-^o\$e Sqan jewse jNtr-mNtr, mugl ga@Rn, kna\$ Ples, Ao%la, ANy suNdr Sqan hew' - šIN@ya ge\$ ADr Eskl caro' trf kl hiryall, fDvare v nhre' .I de%one yoGy hew' -

idLll Vyapar ka keNd™ .I hew - yha\ pr kp@e'ŭ Aid ke iml v kar%ŭane hew' - sBj'ŭ v flo' kl b@ŭ m'@l hew - idLll ka mu:y bajŭar ca\dnl cOk hew - yh bajŭar cO@ŭa hew - phle šske blc se hokr nhr bhtl ql prNtu Ab b@ŭ cO@ŭ s@ŭk bn gi hew - bajŭaro' me' hmexa .I@ŭ rhtl hew -

idLll me' ki relve lašne' Aakr imltl hew' - At" yh Ek b@ŭa j'kxn .I hew - idLll m'e do hvai A@(@e .I hew' - Ek palm hvai A@(@a, jo ^avnl me' hew ADr dUsra sfdrj'g ka hvai A@(@a, jo ngr ke .ltr hew -

idLll kl jn s':ya @e!ŭ kro@ŭ se Ai/k hew -

SekSS kl iSPpi,ya\ "

Matnga tegishli izoh:

Hindiy tilida ma'no kuchaytirish vositasi sifatida so'zlarning takroriy ishlatilishi keng tarqalgan bo'lib, hamma so'z turkumlari bu vazifada kelishi mumkin. Masalan; sifatlarning takrorlanishi kuchaytiruv ma'nosiga ega bo'lib, u sifat orqali anglashilgan ma'noni yana ham ifodaliroq, kuchliroq qiladi.

Bunday sifat birikmalarini o'zbek tiliga sifatlarni takrorlash orqali yoki orttirma daraja shakli yordamida tarjima qilish mumkin:

AC^a-AC^a - yaxshi-yaxshi, juda yaxshi, eng yaxshi.

A+yas 1 - inMnili%t xBd-vojnaAo' kl i'yaAo' ke pU,R vtrMan kailk āp bnašye "

puStk lana, dex kl ya]a krna, `r vaps Aana, Apne pas Aane ka inm'], dena, ga@ŭ me' c!ŭna, jane kl tewyarl krna -

A+yas 2 - inMnili%t vaKyo' ko Apnl kapl me' i%kr Enka EJŭbekl me' Anuvad kliyye " (xBdkox kl shayta se)

1. Esne muGe tuMhare pas .eja hew 2. mwe' ne suna hew ik vh @aK\$r bna hew - 3. mew' tuMhare ilye Ek iglas jell laya hU\ - 4. jante ho, mew' šs smy Kyo' Aaya hU\ ? 5. dei%aye, vh AAPke saq Gg@ŭa krne ke ilye Aaya hew - 6. Esne kha "rajkumarl ne Aap logo' ko bulaya hew, cilye - 7. bhut der se mew' ne %aya nhl' hew - 8. mew' ne tuMhare šNtj'ŭar m'e A.I tk cay nhl' pl hew - 9. hm ne .art ke bhut-se ngr de%e hew' - 10. sahb, ENho' ne hmare i\$K\$o' pr to jhaj'ŭ ^U\$ne ka smy do bje i%oa hew - 11. mew' ne soca ik xayd ENho' ne Apnl shell ko Aam'i]t ikya hew

ADr vh A.l Aatl hew, pr Acank mew' Aaya hU\, šs se šnka p[og™am g@ʔb@ʔ ho gya hew - 12. hm ne b@ʔ ki#nai se Aapka fon nMbr haisl ikya hew' - 13. štne me' Enkl Stʔl Aakr Enke samne %@ʔ ho gi ADr boll - dlnanaq Aap se imlne Aaya hew - 14. mʔ] ne ivny se isr Ğukaya ADr /lre se jbab idya - mew' ne Enkl ʔitya\ sunl hew' ADr šske bad yh namavll tewyar kl hew - 15. Əsne kha - bahr Aa\l clne lgl hew - 16. Əsko mew' ne A.l i%laya hew - 17. Əske im] ne Əs se pU^a - tum Kya laye ho ? 18. malUm huAa hew ik .art srkar ne %aŰ tel ke inyaRt ko slimt ikya hew - ku^ ik ʔSm ke telo' ke inyaRt ko bhut km ikya hew -

A>yas 3 - ihNdl me' Anuvad klIyje "

1. Biz bugun Dehlidan keldik. 2. Qizlar uni taklif qilishdi va u / m-s./ ishni tashlab, ularnikiga ketdi. 3. Qara, u menga nima berdi. 4. Biz hozirgina ovqatlandik. 5. Men qishlog'imiz haqida roman yozmoqchiligingizni eshitdim. 6. Gazetaning yozishicha, yoshlar va talabalarning xalqaro forumi boshlandi. 7. Ular meni taklif qilishdi va o'z manzilgohlarini berishdi. 8. Biz ham hindiy tili darsini tayyorladik. 9. Premchand bir nechta romanlar yozgan. 10. Ular mashhur Toj Mahalni ko'rishdi.

A>yas 4 - ".art kl raj/anl" xlzRk ke \$ekS\$ m'e se Ən sb vaKyo' ko Apnl kapl me' nKʔ kr ilʔye ijn me' pU.R vtRman kal ka p™yog huAa hew ADr Enka ƏJʔʔbekl me' Anubad klIyje "

A>yas 5 - inMnili%ot i'yaAo' ka p™yog krke vaKy bnašye - i'yaAo' ko pU.R vtRman kal m'e ilʔye "

de%ona, il%ona, tewyarl krna, inmʔ, dena, ^U\$na, phu\cna, A\$l ho jana, ga@ʔna, Əj@ʔna, bsna, šk\$#a hona, nʔv @alna, inmaR, krna, ihlana, imlna -

A>yas 6 - ihNdl me' Anuvad klIyje "

1. Hindistonning poytaxti - Dehli ikki qismga bo'lingan: yangi Dehli va eski Dehli. 2. Yangi Dehlida zamonaviy binolar ko'p. 3. U menga ishonmadi. 4. Dehli Hindistonning shimolida joylashgan. 5. Shahar o'rtasidan kichkina anhor oqib o'tadi. 6. Qara, aeroportda qancha odam to'plandi. 7. Qizil qal'a tashqaridan ham, ichkaridan ham chiroyli. 8. Bu muzeyda turli davrga oid narsalar to'plangan. 9. Toshkent aholisi qariyb ikki yarim millionni tashkil etadi. 10. Biz bu yerga kelganimizdan beri uni bir marotaba ham ko'rmadik. 11. A. Navoiy nomli teatr binosi qarshisida katta chiroyli favvora bor. Uning atrofida ko'p gullar va turli o'simliklar bor. 12. Hindistonda har bir bino atrofida ko'p gullar bor. 13. Ular to'qimachilik korxonasiga borishdi, u yerda ikki guruhga bo'linishdi va uni tomosha qila boshlashdi. 14. Ishchilar katta besh qavatli uyning poydevorini qo'yishdi. 15. Inglizlar yangi Dehliga asos solishdi. 16. Ular

maktab poydevorini qurishdi. 17. Bu ishchilar universitet binosini qurishdi. 18. Qadim zamonda Samarqand savdo markazlaridan biri bo'lgan. 19. Urushdan so'ng bu shaharning ahamiyati oshdi. / b!ʔ jana o'-siz/. 20. Ishchilar majlislar, savol-javob kechalari bo'ladigan katta klubning binosini qurishdi. 21. Urush paytida ular ko'p talon-taroj hodisalarini ko'rishgan. 22. Siz bu hodisani ko'rdingizmi? Yo'q, men bu hodisani ko'rmadim. 23. Bu kitob o'qishga loyiq. 24. Bu filmlar ko'rishga loyiq.

A>yas 7 - ".art kl raj/anl" \$eKS\$ ke Anusar inMnili%ot p™Xno' ke EDr dlije "

1. p™acln smy me' idLll ka nam Kya qa ?
2. iks smy se idLll ngr ka yh nam p@ʔa ?
3. šske bare me' kDn-sl kxanl p™is× hew ?
4. AiNtm ihNdU raja kDn qa ?
5. puranl idLll me' de%one yoGy Kya-Kya cljʔe' hew' ?
6. ni idLll kl nl'v iksne @all ?
7. ni idLll me' de%one yoGy Kya-Kya clj'e hew' ?
8. lal ikle m'e Kya-Kya šk\$(#a huAa hew ?
9. idLll kl jn s':ya iktnl hew ?

A>yas 8 - ".art kl raj/anl" \$eKS\$ ko Apne xBdo' me' sunašye "

A>yas 9 - "taXkNd - EJʔbeikStan kl raj/anl hew" xlrK se Ek le% ili%ye "

A>yas 10 - ihNdl m'e mDi%k Anuvad klije "

1. Tez orada men /m-s./ u bilan uchrashdim. 2. Sen u bilan uchrashasanmi? Ha, men u bilan uchrashaman. Yo'q, men u bilan uchrashmayman. 3. U o'z o'g'li bilan uchrashdi. 4. Korxona klubida shahrimiz korxonalarining muhandis va ishchilari uchrashishdi. 5. Kosmonavtlar chet ellik delegatsiyalar bilan bir necha marta uchrashishdi. 6. U /m-s./ unga yordam bergan odamni uchratdi. 7. Hindistonda O'rta Osiyoda bo'lmaydigan shunday meva va sabzavotlar uchraydi. 8. Bugun ular Dehlidan birinchi maktubni olishdi. 9. Sen biz bilan qishloqqa borishga ruxsat oldingmi? Ha, dadam menga sizlar bilan borishga ruxsat berdilar. 10. Qara, biz «Hindiston» gazetasini oldik. 11. Men Samarqandga Buxoro (bu%ʔara) orqali keldim. 12. Bu daryo shaharning markaziy ko'chasi orqali oqib o'tadi.

A>yas II - inMnili%t s':yaE\ yad kljye "

škasl, byasl, itrasl, cŲrasl, pcasl, i^yasl, sŲasl, A#asl, nvasl, nVve, škanve, banve, itranve, cŲranve, pcanve, i^yanve, sŲanve, A#anve, innanve, sŲ -

šKklsva\ pa#

UZOQ O'TGAN ZAMON FE'LI

pŲvR .Utkal

Uzoq o'tgan zamon fe'li asosiy fe'lining sodda tugal sifatdoshiga **hona** fe'lining o'tgan zamon sodda shakllarini qo'shish bilan yasaladi.

i'ya

'Aana' ke pŲvR .Utkailk āp

puāz	puiLi'g		SŲli'g	
	Ekvcn	bhuvcn	Ekvcn	bhuvcn
EŲm	mew' Aaya qa	hm Aaye qe	mew' Aai ql	hm Aai ql'
m?ym	tŲ Aaya qa	tum Aaye qe	tŲ Aai ql	tum Aai ql'
		Aap Aaye qe		Aap Aai ql'
ANy	yh Aaya qa	ye Aaye qe	yh Aai ql	ye Aai ql'
	vh Aaya qa	ve Aaye qe	vh Aai ql	ve Aai ql'

Uzoq o'tgan zamon fe'li o'tgan zamonda bajarilgan va tugagan ish-harakatni bildirib, bu ish-harakat tamom bo'lganidan so'ng ma'lum bir vaqt o'tganligini yoki boshqa ish-harakat yuz berganligini ko'rsatadi. M-n:

ip^le sal hmare dex m'e .art ke raZ\$~pit Aaye qe -

O'tgan yili mamlakatimizga Hindiston Prezidenti kelgan edi.

AgSt me' hm .art gye qe -

Avgust oyida biz Hindistonga borgan edik.

Aaj rat ko bairx hi ql -

Bugun tunda yomg'ir yog'gan edi.

Uzoq o'tgan zamonda bajarilgan ish-harakat o'tgan yil, o'tgan oy, o'tgan hafta, kecha, hatto bugun ertalab bajarilgan bo'lishi ham mumkin, agar gap bugun kunduzi yoki kechqurun aytilayotgan bo'lsa.

Payt holi ish-harakatni aniqlash uchun har doim ham qo'llanilavermaydi, bunday hollarda fe'l shaklining o'zi ish-harakatni uzoq o'tgan zamonda sodir bo'lganligini ko'rsatadi. M-n:

mere iptā jl ne muḡe btaya qa -

Dadam menga aytgan edilar.

mew' Apne im] ke yha\ gya qa -

Men do'stimnikiga borgan edim.

Uzoq o'tgan zamon biror ish-harakatning boshqa ish-harakatdan avval bajarilganini ifodalash uchun ham ishlatiladi.

jb vh Aaya to mew' ne %ana %aya qa -

U kelganda men ovqatlanib bo'lgan edim.

Esne muḡe Ek āpya idya qa pr mew' ne Eṣe %o idya -

U menga bir rupiya bergan edi, ammo men uni yo'qotib qo'ydim.

Uzoq o'tgan zamon o'tgan zamonda bajarilgan ikki yoki undan ortiq ketma-ket yoki bir vaqtda bajarilgan ish-harakatni ham anglatishi mumkin. M-n:

Es ka jlvn tb se xuā huAa qa jb vh phll bar suNdrāl se imll ql -

Uning hayoti u Sundarlal bilan birinchi bor uchrashganidan so'ng boshlangan edi.

En idno' laylpur A.l Aabad hona AarM. huAa qa - bhut-se p'jabl š/r Aakr Aabad ho gye qe - šn me' se Ek pirvar è[l dlnanaq ka .l qa - phle šnke Ek s'b'/l laylpur Aaye qe AOr ENho' ne hl šnko yha\ bulaya qa - dlnanaq ne laylpur phu\ckr Ek ^o\$!-sl dukan %oll ql -

U paytlar Layalpur endigina obod bo'la boshlagan edi. Juda ko'p Panjobliklar bu yerga ko'chib kelgan edilar. Bular orasida Dinanathning oilasi ham bor edi. Avval bularning bir qarindoshi Layalpurga kelgan edi, va u bularni bu yerga chaqirgan edi. Dinanath Layalpurga kelib, bir kichkinagina do'kon ochgan edi.

Uzoq o'tgan zamon fe'lining inkor shakli **n** va **nhl'** inkor yuklamasi yordamida ifodalanadi. U ish-harakatni o'tmishda umuman bajarilmaganini yoki o'tmishda qandaydir paytga qadar hali sodir bo'lmaganini bildiradi. M-n:

Esne Eesa suNdr ngr phle k.l nhl' de%a qa -

U bunday chiroyli shaharni avval hech ham ko'rmagan edi.

vh A.l tk SkUl nh'l gi ql -

U hali maktabga ketmagan edi.

Uzoq o'tgan zamonda ham kesimning o'timli yoki o'timsiz fe'l bilan ifodalanganligiga qarab ega va kesim moslashuvi turlicha bo'ladi.

O'timsiz fe'l bilan ifodalangan kesim ega bilan jins va sonda moslashadi. M-n:

.artly klakar EJ ^UzbekiStan Aaye qe -

Hindistonlik san'atkorlar O'zbekistonga kelgan edilar.

tum vha\ Kyo' gyl ql ?

Sen u yerga nima uchun borgan eding?

Kesim o'timli fe'l bilan ifodalangan bo'lsa, egadan so'ng **ne** ort ko'makchisi qo'yiladi, agar gapda vositasiz to'ldiruvchi bo'lsa, kesim u bilan jins va sonda moslashadi.

ds idn phle Esne p] .eja qa -

O'n kun avval u xat jo'natgan edi.

Esne Aane ka vcn idya qa -

U kelishga va'da bergan edi.

Gapda vositasiz to'ldiruvchi bo'lmasa yoki u **ko** ort ko'makchisi bilan kelgan bo'lsa, kesim neytral shaklda - muzakkar jinsi, birlikda keladi. M-n:

mere ix=k ne btaya qa -

Mening o'qituvchim aytgan edi.

mew' ne ss smacar ko suna qa -

Men bu xabarni eshitgan edim.

pTMemc'd

pTMemc'd .art ke Ek mxhUr le%k hew' ijnkl rcnaAo' ne ihNdl saihTy m'e Ek nya A?yay AarM. ikya qa -

pTMemc'd ka jNm bnars se car - pa\c mll dUr lmhl namk ga\v m'e 3l julai 1880 ko Ek g ^Urlb pirvar m'e huAa qa - Enke ipta ka nam Ajayblal è[lvaStv AOr mata ka nam AanNdldevl qa - Ajayblal è[lvaStv mu'xl qe - Ek @ak%ane me' kam krte qe - mu'xl jl ne Apne be\$e ka nam /nptray r%a - prNtu Enke .ai ne Apne .tlje ko nvabray nam idya - l@ ^Uka SkUl me' /nptray rha AOr `r m'e nvabray - pr s'sar me' ve pTMemc'd ke nam se pTMis× hew' - .art me' Enko EpNyas smTMa\$ pTMemc'd .l khte hew' -

pTMemc'd ka bcpn grlbl me' guj ^Ura - pa\c sal kl AvSqa me' Ek mOlvl ke `r me' p! ^Une lge - sske bad bnars ke Ek kalej me' p! ^Une lge - bnars Enke ga\v se pa\c mll dUr qa - ifr .l ve

pTMitidn pewdl clkr bnars p!Āne jate qe - En m'e ix=a pTMaPt krne kl lgn ql - ADr p!Āne m'e tejĀ qe - saihTy me' ivxze äic lete qe -

jb pTMemc'd kl AvSqa Aa# vzR kl ql Enkl mata kl māTyu ho gyl - IS vzR kl Aayu m'e Enka ivvah ho gya - ivvah ke bad hl Enke iptā kl māTyu ho gi - sare pirvar ka boḡ pTMemc'd ke k'/o' pr p@Āā - p!Āāi āk gi - phle \$(yLxn krte qe, bad me' Enka pircy Ek SkUl ke A?yapK se ho gya - ijske isfairx se ENnls äpye maisk pr nQkrl imll - Ab pTMemc'd ko Apnl ix=a pun" AarM. krne ka Avsr imla ADr ENho'ne bID EO prl=a pas kl - bID EO hone ke bad ve EDr pTMdex ke ix=a iv.ag m'e i@P\$! šNspeK\$R bne -

pTMemc'd ko il%ne ka xQk bcpn se qa - pTMarM. kal m'e ve EdUR me' il%te qe - Enkl EdUR khainyo' ka phla s'gTMh "sojeĀ vtn" ke nam se pTMkaixt huAa qa - Eskl sb p[itya\ pTMemc'd ke samne hl A'gTMejĀ xasko' ne jlai' - Es smy ve nvabray ke nam se mxhUr qe prNtu šs `šna ke bad 1910 se ENho'ne Apna Epnam pTMemc'd r%a ADr 1913 se ihNdl me' il%ne lge-

Enka pTMqm ihNdl kqa-s'gTMh "sPt-srojĀ" jUn 1917 m'e ADr pTMqm ihNdl EpNyas "sevasdn" 1918 m'e pTMkaixt huAa qa- 1923 me' ENho'ne kaxl m'e srSvtl pTMes %ola - tb tk Enke tln khanl-s'gTMh, do EpNyas ADr Ek na\$K pTMkaixt huE qe - 1930 me' pTMemc'd kl co\$! kl rcna-EpNyas "godan" pTMkaixt huAa - šs EpNyas ne pTMemc'd ke "EpNyas-smTMa\$" Epai/ ko saqRk bnaya - pTMemc'd ne Apnl rcnaAo' me' samaijk ADr rajnlitk smSyāE\ EpiSqit kl hew' - En m'e iv/va, Anmel ivvah, dhej pTMqa, m?ym vgr kl iSqit, iksano' ka jlvn, Enkl samaijk ADr AaiqRk iSqit tqā ANy smSyāE\ imltl hew' -

1936 m'e pTMgitxll le%k s'` Sqaipt huAa qa - Eske A?y= p<sup>TM</sup>emc'd bne - p<sup>TM</sup>gitxll le%k s'` kl phll s.a l%naā me' hi - šs s.a kl A?y=ta pTMemc'd ne kl - šs ke ku^ mhlne bad 8 AKtUbr 1936 ko pTMemc'd kl māTyu hui -

pTMemc'd ne Apnl 56 vzR kl ALpayu m'e IO EpNyas, lg.g 300 khainya\ ADr 3 na\$K il%e hew' ijnkl .aza srl, srs ADr muhavredar hew -

A>yas 1 - inMnili%t xBd-yojnaAo' kl i'yaAo' ke pUvR .Utkailk āp bnašye "

smy pr phu\cna, prl=a pas krna,qa@Ā se Etrna, .art kl yaJa krna, xlTM vaps Aana, ivda lena -

A>yas 2 - vaKyo' ko Apnl kapl me' nKl kr ili%ye ADr šnka EJĀĀbekl m'e Anuvad kljiye "

1. Aap ko yad hew, Aap ne ip^le sal muḡe Ek vcn idya qa ? muḡe ku^ yad nhl' - mew' ne koi vcn nhl' idya qa - 2. Esne hjĀaro' pha@Ā (tog'lik odam) de%e qe pr Eesa pha@Ā Aaj tk n de%a qa - 3. yh vh Aadml qa ijse .ai ne Eskl shayta ke ilye .eja qa - 4. xam ke smy jb l@Ākl %ana lekr Aayl to Apne saq Ek dlya (sham) lai - kplUr sahb kl A'/ere me' (qorong'ida) soye qe - 5. Esne pl^a kl .at (guruch,bo'tqa) iksne pkaya qa ? l@Ākl boll kl mew' ne

pkaya qa - 6. ENho'ne jo kha qa vh mew' ne tum se kha - 7. bGce ne Apna Aa/a %ana .l smaPt n ikya qa jb mew' Aai - 8. subh vh %all haq `r se inkla qa ADr %all haq hl lD\$a - 9. vh Es jgh pr phu\ca jha\ ADrT igrl ql (yiqilmoq). lD....l@`Ukya\ Ek-Ek kp@`Ua de%tl ql a ADr hewran (hayron) hotl ql' - Eese kp@e`U ENho'ne Aaj tk n de%e qe - 11. Ek ADrT Ese vh clj`U dekr gi ql, jo khl' nhl' imltl ql - 12. Esne yh n btaya qa ik Enka be\$a kha\ hew - 13. Es idn tuMhare nam pr jo ic\$(#l Aai ql kha\ se Aai ql ?

A>yas 3 - ihNdl me' Anuvad kllye "

1. Men uni taklif qilgan edim, ammo u/ *m-s./* kelmadi. 2. Biz ular bilan bugun kechqurun albatta uchrashamiz deb va'da bergan edik. 3. Ular vokzalga kelganlarida, poyezd kelib bo'lgan edi. 4. Kecha kechqurun biz bugun ertalab san'at muzeyiga boramiz deb qaror qilgan edik, ammo biz muzeyga bormadik. Biz yangi film ko'rishga bordik. 5. U bilan uchrashgani kelgan odamlar uni ikki yildan ortiq ko'rmagan edilar. 6. Men bu yerga katta umid bilan kelgan edim, sen esa men bilan ketishga rozi bo'lishni istamayapsan. 7. Men uni taklif qilganimda, u qanchalik xursand bo'lgandi. 8. O'sha kuni Karim mendan so'ragan edi: «Nima bo'ldi? Sen unikiga bormaysan, u senikiga kelmaydi». 9. Biz avval bunday manzarani hech qachon ko'rmagan edik. 10. Men bu yerga o'z dugonam bilan uchrashishga kelgan edim.

A>yas 4 - inMnili%t vaKyo' ko Apnl kapl m'e il%kr šnka Anuvad kllye "

1. vh mere pas Aaya ADr Apna haq mere kN/e pr r%kr bola - mew' šska nam slta r%ona cahta hU\ - 2. mew' %oux hU\ ik Aap se imlne ka Avsr imla - 3. jb Eskl AvSqa tln sal kl ql to Eskl mata kl mTYu hi - 4. pTMemc'd ne hj`Uaro' khainya\ ADr sew'k@`Uo' ^o\$e-mo\$e EpNyas šsl AvSqa me' ple`U qe - yh sara saihTy EdUR ka qa - 5. /npray ka ivvah jb huAa qa tb vh l5 sal ka qa - 6. ijs l@`Ukl se Eskla ivvah huAa qa, vh Esko k.l psNd nhl' Aai - 7. pTMemc'd ke EpNyas "godan" ka Anuvad EJ`U`Ubekl .aza m'e huAa hew - 8. pTMemc'd ke bhut-se kxanl-s'gTMh EJ`U`UbeikStan me' pTMkaixt huE hew' - 9. Esko ivdexl .aza sl%ne ka xOk hew - 10. Eskla sara jlvn g`U`Urlbl ADr blmarl m'e guj`Ura - 11. Eskla jNm Ek mj`UdUr pirvar me' huAa qa - 12. le%k ADr kiv Ai/ktr Apnl rcnaAo' pr Apna Epnam il%te hew' - 13. bnars g'ga ke iknare pr iSqt hew - Eskel ADr do nam hew' - kaxl ADr vra,asl - 14. Edr pTMdex ka mu:y ngr l%onx hew - yh ngr Eskla rajnlitk ke'dTM .l hew - 15. vh pTMitidn ds ikloml\$R tk pewdl clta hew - pwedl clna Ese AC^a lgt a hew - 16. Ese ds äpye maisk pr Ek AC^l nOkrl imll - 17. @ak%ane jakr mere ilye ilfate (xatjild) ADr i\$kk\$ (marka) laAo - 18. vh hmexa .artly jnta kl rajnlitk ADr AaiqrK iSqt me' äic leta hew - 19. mew' ihNdl saihTy me' äic leta hU\ - 20. muGe yh kam pUra krne ka Avsr imla - 21. hmare

puStkaly me' pTMemc'd kl khainyo' kl kl pTMitya\ hew' - 22. pTMemc'd 1936 me' pTMgitxll le%k s'\ ke A?y= bne qe -

A>yas 5 - ihNdl me' Anuvad kliyye "

1. Premchand qishloqda tug'ilgan edi va shuning uchun dehqonlar hayoti va ahvoli haqida ko'p yozgan edi. 2. Yozuvchi o'z hikoyalarida bevalar hayoti, qalin, sep berish odati haqidagi masalalarni ko'targan edi. 3. U o'zining qisqa hayoti davomida ko'p yaxshi romanlar yozdi. 4. Premchand ijodining cho'qqisi «Qurbonlik sigir» romani edi. 5. O'z hikoyalarini chop etish uchun u bosmaxona ochdi. 6. Premchandning birinchi hikoyalar to'plami 1910 yilda nashr qilindi. Inglizlar bu to'plamning 300 nusxasini yoqib yubordilar. 7. Men bu hikoyaning bir nusxasini olmoqchi edim, ammo u menga tegmadi. 8. Dastlab Premchand o'z hikoyalarini Navabray nomi bilan yozar edi, ammo inglizlar uning to'plamining hamma nusxasini yoqib yuborishganda, u o'z taxallusini o'zgartirdi. 9. Biz qatnashgan majlisga Hindistonning taraqqiyparvar yozuvchisi Yashpal /yxpa/ raislik qildi. 11. Siznikiga kelishga imkonim bo'ladi. 12. Ota-onasi vafot etganda, butun oilaning yuki uning zimmasiga tushdi. 13. Siz ishga joylashdingizmi? Ha, men ishga joylashdim. Oyiga necha rupiya olasiz? 10 ming rupiya. 14. Uning butun hayoti kambag'allikda o'tdi.

A>yas 6 - šn pTMXno' ke EÙr dliyye "

1. pTMemc'd ka jNm kb huAa qa ?
2. pTMemc'd ka jNm kha\ huAa qa ?
3. pTMemc'd ke iptā kÙn qe ?
4. pTMemc'd kb p! ũne lge ?
5. Enka phla A?yapk kÙn qa ?
6. Kya pTMemc'd p! ũne me' tej ũ qe ?
7. Enka ivvah kb huAa qa ?
8. pTMemc'd kl p! ũai Kyo' àkl ql ?
9. phla xhanl - s'gTMh iks nam se pTMkaixt huAa qa, Eska Kya huAa ?
10. pTMemc'd kl co\$! kl rcna kÙn-sl hew ?
11. pTMemc'd ne Anpl khainyo' AÙr EpNyaso' me' kewsl smSyāE\ EpiSqt kl hew ?
12. pTMemc'd phle iks .aza me' il%te qe ?
13. Esl rcnaAo' kl .aza kewsl hew ?
14. pTMgitxll le%k s'\ kl phll s.a kl A?y=ta iksne kl ql ?
15. pTMemc'd kl māTyu kb hi ?

A>yas 7 - "pTMemc'd" xlrk ke \$ekS\$ ko Apne xBdo' me' sunašye "

A>yas 8 - ihNdl me' Anuvad kljije "

PREMCHAND VATANIDA

Premchand tug'ilgan Lamhiy nomli qishloq Banorasdan besh mil uzoqlikda joylashgan. Shimoliy Hindistonning shaharlari bo'ylab qilgan safarimiz davomida biz bu kichkina qishloqni ham borib ko'rdik. U qishloqda 200 ga yaqin aholi yashaydi. Biz qishloq markazida kichkinagina ikki qavatli uyni ko'rdik. U bo'm-bo'sh edi. Eshik va derazalari yopiq edi. Uyda hozir hech kim yashamaydi. Uy yonida kichkina maydoncha bor. U yerda Premchandga atab haykal qurishmoqchi. Haykalning qurilishi hali boshlanmagan, ammo uning loyihasi tayyor - Hozir yozuvchining qarindoshlaridan birortasi bu qishloqda yashaydimi? deb biz odamlardan so'radik. - Ha, - deb javob berishdi ular, - bu yerda bir uzoq qarindoshi turadi, ammo hozir u qishloqda yo'q. Premchandning bolalari bu yerda yashashmaydi. Uning ikki o'g'li bor. Ulardan biri - Amrit Ray Ollohobodda yashaydi. U ham yozuvchi. Biz qishloq aholisi bilan biroz suhbatlashib, so'ng Banorasga qaytdik.

A>yas 9 - šn xBdo' ka pTMyog krke vaKy ili%ye "

pewdl clna, \$(y)lXn krna, kN/e pr p@Ūna, äk jana, gujŪrna, ivxez äic lena, xOkŪ, inkalna, A?y=ta krna, smSyä EpiSqt krna, nam se pTMis× hona, jNm, pTMkaixt hona, kxanl kl pTMit -

A>yas 10 - Apne jlvn ke bare me' Ek kxanl ili%ye "

A>yas 11 - ihNdl me' mŪi%k Anuvad kljije "

1. Ulug' o'zbek shoiri A. Navoiy 1441 yilda tug'ilgan. 2. Premchand 1880 yilda Lamhiy nomli qishloqda tug'ilgan. 3. Premchand asarlari olamga mashhurdir. 4. Mening do'stim shaxmatga qiziqadi. 5. U ko'p yayov yuradi. 6. Men Premchandning hikoyalar to'plami shu yil nashr etilganini bilaman. 7. Mening jiyanim pochtda ishlaydi. 8. U bolaligidan ko'p o'qiydi. 9. Men sizning oldingizga uning tavsiyasi bilan keldim. 10. Bugun unikiga borish imkonim bor edi, ammo men bormadim. 11. U taraqqiyparvar yozuvchilar kengashiga raislik qildi. 12. Bu mening jiyanim. U bu yerdagi kollejda o'qiydi. 13. Premchand asarlarining tili juda sodda.

baisva\pa#

PROTSESSIV SIFATDOSH

ʼ\$man 2d't

Protsessiv siftdosh asosiy fe'lining asosiga **rhna** fe'lining sodda tugal siftdoshini qo'shish bilan yasaladi. M-n:

bolna - **bol rha** Aana - **Aa rha**

il%na - **il% rha** krna - **kr rha**

Protsessiv siftdosh jins va sonda o'zgaradi.

vcn	puiL'g	S]li'g
Ekvcn	kr rha	kr rhl
bhuvcn	kr rhe	kr rhl'

HOZIRGI PROTSESSIV ZAMON

ʼ\$man vtRman kal

Hozirgi protsessiv zamon asosiy fe'lining protsessiv siftdoshiga **hona** fe'lining hozirgi zamon sodda shaklini qo'shish bilan yasaladi.

i'ya "Aana" ke ʼ\$man vtRman kaik āp

puāz	puiL'g		S]li'g	
	Ekvcn	bhuvcn	Ekvcn	bhuvcn
£Ūm	mew' Aa rha hU\	hm Aa rhe hew'	mew' Aa rhl hU\	hm Aa rhl hew'
m?ym	tU Aa rha hew	tum Aa rhe ho	tU Aa rhl hew	tum Aa rhl ho
		Aap Aa rhe hew'		Aap Aa rhl hew'

ANy	yh Aa rha hew vh Aa rha hew	ye Aa rhe hew' ve Aa rhe hew'	yh Aa rhl hew vh Aa rhl hew	ye Aa rhl hew' ve Aa rhl hew'
-----	--------------------------------	----------------------------------	--------------------------------	----------------------------------

Hozirgi protsessiv zamon so'zlashuv paytida sodir bo'layotgan ish-harakatni anglatadi. M-n:

hm `r ja rhe hew' - Biz uyga ketyapmiz.

vh khanl sun rha hew - U hikoyani tinglayapti.

Hozirgi protsessiv zamon avval boshlanib, so'zlashuv paytida davom etayotgan ish-harakatni ham bildirishi mumkin. M-n:

sat idn se bairx ho rhl hew -

Yetti kundan beri yomg'ir yog'yapti.

ip^le ^" vzoR' se mew' šsl SkUl me' pl' rha hUl -

O'tgan olti yildan beri men shu maktabda o'qiyapman.

Ayrim hollarda hozirgi protsessiv zamon yaqin kelajakda bajariladigan ish-harakatni ham anglatishi mumkin.

xam ko hm iqye\$R ja rhe hew' -

Kechqurun biz teatrga boramiz.

kl ve smrkNd ja rhe hew' -

Ertaga ular Samarqandga ketishyapti.

Hozirgi protsessiv zamonning inkor shakli **nhl'** inkor yuklamasi orqali yasaladi.

bCca nhl' so rha hew -

Bola uxlamayapti.

O'TGAN PROTSESSIV ZAMON

`\$man .UtkaI

O'tgan protsessiv zamon asosiy fe'lining protsessiv sifatdoshiga **hona** fe'lining o'tgan zamon sodda shaklini qo'shish bilan yasaladi.

i'ya "Aana" ke `\$man .Utkailk āp

puāz	puil'l'g		Sj'il'g	
	Ekvcn	bhucn	Ekvcn	bhucn
EŪm m?ym	mew' Aa rha qa tU Aa rha qa	hm Aa rhe qe tum Aa rhe qe Aap Aa rhe qe	mew' Aa rhl ql tU Aa rhl ql	hm Aa rhl ql' tum Aa rhl ql' Aap Aa rhl ql'

ANy	yh Aa rha qa vh Aa rha qa	ye Aa rhe qe ve Aa rhe qe	yh Aa rhl ql vh Aa rhl ql	ye Aa rhl ql' ve Aa rhl ql'
-----	------------------------------	------------------------------	------------------------------	--------------------------------

O'tgan protsessiv zamon fe'li o'tgan zamonning ma'lum bir paytida sodir bo'lib turgan ish-harakatni bildiradi.

Es smy bCce so rhe qe -

U paytda bolalar uxlashayotgan edi.

jb vh hmare yha\ Aai to mew' puStk p! ʔʔ rhl ql -

U biznikiga kelganda, men kitob o'qiyotgan edim.

jb mew' dFtr se lD\$a to vh .ojn bna rhl ql -

Men idoradan qaytganimda, u ovqat pishirayotgan edi.

O'tgan protsessiv zamon o'tmishning ma'lum bir paytida bir yo'la sodir bo'layotgan ikkita ish-harakatni ham bildirishi mumkin. M-n:

jb hm Klb ja rhe qe to Es smy bfr p@ʔʔ rhl ql -

Biz klubga ketayotganimizda, qor yog'ayotgan edi.

jb mew' bol rha qa to sb ?yan se sun rhe qe -

Men gapirayotganimda, hamma diqqat bilan tinglayotgan edi.

Hozirgi protsessiv zamon **Ab** - *hozir*, **ss smy**, **ss vKt** - *hozir*, *hozirgi paytda* kabi so'zlar bilan ishlatilishi mumkin. O'tgan protsessiv zamon fe'li esa ko'pincha - **Es smy**, **Es vKt** - *o'sha vaqt*, *o'sha payt* kabi so'zlar bilan ishlatiladi.

O'tgan protsessiv zamonning inkor shakli **nhl'** inkor yuklamasi yordamida yasaladi.

jb vh bol rha qa to mew' nhl' sun rha qa -

U gapirayotganda men tinglamayotgan edim.

vh yh nhl' smD rha qa -

U buni tushunmayotgan edi.

hvai jhaj ʔʔ me'

5 ApTMel sn(1996 kl subh ql -

mew' Apne pirvar ke saq kar me' bew#kr muMbi ke hvai A@(@e kl Aor ja rha qa - merl pTnl AOr merl A! ʔʔai vZR kl bCcl mere saq ql' - merl ma\ AOr mere iptajl .l mere saq qe -

subh kl hva #ʔ@ ql - kar s@ʔʔk pr cll ja rhl ql - idn ka pTMkax b! ʔʔ rha qa - mere pTMSqan ka smy krlb Aa rha qa -

mew' bate' kr rha qa - k.l bCcl se, k.l iptajl se, k.l ma\ se, k.l pTnl se -

"ic\$(#l j ʔʔar il%na - "

"Apne phu\cne ka tar dena"-

"tum ne i\$kk\$ v paspo\$R ilya hew ?"

"Ab tum cle jaAoge - ^" mhlne ke ilye"-

b@'ŭo' kl s'jldgl ka bCcl pr .l pTM.av id%ai de rha qa - vh cup ql - roj ŭ kl trh Eskl j ŭban
nhl' cl rhl ql -

hvai A@(@e pr Ai/k .l@ŭ nhl' ql - hm smy se kafil phle phu\ce qe - saman tulvavr hmne
Ai/kairyo' ke hvale ikya ADr cay plne ke ilye reStra' gye - mere .ai .l Aa gye - ENho'ne grmjoxl se
haq imlaya -

hvai A@(@e pr .l@ŭ b! ŭ rhl ql -

Aai%r bulava Aaya ADr mew' ne Ek bar ifr i\$ k\$ id%aya, paspo\$R id%aya, helq-si\$Rifke\$
id%aya - k\$ \$mvalo' ne mera saman %ulvaya - yh sb smaPt hone ke bad mew' k\$`re kl dUsrl
Aor se Apne pirvar ko de% rha qa -

laE@Splkr se Aavaj ŭ Aai - log hvai jhaj ŭ kl Aor b! ŭne lge - mew' ne sb ko haq jo@ ŭ
idye ADr .l@ŭ ke pl^e cl p@ ŭa -

slil ŭya' ke ŋr drvaje ŭ ke pas Ek suNdr yuvtl ne muSkraKr kha - "Svagt - Aap kl si\$
Aage daihnl Aor hew - - nMbr pNdTMh -" si\$ pr bew#kr mew' ne bahr de%one kl koixx kl - mgr
vha\ se bai' Aor kl i%@ ŭ kl dUr ql - bhut pTMyTn ke bad Apne pirvar kl Ek Ek hl muEe de%one ko
imll ADr bs -

hvai jhaj ŭ ka drvaj ŭa bNd huAa ADr laE@Splkr se S]l kl Aavaj ŭ Aai " "Eyr s'i@ya Aapka
Svagt krta hew - Aapke calk e[l kD hew ADr Aap kl hoS\$es kumarl %D ADr gD hew' - hm pNdTMh
hj ŭar fu\$ kl ŋcai pr E@e ŭ ge ADr hmarl rF ŭtar sale ŭ tln sD mll pTMit ` \$a hogl - muMbi
se Adn tk salee ŭ ^ ` \$e kl yaJa hogl - Ab Aap isgre\$ plna bNd kliyye ADr kmr - pe\$ ba\ Iliyye
- /Nyvad -"

samne, calk ke pTMkoZ# ke drvaje ŭ ke ŋr lal A=ro' me' ku^ xBd E.r Aaye - "isgre\$ plna
mna hew - kmr-pe\$ ba\i/ye -" ADr ifr Ek qraRh\$ AarM. hi - /Ire-/Ire bl ŭkr yh qraRh\$ caro'
Aor fewll - hvai jhaj ŭ EkaEk clne lga - mew' ne `Umkr Apne pirvar ko de%one ka Ek A'itm pTMyTn
ikya - iptal j! amal ihla rhe qe - mata jl ADr merl pTnl cupcap de% rhl ql', bCcl mere ^o\$e .ai kl
god me' ETsuk Aa\%o' se de% rhl ql ADr .ai haq ihla rhe qe -

. . . Ab spa\$ j ŭmln ql, ku^ mkan qe, ijnke pas se jhaj ŭ guj ŭr rha qa - hvai A@(@e kl
cD@ ŭ s@ ŭk hmare nlce se tej ŭ ke saq srkne lgl ADr tb EkaEk jhaj ŭ hva me' E#a -

jhaj ŭ kl i%@ ŭ kl se mew' ne de%a, i%IDno' kl trh mkan ADr j ŭmln ke hre-plle
\$uk@e ŭ, smudTM ka nlla panl, sb hmare nlce hew' ADr hm ŋr E# rhe hew' -

mew' ne Apnl si\$ ke ŋr ka b\$N `umakr hva ke ^ed ko Apnl idxa m'e ikya - #'@ hva mere
cehre ADr gdRn ko cumne lgl - b\$N dba kr pTMkax ko mew' ne Apnl puStk pr keiNdTMt ikya - kmr-
pe\$ kl ko %ola ADr puStk p! ŭne lga -

sale ŭ Aa# bje hoS\$es ne mere Aage si\$ pr Ek ^o\$-sl p\$rl lga! ADr naXte kl \$~e lakr Es
pr r%l - hrek clj ŭ pardxIR kag ŭj ŭ kl bNd i@ib(byo' me'-mK%on, nmk ADr kall imcR -

sb(j~ʔ ADr m^(Il ka Ek grm Ple\$ ADr grm kafI ka Ek Pyala - pe\$.r %akr b@e ʔ kagj~ʔ āmal
se mew' ne mu\h po^a ADr ifr pI ʔne lga - i%@ ʔkl ke bahr koi idlcSp clj ʔ nhl' qI - kevl sfed
badlo' ke \$uk@e ʔ qe, nlla Aakax qa, inmRI /Up qI-

dophr ke Ek bje %ana Aaya ADr %ane ke bad rei@yo pr Aavaj ʔ Aai" "hm Adn phu\ce
hew', pei\$ya\ ba\i/ye -"

jhaj ʔ nlce Aaya ADr Ek hLke -se /Kke ke saq hm ifr /rtI pr vaps lD\$e-muMbi se 2200 mIl
kl dUrI ty krke Adn ke hvai A@(@e pr -

jhaj ʔ ka drvaj ʔa %ula - Adn ka Ek Ai/karl ANdr Aaya - paspo\$R šTyaid lekr vh Etra ADr
ifr hm sb .I Etrne lge -

slil ʔyo' ke ʔpr drvaje ʔ ke pas gmR hva ke Ek qpe@e ʔ ne hmara Svagt ikya - ʔpr
badlo' ke pas hva # @I qI, mDsm suhavna qa - nlce gmIR qI -

("Anek dex, Ek šNsan" xIzRk kl puStk me'se)

A>yas 1 - inMnili%t xBd-yojnaAo' kl i'yaAo' ke ` \$man vtRman ADr ` \$man .Utkailk āp
bnašye "

ic\$#I i%ona, smacar sunna, ic] de%ona, EpNyas pl ʔna, Anuvad krna, pewdl cIna, khaIn
sunana, cay plna -

A>yas 2 - vaKyo' ko Apnl kapI me' iI%kr Enka E] ʔ ʔbekI me' Anuvad klIyje

1. vh l@ ʔkl kl trf de%kr bola - šse Kya huAa hew ? yh Kyo' ro rhl hew ? "šskI ma\ šse
^o@ ʔkl cIl gi - Ab becarI ro rhl hew - " EDr imla - 2. "Aap kha\ ja rhe hew ? " mew' ne pU^a -
"mew' .art ja rha hU\ - " Esne EDr idya - 3. .ojnaly m'e bhut - se log qe - koi cay pl rha qa, koi
%ana %a rha qa, koi ve\$r ka šNtj ʔar kr rha qa - 4. tum kha\ se Aa rhl ho ? mew' pas ke
ga\v se lD\$ rhl hU\ - vha\ merI ma\ rhtI hew' - En se imIkr Aa rhl hU\ - 5. jb hm `r se inkle,
#@I hva cl rhl qI - 6. vh muš se pU^ rha qa ik mew' jane ko tewyar hU\ ya nhl' ? 7. vh kh rha
hew ik A'tir= ya]I bnne ka fewsla ikya hew - mwe' @ak%ane ke Klkr se kh rha qa ik do ilfafe ADr
tIn i\$K\$ %rIdna cahta hU\ - 9. ga@ ʔ b@ ʔ tej ʔ se cl rhl qI - lD. mew' ne E/r de%a - ndI
bh rhl qI, bCce tewr rhe qe, bhut-se log iknare pr Aaram kr rhe qe - lI. šs hal m'e s.a ho rhl
hew - šs vkt .art ka pTMitini/ bol rha hew - vh kh rha hew ik .art E] ʔ ʔbekIŠtan ka im] hew -
l2. "mušE yh jankr %uxI hi ik Aap le%k hew' " "ha\, mew' ne Ek EpNyas i%a hew, pr vh A.I tk
pTMkaixt nhl' huAa - Ab mew' Apne dUstre EpNyas pr kam kr rha hU\ - "

A>yas 3 - šn vaKyo' ka ihNdl m'e Anuvad klIyje "

1. Shifokor xonaga kirganda, bemor uxlayotganini ko'rdi. 2. U
«Talabalar ketishga tayyorgarlik ko'rishyapti» - dedi. 3. Xonaga kirib u
akasi radio tinglayotganini ko'rdi. 4. Sen nima qilyapsan? Men xat
yozyapman. 5. Maydonda ko'p odam to'plandi: ular kosmonavtlarning

kelishini kutishayotgan edi. (šNtj'Źar krna). 6. Siz nima qilyapsiz? Men Yashpalning yangi hikoyasini o'qiyapman. 7. Biz unikiga kelganda, u (m-s.) o'z xonasini yig'ishtirayotgan edi. 8. Biz poyezdda ketayotganimizda, u (m-s.) gazeta o'qiyotgan edi. 9. Yomg'ir yog'ayotgan edi va biz uyda qolishga qaror qildik. 10. Men ishdan uyga qaytayotganimda, maktabda birga o'qigan o'rtog'imni uchratib qoldim. 11. Sizga maktub yozyapman va yodimga Hindistonda o'tgan o'sha kunlar tushyapti. 12. U (m-s.) bolani ovqatlantirayotgan edi, ammo bola ovqatlanishni xohlamayotgan edi. 13. Poyezd sekin-asta yurayotgan edi. 14. Muhandis korxonaga kelganida, ishchilar ishlarini tugatayotgan edilar. 15. Kosmonavtlarni qarshi olishga (Švagt) tayyorgarlik ketyapti. 16. Men o'qiyotgan gazetamni stolga qo'ydim va xonadan chiqib ketdim. 17. Dam olish kuni bizning do'stlarimiz tog'ga ketishyapti. 18. Qor yog'yapti. 19. U (m-s.) gapirayotgan edi, u esa tinglayotgan edi. 20. Ona nima qilyapti? U oshxonada ovqat pishirayapti. 21. Bugun kechqurun men universitetda o'qiyotgan Hindistonlik talabalar bilan uchrashuvga boraman. 22. Bu yoqqa nemis mutaxassislarining katta guruhi kelayotgani ma'lum bo'ldi. 23. Gazetaning yozishicha, Hindiston prezidenti O'zbekistonga kelayapti. 24. Men deyarli 4 soatdan beri mashhur Toj Mahalni tomosha qilayotgan edim. 25. Ikki kundan beri qor yog'ayapti.

A>yas 4 - šn vaKyo' ko Apnl kapl m'e nK'Źi kliyje - b'™eke\$ m'e se i'yaAo' ke #lk āp ili%ye "

1. mew' Ek kS\$mvalē se (**khna**) ik mew' rat ke hvai jhaj'Ź se (**jana**) - 2. jhaj'Ź ^o\$ā qa, šs ilye kafll nlcē (**E@Źna**) - 3. qo@Ź dUrll pr Ek pe@Ź ke nlcē Ek kar %@Ź ql - Eške pas car - pa\c puāz (**Aaram krna**) - 4. kS\$mvalē ADr Ek ya]l (**škS(#ē hona**) - do mej'Źo' pr A'g'™ej'Ź puāz v iS]ya\ bew#kr so@a panl (**plna**) - 6. taXkNd S\$exn pr relga@Ź se Etrkr Apna saman E#akr mew' drvaje Ź kl Aor (**bl'Źna**) - mu@Źkr de%a ik mera saql muēē haq (**ihlana**) - mew' ne saman j'Źmln pr r%kr Eška jvab idya - 7. ve hme' E'Tsuk dāiZ\$ se (**de%na**) - 8. Aaj Aakax bhut saf hew - Aakax m'e Ek .l badl nhl' (**id%ai dena**) -

A>yas 5 - šn vaKyo' ko Apnl kapl me' il%kr Enka E'j'Źbekl me' Anuvad kliyje "

1. A'Źai `'\$ē kl ya]a ke bad hm idLll phu\cē - 2. Ap'™ewl me' ENho'ne Apna kam AarM. ikya - 3. rat ko Aa# bje hm tlnō' ne ivda ll - krlm sahb ne vada ikya ik vh muē se imlē'ge - mgr šske bad mew' do mhlne tk yha\ rha, pr ve nhl' imlē - 5. .art m'e do mhlne rhkr idLll se p'™Sgan krne se phlē mew' ne ku^ ANy .artly xhr .l de%ē - 6. ijs mkan ke samne Aakr hmarl ga@Ź ākl, Eške bahr mo\$ē A=ro' me' il%a qa - "me\$~opol ho\$ll" - Ek Aadml hmara saman lekr clā ADr hm .l Eške pl^ē cl p@ē Ź - 7. Eške haq me' \$~ē ql - \$~ē me' Plē\$ē' ql', cakl qa ADr fl qa - 8. Apna

saman tulvavr mew' kuslR pr bew#a - 9. hmara jhaj~Ek kafI b@e~A@(@e pr Etra - Ek yuvtl ne kha - "Apna paspo\$R id%aašye" - mew' ne paspo\$R id%aya - yuvtl muSkraKr boll - "Aap šn slil~yo' se xpr jakr %ana %aašye - paspo\$R Aapko clne se phle imlega - 10. Al~ai bje hmarl jhaj~ifr E@~A ADr do ``\$e bad taXk~Nd ke A@(@e pr Etra - 11. nmSte krne ke bad haq imlavr mew' ne kha - "Aap ne AC^a ikya ik Aaye - " 12. hm dono' ne haq imlaE - 13. Esne Aprl pTnl se mera pircy kraya - 14. haq imlane ke bad hm bew#e - 15. hmne Apna ?yan keiNd~t ikya ADr Eskl kxanl sunne lge - 16. Esne mera ?yan šs smŠya kl Aor idlaya - 17. hmne saman S\$exn ke Ai/karl ke hvale ikya - 18. ANdr jana mna hew -

A>yas 6 - šn vaKyo' ka ihNdl m'e Anuvad kljije "

1. U jilmayib va men tomon qarab dedi: «Marhamat o'tiring, men hozir kelaman». 2. U bizga qiziqish nigohi bilan qaradi. 3. Men ertaga Dehliga uchayapman deb telegramma yubordim. 4. Zinapoyada erkak va ayollar turishgan edi. 5. Menga bu yerning ob-havosi yoqadi. 6. Bu binoda chekish ta'qiqlanadi. 7. Zinapoya yuqoriga olib borar edi. 8. Pastga tushib, biz o'ngga burildik va katta eshik oldidan chiqdik. 9. Nihoyat, aeroport binosi ko'rindi. 10. To'yib ovqatlanib, qo'limizni qog'oz ro'mol bilan artdik va qo'shiq tinglay boshladik. 11. Biz o'z o'rindig'imizga o'tirib suhbatlashdik. 12. Styuardessa mening oldimga kelib dedi: «Belbog'ni bog'lang. Hozir tayyora pastlasha boshlaydi». 13. To'satdan radiokarnaydan uchuvchining ovozi eshitildi: «Biz Toshkent ustidan uchaypmiz». 14. Men u bilan uchrashishga uzoq vaqt harakat qildim va nihoyat uchrashdim. 15. Mendan chapda 20-o'rindiq bor edi. U bo'sh edi. 16. Jilmayib u dedi: «Xush kelibsiz!» va biz bilan qo'l berishib, eshikgacha kuzatib qo'ydi. (phu\cana). 17. Gaplashishni bas qiling. 18. U o'qishdan to'xtadi va jim o'tirdi. 19. Samolyot soatiga 700 km. tezlik bilan uchayotgan edi. 20. Samolyot daryolar, tog'lar va o'rmonlar ustidan uchayotgan edi. 21. Ular bizni ovqatlanishga taklif qilishdi. Stolda baliq, qovurilgan go'sht, saryog', sabzavot, ho'l mevalar, oq non, hamda tuz, murch bor edi. Har bir likopcha oldida qoshiq, sanchqi va pichoq bor edi. 22. Tushlikdan so'ng biz bir stakandan sovuq qahva ichib oldik. U qahva bizga juda yoqadi. 23. Biz ko'chaga chiqqanimizda kuchsiz shamol esayotgan edi. 24. U yengil silkinishdan uyg'ondi. 25. Styuardessa mening o'rindig'imga patnisdonni o'rnatdi va unga ovqatlar joylashtirilgan patnisni qo'ydi. 26. Tugmasini bosib, men chiroqni yoqdim. (jlana o'-li). 27. Men radioyoqqichni buradim va jahon yangiliklarini tinglay boshladim. 28.

Samolyotdan tashqarida zangori osmon va oppoq bulutlardan boshqa (ke AitirKt) hech narsa yo'q edi. 29. Ular qo'llarini silkitishayotgan edi. 30. Tayyora havoga tez ko'tarildi.

A'yas 7 - "hvai jhaj'z' m'e" xlkR ke \$eKS\$ ko Apne xBdo me' sunašye "

A'yas 8 - inMnili%t \$eKS\$ ka ihNdl me' Anuvad kliyye"

MOSKVAGA PARVOZ

Ta'til kunlari boshlandi. Men do'stim bilan Moskvaga (ma\$ko) borishga qaror qildim. Biz tayyorada uchishga qaror qildik.

Aeroport kassasida biz ikkita chipta sotib oldik. Tayyora Moskvaga kunduzi soat 1.00 da uchar edi. Narsalarimizni yig'ishtirib, biz akamning mashinasiga o'tirdik va aeroportga yetib keldik. Biz bilan birga bizning ota-onalarimiz ham kelishdi.

Biz bu yerda yuklarimizni torttirdik va jomadonlarimizni aeroport xizmatchisiga topshirib, patta (rsld) oldik.

Nihoyat, e'lon eshiltildi: "Moskvaga uchadigan 4585 - raqamli tayyoraga chiqish boshlanyapti". Biz ota-onalarimiz bilan xayrlasha boshladik: ular bilan qo'l berib xayrlashdik va tayyora tomon yo'l oldik.

Tayyora eshigi oldida bir qiz turardi. Biz unga o'z chiptamizni ko'rsatdik. U dedi: «Sizning o'rindiqlaringiz oldinda, chapdan 15 va 16 chi raqamli joylar. Oldinga o'tinglar». «Rahmat», - deb javob berdik biz.

Biz joyimizga o'tirdik. Tezda hamma yo'lovchilar o'z joylarini egalladilar, tayyoraning eshiklari yopildi va u asta-sekin yura boshladi. So'ng tayyora tezlik bilan havoga ko'tarildi va shahrimizdan shimol tomon uchib ketdi. Radiokarnayda styuardessa e'lon qildi: «Moskvaga uchayotgan tayyora komandiri sizni qutlaydi. Uchish tezligi soatiga 800 km. Uchish balandligi 7 ming metr. Uchish vaqti 3 soat-u 30 daqiqa. Bir soatdan so'ng tushlik beriladi».

Shundan so'ng styuardessa o'z bo'linmasidan chiqib shirinlik (im#ai) tarqata (ba\\$na o'-li) boshladi. Chanqaganlarga u suv olib keldi.

Bir soatdan so'ng ovqat olib kelishdi. Biz patnisdonni o'z o'rindig'imizga o'rnatdik. (lgana o'-li). Styuardessa ularga ovqatli patnisni qo'ydi: kotlet va guruchli (cavl) ovqat, bir bo'lak tuzlangan bodring (nmkln %lra), qog'oz xaltachalarda - non, ozgina kolbasa (soisj p.) tuz, bir stakan tomat sharbati (\$ma\$R ka rs) va kompot. Patnisdan qoshiq, sanchqi, pichoq va qog'oz sochiq ham bor edi.

Men ishtaha bilan ovqatlan dim. Ovqatlanib bo'lgach, biz tashqarini kuzata boshladik. Pastda daryolar, o'rmonlar, qishloqlar, shaharlar, korxona va fabrikalar ko'rinardi.

Uch soatdan so'ng styuardessa e'lon qildi: «Belbog'ni bog'lang. Chekishni to'xtating. Samolyot qo'nayapti. Biz Moskvaga yaqinlashayapmiz. Samolyot pastlasha bordi va tez orada Vnukovo aerodromiga qo'ndi.

A>yas 9 - inMnili%t xBdo' ka pTMyog krke vaKy bnašye"

hvale krna, grmjoxl se haq imlana, pTMSqan ka smy krlb Aana, id%ai dena, cla jana, bNd kr dena, mna hew, koixx krna, Svagt krna, `Umna, cl p@`Zna, pe\$.r %ana, ty krna -

A>yas 9D - ihNdl me' mDi%k Anuvad kl ijye "

1. Ular qiziqish bilan men tomonga qarashdi. 2. Men ular hech nima tushunmayotganlarini ko'rdim. 3. Bu shahar aeroporti ancha kichik edi. 4. Bizning tayyora Vnukovo aerodromiga o'z vaqtida qo'ndi. 5. Tayyora 3 ming metr balandlikda uchayapti. 6. Biz sovuq qahva ichgani restoranga kirdik. 7. Ular bizni samimiy (haidRk) kutib olishdi. 8. Biz to'yib ovqatlandik, rahmat. 9. U (*m-s.*) doim juda jiddiy gapiradi. 10. O'zingning kelishing haqida albatta telegramma ber. 11. Men telegramma oldim. 12. Biz ularnikiga ancha erta keldik. 13. Tayyora tezligi ortib borayotgan edi. 14. Biz pasportlarimizni ko'rsatdik va dedik: «Biz Hindistonga ketayapmiz». 15. U cho'ntagidan (jeb) dastro'molini oldi va kichkina qizchasining yuzini artdi. 16. Eshik yopilgach, u stulga o'tirdi va yuzini ro'molcha bilan artdi.

A>yas 11 - "smrkNd kl hvai yat[a" xlzRk se Ek khanl ili%ye

teisva\ pa#

QO'SHMA FE'LLAR

s'yuKt i'yaE\

Hindiy tilida qo'shma fe'llar keng tarqalgan bo'lib, ular ikki guruhga bo'linadi:

1. Ot tarkibli qo'shma fe'llar.
2. Fe'l tarkibli qo'shma fe'llar

OT TARKIBLI QO'SHMA FE'LLAR

nam-/atu s'yuKt i'yaE\

Ot tarkibli qo'shma fe'llar ikki bo'lakdan iborat bo'lib, birinchisi - ot, ikkinchisi – fe'ldir. Qo'shma fe'lining ot bo'lagi vazifasida ot, sifat, ravish ishlatilishi mumkin. Birinchi bo'lak ish-harakat yoki holatning mazmunini ifodalaydi. Fe'l bo'lagi vazifasida **krna** - *qilmoq*, **hona** - *bo'lmoq*, **dena** - *bermoq*, **lena** - *olmoq*, **r%na** - *qo'ymoq*, **%ana** - *yemoq* va boshqa fe'llar kelishi mumkin. Fe'l bo'lagi fe'llik xususiyatlarini anglatadi. M-n:

AarM. krna - boshlamoq

AarM. - boshlanish

AarM. hona - boshlanmoq

xuã krna - boshlamoq

xuã - boshlanish

xuã hona - boshlanmoq

jNm lena - tug'ilmoq

jNm - tug'ilish

jNm dena - tug'moq

tewyar krna - tayyorlamoq

tewyar - tayyor

#lk krna - to'g'rilamoq

#lk - to'g'ri

nlce krna - pasaytirmoq

nlca - past

Ꞑpr krna - ko'tarmoq, baland qilmoq

Ꞑpr - yuqori

FE'L TARKIBLI QO'SHMA FE'LLAR

i'ya - `atu s'yuKt i'yaE\

Fe'l tarkibli qo'shma fe'llar ikki yoki undan ortiq sodda fe'llarning birga kelishidan yasaladi. Birinchi fe'l odatda asosiy ma'no anglatuvchi hisoblanadi. Ikkinchi fe'l yasovchi vazifasini bajaradi. U birinchi fe'lning mazmunini xarakterlab, aniqlab, ayrim qo'shimcha ma'nolarni kiritadi.

Fe'l tarkibli qo'shma fe'llarda asosiy ma'no anglatuvchi fe'l o'zak, sifatdosh va boshqa shakllar holida ishlatiladi. Ma'no anglatuvchi (yetakchi) fe'lning o'zagi bilan quyidagi qo'shma fe'llar yasaladi: potentsial, intensiv, kompletiv.

QO'SHMA POTENSIAL FE'LLAR

s'.avnabo/k s'yuKt i'yaE

Qo'shma potentsial fe'llar yetakchi fe'l asosiga **skna** yasovchi fe'lning qo'shilishidan hosil bo'ladi. **skna** - *qila olmog'*, *biror narsani bajarish salohiyatiga ega bo'lmoq* ma'nolarini bildiradi. M-n:

pl'Ź skna - o'qiy olmoq, o'qish salohiyatiga ega bo'lmoq.

bol skna - gapira olmoq, gapirish salohiyatiga ega bo'lmoq.

%el skna - o'ynay olmoq, o'ynash salohiyatiga ega bo'lmoq.

Yetakchi fe'l o'zgarmaydi. Yasovchi fe'l mayl, zamon, jins, son va shaxsda o'zgaradi. M-n:

mew' bol skta hU\ - Men gapira olaman.

tum pl'Ź skte qe - Sen o'qiy olar eding.

yh puStk Aap ko kl iml skegl - Siz bu kitobni ertaga ola olasiz.

Potentsial fe'llar o'timsiz hisoblanib, hamma fe'l zamonlarida kesim ega bilan jins, son va shaxsda moslashadi. M-n:

mew' ihNdl bol skta hU\ - Men hindiycha gapira olaman.

hm xam ko Aa ske - Biz kechqurun kela oldik.

Inkor shakli **n** yoki **nhl'** inkor yuklamalari yordamida yasalib, u qo'shma fe'ldan avval yoki uning bo'laklari orasiga qo'yiladi. M-n:

vh ihNdl nhl' pl'Ź skta qa

vh ihNdl pl'Ź nhl' skta qa

} U hindiycha o'qiy olmas edi.

Kesim ot tarkibli qo'shma fe'l bilan ifodalangan bo'lsa, inkor yuklamasi uning ot qismidan keyin qo'yiladi. M-n:

vh Apna kam pUra nhl' kr skega -

U o'z ishini bajara olmaydi.

mew' šs p™Xn ka EÜr nhl' de ska -

Men bu savolga javob bera olmadim.

skna fe'li mustaqil holda ishlatilmaydi.

taXkNd kl sewr

taXkNd Ek b@ʻā xhr hew - yh EJ ʻābeikStan kl raj/anl hew- šs m'e lg.g pCcls la% Aadml rhte hew' - taXkNd m?y -Eixya ka p[mu% relve j'kxn hew' - yha\ se smrkʻāNd, bu% ʻāara, nukUs ADr ANy ngro' ko sl/l gai@ʻāya\ jatl hew' - taXkNd me' hvai A@(@a .l hew - yha\ se log hvai jhajʻā ʻāara dex ADr ivdex kl yaJa kr skte hew' - p[it idn dex ke kone-kone se taXkNd me' sew'k@ʻāo' Aadml Aate hew' - koi relga@ʻā ʻāara Aata hew, koi ivman ʻāara ADr koi bs ʻāara -

smrkNd ke do invasl - krlm ADr Aajʻāad ne Anpl ^ui\$(\$ya\ taXkNd me' ibtane ka inXcy ikya - smrkNd se taXkNd relga@ʻā ADr bse' jatl hew' - Eyr sivRs .l hew - smrkNd se taXkNd me' hvai jhajʻā ʻāo imn\$ m'e phu\cta hew - krlm ADr Aajʻāad ne relga@ʻā ʻāara jane ka inXcy ikya - relga@ʻā yha\ se taXkNd tk Aa# `ʻ\$e cltl hew' -

krlm ADr Aajʻāad relve ke i\$K\$-`r gye ADr do i\$K\$ %orlde - rat ke barh bje kl relga@ʻā se ve taXkNd rvana huE-

subh ko ga@ʻā taXkNd S\$exn pr phu\cl - taXkNd S\$exn kl šmart b@ʻā %UbsUrt ADr Aa/uink hew - ga@ʻā se Etrkr krlm ADr Aajʻāad S\$exn me'se hokr bahr inkle - ENho'ne de%a ik S\$exn ke bahr dso' \$eiKsya\ %@ʻā hew' - qo@ʻā dUrt pr bs'e ADr \$~allbs'e cl rhl hew' -

- hm taXkNd ho\$I jana cahte hew' - hm iks trh phu\c skte hew' ? - Aajʻāad ne Ek rah-clte se pu^a -

rah-clta - taXkNd ho\$I Aap Ek nMbr kl \$~am se ja skte hew' - \$~am-S\$ap yhl' ink\$ hl hew - sl/e jašye - \$eKsl se .l ja skte hew' - \$eKsl ka ikraya p^Mit ikloml\$kr ke ihsab se hew -

Aajʻāad - /Nyvad - hm \$~am se jaye'ge - \$~am ka ikraya iktna hew ?

rah-clta - 350 som p^Mit svarl ke ihsab se -

rah clte ko /Nyvad dekr Aitiq \$~am-S\$ap kl Aor cle - ve Ek nMbr kl \$~am m'e bew#kr taXkNd ho\$I phu\ce - taXkNd ho\$I Ek b@ʻā bhum'ijʻā šmart hew - im]o' ko dUslr m'ijʻā pr do kmre imle - hr kmre m'e ibStr smet Ek pl'g, kp@ʻāo' kl Almarl, ^o\$-sl mejʻā ADr do kuisRya\ q' - Apne kmro' ke p'oe clakr krlm ADr Aajʻāad ne kp@ʻā Etarkr ADr pl'g pr le\$kr Ek `ʻ\$e tk Aaram ikya, ifr E#kr, kp@ʻā phnkr sewr ke ilye inkle -

ho\$I ke samne nvai namk iqye\$kr hew - iqye\$kr ADr ho\$I ke blc mewdan m'e Ek b@ʻā fUvara hew - mewdan ke Aas-pas bhut-se pe@ʻā ADr fuI hew' -

- Aaj xam ko hm caykovSkly ka "yevegeiny Aoneign " namk Aopera de% skte hew' - Aajʻāad ne krlm se kha -

- ha\, jĀar de%e'ge - yh mera mn-psNd Aopera hew - Ab xhr kl sewr kre'ge - krlm ne kha - taXkNd ka nya =e] de%na cahte ho ? Es =e] ka nam iclanjĀar hew' - mew'ne ho\$! ke pU^~ta^ ke dfr se malUm ikya hew ik vha\ tln bs'e jatI hew' - tln nMbr kl, teis AOr cObIs nMbro' kl - teis nMbr kl bs Esmon noisr, muklmly, s@Āko' se hokr jatI hew - cObIs nMbr kl bs EJĀbekStan s@Āk se hokr jatI hew - ss raSte se hm iclanjĀar 20-25 imn\$ me' phu\c skte hew' - yha\ se ds-Gyarh S\$ap hew' - vha\ mew\$~o se .I ja skte hew' - taXkNd kl mew\$~o bhut suiv/ajnk hew' - taXkNd kl mew\$~o kl tln laine' hew' -

AajĀad - AC^a, iclanjĀar de%one bs se jaye'ge -

dono' im] ho\$! se bahr inkle -

AajĀad - krlm, bs-S\$ap kha\ hew ? iksl se pU^o -

krlm ne Ek puāz se pU^a - =ma klije, hme' btašye, bs-S\$ap kha\ hew ?

puāz - sl/e jašye, ifr daihnl Aor mui@Āye -

krlm - /Nyvad -

krlm AOr AajĀad bs me' bew#kr iclanjĀar gye - iclanjĀar ko de%okr ENho'ne ngr ke Es .ag jane ka fewsla ikya ijse phle "EiSk xhr" yanI "purana xhr" khte qe -

AajĀad - krlm, tum iksl se pU^o, yha\ se EiSk xhr kOn-sl bs jatI hew ?

krlm ne Ek A/e@Ā Aayu kl S]I se yh sval ikya -

S]I - iclanjĀar se vha\ sl/e bs jatI hew - Eska nMbr cOdh hew - Aajkl do nMbr kl \$~allbs .I iclanjĀar se \$eKs\$asI iml AOr raZ\$~ly EŪan ke samne se hokr vha\ jatI hew -

hmare mehman \$~ollbs me' hdra mewdan me' phu\ce - \$~ollbs se Etre - š/r-E/r de%one lge - purana xhr kha\ hew ? yha\ to sb ku^ Aa/uink hew - samne Ek b@Āa pKka mewdan hew - mewdan kl dai' Aor pa\c m'ijĀla šmart hew - bai' Aor .I Ek b@Āa šmart hew ijs ka inmaR, smaPt ho rha hew - mewdan me'se bse', \$~allbse' AOr \$~ame' gujĀr rhl hew' - qo@Āa dUrI pr \$eKsl ka A@(@a hew - khl' .I puranI šmarto' ka nam-inxan nhl' hew -

xhr kl sewr krte-krte hmare mehmano' ko .U% lgl -

AajĀad - krlm, muše .U% lg rhl hew, %ana %ane jaye'ge ?

krlm - ha\, jaye'ge -

krlm ne Ek yuvk se pU^a-.aj, btaAo, yha\ Aas-pas %ana iml skta hew ?

yuvk - Kya Aap EJĀbekl %ana yanI pulav, kbab, smosa Aid %ana cahte hew' ?

krlm - ha\, hm EJĀbekl %ana cahte hew' -

yuvk - AC^a - Aap nvai s@Āk pr sl/e jašye - AOr Ek muhLla par krke Ek m'@p me' phu\ce'ge - vha\ Aap ko EJĀbekl %ana imlega -

krlm- bhut-bhut /Nyvad - AajĀad, hm E/r jaye'ge - jakr kbab %aye'ge -

dono' im]o' ne vha\ jakr %ana %aya - jb Aaj'Uad ne `@U' de%l to sat bje qe -

Aaj'Uad-Ab sat bje hew' - Aopera sa!Ue sat bje xuâ hoga - jldl kro, nhl' to hme' der ho jayegl - \$eKsl se cle'ge -

krlm ADr Aaj'Uad \$eKsl ke A@(@e pr Aaye - yha\ bhut-sl \$eikSya\ %@U' ql' - ve Ek "neikSya"kar me' bew#e ADr iqye\$r cle -

A>yas 1 - inMnili%t vaKyo' ko Apnl kapl me' il%kr Enka EJU'U'bekl me' Anuvad kljiye "

1. tln mhlne phle vh ihNdl bol nhl' skta qa - Ab AC^l trh bolta ADr sm&ta hew - 2. vh yh bat sm& n ska - 3. ye puStk'e iktne idn m'e pl'U' skogl, mew' ye puStke' tln idn m'e pl'U' skta hU\ - 4. ss smy mew' yh kam nhl' kr skta - 5. Aage ve ku^ n kh ske - 6. mew' sat `Se se Ai/k nhl' so skta - 7. mere ipt a jl tej'U' nhl' cl skte - Enkl \$a\go' (oyoq) me' ddr hota hew - 8. mew' bhut der tk pewdl cl skta hU\ - 6.Aap ja skte hew' - 10.Aaj to tum nhl' Aa skogl - to ifr kb AaAogl ü mew' do idn bad Aa skta hU\ - 11. Eska nam štna lMba ADr muiXkl qa ik koi #lk trh se il% ADr bol nhl' skta qa - 12. Aap ne mu&e =ma nhl' ikya, mew' kewse ja skta hU\ ü 13. mew' ne kha ik mew' ss smy ss clj'U' ko tuMhe' nhl' de skta - 14. Esne kha-#hro (to'xtang), tum log Kya cahte hoü mhl me' (saroyga) hr Aadml nhl' ja skta - 15. šn dono' A=ro' ke il%ne m'e Kya ANtr (farq) hew, yh Aap %Ud de% skte hew' -

A>yas 2 - ihNdl m'e Anuvad kljiye "

1. Bugun siz Moskvaga ucha olmaysiz, Noqulay ob-havo, yomg'ir yog'yapti. 2. Men siz bilan uchrashanimdan juda xursandman. 3. Agar istasangiz, men sizga yordam bera olaman. 4. Ishchilar yordami bilan o'quvchilar o'quv yilining boshlanishiga maktablarini yaxshi ta'mir qila oldilar. 5. Biz 3 soat ichida Dehlidan Toshkentga uchib kela olamiz. 6. Shu yillar davomida hind xalqi katta taraqqiyotga erishdi. 7. Biz unga bu xabarni yetkaza olmadik. 8. Sen unga ertaga telefon qila olasanmi? (f'U'zon krna) Yo'q, men unga telefon qila olmayman, men uning telefon raqamini unutibman. 9. Sen meni soat 3 gacha kuta olasanmi? Ha, kuta olaman. 10. Men ertaroq kela olmadim. 11. Men unga qo'l silkitmoqchi edim, ammo silkita olmadim. 12. Ular o'qishni davom ettira olishmadi. 13. Ishchilar talabalar uchun yangi yotoqxonaning poydevorini o'z vaqtida qura olishmadi. 14. Poyezd stansiyadan belgilangan vaqtdan bir oz erta jo'nab ketdi va bir qancha yo'lovchilar poyezdga chiqa olishmadi. 15. Men birorta ham chet tilini bilmayman, shuning uchun Hindiston yoshlar delegatsiyasi a'zolari bilan gaplasha olmadim. 16. U har kuni ertalab bu yerga kela olmas edi. 17. Ular kecha kechqurun kela olishdimi? Ha, kela olishdi. 18. Siz ular bilan faqat kechqurun uchrasha olasiz.

A>yas 3 - inMnili%t pTMXno' ka mDi%k EDr dlije "

1. EJ ^UbeikStan kl raj/anl kOn-sa ngr hew ü
2. taXkNd m'e iktne Aadml rhte hew' ü
3. taXkNd me' kha\~kha\ sl/l gai@^Uya\ jatl hew' ü
4. Kya taXkNd se log hvai jhaj^U Üara dex ADr ivdex kl ya]a kr skte hew' ü
5. taXkNd se ikn-ikn dexo' me' vayuyan jate hwe' ü
6. taXkNd se log ikn-ikn ngro' me' hvai jhaj^U Üara sl/e ja skte hew' ü
7. taXkNd se maSko tk Eyr sivRs hew ü
8. taXkNd se smrkNd tk iktne ``\$e me' phu\c skte hew' ü
9. yha\ se "doStllk" isnema`r tk hm kewse ja skte hew' ü
10. yha\ se "kj^Ua%Stan" isnema`r tk \$~am ke iktne S\$ap h'ewü
11. bs ke iktne S\$ap hew' ü
12. taXkNd kl mew\$~o kl iktnl laine' (tarmoq) hew' ü

A>yas 4 - inMnili%t xBdo' ka pTMyog krke vaKy ili%ye "

sewr krna, phnna, ^ui\$(\$ya\ ibtana, sl/a jana, Aitiq, p'oa clana, mu@^Una, s@^Uk, s@^Uk par krna, \$eKsl ka A@(@a, bs S\$ap, se hokr, pTMit svarl, jLdl krna, ka\$na, mew\$~o -

A>yas 5 - ihNdl me' Anuvad klije "

1. Siz Toshkentdan Samarqandga poyezd, avtobusda bora olishingiz yoki tayyorada uchishingiz mumkin. 2. Bu yerdan bir oz narida trolleybuslar qatnaydi. 25-30 minutda siz vokzalga yetib kelishingiz mumkin. 3. Bizning mehmonlarimiz shahar bo'ylab sayr qilishdi. 4. Biz Mustaqillik maydonidan universitetga qanday borishimiz mumkin? Siz Mustaqillik maydonidan universitetga 28-avtobus bilan borishingiz mumkin. 5. Toshkentning yangi tumani nima deb ataladi? Sirg'ali. 6. Toshkent metrosi juda qulaydir. 7. «Toshkent» mehmonxonasidan Chilonzorga avtobus yuradi. 8. Biz taksidan tushganimizda, yangi magazinning katta zamonaviy binosini ko'rdik. 9. Marhamat qilib ayting, oshxona qayerda? Shu ko'cha bo'ylab to'g'ri boring, ikkita mahalla o'tib, chapga buriling va ro'parangizda katta bir binoni ko'rasiz, uning birinchi qavatida oshxona joylashgan. 10. Bizning qornimiz ochdi. Juda ovqatlanishni xohlaymiz. 11. Soatga qarab u (m-s.) dedi: «Hozir 9 dan 30 minut o'tdi. Poyezd 40 minutdan so'ng jo'naydi. Tez bo'ling, bo'lmasa kechikasiz. Taksida boring. 12. Toshkent metrosining uchta tarmog'i bor. Siz metroda shaharning turli hududlariga tez yetib borishingiz mumkin. 13. Shahar taksilari kecha-yu-kunduz ishlaydi 14. Taksi bekati teatr qarshisida

ko'chaniy o'ng tomonidadir. 15. U yechindi, karavotga yotdi, ammo uxlay olmadi. 16. Ular tezlik bilan kiyinishdi va ko'chaga chiqishdi. 17. Men opera ko'rmoqchiman. Soatga qarab, bugun opera ko'ra olmasligimni tushundim. Kechqurungi 9.00 bo'lgan edi. 18. Ularning qorni ochdi va ovqatlanishga qaror qilishdi, ammo hech qayerda oshxona ko'rinmas edi. 19. Bu yerda uch mingdan ortiq bola o'qiy oladigan yangi maktab qurilishi tugallanyapti. 20. Tramvayga o'tirib, biz bolalar temir yo'lini ko'rishga ketdik.

A>yas 6 - inMnili%t vaKyo' ko Apnl kapl m'e il%kr Enka EJ *U'U* bekl m'e Anuvad kllyje "

1. \$eKsl äkl AÖr mew'ne \$eKsl-@~aşvr (haydovchi *m-r.*) ko ikraya dekr ivda kl - 2. Agle idn subh mew' jldl ho\$! se inkla - \$~am pk@ *U'kr* sl/e relve S\$exn gya - 3. hmarl relga@ *U'Ä* Ek b@ *U'e* mewdan ko par kr rhl ql - 4. %ana %ökr hm bahr inkle - 5. hmne pa\c bje kl bs pk@ *U'kr* smrkNd jane ka inXcy ikya - 6. \$~am pk@ *U'kr* mew' nvai s@ *U'Ä* pr phu\ca - 7. \$eKsl me' bew#kr mew' ngr ke nye =e] m'e gya - 8. mew' ne Ek Vyikt ko Ek k *U'ag U'Ä U'Ä* id%ökr pl^a ik mew' ss pte pr (manzilgohga) kewse phu\c skta h\U ü 9. mew' ne Apna sval duhrana caha, pr Esl smy Ek nÖjvan l@ *U'Ä* ke ne pl^e se Aökr A'gTMej *U'Ä* m'e kha " mew' Aapkl shayta kr skta h\U\ - "ID. bls imn\$ bad hm isnema `r ke samne \$eKsl se Etre - 11. Ab hmarl bs äkl AÖr hmne bahr inkkr de%a to samne Ek bhut suNdr Aa/uink !'g (shakl) ka b@ *U'Ä* .vn %@ *U'Ä* qa - 12. hm do nMbr kl \$~am pk@ *U'kr* j *U'Ä* (hayvonot bog'i *m-r.*)gye AÖr ifr vha\ se ds nMbr kl \$~allbs me' bew#kr EIl de%ne gye -

A>yas 7 - "ngr kl sewr" xlzRk se Ek kxanl ili%öye "

A>yas 8 - ihNdl me' mÖi%k Anuvad kllyje "

1. Shoshiling, aks holda biz kechikamiz. 2. Men ularga bir necha marta telefon qildim, ammo hech kim telefon go'shagini ko'tarmadi. 3. Ular bizni kutib ola olishmadi. 4. Biz sizning keladigan kuningizni bila olmadik. 5. Ular ma'lumot byurosiga borishdi. 6. Ma'lumot byurosi xizmatchisi bizga aytdiki, tayyora ertalab soat 7.00 da uchadi. 7. Sen u yerga bormasliging mumkin, uyda qol. 8. U bu voqea haqida nima ayta oladi? Hech nima. 9. Siz bizga bu uyda kim turishini ayta olasizmi? Ha, ayta olaman. 10. Bu mamlakatda hamma bolalar o'qiy oladilar. 11. U (*m-s.*) menga yordam bera oladimi? Yo'q, bera olmaydi. 12. Kuchli shamol esdi, va biz sayohatga bora olmadik. 13. Siz men ta'tilimni Toshkentda o'tkaza olmasligim haqida unga yozing. 14. Taksi bekati ro'para. Sen taksiga o'tirib, mehmonxonaga tez yetib borishing mumkin. 15. Avval biz Samarqandga faqat poyezdda bora olar edik, hozir esa biz tayyorada ucha olamiz. 16. U bizga yordamlashsa, biz ishni bugunoq tugata olamiz. 17.

Talabalar ertalabki poyezd bilangina jo'nab keta oldilar. 18. Bu ko'chadan trolleybuslar yurmaydi.

cObIsva\ pa#
Qo'shma intensiv fe'llar
Av/ar,bo/k i'yaE

Qo'shma intensiv fe'llar yetakchi fe'lining asosiga bir qator yasovchi fe'llarni qo'shish bilan yasaladi. **Aana, jana, lena, dena, @alna, bew#na, E#na, p@ŭna** va h. k. lar yasovchi fe'l vazifasida keladi. Birinchi to'rtta fe'l ko'proq ishlatiladi.

Yetakchi fe'l qo'shma fe'lining lug'aviy ma'nosini anglatadi, yasovchi fe'l esa ish-harakatning to'liq tugaganlik, to'satdan, kutilmaganda bo'lganlik va boshqa qo'shimcha ma'nolarni bildiradi.

Yasovchi fe'l yetakchi fe'l bilan ixtiyoriy ravishda bog'lanmaydi. Odatda o'timli fe'l o'timli fe'l bilan, o'timsiz fe'l o'timsiz fe'l bilan birga ishlatiladi. M-n:

krna - kr lena	.agna - .ag Aana
kr dena	.ag jana
dena - de @alna	bolna - bol £#na

Yasovchi fe'l vazifasida keladigan hamma fe'llarning o'zlaridan ham qo'shma intensiv fe'llar yasash mumkin. M-n:

Aana - kelmoq	Aa jana - kelib qolmoq
dena - bermiq	de dena - berib yubormiq
lena - olmoq	le lena - olib qo'ymoq, olib olmoq

Aana va **jana** yasovchi fe'llari o'timsiz fe'llar bilan birikib, yetakchi fe'l ish-harakatining yo'nalishini ko'rsatadi. **Aana** fe'li subyektning so'zlovchiga, biror buyum yoki joyga yaqinlashuvini ko'rsatadi. **jana** fe'li esa subyektning so'zlovchidan, biror buyum yoki joydan uzoqlashuvini ko'rsatadi. M-n:

.agna - yugurmoq, chopmoq	.ag Aana yugurib/chopib/kelmoq
	.ag jana- yugurib/chopib/ketmoq
l@na - qaytmoq	l@Aana - qaytib kelmoq

l@jana - qaytib ketmoq

vh jldl se Apne ga\v m'e l@Aaya -
U tezda qishlog'iga qaytib keldi.
vh .agkr drvaje ££ se bahr inkl gya -

U yugurib eshikdan tashqariga chiqib ketdi.

jana fe'li ish-harakatning to'liq tugaganligini, kuchayganligini yoki bir holatdan ikkinchi holatga to'liq o'tishlikni bildiradi.

igrna-yiqilmoq, tushmoq	igr jana - yiqilib tushmoq; tushib ketmoq
mrna - o'lmoq	mr jana - o'lib qolmoq
hona bo'lmoq	ho jana -bo'lib qolmoq

vh Aaram se so gya -
U tinchgina uxlab qoldi.
ku@a drvaje ££ ke pl^e le\$ gya -
It eshik ortiga yotib oldi.

jana fe'li ba'zan o'timli fe'llar bilan ham birikadi. Bu holda butun qo'shma fe'l o'timsizga aylanadi. M-n:

U jilmayib qo'ydi.

mera haq pk@ʔkr vh cl dl -

Qo'limdan ushlab u yurib ketdi.

@alna yasovchi fe'li o'timli fe'llar bilan ishlatilib, ish-harakatning tez va to'liq amalga oshishini ko'rsatadi. M-n:

to@ʔna - sindirmoq

to@ʔ @alna - sindirib tashlamoq

fa@ʔna - yirtmoq

fa@ʔ @alna - yirtib tashlamoq

mere iptal ne vh iktab muʔ se ^lnkr fa@ʔ @all ql -

Dadam u kitobni mendan tortib olib, yirtib tashlagan edi.

Esne kha - mere pas jo ku^ qa, vh mew' na de @ala -

Menda neki bo'lsa, hammasini berib yubordim, - dedi u.

bew#na yasovchi fe'li qo'shma intensiv fe'l tarkibida boshqa fe'llarga nisbatan kam uchraydi. U o'timli fe'llar bilan qo'shilib, ish-harakatning to'liq amalga oshishi va tasodifiyligini anglatadi. M-n:

%ona - yo'qotmoq

%o bew#na - yo'qotib qo'ymoq.

cup bew#o, mar bew#U\ga -

Jim o'tir, bo'lmasa tarsaki tushurib yuboraman.

de%o mU%Rta n kr bew#na -

Qara, tentaklik qilib o'tirma.

E#na yasovchi fe'li asosan o'timsiz fe'llar bilan ishlatiladi va ish-harakatning to'satdan, kutilmaganda ro'y berganligini ko'rsatadi. M-n:

ka\pna - titramoq, qaltiramoq

ka\p E#na - titrab ketmoq, qaltirab ketmoq

vh bol E#l -

U gap tashladi (gapirib yubordi).

jb vh sn ic]o' ko de%tl hew to idl m'e jl E#tl hew -

U bu suratlarga qaraganda, ich-ichidan yonib ketadi.

p@ʔna yasovchi fe'li o'timsiz fe'llar bilan birga qo'shilib, ish-harakatni to'satdan, kutilmaganda ro'y berganligini ifodalaydi. M-n:

igrna - yiqilmoq

igr p@ʔna - yiqilib tushmoq

h\sna - kulmoq

h\s p@ʔna - kulib yubormoq

cavl ke dane de%kr ve Es pe@ʔ ke nlce Etr p@ʔe -

Guruch donalarini ko'rib, ular o'sha daraxt tagiga o'zlarini urdilar.

Are de%o, iktna b@ʔa Ekab hew, - l@ʔkl .y se iclla p@ʔl -

«Qaranglar, qanday katta burgut», - qiz qo'rqinchdan qichqirib yubordi.

Bitta yetakchi fe'l turli xil yasovchi fe'llar bilan qo'shilib ham qo'shma intensiv fe'llar yasaydi, ammo ular bir-biridan ma'no qirralari bilan farq qiladi. M-n:

i% lena - yozib olmoq/ o'zi uchun/

i% dena - yozib bermoq/ boshqa shaxs uchun/

i% @alna - yozib tashlamoq/ tez/

fu\$bal-mewc

fu\$bal Ek lokipTMy %el hew - sska pTMcar ivXv ke s.l. ago' me' hew - ss %el kl A'traRZ\$~ly pTMityoigtaE\ .l hotl hew' -

fu\$bal- mewc do \$Imo' ke blc hota hew - pTMTyek \$Im me' Gyarh-Gyarh i%la@~l hote hew' - sn i%lai@~l'yo' ke AitirKt Ek in,Rayk .l hota hew -yh in,Rayk hl \$Imo' kl har-jlt ka in,Ry krta hew -

hmare ngr taXkNd m'e fu\$bal- mewc Aksr hote hew' - hal hl m'e hmare ngr kl "rake\$" ADr smrkNd kl "kosmos" \$Imo' me' Ek mewc huAa - dono' \$Ime' Apne-Apne xhr kl pTMis× \$Ime' hew' - ss ilye mewc ko de%ne ke ilye xhr ke kone-kone se log "p%~l'takor" S\$ei@ym m'e sk\$(#e huE - bhut-se log Eese qe ijn ko i\$K\$ nhl' imle - En me'se iksl ne `r jakr mewc \$elevljn pr de%a ADr iksl ne ktaro' ke blc %all jgh pr bew#kr de%a -

#k sale~l ^" bje %el AarM. huAa - tailyo' kl g@~l'g@~l'ah\$ ke blc dono' \$Im'e mewdan pr inkll' - in,aRyk ne isKka E^al kr dono' \$Imo' ke blc \$Ds ikya ijs me' ivp=l dl kl jlt ho gyl - ivp=l dl ne b@e~l ETsah ke saq %el pTMarM. ikya - Ek i%la@~l ne ge'd pakr Apne dl ke dUsre i%la@~l ke pas .ej idya - sb "rake\$" dl ke gol kl trf~l Aa\l kl trh ble~l - "kosmos" dl ka leF~l Aa\$ hmare gol ke pas phu\c gya ADr phu\cte hl Esne hmare gol me' ikk kr idya - pr hmare golkpr ne Eske ss pTMyTn ko b@~l Aasanl se ivfl kr idya - ge'd ifr mewdan ke blc me' phu\c gi - Avsr pakr hmara leF~l Aa\$. .l jb Aage b!~l to Esko rokna ivpi=yo' ke ilye muiXkl ho gya - ivp=l dl ka haf~l bek jb Es se ge'd ^Inne ko Aage b!~l to Esne Apne se\$`r haf~l ko ge'd pas kr idya ADr se\$`r haf~l ne ge'd imlte hl raš\$ Aa\$ ko de idya - raš\$ Aa\$ ne Avsr pakr ikk mara - Aaxa ql ik Eska inxana AcUk is× hoga- ikNtu ge'd gol ke xprvale ba`s se \$kra kr lO\$ Aai - ijs smy hmare i%la@~l ivp=l dl ke gol ke pas phu\ce ADr hmare raš\$ Aa\$ ne inxana sa/ kr ge'd me' lat marl Es smy hmare smqRko' kl g@~l'g@~l'ah\$ se Aakax gU\j E#a - pr ge'd lO\$ p@~l - Ab ivp=l dl kl barl ql - Eske i%la@~l ge'd pakr Aage b!e~l ikNtu se\$`r se Aage b!~l ne ke bad hmare Ek i%la@~l ne En se ge'd ^In ll - Esne ge'd ^In kr dUsre i%la@~l ko dena caha - pr ge'd km xpr E#l ql ADr ivp=l dl ke Ek i%la@~l ne he@ krke ge'd rok ll - hmare i%la@~l ne Es se ge'd ^In ll, prNtu g~l'tl se Esne Apne hl gol kl Aor ikk kr idya - pir,am yh huAa ik in,aRyk ne ivp=l dl ko karnr de idya - Es dl ke raš\$ Aa\$ ne karnr ikk kr idya - ge'd gol ke ba`s pr Aakr igrl - hmare golkpr ne gol bcane kl ceZ\$a kl ikNtu ivp=l dl ke Ek

i%la@ʻʻi ne he@ krke ge'd ko hmare gol ke ANDr kr idya - in,aRyk ne gol hone kl sl\$! bjai - gol hote hl ivp=l dl ke smqRk nacne-kUdne lge -

%el pun" AarM. huAa - ss bar hmare i%la@ʻʻi tlr kl trh Aage bleʻʻ - Enke blʻʻav ko rokna ivpi=yo' ke ilye s'.v nhl' ho ska - hmare leFʻʻʻ Aa×\$ ne do imn\$ ke ANDr hl gol cuka idya - Ab hmare smqRk Apnl %uxl ka pTMdxRn krne lge - ge'd ifr se '\$r me' ja phu'cl - ivp=l dl ke i%la@ʻʻi ne ge'd m'e lat marl, pr Esl smy in,aRyk ne ivè[am kl sl\$! bja dl - mewc ka pUvaR×R l-l se smaPt huAa -

pNdTMh imn\$ ke ivè[am ke bad %el pun" AarM. huAa - ku^ der tk dono' dlo' kl pli@ʻʻya\ brabr rhl' - hmare smqRk hmare i%lai@ʻʻyo' ko blʻʻava de rhe qe - ss blʻʻave se hmare i%lai@ʻʻyo' me' Ek nyl jox pewda ho gyl ADr ve jl-jan se %elne lge - Ab ivp=l dl ko Apnl r=a kl icNta hi - ivp=l dl ka golkpr bhut AC^a qa - Eskl futlR ADr kmal de%ne yoGy ql - bhut ki#n ge'do' ko vh b@ʻʻi Aasanl se rok leta qa - ikNtu Ek \$Im me' Gyarh i%la@ʻʻi hote hew' ADr vh Akela Kya kr skta hew - Aai%r Ek bar ge'd Eskl pk@ʻʻ se bahr inkl hl gi - Ab hmara Skor do ho gya, ivpi=yo' ka Ek - %el %Tm hone me' kul sat imn\$ xez rh gye qe - ivp=l dl ne gol cukane ka hr trh se pTMyTn ikya - AiNtm smy me' Eske %el m'e git Aa gi ql, ikNtu Eske i%la@ʻʻi gol nhl' cuka ske - %el %Tm ho gya - "rake\$" \$Im ne Ek ke i%ʻʻlafʻʻ do golo' se "kosmos" \$Im ko hra idya - dono' \$Imo' ka %el-\$eKnk AC^a qa - hmarl \$Im "kosmos" ko hra kr seim-faşnl me' phu'c gi - Eсне 12 mewco' m'e 20 Pvaš' \$ pTMaPt ikye -

SeKs\$ kl i\$Pp.l "

phu'cte hl, gol hote hl birikmalari o'zbek tiliga *bilanoq, bilan, zahoti, hamono* bog'lovchilari bilan tarjima qilinadi. Vositali kelishikdagi notugal sifatdosh va **hl** kuchaytiruv yuklamasidan iborat bunday birikmalar adverbial birikmalar deb ataladi. Ular bir ish-harakatning ketidan o'sha zahoti yuz beradigan ikkinchi ish-harakatni bildiradi. M-n:

ʻr se bahr inklte hl muðe vh iml gya -

Men uydan chiqishim bilanoq u uchrab qoldi.

Eska nam sunte hl muðe sb ku^ yad Aa gya -

Uning ismini eshitishim bilanoq hamma narsa esimga tushdi.

Aʻyas 1 - inMnili%t vaKyo' ko Apnl kapl me' nKʻʻi krke Enka EʻJʻʻʻbekl m'e Anuvad kllyje (xBdkox kl shayta se) :

1. Apne im]o' ko mew' ne /Nyvad idya ADr ga@ʻʻi cl dl - 2. Eсне bs-S\$ap kl Aor s'ket kr idya - 3. rmex ne Apna äpya bU!ee ko de idya ADr %all haq ʻr lD\$ Aaya - 4. vh bCco' kl trh ro p@ʻʻi - 5. yh khkr Eсне ic] E!\$kr de%a to cD'k p@ʻʻi - 6. yh sunkr dono' ivUaqlR h\ s p@eʻʻ

- 7. vh Eske gTMamof $\ddot{U}$ on ke saq hal kl trf ja rha qa - E^se de%kr surex ka cehra ADr .l %ll E#a
 - 8. Acank jhaj $\ddot{U}$ ke ANdr ke laE@ Splkr se j $\ddot{U}$ or se Ek Aavaj $\ddot{U}$ Aai - sb cD'k p@e $\ddot{U}$ ADr š/r-
 E/r de%one lge - 9. jb yh jhaj $\ddot{U}$ tewyar ho jayega, to šskl lmbai sa# ml\$R hogl, cD@ $\ddot{U}$ ai ^"
 ml\$, vj $\ddot{U}$ n Ek hj $\ddot{U}$ ar \$n - 10. Axok ne Esl smy haq ke s'ket se baj $\ddot{U}$ ar se guj $\ddot{U}$ rnevale tln-
 car %all irKxe rok ilye - 11. raja ko bhut 'o/ Aaya ikNtu Es smy Esko f $\ddot{U}$ Qj kl j $\ddot{U}$ art ql - šs ilye
 'o/ ko pl gya - 12. moihnl šs d $\ddot{a}$ Xy ko de%kr kh E#l - hm to šs \$apU pr jaye'ge - 13. Ab xl TMta se
 tum yh kam kr @alo ADr ifr .agkr Apne pe@ $\ddot{U}$ pr c! $\ddot{U}$ jana - 14. ram ne kuE\ se @ol %l'ca ADr
 rajkumarl ko panl ipla idya - 15. qo@ $\ddot{U}$ der šsl pTMkar soc-ivcar krne ke bad sb bCce vaps
 ca\d Eyrpo\$R pr Aa gye ADr Apne rake\$ m'e bew#kr ca\d kl dUsrl Aor pTMSqan kr gye - 16. kar
 yha\ nhl' äkl ADr di=, idxa kl Aor pTMSqan kr gi -

A>yas 2 - ihNdl me' Anuvad klije "

1. U menga o'zining hamma narsalarini berib yubordi. 2. Kiyimlarimni almashtirib olib, men dam olish uchun karavotga yotdim. 3. Biz uya roppa-rosa soat to'rtida qaytib keldik. 4. Muhandis va ishchilar Bhilaida (i.lai) katta metallurgiya (/atu ka) korxonasini qurishdi. Ularga hind mutaxassislari yordam berishdi. 5. Bu mamlakat oyga (ca\d) kosmik kema uchirdi. 6. Ko'chadan sovuq shamol esdi. Men turib derazani yopdim. 7. U aytgan hamma narsani yozib oldim. 8. Yaqinda men Hindistonda bo'ldim. Hindiston shaharlari va qishloqlarida ko'rgan va eshitgan hamma narsani yozib oldim. 9. U (m-s.) bizni o'tqazdi, o'zi ham o'tirdi va birdan yig'lab yubordi. «Nima bo'ldi?» - deb so'radik biz. 10. O'zbekiston hukumati bir qancha yoshlarni chet el oliy o'quv yurtlarida ta'lim olish uchun yubordi.

A>yas 3 - "fu\$bal- mewc" xlzRk ke \$eKs\$ ko pl $\ddot{U}$ ne ke bad ve sb Av/ar,bo/k s'yuKt i'yaAo' ko, jo \$eKs\$ me' imltl hew, Apnl kapl me' nK $\ddot{U}$ l klije ADr Enke AqR btašye "

A>yas 4 - inMnili%ot vaKyo' ko Apnl kapl m'e nK $\ddot{U}$ l klije ADr Enka EJ $\ddot{U}$ $\ddot{U}$ bekl me' Anuvad klije "

1. golkpr ne gol rokne kl ceZ\$a kl, ikNtu vh sfl n ho ska - 2. blsve' imn\$ me' ivp=l dl ke Ek i% $\ddot{U}$ la@ $\ddot{U}$ l ne ifr gol kr idya - 3. phla gol "idnamo" ke i% $\ddot{U}$ la@ $\ddot{U}$ l ne ikya - 4. sn(1963 m'e gujIR \$lm "idnamo" ne maSko kl "torpedo" ko 4:2 se hra idya qa - 5. hmarl \$lm ke leF $\ddot{U}$ \$ Aa# \$ ne hmarl \$lm ko har se bca ilya - 6. šn dono' \$lmo' ke blc mewc 2-2 se smaPt huAa ADr dono' ko Ek-Ek Pvaš' \$ imla - 7. "idnamo" ne 4 mewco' me' 6 Pvaš' \$ pTMaPt ikye ADr "torpedo" ko 3 mewcoe' me' 4 Pvaš' \$ imle - 8. donoe' \$lmo' ka %el \$eKnk ECc koi\$ ka (oliy darajada) qa -

9. Aaj yha\ "rake\$" namk \$Im "istara" namk \$Im ko 4:2 se hra idya - "rake\$" ke keP\$an ne tln gol ikye ADr cDqa gol leF^U\$ Aa^u\$ ne ikya - 10. EJ^Uzbekistan kl raj/anl me' ANtraRZ\$~ly fu\$bal pTMityoigtaE\ hotl hew' - yha\ .artly, Af^Ugan ADr dUsrl fu\$bal \$Ime' Aai ql' - 12. hmarl \$Im ne bhut ceZ\$a kl, pr har se nhl' bc skl - gol EDraxR (ikkinchi taym) m'e huAa - 13... ss ngr kl \$Im raZ\$~ly fu\$bal pTMityoigta ke seim-fa\$nl me' phu\c gi - 14. ivp=l dl koi gol nhl' kr ska - 15. pUvaRxR ke ANt me' leF^U\$ Aa^u\$ ne mewc ka Ekma] (yagona) gol ikya -

A>yas 5 - ihNdl me' Anuvad kllye "

1. Futbol - juda ommabop o'yin. 2. O'zbekiston futbol jamoasi har yili dunyoning ko'p mamlakatlariga musobaqalarga boradi. 3. Hakam hushtak chaldi va o'yin boshlandi. 4. Bizning jamoamiz o'yinchilari birinchi taymda ikkita to'p kiritishdi. 5. Raqiblar hisobni tenglashtira olmadilar. 6. Darvozabon bir necha marta komandani goldan saqlab qoldi. 7. Hamma o'yinchilar to'p ortidan darvoza tomon yugurishdi. 8. To'p yuqori to'singa borib urildi. 9. Chap qanot hujumchi to'p kiritganda, ishqibozlar xursandchilikdan sakray boshladilar. 10. Qarsaklar guldirosi ostida hakam to'p kiritilganini e'lon qildi. 11. Ikkinchi taymning so'nggi daqiqasida o'ng qanot hujumchi beshinchi to'pni urdi. 12. Uch o'yinda ular besh ochko to'plashdi. 13. O'yin 5:1 hisob bilan tugadi. 14. «Raketa» jamoasi «Sitara» jamoasini 2:1 hisob bilan yutdi. 15. Ishqibozlarning qo'llab-quvvatlashi ularga kuch bag'ishladi va ular yanada berilib o'ynay boshlashdi. 16. Markaziy hujumchi to'p ketidan o'qdek otildi. 17. Birinchi taym oxirigacha hisob teng bo'ldi. 18. O'ng qanot hujumchi adashib o'z darvozasiga to'p kiritdi. 19. O'yin tugashiga 15 daqiqa qolgan edi, bizning jamoamiz esa 3:1 hisob bilan yutayotgan edi. 20. Juda ko'p futbol ishqibozlari (pTMeml m-r.) bu o'yinga chipta topa olishmadi. 21. «Kosmos» jamoasi futbol chempionati bo'yicha yarim finalga chiqdi. 22. Hakam burchakdan to'p tepishni belgiladi. 23. Bu komanda muvaffaqiyatga erisha olmas edi: ularning o'yin texnikasi juda yomon edi. 24. Darvozabon to'pni ushlay olmadi va u to'ppa-to'g'ri darvozaga kirdi. 25. To'p to'singa tegib qaytdi va hamma o'yinchilar to'p ketidan yugurishdi.

A>yas 6 - inMnili%t xBdo' ka pTMyog krke vaKy ili%ye "

1. ANtraRZ\$~ly pTMityoigta, fu\$bal pTMeml, smqRk, tailyo' kl g@^Ug@^Uah\$ m'e, iv[e am kl sl\$!, bl^Uava dena, jox pewda hona, g^Utl se, karnr dena, ceZ\$a krna, ba\s se \$krakr 10\$ Aana, ge'd ^lnna, ge'd pas krna, ikk marna, in,Ry krna -

A>yas 7 - «fu\$bal-mewc» xlzRk ke \$eKs\$ ko Apne xb(do' me' sunašye "

A>yas 8 - \$eKs\$ ka EĴ'žbekl me' Anuvad kljije"

kl xam yha\ fu\$bal- mewc huAa - ijs me' do \$lme' "SpuiTnk" ADr "kosmos" %ell' - "SpuiTnk" ne "kosmos" ko 2 gol se hra idya ADr Ab tk ke Apne Il mewco' me' I7 Pvaš'\$ hl pTMaPt ikye hew' -

mQsm AC^a nhl' qa - bairx ho rhl ql - ifr .l S\$ei@ym me' dxRk (tomoshabin *m-r.*) kaf'ž s':ya me' EpiSqt qe - dono' hl \$lmo' ne dā'ž inXcy ke saq %elna xuā ikya - leikn "SpuiTnk" ka %el \$eKnk behtr (yaxshiroq) qa - Eške i%lail@'žyo' ne %el xā hone ke Ek dm bad (zahotiyog) gol krne ke pTMyTn ikye, pr pUre pUvaR×R me' ve koi gol nhl' kr ske - EŪra×R ke satve' imn\$ pr "SpuiTnk" ke lef(\$ Aa×\$ ne phla gol ikya - ivp=l dl ke i%lail@'žyo' ne gol cukane kl ceZ\$ kl, pr Enko koi sfta nhl' imll - tlv'e imn\$ pr dUsra gol "SpuiTnk" ke se\$R-farvrd ne ikya -

A>yas 6 - \$eKs\$ ka ihNdl me' Anuvad kljije"

1962 yilning noyabrida Toshkentda «Dinamo» (Tbilisi) va «Torpedo» (Moskva) komandalari o'rtasida futbol o'yini bo'lgan. O'sha kuni juda qiziq o'yin bo'ldi, uning natijasida gruzin futbolchilari birinchi marta (phll bar) futbol bo'yicha chempion (cewiMpyn) bo'lishdi.

O'yin kuni «Paxtakor» stadionida 50 mingdan ortiq kishi to'plandi. Yuzlab odamlar chipta ololmay qoldilar. Ular bu o'yinni televizorda ko'rdilar yoki radioda eshitdilar.

Roppa-rosa kech soat 6.00da ikkala jamoa o'yinchilari maydonga chiqishdi. Hakamning hushtagi eshitildi va o'yin boshlandi. Ikkala jamoa yuqori o'yin texnikasini namoyish etishdi. Birinchi to'pni «Torpedo» jamoasi kiritdi. Ikkinchi taymda «Dinamo» hisobni tenglashtirdi. O'yin boshlangandan beri 90 minut o'tdi, hisob 1:1 ligicha qolaverdi. Kim chempion bo'ladi? Hakam qo'shimcha vaqt tayinladi. (AitirKt smy dena). Ishqibozlar o'z komandalarini ruhlantirib turdilar. Dinamochilar qo'shimcha o'yinda ham yaxshi o'ynadilar va «Torpedo» jamoasining darvozasiga yana uchta to'p kiritib oldilar. Shunday qilib, Tbilisining «Dinamo» jamoasi Moskvaning torpedochilari ustidan g'alaba qozondi va birinchi marta futbol bo'yicha chempion bo'ldi.

A>yas 10 - iksl fu\$bal- mewc ka v.Rn kljije "

A>yas 11 - ihNdl m'e mQik Anuvad kljije "

1. Men futbol o'ynashni juda yaxshi ko'raman. 2. Biz tez-tez futbol o'yiniga boramiz. 3. Har yili bizning universitetimiz fakultetlari jamoalari o'rtasida futbol o'yinlari bo'ladi. 4. Bizning fakultetimiz jamoasi tarix fakulteti komandasini 3:2 hisob bilan yutdi. 5. O'yinga Samarqandlik hakam hakamlik qildi. 6. Hakamning hushtagi eshitalishi bilanoq o'yinchilar hujumga o'tishdi. 7. Birinchi taymda ikkala jamoa bitta ham to'p kiritib olishmadi. 8. Ikkinchi taymda raqiblar hisobni tenglashtirishdi. 9. Darvozabon to'pni ushlay olmadi. 10. To'p yuqori to'singa tegib qaytdi. 11. Markaziy hujumchi to'p ortidan o'qdek yugurdi. 12. Raqiblar to'pni egallab olmoqchi bo'lishdi, lekin ola olishmadi. 13. 20-minutda o'ng qanot hujumchi ikkinchi to'pni kiritdi. 14. Ishqibozlarning qo'llab-quvvatlashi ularga kuch bag'ishladi va ular to'p kiritishga muvaffaq bo'lishdi. 15. Bizning jamoamiz 20 ochko to'pladi. U yana to'rt ochko to'plasa, yarim finalga chiqqa oladi.

A>yas 12 - inMnili%ot vaKyo' ko Apnl kapl me' nKl krke Enka EJ *U'U'*bekl m'e Anuvad kliyye "

1. yh smacar sunte hl vh bol E#l - yh bat mu8e malUm ql - do-car idn phle mew' ne iksl se sunl ql - 2. Enka nam sunte hl raja ne ENh'e mhl m'e bulaya - 3. drvaje *U'* se bahr inklt e hl Esne E se bahr se bNd kr idya ADr cl dl - 4. ga\v me' phu\cte hl E se Eska doSt iml gya - 5. gol hote hl yh SpZ\$ ho gya hew ik kOn jltega - 6. kmre se bahr Aate hl mu8e pTMes ke pTMitini/yo' ne `er ilya - 7. yh `oz,a sunte hl bhut se log pTMsNnta se E^l p@*U'* - 8. kmre m'e Aate hl bairx hone lgl - 9. dono' ki idn se .U%l ql', ss ilye %ate hl nl'd Aane lgl - 10. ipt a jl kl Aavaj *U'* sunte hl vh `r kl Aor cl p@*U'* -

pCcls\ pa#

Sifat darajalari ivxez, o' kl tulna

Hindiy tilida sifatlarning 3 darajasi mavjud: oddiy, qiyosiy va orttirma.

Oddiy darajadagi sifatlar biror narsani belgi yoki xususiyatini boshqasiga bog'liq bo'lmagan ravishda anglatib keladi. M-n:

suNdr l@'ka - chiroyli bola.

AC^a mkan - yaxshi uy

b@'ka raSta - katta yo'l

Sifatning qiyosiy va orttirma darajalari biror narsaning belgi yoki xususiyatini boshqasi bilan taqqoslagan holda bildiradi.

Qiyosiy daraja tulnaTmk AvSqa

Qiyosiy daraja biror buyum yoki shaxsning ikkinchisiga nisbatan ko'p yoki oz darajada u yoki bu xususiyatga egaligini ko'rsatadi. Hindiy tilida o'zbek va rus tillaridagi kabi qiyosiy darajani ifodalovchi maxsus qo'shimchalar yo'q.

Hindiy tilida sifatning qiyosiy darajasi analitik yo'l bilan, ya'ni «ko'proq, ortiq» ma'nosini bildiruvchi «Ai/k» yoki «J'ka», so'zlari hamda oddiy darajadagi sifat birikmasidan yasaladi. M-n:

suNdr - chiroyli

AC^a - yaxshi

calak - ayyor

Ai/k suNdr - chiroyliroq

J'ka AC^a - yaxshiroq

J'ka calak - ayyorroq

vh J'ka smdar hew - U aqlliroq.

yh l@~ʒk Ai/k suNdr hew - - Bu qiz chiroyliroq.

Orttirma daraja Eòm AvSqa

Orttirma daraja biror narsa yoki shaxsning boshqa o'ziga turdosh narsa yoki shaxslar orasida eng ko'p yoki eng kam xususiyatga ega ekanligini bildiradi.

Orttirma daraja ikki xil usul bilan yasaladi:

1. **sb se** va oddiy darajadagi sifatning qo'shilishidan yasaladi. M-n:

sb se AC^a - eng yaxshi

sb se b@~ʒa - eng katta

sb se suNdr - eng chiroyli

2. Oddiy darajadagi sifatni **se** ort ko'makchisi bilan takrorlash orqali ham yasaladi. M-n:

AC^e se AC^a - eng yaxshi, yaxshidan-yaxshi

b@e~ʒ se b@~ʒa - eng katta, kattadan-katta

suNdr se suNdr - eng chiroyli, go'zaldan-go'zal

Biror narsa yoki shaxsni boshqa o'ziga turdosh bo'lgan narsa va shaxslardan alohida ajratib ko'rsatish uchun **m'e** ort ko'makchisi ishlatiladi, u narsa yoki shaxslarning guruhini bildiruvchi so'zdan keyin yoziladi. M-n:

ram sb .ašyo' me' b@~ʒe qe -

Ram aka-ukalar ichida kattasi edi.

vh Apnl sb bhno' m'e Ai/k suNdr ql -

U opa-singillari ichida eng chiroylisi edi.

Sifat darajalarini yasovchi sanskrit suffikslari

Hindiy tilida sanskrit sifatleri ko'p bo'lib, ularning darajasini sanskrit suffikslari yordamida ham yasash mumkin. Qiyosiy daraja **-tr** suffiksini, orttirma daraja **-tm** suffiksini qo'shish bilan yasaladi. M-n:

ki#n - qiyin

ki#ntr - qiyinroq

ki#ntm - eng qiyin

ipTMy - sevimli ipTMytr - sevimliroq ipTMym - eng sevimli.
 mew' slta ke saq dex ke suNdrtm Sqano' me' `Umta qa -
 Men Sita bilan mamlakatning eng chiroyli joylarini aylanar edim.

Qiyosiy tuzilma tulnaTmk vaKy

Biror narsa (shaxs) ning sifati yoki belgisini boshqasi bilan qiyoslash maxsus sintaktik tuzilma orqali berilishi ham mumkin. Bunda birinchi o'rinda qiyoslanayotgan narsaning nomi, keyin qiyoslanmish narsa **se** ort ko'makchisi bilan, undan so'ng oddiy darajadagi sifat va bog'lovchi fe'l keladi. M-n:

.ai bhn **se** ^o\$ha hew - - Aka/uka/opadan /singildan/ kichkina
 vh tum **se** smddar hew - - U sendan aqlli.

Sifat doim qiyoslanayotgan narsa /shaxs/ning jinsiga bog'liq holda muzakkar yoki muannas jinsida bosh kelishikda keladi. M-n:

.ai bhn se b@`Ua hew - - Aka opadan katta.
 bhn .ai se ^o\$I hew - - Singil akadan kichik.

Ba'zan **se** oddiy ort ko'makchisi o'rniga **kl Ape=a** nisbatan, qaraganda /-dan/ qo'shma ort ko'makchisi ishlatiladi. M-n:

ivmla slta kl Ape=a b@`Ua hew - - Vimla Sitaga nisbatan katta.
 kmLa tuMharl Ape=a ^o\$I hew - - Kamla senga nisbatan kichkina.

Qiyoslashni kuchaytirish uchun **se** ort ko'makchisi bilan kelgan so'zdan keyin .I kuchaytiruv yuklamasi **Ai/k, J`Uyada** yoki **khI'** ravishi kelishi mumkin. M-n:

vh tum se .I b@`Ua hew - - U sendan ham katta.
 vh tum se .I Ai/k b@`Ua hew - - U sendan ham ancha katta.
 vh tum se khI' suNdr hew - - U sendan ancha chiroyli.

Qiyosiy tuzilmada gap bo'laklarining o'rni o'zgartirilishi mumkin M-n:

km̩la se r̩ma Ai/k suNdr̩ hew - - Kamladan Rama chiroyliroq

Es̩ km̩re se tuMhara km̩ra ʔca hew - - U xonadan sening xonang baland.

Qo'shma kompletiv fe'llar

sm̩aiPtbo/k s'yuKt i'yaE\

Qo'shma kompletiv fe'llar fe'l asosiga **cukna** «tugamoq» yasovchi fe'lini qo'shish bilan yasaladi. Bu fe'l ish-harakatning to'liq bajarib bo'linganligini bildiradi. M-n:

p!ʔna - o'qimoq

il%na - yozmoq

p!ʔ cukna - o'qib bo'lmoq, o'qib tugatmoq

il% cukna - yozib bo'lmoq, yozib tugatmoq

Qo'shma kompletiv fe'llar asosan tugal hozirgi zamon va uzoq o'tgan zamonda ishlatiladi.

Tugal hozirgi zamondagi kompletiv fe'l ish-harakatning to'liq bajarib bo'lingani va uning natijasi yaqqol sezilib turganligini anglatadi. M-n:

mew' pTMemcNd kl yh kxanl p!ʔ cuka hU\ -

Men Premchandning bu hikoyasini o'qib bo'ldim. /tugatdim/.

vh šs pTMXn ka fUr phle de cuka hew -

U bu savolga avval javob berib bo'lgan.

Uzoq o'tgan zamondagi kompletiv fe'llar ish-harakatning o'tgan zamondagi ma'lum bir vaqtda to'liq bajarib bo'lingani va uning natijasi o'sha paytda yaqqol sezilib turganligini anglatadi. M-n:

jb hm lO\$ Aaye to vh sone ke ilye ja cukl ql -

Biz qaytib kelganda, u uxlashga /kirib/ketgan edi.

hmare Aane se phle vh khl' bahr ja cuke qe -

Bizning kelishimizdan avval u qayergadir ketib qolgan/bo'lgan/edi.

Kompletiv fe'llar inkor ma'nosida qo'llanilmaydi. **cukna** fe'li mustaqil holda ishlatilmaydi.

%ʔrldarl

hrek xhr m'e, hrek ga\v m'e i.Nn-i.Nn dukane' hotl hew' - dukane' pTM/ant'' do pTMkar kl hotl hew' - ijs dukan me' %ane-plne kl cljʔe' ibktl hew' Ese %urak kl dukan ya %a` pdaqoR' kl dukan khte hew' - ijs dukan m'e kp@eʔ, jUte, ko\$ Aaid ibkte hew' Ese S\$osR khte hew' -

%urak kl dukan'e subh ke 9 bje se rat ke 11 bje tk %ull rhtl hew' ADr ^u\$(\$! ke idn .l %ull rhtl hew' -

Ab 9 bj cuke hew' ADr %urak kl sb dukan'e %ul cukl hew' - yh %urak kl Ek dukan hew - yh dukan b@~l nhl' hew - šskl p\$iryo' pr goXt, soisj, nan, @bl-ro\$, mK%, nmk, xKkr, im#ai, ibSkus\$ Aid id%ai dete hew' -

dukan me' kevl Ek Aadml kam krtā hew Aqva mal becta hew ADr vh hew Ek jvan Sjl - Eske isr pr sfe ~d \$opl hew ADr kp@e ~ ke xpr Ek sfe ~d Eep™n - dukan me' do g™ahk hew' - Ek A/e@ ~ Em™ kl Sjl ADr Ek l@ ~ ka ijs kl Aayu cDdh-pNd™h brs kl hew -

becnevall - (ADrt se) Aap ko Kya caihye ü

Sjl - mew' @bl-ro\$! lena cahtl hU\ - Kya yh taj ~ hew ü

becnevall - jl nhl', @bl-ro\$! Etnl taj ~ nhl' hew - nan ibLkul taj ~ hew -

Sjl - AC^a - to muGe do nan dlije - (becnevall Sjl ko do nan detl hew) -

becnevall - ADr ku^ ü

Sjl - iks p™kar ke mK%on hew' ü

becnevall - mK%on tln ikSm ke hew' - yh jo bil ~ ya ikSm ka hew, sb se mh\ga hew - yh mK%on j ~ yada sSta hew - ADr yh sb se sSta hew - bil ~ ya ikSm ka mK%on ibna nmk ka hew - bakl nmkl n hew' -

Sjl - muGe Aa/a iklog™am bil ~ ya ikSm ka mK%on tol dlije - (becnevall mK%on tol detl hew)

becnevall - ADr ku^ ü

Sjl - Ek iklog™am xKkr, @e! ~ iklog™am soisj, Ek pake\$ nmk dlije - Kya ye A'@e taje ~ hew' ü

becnevall - jl ha\, Aaj hl Aaye hew' - A'@e do p™kar ke hew' - jo b@e ~ b@e ~ h'ew, qo@e ~ mh\ge hew' ADr ve jo ^o\$e-^o\$e hew', sSte dam ke hew' -

Sjl - muGe b@e ~ A'@e dlije - (becnevall A'@e ignkr Ek pake\$ me' @alkr Sjl ko detl hew)

-

becnevall - Aaj bhut AC^a goXt Aaya hew - Kya Aap goXt nhl' le'gl ü

Sjl - /Nyvad - muGe Aaj goXt kl j ~ ärt nhl' hew' - kl le cukl hU\ - šn sb ke iktne pewse huE ü

becnevall - tln hj ~ ar Ek sD pcanve som -

Sjl - yh llije, tln hj ~ ar do sD som

becnevall - yh llije ce'j - 5 som -

Sjl - /Nyvad -

becnevall - Aap kl seva ke ilye tewyar hU\ - (l@ ~ ke ko s'boi/t krke) l@ ~ ke, tum ko Kya caihye ü

l@ũka – mew' pnlr lena cahta hU\ - pnlr hew ü
becnevall – nhl' hew' - Aaj pnlr nhl' hew - kl tk j ũar Aa jayega - kl Aana -
l@ũka – AC^a - muġe ibSku\$.l caihye - kOn-kOn-se ibSku\$ hew' ü
becnevall – nmklb ibSku\$ hew ADr ml#a -
l@ũka – muġe 400 g™am ml#a ibSku\$ dlije -
becnevall – (ibSku\$ tolkr l@ũke kl trfũ b!ũatl hew) lo ADr Kya caihye ü
l@ũka – /Nyvad - ADr ku^ nhl' caihye - yh llije 350 som -
yha\ fl-sib(jũyo' ka bajũar hew - mejũo' kl ktare' r%l hew' - šn pr AalU, Pyajũ,
go.l, fUl-go.l, cukNdr, gajr, mUll, kŮU, xlgm, %lra, Anar, seb, Aa@ũU, %Ubanl Aaid id%ai
dete hew' -
Aaj štvar hew - Aaj bajũar dUsre idno' kl Ape=a J ũyada gmR hew - štvar ke idn sa/ar,
idno' kl tulna me' cl'je .l khl' Ai/k Aatl hew' ADr g™ahk .l khl' Ai/k hote hew' -
Ek puáz AalU %ũrdna cahta hew -
pāz – .ai, AalU ke Kya dam hew' ü
sb(jũvala –yh AalU 550 som iklog™am hew ADr yh Ēs se 50 som sSta hew -
puáz – yh AalU Kyo' J ũyada mh\ga hew ü yh šs se to ^o\$ā hew-
sb(jũvala – ha\, šs se ^o\$ā to hew, pr šs se khl' Ai/k mje ũdar hew -
puáz – %wer, muġe 5 iklog™am tol dlije - (sb(jũvala AalU tol deta hew) Pyajũ ikn
damo' me' ibk rha hew ü
sb(jũvala –300 som iklog™am -
puáz – muġe b@e ũ-b@e ũe Pyajũ caihye' - Aapke pas šs se b@e ũ Pyajũ hew' ü
sb(jũvala – jl ha\, yh dei%ye, J ũyada b@e ũ hew' -
puáz –3 iklog™am dlije - (sb(jũvalene Pyajũ tol idya -) AalU ADr Pyajũ dono' ke
iktne pewse huĒ ü
sb(jũvala – tln hjũar ^Ē sŮ pcas som -
puáz – yh llije, tln hjũar ^Ē sŮ pcas som -
puáz vha\ se clkr go.lvale ke pas Aata hew -
puáz – .ai, jũra yh sb se b@ũ go.l tolna - (go.lvala go.l tolta hew) -
go.lvala – šska vjũn sale ũ tln iklog™am hew -
puáz – AC^a - Ab Ek ^o\$I-sŮ go.l ADr dena - šs se kafũ ^o\$I - koi Ek iklog™am kl -
go.lvala – yh tol deta hU\ - (tolta hew) Ek iklog™am se ku^ J ũyada hew - cilye, Ek
iklog™am -
pāz – dono' kl klmt iktnl hi ü

go.lvala – 450 som -
puāz – yh llijye, 500 som -
go.lvala– llijye ce'j, 50 som - ADr ku^ ü
puāz – bs, ADr ku^ nhl' caihye - jo ku^ caihye qa, % Źrld cuka hU\ -
 Ek jvan SJI fl % Źrldne Aai hew - vh Ek flvale se bate' kr rhl hew -
SJI – AC^l ikSm ke seb hew' Aap ke pas ü
flvala – jl ha\, j Źār hew' - Aapko iks ikSm ke seb caihy'e ü ye ml#e hew' ADr ye %\$(\$e -
SJI – ye seb iktne ke hew' ü
flvala– ye ml#e seb 500 som iklog™am hew, ye seb (dUsrl ikSm ke seb id%akr) 700 som
 iklog™am ADr ye seb sb se mh'ge hew', 9000 som iklog™am - šnko ApotR khte hew' - ye seb sb
 se AC^e smēe jate hew' -
SJI – Aap ke pas J Źyada sSte seb hew' ü
flvala – jl nhl', šn se sSte seb ibk cuke hew' -
SJI – Afsos hew - %wer, muēe 700 som ke seb tln iklog™am dljije -
flvala (seb tolkr deta hew) Anar nhl' le'gl ü yh dei%oye, bhut hl AC^e Anar hew' - A.l kl hl
 Aaye hew' - frgana se - frgana ke Anar sb se mje Źdar ADr sb se rsllē hote hew' -
SJI – xui'ya - Anar muēe AC^e nhl' lgte - Aapke pas naxpaitya\ hew' ü
flvala – jl ha\ - yh llijye - šska mj Źa ci%oye -
SJI – yh bhut s: Źt hew - ku^ nrm to nhl' hew ü
flvala – (Ek dUsrl naxpatl dekr) yh J Źyada nrm hew - c%kr dei%oye - de%one m'e Etnl
 AC^a nhl' lgtl', pr hew' bhut mje Źdar ml#l ADr rslll - ADr kaf Źl sSta .l hew' - kevl 500 som
 iklog™am -
SJI – (naxpatl ka mj Źa c%kr) jl ha\ - yh bhut mje Źdar hew - 2 iklog™am tol dljije -
flvala – yh llijye, 2 iklog™am -
SJI – kul klmt iktnl hi ü
flvala – 3100 som -
SJI – yh llijye, 3100 som -
A>yas 1 - inMnili%t vaKyo' ko Apnl kapl m'e il%kr Enka Anuvad kljije"
 1. hm EJ ŹbeikStan ke sb se b@e Ź xhr me' rhte hew' - 2. mera kmra šs kmre se kh'l
 b@ Źa hew - 3. hmara xhr s'sar m'e sb se suNdr hew - 4. merl sb se ^o\$! be\$! šs se .l hoixyar
 hew - 5. rmex sb se AC^a hew - 6. yh l@ Źkl Eš se .l J Źyada calak inkll - 7. mera be\$ā šs se
 do sal ^o\$ā hew - 8. Eškl Aayu tls vzR se km n ql - 9. vh sb se Ai/k hoixyar hew - 10. Aakar me'
 haql sb janvro' m'e b@ Źa hew - 11. hmare mkan ke kmre J Źyada b@e Ź ADr ʘ\ce hew' - 12.
 En sb iflmo' me' jo mew' ne de%ol hew yh iflm sb se AC^l hew - 13. yh kam kh'l Aasan hew - 14.

šs kxanl kl j ʔban sb se srl hew - 15. blrbl ne kʔlm E#aI ADr phll re%a ke nlce Ek dUsrl, Es se lMbl re%a %l'c dl -

1. sone se phle mew' ne ho\$! ke nOkR se kha qa - mu8e subh car bje E#a dena - mgr j b merl Aa%\% %ull to sale ʔ car bj cuke qe - 2. nac ka kayR'm EkaEk smaPt ho gya kyo'ik %ana mej ʔ pr Aa cuka qa - 3. ku^ idno' bad Ek idn ifr mew' šsl `r m'e Aaya to @aK\$R sahb vaix'g\$N se lO\$ cuke qe - 4. vh Apna saman ba\kr jane ke ilye ibLkul tewyar ho cukl ql - 5. Esne bU! ʔee ko de%kr isr ihlaya ADr kha "Are ram, šskl dxa to bhut ibg@ ʔ cukl hew - 6. mew' bhut-se logo' se yh sval pU^ cuka hU\ - 7. mew' ne de%a ik vh S]l vha\ se ja cukl hew - 8. j b vh mu8e shayta dene Aaya to mew' sb ku^ smaPt kr cuka qa - 6. Esne mu8e isnema`r jane ka inm'], idya prNtu mew' nhl' gya - yh ifLm mew' phle de% cuka qa - 10. vh mu8e vada kr cukl hew -

A>yas 2 - ihNdl me' Anuvad kliyje "

1. Toshkent - O'zbekistonning eng katta shahri. 2. Volga Yevropaning eng katta daryosidir. 3. Baykal - dunyodagi eng chuqur ko'l. 4. Eng ko'p yog'ingarchilik Hindistonning shimolida Cherrapunjida bo'ladi. 5. R. Tagor - Hindistonning eng mashhur yozuvchisi. 6. Hindiston Rossiyadan kichik, ammo Pokistondan katta. 7. Bu ishchi u ishchidan ko'proq maosh oladi. 8. Bu korxona u korxonaga qaraganda ko'proq gazmol ishlab chiqaradi. 9. U. Yusupov nomli dehqon xo'jaligi (2zl famR) siznikidan ko'proq paxta yetishtiradi. 10. Ramesh mendan ko'p o'qiydi. 11. U (*m-s.*) mendan 2 yosh kichik. 12. U undan 5 yosh katta. 13. Akasi singlisidan chiroyli. 14. Bu xona yorug', ammo unisi yorug'roq. 15. Bu shahardagi eng katta binodir. 16. Bu bino chiroyliroq. 17. Bu bizning jamoamizning eng yaxshi o'yinchisi. 18. Bugun kechagiga qaraganda ancha sovuq. 19. Bu yilgi qish o'tgan yildagidan (ip^le sal ka) ancha sovuq. 20. Iyul - O'zbekistonda eng issiq oy. 21. U menga nisbatan ko'proq va tezroq piyoda yura oladi.

1. Men uyga qaytganimda, soat tungi 12 bo'lgan edi va hamma uxlab qolgan edi. 2. Biz vokzalga kelganimizda, poyezd kelib bo'lganini ko'rdik. 3. Ular bizga yordam beramiz deb va'da berishgan edi. 4. Osiyo va Afrika (**A'Ylka**) mamlakatlari yozuvchilari delegatsiyasi bugun Toshkentga keldi. 5. Hind yozuvchilarining ko'pgina hikoyalari o'zbek, rus va boshqa tillarga tarjima qilingan. 6. Kosmosga birinchi parvoz amalga oshib bo'ldi. 7. U maktabni tamomlab bo'ldi va tibbiyot institutiga o'qishga kirishni xohlaydi. 8. Ular undan uzoq vaqt so'rashdi, ammo u dedi: «Men qaror

qilib bo'ldim va uni amalga oshiraman». 9. U bizga u yerga borishga ruxsat bermasligini tushunib bo'ldik. 10. Bu haqda men bir necha marta yozib bo'lgan edim.

A>yas 3 - inMnili%t vaKyo' ka EJ *U* bekli me' Anuvad kliye"

1. @bl-ro\$! kl klmt Kya hew ü 250 som - 2. soisj ke Kya dam hew' ü 3500 som Ek iklog™am - 3. Aapkl dukan me' fl hote hew' ü jl ha\, hote hew' - pr Aaj nhl' hew' - 4. Kya muße şs dukan me' m'(ll imlegl ü jl ha\ - 5. mere pas do ``\$e %all smy hew - baj*U*ar jakr ku^ clj'e lena cahta hl\ - Agr tum .l jana cahte ho, to jLdl kro, saq cle'ge - 6. cljee' lene me' hmarl mdd kliye - 7. sb se phle hm %u*U*arak kl dukan me' jaye'ge - vha\ se goXt, cavl ADr crbl le'ge - ifr baj*U*ar se Pyaj*U* ADr gajr lekr `r jaye'ge - `r jakr AC^a-sa pulav bnaye'ge - 8. Aap ne Kya-Kya %*U*arda ü mew' ne %lra, mUll, cukNdr ADr Ek %rbUj*U*a %orlda hew - 6. şs dukan m'e Kya-Kya ibkta hew ü şs dukan me' ki ikSm ke mK%on, pnlr, ibSku\$, im#aşya\ ibktl hew' - 10. hmare `r ke nj*U*dlk Ek ^o\$a-sa baj*U*ar hew ijs m'e fl, trkairya\, cavl, max Aaid ibkte hew' - 11. yh dukan xhr kl sb se AC^l dukan ignl jatl hew - şs me' hmexa taj*U* se taj*U* %u*U*arak kl clje *U* imltl hew' - 12. şs dukan me' sb becnevale nDjvan log hew' - sb se b@e *U* kl Em™ 20 sal kl hew ADr sb se ^o\$e kl 16 sal kl - 13. de%one me' yh l@*U*ka Es se ^o\$a hew, pr khl' Ai/k smðdar hew - 14. yh \$opl muße J*U*yada psNd hew, şsko j*U*ra id%aşye - 15. becnevale ne kha, "ha\, yh kp@*U*a J*U*yada %UbsUrt hew ADr sSta .l hew - şsl ko le lliye - 16. yh sdaR rslla ADr ml#a hew, pr muße vh Ai/k psNd Aaya - 17. taXkNd hmare dex ka sb se suNdr xhr hew - pr hme' smrkNd Ai/k psNd Aaya - 18. .art me' trh-trh ke fl imlte hew' - En me' kela sb se AC^a ADr sb se mnpsNd fl hew - 16..art ke nlbu hmare yha\ ke nlbuAo' se khl' ^o\$e hote hew' ADr J*U*yada %\$(\$e .l hote hew' - 20. Esne Apne jlvn me' phll bar trblUj*U* ka mj*U*a c%a - 21. yh fl c%ke dei%ye -

A>yas 4 - ihNdl me *U* Anuvad kliye"

1. Sut, saryog', pishloq va boshqa oziq-ovqat mahsulotlarini siz bu magazindan xarid qilishingiz mumkin. 2. Bir kilogramm go'shtning narxi qancha? 4000 so'm. 3. Do'koningizda nok bormi? Yo'q, hozir nok yo'q. Biz uni kechqurun olamiz. 4. Siz pecheniy, pirojniy va boshqa shirinliklar sotib olmoqchi bo'lsangiz, unda Beruniy ko'chasidagi magazinga boring. 5. Menga yarim kilogramm pecheniy, 5 ta pirojniy va 1 pachka konfet bering. 6. Men pirojniyni juda yaxshi ko'raman. 7. Siz qovun sotib olmoqchimisiz? Mana qovunning eng yaxshi navi. Bu qovunlar juda suvli va yumshoq. 8. Mirzacho'l qovunlari eng yaxshi qovunlar hisoblanadi. 9. Tarvuzning kilosi qancha turadi? 200 so'm. 10. Bu tarvuz necha kilo keladi? 5 kilo 500 gramm. 11. Qaytimni oling. 12. Oq piyoz sariq piyozdan

yaxshiroq. 13. Men magazinga xarid qilish uchun ketyapman. 14. Bir kg. pecheniy va 300 gr. sariyog' tortib bering. 15. 400 gramm tuzli sariyog' necha pul bo'ladi? 2000 so'm. 16. Men pirojniy pishirmoqchiman. Menga tuxum va oliy navli un (mawda) kerak. 17. Men unni qayerdan sotib olsam bo'ladi? A. Navoiy ko'chasiidagi do'konda oliy navli un bor. 18. Bu tandir nonlar anavi nonlardan yaxshiroq, ammo qimmatroq. 19. Bu - bizning shahrimizdagi eng katta oziq-ovqat do'koni. 20. Bu ayol eng yaxshi sotuvchilardan biri hisoblanadi. 21. Sotuvchi u olma mazaliroq deb aytdi. 22. Bu pomidorlar arzonroq. 23. Lavlagi necha pul turadi? 1 kilogramm lavlagi 250 so'm. 24. Bu gulkaramning og'irligi qancha? 550 gramm. Gulkaram bizga ko'proq yoqadi. 26. Sotuvchi ayol ularning do'konida yangi go'sht borligini aytdi. 27. Men 1 kg. go'sht sotib olmoqchiman va undan kotlet va karam sho'rva pishirmoqchiman. 28. Poyafzal magazini qayerda? Men singlimga tuflisi sotib olmoqchiman.

A>yas 5 - inMnili%at xb(do' ka p™yog krke vaKy bnašye"

%Źrldna, bečna, ibkna, imlna, becnevala, id%gai dena, mŹŹa c%na, tolna, iktne ka, klmt, ce'j, S\$osR, %oula-

A>yas 6 - %Źrldarl pr Ek kxanl ili%ye -

A>yas 7 - ihNdl me' mŹi%k Anuvad kljije"

- 1 kilogramm o'rik necha so'm turadi?
- 300 so'm. juda yaxshi o'rik. Shirin.
- Menga 6 kg tortib bering.
- Marhamat, mana sizga 6 kg o'rik.
- Yana nima ?
- Men uzum sotib olmoqchiman. Sizda yaxshi navli uzum bormi?
- Ha, marhamat. Mana kishmish. (ibna ibj ka). Bu eng yaxshi xili.
- Kilogrammi necha so'm?
- 800 so'm.
- Bu juda qimmat. Arzonrog'i yo'qmi?
- Bor. Bu uzum charos deyiladi. U nordon. 1 kilogrammi 600 so'm.
- Xo'p, yaxshi, menga yarim kilogramm kishmish bering. Menga nordon uzum yoqmaydi.
- Mana oling, yarim kilogramm uzum.
- Bularning hammasi necha pul bo'ladi?
- 2200 so'm.
- Mana 2500 so'm.
- 300 so'm qaytimini oling.
- Rahmat xayr.

– Rahmat, kelib turing. Bizning do'konimizda doim ho'l mevalarning eng yaxshi xillari bo'ladi.

HAFTA KUNLARI, OYLAR, YIL FASLLARI

Hindistonda haftaning har bir kuni turlicha nomlar bilan ataladi. Ulardan eng ko'p ishlatiladiganlari quyidagilardir.

Dushanba somvar, plr
Seshanba m'glvar
Chorshanba bu/var
Payshanba bahSpitvar, guavar
Juma xu'var
Shanba xinvar, snlcr, snlcrvar
Yakshanba štvar, rivvar

Yil 12 oydan iborat bo'lib, u **cewt**, ya'ni Grigoriyan taqvimi bo'yicha mart oyining o'rtasidan boshlanadi. Hindlar yangi yilni yarim tunda emas, balki tong saharda quyoshning dastlabki nurlari bilan kutib olishadi.

Hindistonda oylar bir to'lin oylikdan ikkinchisigacha bo'lgan muddatni o'z ichiga oladi. Hind oylarining nomlari quyidagicha:

cewt mart-aprel , 30 kun
bewsa% aprel-may, 31 kun
je# may-iyun, 31-32 kun
Asa! % iyun-iyul, 32 kun
savn iyul-avgust, 31-32 kun
.ado' avgust-sentabr, 31-32 kun
Kvar sentabr-oktabr, 30-31 kun
kaitrk oktabr-noyabr, 30 kun
Aghn noyabr-dekabr, 29 kun
pls dekabr-yanvar, 29-30 kun
ma` yanvar-fevral, 29-30 kun
fagun fevral-mart, 30 kun

Oylarning yuqorida berilgan nomlari Vikramaditya solnomasiga asoslangan bo'lib, u eramizdan avvalgi 56-57 yillardan boshlanadi. Hindistonda bundan boshqa solnomalar ham keng yoyilgan. Musulmonlar orasida yil hisobi hijriy yildan hisoblanadi va u 622-yilning o'rtasidan boshlanadi. Rasmiy ish yuritishda Yevropa solnomasi hamda inglizcha oy nomlari ishlatiladi.

jnvrl - yanvar

frvrl - fevral

macR - mart

ApTMewl - aprel

mi - may

jUn - iyun

julai - iyul

AgSt - avgust

istMbr - sentabr

AKtUbr - oktabr

nvMbr - noyabr

idsMbr - dekabr

Hindistonda bir yil olti fasldan iborat :

vs't - bahor

gTMIZm, gmlR - yoz

vzaR, brsat - barsat (yomg'ir mavsumi)

xrd - kuz

hemNt - qish

ixixr - sovuq mavsum

YIL, OY KUNLARINING BELGILANISHI

Yil **sn**(so'zi bilan belgilanadi va u sanani anglatuvchi sonning oldiga qo'yiladi. M-n:

1950-yil sn(1950

Gapda **sn**(so'zi tushirib qoldirilishi mumkin. Oy nomlari yildan so'ng yoziladi va u **ka** ort ko'makchisi bilan bog'lanadi. M-n:

1960-yilning yanvar oyi sn(1960 kl jnvrl

ka ort ko'makchisi tushirib qoldirilishi mumkin. M-n:

sn(1960 jnvrl – 1960-yil, yanvar

O'rin almashish hollari ham mavjud. Odatda birikma ort ko'makchiga ega bo'lgan hollarda shunday o'zgarish yuz beradi. M-n:

jnvrl 1960 m'e - yanvar 1960 yilda

Oy, hafta kunlarini belgilashda **ka** ort ko'makchisi ishlatiladi. Oy kunlari hindiy tilida sanoq son holida ishlatiladi. M-n:

vh 10 (ds) frvrl ko yha\ Aayega -
 U 10 fevralda bu yerga keladi.
 23 (tešs) jnvrl ko ivŭaiqRyo' kl s.a hogl -
 23 yanvarda talabalarining majlisi bo'ladi.
 xinvar 30 (tIs) mi ko xam ^" bje leKcr hoga -
 30 may shanba kuni kech soat 6 da ma'ruza bo'ladi.

VAQTNING BELGILANISHI

Soat-vaqt belgilash uchun ikkita atama ishlatiladi: **\\$a** va **bja**, **\\$a** - «soat» vaqtning ma'lum bir bo'lagini anglatadi. M-n:

do **\\$e** - ikki soat
 car **\\$e me'** - to'rt soat ichida, to'rt soatda
 Aa/e **\\$e se** - yarim soatdan beri
 pŭne **\\$a** - 45 minut, chorakam bir soat

bja (**bjna** - *bong urmoq, jiringlamoq* fe'lidan olingan) so'zi kecha-kunduzning aniq bir paytini anglatadi. M-n:

Ab iktne bje hew' ŭ - Soat necha bo'ldi. (hozir)?
 Kya vkt (smy) hew ŭ - Soat necha bo'ldi?
 Ab tln bje hew' - - Hozir soat uch (bo'ldi).
 Ab ds bje hew' - - Hozir soat o'n.
 xam ke ^" bje - - Kech soat olti.

Biror soatdan chorak bo'lagi kamligini ko'rsatish uchun mazkur soatni anglatuvchi son oldiga **pŭne** - «*chorakam*» so'zini qo'shish kerak. M-n:
 Ab pŭne car bje hew' - Hozir chorakam to'rt, hozir soat 3 dan 45 daqiqa o'tdi.
 pŭne ds bje hwe' - Chorakam o'n. 9 dan 45 daqiqa o'tdi.
 pŭne Gyarrh bje hew' - Chorakam o'n bir. 10 dan 45 daqiqa o'tdi.
 pŭne tln bje hew' - Chorakam uch. 2 dan 45 daqiqa o'tdi.

Biror soatdan chorak bo'lagi o'tganligini anglatish uchun **sva** - «*chorak ortiq*» so'zi ishlatiladi va u tegishli soatni bildiruvchi sonning oldiga qo'yiladi. M-n:

Ab sva do bje hwe' - - Hozir ikkidan chorak o'tdi. Hozir soat 2 dan 15 daqiqa o'tdi.

sva tln bje hew' - - Uchdan chorak o'tdi. 3 dan 15 daqiqa o'tdi.

sva ^: bje hew' - - Oltidan chorak o'tdi. 6 dan 15 daqiqa o'tdi.

Biror soatdan yarim soat ortiqligini anglatish uchun **sale'ŭ** - «yarim, ortiq» so'zi ishlatiladi va u uchdan boshlab tegishli soatni bildiruvchi son oldiga qo'yiladi. M-n:

sale'ŭ tln bje hew' - - Soat uch yarim bo'ldi. Soat 3 dan 30 daqiqa o'tdi.

sale'ŭ Gyarh bje hew' - - Soat o'n bir yarim bo'ldi. Soat 11 dan 30 daqiqa o'tdi.

sa!ŭe barh bje hew' - - Soat o'n ikki yarim bo'ldi. Soat 12 dan 30 daqiqa o'tdi.

Soat bir yarim va ikki yarim bo'lganini anglatish uchun **sal'ŭe** so'zi ishlatilmaydi. Ular maxsus so'zlar bilan belgilanadi. M-n:

@e!ŭ bje hew' - Soat bir yarim. 1 dan 30 daqiqa o'tdi.

!ai bje hew'

Al'ŭai bje hew'

} - Soat ikki yarim. Soat 2 dan 30 daqiqa o'tdi.

pOne, **sva** va **sale'ŭ** so'zlari sonlarsiz mustaqil holda ishlatilmaydi.

Soatdan daqiqalar o'tganligini (30 daqiqagacha) anglatish uchun **bjna** fe'lidan yasalgan **bjkr** ravishdoshi ishlatiladi. M-n:

pa\c bjkr ds imn\$ huE hew' - 5 dan 10 daqiqa o'tdi.

^^ bjkr bls imn\$ huE hew' - 6 dan 20 daqiqa o'tdi.

sat bjkr bais imn\$ huE hew' - 7 dan 22 daqiqa o'tdi.

Biror soatga 30 dan kam daqiqalar qolganligini anglatish uchun **bjna** fe'li **me'** ort ko'makchisi bilan birga ishlatilishi mumkin.

pa\c bjne m'e bls imn\$ bakl (hez) hew' - - Yigirmata kam besh. Soat 4 dan 40 daqiqa o'tdi.

n□ bjne m'e ds imn\$ bakl (hez) hew' - - Soat o'nta kam to'qqiz. Soat 8 dan 50 daqiqa o'tdi.

tln bjne m'e pa\c imn\$ bakl (hez) hew' - - Soat beshta kam uch. Soat 2 dan 55 daqiqa o'tdi.

Nutqda duch kelinadigan «Soat to'rtu besh daqiqada» yoki «soat to'rtidan 55 daqiqa o'tganda» kabi iboralar hindiy tiliga **pr** ort ko'makchisi yordamida tarjima qilinadi. M-n:

car bjkr pa\c imn\$ pr - Soat tort-u besh daqiqada.

car bjne m'e pa\c imn\$ pr - Soat beshta kam to'rtida, soat uchdan ellik besh daqiqa o'tganda

hmare leKcr do bjkr bls imn\$ pr smaPt hote hew' -

Bizning dars mashg'ulotlarimiz soat ikki-yu yigirmada tugaydi.

Hindiycha – o'zbekcha lug'at

ihNdl-EJ~bekl xBdkox

A

A'g[ej~ m-r.

ingliz,

A'g[ej~ m-s.

ingliz, inglizcha

A'@a m-r.

tuxum

A't m-r.

oxir

A'tr m-r.

farq

A'tir= m-r.

koinot, kosmos

~yat[a m-s.

~ga sayohat

~yat[l m-r.

~fazogir, kosmonavt

A'traRZ\$~ly

xalqaro

A'itm

oxirgi, so'nggi

A'dr

ichkari, ichkarida, ichida

~ se	ichkaridan, ichidan
~Aana	ichkariga kirmoq
Akdmlixyn m-r.	akademik
Akadml m-r.	akademiya
AKtUbr m-r.	oktabr
A=r m-r.	harf
AKsr	tez-tez, ko'pincha
Agr	agar
Aglā	keyingi
AgSt m-r.	avgust
Acank	to'satdan, birdan
AcUk	bexato, aniq
AC^a	yaxshi
mew' ~ h\U	men sog'man , (yahshiman)
AC^a lgna	yoqmoq
AC^l trh	yaxshilab
A\$	mustahkam, qo'zg'almas, barqaror
A#hÙr	yetmish sakkiz
A#avn	ellik sakkiz
A@ŭtalls	qirq sakkiz
A@ŭs#	oltmish sakkiz
hvai A@(@a m-r.	aeroport

Alʼʼai	ikki yarim
Aitiq m-r.	mehmon
AitirKt ʼke ~	-dan tashqari
Atʼ	yaʼni, demak, shuning uchun
Adn	Adan(shahar)
Ai/k	koʻp, ortiq
se ~	-dan koʻp, ortiq
khlʼ ~	ancha koʻp
Ai/ktr	koʻpdan–koʻp
Ai/kaʼx m-r.	koʻpchilik
Ai/kar m-r.	huquq
Ai/karl m-r.	amaldor
A/eʼʼ Em[	oʻrta yosh
Aʼy= m-r.	rais
Aʼy=ta m-s.	raislik
kl ~ krna	raislik qilmoq
Aʼyapk m-r.	oʻqituvchi
Aʼyay m-r.	bob, boʻlim
Anmel	tengsiz, nomunosib
Anar m-r.	anor
AnupiSqt	mavjud emas

~ hona	mavjud bo'lmashlik
Anu.vl	tajribali, bilimdon
Anumit m-s.	rozilik, ijozat
~ dena	ijozat bermoq
Anuvad m-r.	tarjima
~ krna	tarjima qilmoq
Anusar £ ke ~	binoan
Anek	ko'p sonli, bir qancha
ANy	boshqa
ANy puäz	(gram.) uchinchi shaxs
Apna	o'z
ApotR	aport (olmaning turi)
Ap[ewl	aprel
Afgan m-r.	afg'on
Ai.neta m-r.	aktyor
A.l tk	hozirgina, hozirgacha
A>yas m-r.	mashq
A>yas ke ilye	amaliyot uchun
Aya	aya, xola
Arbl	1) arab tili 2) arabcha
Alg	alohida

Almarl m-s.	shkaf
kp@o' kl ~	kiyimlar shkafi
Alpayu m-s.	qisqa hayot, qisqa umr
Avsr m-r.	imkoniyat
~ imlna, ~ pana	imkoniyat tug'ilmoq
AvSqa m-s.	1) bosqich , daraja 2) yosh (umr)
ASptal m-r.	shifoxona
ASsl	sakson

Aa

Aa\k@~a m-r.	raqam
Aa\% m-s.	ko'z
~ %ulna	uyg'onmoq
Aa\l m-s.	bo'ron
~clna	bo'ron bo'lmoq
Aaina m-r.	ko'zgu
Aakar m-r.	1) shakl 2) o'lcham, hajm
Aakax m-r.	osmon
Aai%~r	oxir, so'ng
Aage	1) davomi 2) old tomon
Aaj	bugun
Aajkl	hozirgi kunda

AaDa m-s.	buyruq
AaDaqR	buyruq mayli
Aa#	sakkiz
Aa@ʻʻʻ m-r.	shaftoli
Aadml m-r.	odam, inson
Aaid	va boshqalar, va hokazo
Aa/a m-r.	yarim
Aa/uink	zamonaviy
Aana o'-siz.	kelmoq
Aap ka	sizning
Aabad	obod, barpo
~ hona	obod bo'lmoq, barpo bo'lmoq
Aabadl m-s.	aholi
Aam'it[t	taklif qilingan
~ krna	taklif qilmoq
Aayu m-s.	umr, yosh
Aaram m-r.	1) orom, dam 2) qulaylik, qulaylik buyumlari(jihozlari)
~ v shliyt kl cljʻʻʻ'	
~ ka kmra	dam olish xonasi
~ krna	dam olmoq, orom olmoq
AaramkuslR m-s.	oromkursi
Aaram-`r m-r.	oromgoh, dam olish uyi

AarM. m-r.	boshlanish
~ hona	boshlanmoq
~ krna	boshlamoq
AaiqRk	iqtisodiy
AalU m-r.	kartoshka
AavXyk	kerakli
AavXykta m-s.	ehtiyoj, zarurlik
Aavaj~ʻʻ m-s.	ovoz
Aaxa m-s.	umid
Aas-pas	yon-atrof
Aasan	yengil, oson
Aasanl	osonlik
~ se	osonlik bilan

Š

š'jlinyr m-r., m-s.	muhandis
š'S\$!\$(yU\$ m-s.	institut
šk\$(#a	birga
~ hona	yig'ilmoq
šktalls	qirq bir
šks#	oltmish bir
škhŪr	yetmish bir
škavn	ellik bir

šJččč m-s.

kl ~ krna

štna

šithas m-r.

šTyaid

š/r

š/r-£/r

šiN@ya ge\$ m-r.

šiNtjččar

~ me',

ka ~ krna

šNd™p[Sq m-r.

šmart m-s.

šXthar m-r.

šs ilye

£

£gana o'-li.

££c

~ix=a s'Sqa

£^lna o'-siz.

£^alna o'-li

izzat, hurmat

izzat qilmoq

shuncha

tarix

va boshqalar, va hokazo

bu yerda, bu yerga

uyer -bu yerda, uyer -bu yerga

Hindiston darvozasi

kutish

kutib

kutmoq

Indraprastha (joy nomi)

imorat, bino

e'lon

shuning uchun

o'stirmoq

oliy

Oliy o'quv muassasasi

sakramoq

yuqoriga otmoq, irg'itmoq

£j@~Ūna o'-siz	vayron bo'lmoq
£J Ūbek m-r.	o'zbek
£J Ūbekl m-s.	o'zbek tili
£jala m-r.	chiroq, yorug'
kmre me' bhut ~ hew	xona juda yorug'
£#na o'-siz.	1) turmoq
~ hva me'	2) ko'tarilmoq
£#ana o'-li.	havoga ko'tarilmoq
£@~Ūna o'-siz.	1) ko'tarmoq
£trna o'-siz.	2) turg'izmoq
£Ōm	uchmoq
~ AvSqa	tushmoq
£Ōmpuäz m-r.	oliy, a'lo darajadagi
£Ōr m-r.	orttirma daraja
£Ōr m-r.	(gram.) birinchi shaxs
~ dena	shimol
£Ōra×R m-r.	javob
£Ōrl	javob bermoq
£Tsah m-r.	ikkinchi yarim, (sport) ikkinchi taym
£Tsuk	shimoliy
£d(deXy m-r.	ruhlanish
	sinchkov, qiziqsinish
	1) maqsad, niyat
	2) ega (gram.)

£ûog o'-li.	sanoat
£/r	u yerda, u yerga
£ncas	qirq to'qqiz
£ns#	ellik to'qqiz
£nhûr	oltmish to'qqiz
£Nnit m-s.	1) o'sish, ko'tarilish 2) rivojlanish, progress
£Nnasl	yetmish to'qqiz
£pnam m-r.	taxallus
£pNyas	roman
£pi\$qt	hozir bo'lgan, qatnashayotgan
~ hona	hozir bo'lmoq, qatnashmoq
£pai/ m-s.	unvon
£bla huAa	qaynatilgan
£rna o'-siz.	bo'rtmoq
£m[m-s.	umr, yosh
£dUR m-s.	urdu tili
£I\$na o'-li.	ag'darmoq, varaqlamoq
£ska	uning

¤\ca	baland
¤\cai	balandlik
¤pr	yuqori

ke ~	-da (ustida, yuqorisida)
⌘prvala	1)yuqoridagi 2) tepasidagi
Ɛ	
Ek	bir
Ek-Ek	birma-bir
Ekvcn	(gram.) birlik
EkaEk	birdaniga, to'satdan
Em∅ E∅	gumanitar fanlar magistri
Eyr š'i@ya	Eyr Indiya (aviakompaniya nomi)
Eyrpø\$R m-r.	ayeroport,tayyoragoh
Eyr sivRs m-r.	havo yo'li xizmati
Ev'	va, hamda
Ɛe	
Eeg[okLcrI	qishloq xo'jalik
~ š'S\$IS(yU\$	qishloq xo'jalik instituti
Eeithaisk	tarixiy
Eep[n m-r.	fartuk, xalat
Eesa	shunday
Αα	
Αα%la m-r.	O'khla (joy nomi)

Аopera m-r.

~ de%na

Аor m-s.

kl ~

АQ

АQr

~ ku^ ü

~ Kya

АQrt m-s.

k

k'/a m-r.

k's\$R m-r.

~ de%na

ki

ki-m'ij`ŭla

k=a m-s.

kCca

kCca mal o'-siz

kj`ŭa% m-r.

K\$`ra m-r.

ki#n

opera

opera tomosha qilmoq

tomon, taraf

tomonda, tomonga

1) va

2) yana

yana biror narsa?

yana nima?

ayol

yelka

konsert

konsert ko'rmoq

bir qancha, bir nechta

ko'p qavatli

1) sinf

2) kurs (o'qish bosqichi)

xom, pishmagan

xom ashyo

qozoq

to'siq, panjara

1) qiyin

2) beshafqat

ki#nai m-s.	qiyinchilik
~ se	qiyinchilik bilan
kʷtar m-s.	qator
kqa m-s.	hikoya, rivoyat
kʷd m-r.	qad, bo'y
l'be ~ ka	baland bo'yli (odam)
kd(dU m-r.	qovoq
kna\$ Ples	Kanat pleys (Dehlidagi savdo markazi)
kp@ʷa m-r.	1) mato, gazlama
~ farna	2) kiyim
	kiyim yechmoq
kpas m-s.	paxta
~ fana	paxta yetishtirmoq
~ saf krna	paxta tozalamoq
kbab m-r.	kabob
k.l-k.l	ba'zan
km	kam, oz
kmpot m-r.	kompot
kmr-pe\$! m-s.	kamar tasma, belbog'
~ ba\na	kamar tasmalarini bog'lamoq
kmra m-r.	xona
kmre me'	xonada
kmal m-r.	mohirlik, oily daraja

krna	qilmoq
kr1b	yaqin, yaqinida
~ Aana	yaqinlashmoq
kr0@~ʔ	o'n million
kmR m-r.	(gram.) to'ldiruvchi
p[/an ~	vositasiz to'ldiruvchi
Ap[/an ~	vositali to'ldiruvchi
kmRcarl m-r.	xodim
kʔʔlm	ruchka
kla m-s.	san'at
klakar m-r.	san'atkor
kiv m-r.	shoir
kivta m-s.	she'r
k\$ʔmvala m-r.	bojxona xodimi
khna o'-li	aytmoq
kha\ü	qayerda? qayerga?
khanl m-r.	hikoya
kha-sunl m-s.	san-manga borish, gap talashish
khl'	qayerdadir, qayergadir
~ .l...nhl'	hech qayerda yo'q
ka\sa m-r.	sanchqi, tikan

kʻʻagʻʻj m-r.	qogʻoz
kʻʻagʻʻjʻʻʻ	qogʻozdan qilingan
kaʻna oʻ-li.	kesmoq, qirqmoq
kapl m-s.	daftar
kafʻʻʻ	yetarli
~ hew	yetarli
kam m-r.	ish
~ pr	ishda
~ krna	ishlamoq
ʻr ka ~ clana	uy ishi bilan mashgʻul boʻlmoq
kam-kaj	ish, yumush
kar m-s.	(engil) mashina
kark	(gram.) kelishik
p[/an ~	bosh kelishik, vositasiz kelishik
Ap[/an ~	vositali kelishik
kar%ana	korxona
kpas safʻʻʻkrne ka ~	paxta tozalash korxonasi
kar,	sabab
karnr	(sport.) burchak toʻpi
~ dena	burchak toʻpi belgilamoq
kayRʻm	dastur, reja
kal	(gram.) zamon

kalln m-r.	gilam
kalej m-r.	kollej
kaxl m-r.	Kashi (Banoras shahrining qadimgi nomi)
ik	-ki (bog'lovchi)
ikk m-s.	(sport) zarba
~ krna (marna)	to'p tepmoq
iktnaü	qancha?
iktne ka hew ü	narxi qancha?
iknara m-r.	qirg'oq
ikNtu	biroq
ikraya m-r.	yo'lkira, yo'l haqi
ikigRʻʻʻ m-r.	qirg'iz
iklog[am m-r.	kilogramm
ikloml\$r m-r.	kilometr
p[it ~	har kilometrğa
ikXtl m-s.	qayiq
~ me' sewr krna	qayiqda sayr qilmoq
ikska ü	kimning?
iksan m-r.	dehqon
ikSm m-s.	1) nav
bi!ʻʻya ~	2) toifa
	oily nav

ni ~ ka	yangi toifadagi (so'nggi andazadagi)
klmt m-s.	baho, narx, qiymat
klI m-s.	mix, qoziq
~ ga@ʔna	qoziq qoqmoq
kuAa\ m-r.	quduq
ku^	bir oz,
~ nhl'	hech narsa
~ .l ho	nima bo'lsa ham
kumarI m-s.	kumari (o'smir qizlar nomiga qo'shilib aytiladigan so'z)
kuâp	xunuk, badbashara
kusIR m-s.	stul, o'rindiq
kul	ja'mi, hammasi
~ imlkr	jami, hammasi bo'lib
kull m-r.	hammol
kuxl	mohir, mahoratli
² it m-s.	asar
² dNt m-r.	(gram.) sifatdosh
² pya	marhamat qilib
² pa m-s.	tavoze, mehribonlik
~ krke	marhamat qilib, iltimos
ke'd™ m-r.	markaz
ke ʔid™t krna	yo'naltirmoq

kevl	faqat
kewse	1) qanday?
tum ~ ho ü	2) qanday qilib?
koi	qalaysan? ahvollaring qalay?
koi...n (nhl')	kimdir? nimadir? qandaydir?
ko\$ m-r.	hech kim, hech qanday, hech nima
koi\$ m-s.	palto
££c~ka	daraja, toifa
kona m-r.	oily darajadagi
kone-kone se	burchak
koixx m-s.	burchak-burchakdan
kl ~ krna	urinish, harakat qilish
kosR m-r.	urinmoq, harakat qilmoq
kÜnÜ	kurs, bosqich
kÜn-saü	kim?
Kyaü	qanday? qaysi?
Kyarl m-s.	1) nima
Kyo'	2) qanday? qaysi?
i'ya m-s.	3) shundaymi, nahotki
~ ka åp	pushta, egat
~ ka mlll åp	nega?
	fe'l
	fe'l shakli
	fe'l o'zagi (asosi)

i% c @ ʻ m-s.	bo'tqa
i% @ ʻ kl m-s.	deraza
i%lna o' -siz.	ochilmoq (gul, g'uncha)
i%la @ ʻ m-r.	o'yinchi
i%lana	yedirmoq
i%laf ʻ ke ~	qarshi
i%l l na m-r.	o'yinchoq
%l'cna o' -li.	chizmoq, tortmoq
%lra m-r.	bodring
% ʻ urak m-s.	ovqat
% ʻ ulna o' -siz	ochilmoq (eshik, deraza)
% ʻ ula	ochiq
% ʻ ulvana o' -li.	ochtirmoq
% ʻ ux	xursand, shod
~ hona	xursand bo'lmoq
% ʻ uxl m-s.	xursandlik
b @ ʻ ~ se	bajonidil
%l l s l rt	chiroyli, go'zal
%lbanl m-s.	o'rik
%et m-r.	dala
%el m-r.	o'yin
%el \$ eKnk m-r.	o'yin texnikasi

%elna o'-siz.

%ewr

%oj m-s.

~ krna

%ona o'-li.

%olna o'-li.

o'ynamoq

mayli, xo'p

qidirish

qidirmoq, izlamoq

yo'qotmoq

Ochmoq

g

g'ga m-s.

ggn\$pxlR

~ .vn (šmart)

g@ŭg@ŭah\$ m-s.

g@ŭna o'-siz.

g@ŭb@ŭ m-r.

g,na m-s.

g,navack s':ya

grdn m-s.

grm

gmIR m-s.

gimRyo' me'

gŭrlb

Gang(a) daryosi

osmono'par

osmono'par bino, saroy

gurillash, gulduros

qadalmoq, qoqilmoq (qoziq haqida)

1) tartibsizlik

2)ayqash-uyqash

1) hisob

2)son

sanoq sonlar

bo'yin, gardan

issiq

issiqlik, yoz (fasl)

yozda

g'arib, kambag'al

g'aribl m-s.	g'ariblik, kambag'allik
gmRjoxl m-s.	samimiyat
~ se	samimiylik bilan, chin dildan
ga\ v m-r.	qishloq
gajr m-s.	sabzi
ga@'na o'-li.	qoqmoq, ko'mmoq
ga@' m-s.	poyezd, mashina
gana o'-li.	ashula aytmoq
gayk m-r.	xonanda
igntl m-s.	hisob
~ krna (sunana)	sanamoq
ignna o'-li.	sanamoq
igna jata hew	sanaladi, hisoblanadi
igrna o'-siz.	yi qilmoq, to'kilmoq
glt m-r.	ashula
~ gana o'-li.	ashula aytmoq
guj'rna o'-siz.	o'tmoq
guj'rnevala	o'tadigan, o'tayotgan
guavar m-r.	payshanba
gujlR m-r.	1) gurjistonlik (gruziyalik) 2) Gurji (gruzin)
gU\jna o'-siz.	yangramoq, jaranglamoq

ge'd m-s.	to'p
~ pas krna	to'p oshirmoq
gews m-s.	gaz
~ ka cULha	gaz o'chog'i
god m-s.	og'ush, quchoq
godan	“Sigir qurbonligi” (Prem Chand romani)
go.l m-s.	karam
ful go.l	gul karam
go.lvala m-r.	karam sotuvchi
gomtl m-s.	Gomtiy daryosi
gol	doira, dumaloq
gol m-r.	1) darvoza 2) gol
~ krna	gol kiritmoq
golklpr m-r.	darvozabon
Gyarh	o'n bir
~ -Gyarh	o'n bittadan
g[amofʔʔon m-r.	grammofon, patefon
g[ahk m-r.	xaridor
~	
˘\$a m-r.	soat (vaqt oralig'i)
p[it ~	har soatda

`\$na m-s.	voqea, hodisa
`@~na m-s.	soat (devor soati, qo'l soati va h.k.)
`na	quyuq, qalin
`r m-r.	uy
`umana o'-li.	aylantirmoq
`usna o'-siz.	suqilib kirmoq
`Umna o'-siz.	aylanmoq
`erna o'-li.	1) o'ramoq 2)jon holiga qo'ymaslik (iltimos bilan)
`oz,a m-s.	e'lon

C

c%na o'-li.	tatib ko'rmoq
ca\d m-r.	oy
c!~na o'-siz.	1) ko'tarilmoq, chiqmoq 2)o'tirmoq (poyezdga)
cMmc m-s.	qoshiq
crbl m-s.	charvi
clna o'-siz.	yurmoq
cl p@~na	jo'namoq, yo'lga tushmoq
cilye	boringki, yuring
cla jana o'-siz.	jo'nab ketmoq
cvalls	qirq to'rt

ca\ d m-r.	oy
ca\ dnl c\k	Chandni chouk (Dehlidagi bozor)
cay m-s.	choy
car	to'rt
~ car	to'rttadan
calk m-r.	haydovchi
calak	1) aqlli 2) mohir 3) ayyor
cavl m-r.	guruch
cahna o'-li.	xohlamok, istamok
caihye	kerak, lozim
ic'ta m-s.	bezovtalik, tashvish
ict[m-r.	tasvir, rasm
iclanj\zar	Chilonzor (Toshkentning turar joy dahasi)
ich(n m-r.	belgi
cuk'dr m-r.	lavlagi
cukana o'-li.	to'lamoq, hisoblashmoq
cup	indamay, jimgina
~ rhna	jim turmoq
cupcap	jimgina, churq etmay, yashirin
c\l\ha m-r.	o'choq
c\mna o'-li.	o'pmoq

ce'j m-r.	qaytim (pul haqida)
cerl m-s.	gilos
ceZ\$a m-s.	harakat, urinish
~ krna	urinmoq, tirishmoq
cehra m-r.	yuz, chehra
co\$! m-s.	cho'qqi
~ ka	eng yetuk, cho'qqi asar
c0k'na o'-siz.	seskanmoq
c0'k m-r.	maydon
c0@`a	keng
c0@`ai m-s.	kenglik
c0vn	ellik to'rt
c0s#	oltmish to'rt
c0htr	yetmish to'rt
^	
^£	olti
~ bje`a	soat oltida
sa!e ~	olti yarim
^Ppn	ellik olti
^at[m-r.	o'quvchi, tolib
^at[a m-s.	o'quvchi qiz, toliba

^at[avas m-r.

talabalar yotoqxonasi

^avnl

1) Chhavni (joy-nomi)
2) qo'rg'on, lashkargoh
qirq olti

i^yalls

i^yas#

oltmish olti

i^h0r

yetmish olti

^lnna o'-li.

tortib olmoq

^u\$(\$l m-s.

1) bo'sh vaqt
2) ta'til
ta'til kunlarida

^ui\$(\$yo' me'

^u\$(\$l ka idn

dam olish kuni

^url m-s.

pichoq

^U\$na o'-siz.

jo'namoq, siljimoq

^ed m-r.

kavak, teshik

^o\$a

1) kichik, kichkina

~ -b@`a,

katta-kichik

~ -mo\$a

mayda-chuyda

^o@a`na o'-li.

tashlamoq

^o@a`kr

dan tashqari, hisobga olmaganda

j

j'kxn m-r.

(temir yo'llarning) tutash joyi

j'gl m-r.

o'rmon

j'tr-m'tr m-r.

Jantar-Mantar (rasadxona)

jgna o'-siz.

uyg'onmoq

jgh m-s.

o'rin

kl ~

o'rniga

jgana o'-li.

uyg'otmoq

jnta m-s.

xalq

jns':ya m-s.

aholi soni

jNm m-r.

tug'ilish

jb

qachonki

j'ʼʼban m-s.

til

j'ʼʼbanl

og'zaki

j'ʼʼmana m-r.

zamon, davr

j'ʼʼmln m-s.

yer, zamin

j'ʼʼra

marhamat qilib

j'ʼʼra-sa

ozgina

j'ʼʼar

albatta

j'ʼʼart m-s.

ehtiyoj, zaruriyat

jlvayu m-r.

iqlim, ob-havo

jlsa m-r.

majlis, yig'ilish

jlane o'-li.

yoqmoq

jldl m-s.

1) shoshilinch

~ krna	shoshilmoq 2) tezda
jha\	qayerdaki, qayergaki
jhaj~ʻʻ m-r.	kema
hvai ~	tayyora, samolyot
ja@ʻʻa m-r.	qish, sovuq fasl
ja@ʻʻo' me'	qishda
jait m-s.	millat
jankarl m-s.	bilim, ma'lumot
janna o'-li.	bilmoq
janvr m-r.	jonvor, hayvon
jana o'-siz.	bormoq, ketmoq, jo'namoq
janevala	ketayotgan, jo'nayotgan
~ ixmla ko janevall ga@ʻʻʻ	Simlaga boruvchi poezd
jama-miSjd	Jome masjid
jl-jan ʼ ~ se	jon-jahdi bilan, bor kuchi bilan
jlt m-s.	g'alaba
jltna o'-li.	1) g'alaba qilmoq
jlvn m-r.	2) yutmoq
julai m-s.	hayot, turmush
jʻʻʻ m-r.	iyul
jʻʻʻta m-r.	hayvonot bog'i
jʻʻʻn m-r.	poyafzal
	Iyun

jeb m-s.	cho'ntak
jell m-s.	kisel
jewsa	shunday, shunga o'xshash
jewse	xuddi, go'yo
jo	qaysiki
jʷorʷ ~ se	kuch bilan, baland ovozda
jox m-r.	1) jo'shqinlik 2) ishtiyoq
Jʷʷyada	ko'p, ortiq
sb se ~	eng ko'p, hammadan ortiq

Ⓔ

Ⓔgʷa m-r.	janjal
Ⓔlk m-s.	sharpa, shu'la
Ⓔll m-s.	ko'l
Ⓔkana o'-li.	egmoq, bukmoq
ⒺU# m-r.	yolg'on (ot)
ⒺU#a	1) yolg'on, qalbaki 2)bo'hton

\$

\$n m-r.	tonna
\$a\ga m-r.	tonga(odam tashiydigan arava)
\$apU m-r.	orol

i\$k\$ m-r.	1) chipta, 2) marka (pochtaga tegishli)
i\$k\$-`r m-r.	chiptaxona
i\$kana o'-li.	qo'ymoq, joylashtirmoq
i\$Pp,l m-s.	izoh, eslatma
\$lm m-s.	jamo'a, komanda
\$uk@`a m-r.	bo'lak, parcha
\$eKnlk m-s.	texnika(masalan, o'yin texnikasi)
\$eKs\$ m-r.	matn
\$eKs\$a\$l	to'qimachilik
~ iml	to'qimachilik korxonasi
\$eKsl m-r.	taksi
~ ka A@(@a	taksi bekati
~ @~a\$vr	taksi haydovchi
\$ellvln m-r.	televideniya, oynai jahon
~ de%na	televizor ko'rmoq
\$ellvln-se\$ m-r.	televizor
\$opl m-s.	do'ppi, bosh kiyim
\$s krna o'-li.	qur'a tashlamoq
\$y\lxn krna	yakka tartibda o'qitish
\$~'k m-r.	yo'l sandig'i, quti
\$~am m-r.	tramvay
~ pk@a`a	tramvayga o'tirmoq

~ S\$ap m-r.

tramvay bekati

\$~e m-s.

patnis

\$~eK\$r m-r.

traktor

~ clana

traktor haydamoq

#

#'a

sovuq

#hrna o'-siz.

to'xtamoq (ma'lum muddatga)

#lk

1) to'g'ri

~ hew

to'g'ri

~ nhl' hew

noto'g'ri

sb ~ hew'

hammasi joyida, yaxshi

a

a|l-ro\$| m-s.

bulkanon

aak%ana m-r.

pochtaxona

aak\$r m-r.

doctor, shifokor

aKyUme'\$r|

hujjatli

aalna o'-li.

solmoq (masalan, tuzni)

i@P\$| m-r.

o'rinbosar, muovin

~ sNspeK\$r

nozir muovini

i@b(ba m-r.

1) quti, quticha

2) vagon 3)kupe

i@ib(bya m-s.

quticha

kag'~kl ~

qog'oz quticha

!~

bir yarim

! m-r.

chelak, paqir

! m-s.

navbatchilik, ish

~ pr hona

navbatchilik qilmoq

!~aF\$(s

shashka (o'yin)

!

!g m-r.

shakl, tur, nusxa, bichim

!ai

ikki yarim

!!a

1) bo'sh, tig'iz emas

2) keng, ravon

!er m-r.

uyum, to'da, to'plam

t

tk

-gacha

tqa

va, ham, hamda

tb

o'shanda, o'sha vaqtda

~ tk

o'sha vaqtgacha

t.l

huddi o'sha paytda, aynan o'sha paytda

~ se

o'sha vaqtdan beri, o'shandan beri

ty krna o'-li.

bosib o'tmoq (yo'lni), qaror qilmoq

trkarl m-s.

sabzavot

trf~ m-s.

tomon, taraf, yo'nalish

caro' ~	to'rt tomon, atrof
trblj'ʒ m-r.	tarvuz
trsna o' -li.	astoydil hohlamog, intilmoq
trh m-s.	tur, shakl
trh-trh ka	hilma-hil, turli hil
taj'ʒa	yangi (mevalar haqida)
tajk m-r.	tojik
tar m-r.	telegramma
tarl%ʒ m-s.	sana, oy kunlari
tall (tailya\) m-s.	chapak, qarsak
~ bjana	chapak chalmoq
tailyo' kl g@ʒg@ʒah\$	qarsaklar guldirosi
itrpn	ellik uch
itrs#	oltmish uch
ith0r	yetmish uch
tlñ	uch
tlñ s0	uch yuz
sa!ʒe tln	uch yarim
tlr m-r.	o'q, o'q-yoy
tlš	o'ttiz
tum	sen, siz
tuMhara	sening, sizning

tukR m-r.	1) turk
tulna m-s.	2) turkiy
	qiyoslash, taqqoslash
kl ~ me'	-ga nisbatan
tulnaTmk	qiyosiy
~ AvSqa	qiyosiy daraja
tulvana o'-li.	torttirmoq
tU	sen
tejTā m-s.	tezlik, chaqqonlik
tera	sening
terh	o'n uch
tel m-r.	yog' (o'simlik)
tew'talls	qirq uch
tewyar	tayyor
~ hona ~ krna	tayyor bo'lmoq, tayyorlamoq
tewyarI m-s.	tayyorlanish, taraddud ko'rish
~ krna	tayyorlanish
tewrna o'-siz.	suzmoq
tolna o'-li.	tortmoq

Q

qpe@Tā m-r.	shamol to'liqini
qraRh\$ m-s.	tarillash
iqye\$R m-r.	teatr

qo@ʻā

qo@ʻā der bad;

qo@ʻā dUrI pr

d

di=, m-r.

di=, I Eixya

dm m-r.

Ek ~ bad

drvajʻā m-r.

djaR m-r.

phle djeR ka

dxRk m-r.

dxRnly

dxā m-s.

ds

dhej m-r.

dai%ʻā hona

dam m-r.

šska ~ Kya hew

daya\

dai' Aor

dasI m-s.

oz, biroz

bir oz vaqtdan so'ng

yaqinda, bir oz uzoqda

janub

Janubiy Osiyo

lahza

bir zumdan so'ng

eshik

1) daraja (poyezdda)

2) toifa, bosqich

a'lo navli, birinchi darajali

tomoshabin

ziyoratgoh, diqqatga sazovor

ahvol, holat

o'n

sep (kelinning)

(o'qishga) kirmoq, qabul qilinmoq

narx, qiymat

buning narxi qancha?

o'ng

o'ng tomon

qullik

daihna	o'ng
id%ai dena	ko'rinmoq, ko'zga tashlanmoq
id%ana o'-li.	ko'rsatmoq, namoyish etmoq
idn m-r.	kun
^u\$(\$l ka ~	dam olish kuni
baj~ur ka ~	bozor kuni
idnamo m-r.	Dinamo
idlcSp	qiziqarli
idlcSpl m-s.	qiziqish
~ se	qiziqish bilan
idlana o'-li.	berdirmoq
?yan ~	e'tiborni tortmoq, diqqatni jalb qilmoq
idxa m-s.	tomon, yo'nalish
dlya m-s.	sham, chiroq
dlvar m-s.	devor
dukan m-s.	do'kon
%aU-pdaqR (%urak) kl ~	oziq-ovqatlar do'koni
duinya m-s.	dunyo
dUtavas m-r.	elchixona
dU/ m-r.	sut
dUr	uzoq

~ nhl' hew	uzoq emas
kafI ~ hew	ancha uzoq
dUrl m-s.	masofa, uzoqlik
~ ty krna	masofani bosib o'tmoq
dUsra	1) ikkinchi
dUsre idn	2) keyingi
daxY m-r.	kelasi kun
de%na o'-li.	manzara, ko'rinish
de%ne me'	ko'rmoq
dena o'-li.	ko'rinishdan, aftidan
der m-s.	bermoq
~ hona	kechikish, vaqt (bo'lagi)
bhut ~ se	kechikmoq 2) vaqt
qo@~la ~ bad	uzoq vaqtdan beri
dex m-r.	biroz vaqtdan so'ng
do	mamlakat
do-tln	ikki
dono'	ikki-uch, bir necha
dom'ij~la	ikkisi, ikkalovi, ikkovlon
Üara	ikki qavatli
dophr	orqali, yordamida, vositasida
	peshin

/

/Kka m-r.	zarba, turtki
/n m-r.	boylik
/nl	boy, badavlat
/Nyvad dena	rahmat aytmoq, tashakkur bildirmoq
/rtl m-s.	yer, zamin
/atu m-r.	metall, ruda
~ ka	metalldan yasalgan
/lre	sekin, ohista

/lre-/lre	asta-sekin
/ljp m-s.	quyosh nuri, oftob
/ona o'-li.	yuvmoq
haq-mu\h ~	yuz-qo'l yuvmoq, yuvinmoq
kp@e~Ä /one kl mxln	kir yuvish mashinasi
?yan m-r.	diqqat, e'tibor
~ se	diqqat bilan

п

n'br m-r.	raqam (uy va hokazolar.)
n	na
nK~Ä krna o'-li.	ko'chirib yozmoq
ngr m-r.	shahar
nj~Ädlk	yaqin

~ ke	yaqindagi
ndl m-s.	daryo
nmk m-r.	tuz
nmkdan m-r.	tuzdon
nmkln	tuzlangan
nmSkar m-r.	1) salomlashuv 2) salom! xayr!
nmSte m-r.	1) salom! 2) xayr!
Ese se mera ~ khna	unga mendan salom aytib qo'y
nya	yangi
nrn	yumshoq, muloyim
ntRk m-r.	raqqos
nDkIR m-s.	raqqosa hamshira
nsR m-s.	
nl m-r.	suv o'tkazgich
nhr m-r.	anhor
nhlana o'-li.	yuvintirmoq, cho'miltirmoq
nhl'	yo'q
nac m-r.	raqs
~ nacna	raqsga tushmoq
nacna-kldna	raqsga tushib xursandchilik qilmoq, xirom aylamoq
naSk m-r.	drama, pyesa

na\$ky	dramatik
~ āpaNtr	insenirovka
nan m-r.	non
nana m-r.	buva (ona tomonidan)
nanl m-s.	buvi (ona tomonidan)
nam m-r.	ism, nom
~ p@Ūna	nomlamoq
~ r%na	ism qo'ymoq
Aapka~Kya hewü	Ismingiz nima?
namk	nomli, nomidagi
nam-inxan m-r.	nom-nishon
namavl m-s.	nomlar ro'yxati
nala m-r.	ariq
naxpatl m-s.	nok
naXta m-r.	nonushta
~ bnana	nonushta tayyorlamoq
inklna o'-siz.	chiqmoq
inkalna o'-li.	1)chiqarmoq
inb'/ m-r.	2)nashr qilmoq(kitob, gazeta)
inm't[,m-r.	1) maqola, ocherk
~ dena	2) insho
	taklif
	taklif qilmoq

inMnili%t	quyida yozilgan
inyt	belgilangan, tayinlangan
~ smy pr	belgilangan vaqtda, belgilangan muddatda
in,Ry m-r.	qaror, xulosa
~ krna	qaror qabul qilmoq, hal qilmoq
in,aRyk m-r.	hakam
inmRl	sof, musaffo
inmRa, m-r.	qurilish
~ krna	qurmoq
inyaRt m-r.	eksport
inxana m-r.	nishon
~ sa/na	nishonga olmoq
inharna o'-li.	tikilib, suqlanib qaramoq
nl'd m-s.	uyqu
~ Aana	uyqusiramoq
nl'v m-s.	poydevor
~ @alna (r%na)	poydevor qo'ymoq
nlce	past, quyi
~ se	pastdan
ke ~	ostida, ostiga
nl'a	zangori
neta m-r.	rahbar

n	to'qqiz
nka@l	“kema halokati” (Tagor romani)
njvan	yosh, o'smir
njvan log m-r.	yoshlar

p

p'ga m-r.	Ventilyator
~ clana	ventilyatorni yurgizmoq
p'jabl m-r.	panjoblik
pk@'na o'-li.	ushlamoq
pkana o'-li.	pishirmoq (ovqatni)
pKka	1) asfaltlangan (ko'cha)
p:takar	2) pishiq (pishgan)
pcas	“Paxtakor” (nom)
p\$rl	ellik
~ lgana	taxtacha, patnisdon
p#an m-r.	patnis o'rnatmoq
p@'na o'-siz.	pathan
p!'ana o'-li.	tushmoq, yog'moq (qor to'g'risida)
p!'a-il'ga	o'qitmoq
pta m-r.	o'qimishli, ziyoli
	manzilgoh

pit m-r.	er
pTnl m-s.	xotin
pi]ka m-s.	jurnal, oynoma
pnlr m-r.	pishloq
pr'tu	biroq
pr	biroq
pr	-da (ustida), -ga (ustiga)
pircy m-r.	tanishuv
~ krana	tanishtirmoq
~ p[aPt krna	tanishmoq
pirict	tanish
pir,am m-r.	natija
pirvar m-r.	oila
piriSqit m-s.	ahvol, holat
prl=a m-s.	imtihon, sinov
~ pas krna	imtihon topshirmoq
prexanl m-s.	tashvish, vahima
pl'g m-s.	karavot
pl[@~l m-s.	tarozi pallasi
pxu m-r.	hayvon, mol
ps'd	yoqimli
~ Aana (hona)	yoqmoq

~ krna	yoqtirmoq
phnna o'-li.	kiymoq, kiyib yurmoq
phlvn m-r.	1) atlet
phla	2) polvon, pahlavon
phle	birinchi
se ~	avval
pha@~ʼ m-r.	Avvaldan
pha@~ʼʼ	togʻ
phu\c m-s.	1) togʻli
phu\cana o'-li.	2) togʻlik
pa\c	3) tepalik, togʻ
paikStan m-r.	yetib kelish
pa%ana m-r.	1) yetkazmoq
pa# m-r.	2) kuzatmoq
~yad krna	besh
pa#xala m-s.	Pokiston
pa#(ypuStk m-s.	hojatxona
pana o'-li.	dars
panl m-r.	dars tayyorlamoq
par m-r.	maktab
pakR m-r.	darslik
	olmoq
	suv
	1) qarama-qarshi qirgʻoq
	2) narigi tomon
	bogʻ

pardxRk	shaffof (qog'oz haqida)
pal,-poz, m-r.	boqish, tarbiyalash
~ krna	voyaga yetkazmoq, tarbiyalamoq
palm	Palam (Dehli yaqinidagi tayyoragoh)
pas krna o'-li.	1)(o'quv muassasasini) tugatmoq 2) imtihon, sinov topshirmoq
paspo\$R m-r.	pasport
iplana o'-li.	ichirmoq
pl^e	orqada, orqaga, ortda, ortga
plna o'-li.	ichmoq
plr m-r.	Dushanba
pukarna o'-li.	1) chaqirmoq 2) qichqirmoq
pun£	yana, qaytadan
purana	eski, qadimgi, ko'hna
purana ikla	Eski qal'a (Dehlidagi qadimiy qal'a)
puāz m-r.	1) erkak 2)(gram.) shaxs
pulav m-r.	palov
puil'l'g m-r.	(gram.) muzakkar
pu\$tk m-s.	kitob
pu\$tkaly m-r.	kutubxona
puJ^~ta^ m-s.	savol-javob
~ ka dF~Ütr	ma'lumotlar bo'limi

pʊra	to'la, to'liq
~ krna	to'ldirmoq
pʊvRa×R m-r.	birinchi yarim (sport) birinchi taym
pʊvIR	sharq
pʌq(vl m-s.	yer
pʌq(vlraj	Prithviraj (ism)
pe'isl m-s.	qalam
pe\$ m-r.	qorin, oshqozon
~ palna	qorinni to'ydirmoq, boqmoq
pe@ʊ m-r.	daraxt
pew'talls	qirq besh
pew'tls	o'ttiz besh
pewdl	1) piyoda
~ clna	2) yayov
pewda hona o'-siz.	piyoda yurmoq
pewr m-r.	yetishtirilmoq, tayyorlanmoq
pewsa m-r.	oyoq
po'^na o'-li.	1)paysa (1/100 rupiyaga teng tanga),
pota m-r.	2) pul
potl m-s.	artmoq
pʊ m-r.	nevara (o'g'il bola)
~ f\$na	nevara (qiz bola)
	tong
	tong otmoq

Pyajʷ m-r.	piyoz
p[kar m-r.	1) tur, toifa
šs ~	2) usul, metod
	shu tarzda, shunday
p[kax m-r.	nur, yorug'lik
p[kaixt	nashr etilgan, chop etilgan
~ hona	nashr etilmoq
p[ʔit m-s.	tabiat
p[koZ# m-r.	kabina, xonacha
p[gitxll	taraqqiyparvar
p[car m-r.	yoyilish, targ'ibot
p[jat't[m-r.	respublika
p[it m-s.	1) nusxa
p[itvzR	2) har
	har yili, yiliga
p[it '\$a	soatiga, har soat
p[itini/ m-r.	vakil
p[itini/-m'@l m-r.	delegatsiya
p[ityoigta m-s.	musobaqa, bellashuv
p[Tyek	har bir
p[qm	birinchi, dastlabki
p[qm-puāz m-r.	(gram.) birinchi shaxs
p[qa m-s.	1) udum, an'ana
	2) tizim

p[dxRn m-r.	namoyish, ko'rsatuv
~ krna	namoyish etmoq
p[/antʁ	asosan, ko'pincha
p[/anaʔyapk m-r.	maktab direktori
p[.av m-r.	taassurot
~ @alna	taassurot qoldirmoq
p[mu%	bosh
p[yIn m-r.	harakat, urinish
p[yog m-r.	ishlatish, qo'llanish
~ krna	ishlatmoq
p[Xn m-r.	savol
~ krna	so'ramoq, savol bermoq
p[Xnoŋr m-r.	savol-javob
~ s.a	savol-javob kechasi
p[sNn	xursand, shod
~ hona	xursand bo'lmoq
p[is*	mashhur
p[Sqan m-r.	jo'nash, ketish
~ krna	jo'namoq
p[acIn	ko'hna, qadimgi
p[aPt	olingan, qo'lga kiritilgan
~ krna	olmoq

~ hona	olinmoq
p[ar'. m-r.	boshlanish
~ krna	Boshlamoq
ip[ʏ	suyukli, sevimli
p[emcNd	Prem Chand
p[eml	1) sevuvchi, oshiq 2) havaskor, ishqiboz, m-r.
fʊ\$bal-p[eml	futbol ishqibozi
p[es m-r.	matbuot
p[og[am m-r.	dastur, reja
~ g[əʔʊb[əʔʊ ho gya	dastur amalgam oshmadi
p[ofesr m-r. m-s.	professor
Ple\$ m-r.	1) likopcha, taqsimcha 2) portsiya
Ple\$famR m-r.	platforma (temir yo'lda), perron
Pvaš'\$ m-r.	ochko
~ p[aPt krna	ochko to'plamoq
f	
fʔʊ\$ʌ huAa	yirtiq, yirtilgan
fʔʊ, m-r.	ko'zoynakli, ilonning bo'yin va bosh qismi.
fʔʊrgana m-r.	Farg'ona (shahar)
fʔʊxR m-r.	pol
fl m-r.	meva

flvala m-r.	meva sotuvchi, mevafurush
farsl	1)forsiy 2) m-s. fors tili
ifr	yana, qaytadan
~ Ek bar	yana bir bor
~ se	qaytadan, yangidan
~ .l	shunday bo'lsa ham
fʻʻu\$ m-r.	fut (uzunlik o'lchovi)
fʻʻu\$bal m-r.	futbol
~ %elna	futbol o'ynamoq
fuʻʻtIR m-s.	jo'shqinlik
fʻʻusRt m-s.	bo'sh vaqt
fʻʻul m-r.	gul
fʻʻuldan m-r.	guldon
fʻʻekL\$l m-s.	fakultet
fʻʻewlna o'-siz.	yoyilmoq
fʻʻewsla m-r.	qaror
~ krna	qaror qilmoq
fʻʻon m-r.	telefon
~ krna	telefon qilmoq, sim qoqmoq
fʻʻij m-s.	qo'shin
fʻʻivara m-r.	favvora

b

b'gla	1)Bengal
b'd	2) m-s.bengal tili
~ krna	1) yopiq
b"bi m-s.	2) tugagan
bkna o'-siz.	a)yopmoq, berkitmoq
bgʻʼca m-r.	b)to'xtamoq
bcpn m-r.	Bombay(shahar)
bcana o'-li.	valdiramoq, aljiramoq
bcca m-r.	bog'cha
bcci m-s.	bolalik
bjna o'-siz.	1) qutqarmoq
sa!ʻʼe Aa# bje	2) himoya qilmoq
dophr ke Ek bje	1) bola
b\$n m-r.	2) o'g'il bola
~ dbana	1) qiz bola
b@ʻʼa	2) qiz
£tna ~ nhl' hew	bong urmoq (soat haqida)
b!ʻʼna o'-siz.	soat sakkiz yarim
	tushki soat birda
	tugma, o'chirg'ich
	tugmani bosmoq
	katta
	unchalik katta emas
	o'smoq, ko'paymoq

bl'ŭjana	1) o'sib bormoq
bl'ŭana o'-li.	2) olg'a bosmoq
bl'ŭav m-r.	1) ko'paytirmoq
bl'ŭava m-r.	2) uzatmoq, cho'zmoq(qo'lni)
~ dena	olg'a siljish, ko'tarilish
btana o'-li.	rag'batlantirish, ruhlantirish
bdlna o'-li., o'-siz.	ruhlantirmoq
kp@ŭe ~	gapirmoq, xabar qilmoq
bnna o'-siz.	o'zgartirmoq, almashtirmoq,
bnana o'-li.	o'zgarmoq
bnars m-r.	kiyim almashtirmoq
byalls	bo'lmoq
brs m-r.	qurmoq, yasamoq
brabr	Banoras(shahar)
bf'ŭR m-s.	qirq ikki
blvan	yil
bs	1) teng, bir xil
~ krna	2)uzluksiz, to'xtamasdan
~ kljye	qor
bs m-s.	kuchli
bsna o'-siz.	1) faqat, atigi
	2) yetarli, bas
	to'xtamoq, tugatmoq
	bas qiling! to'xtating
	Etarli
	avtobus
	1) barpo bo'lmoq (shahar to'g'risida)
	2) ko'chib o'tmoq

bStl m-s.	qishloq, qo'rg'on	
bhŭr	yetmish ikki	
bhn m-s.	opa, singil	
bhut-se log	ko'plab odamlar	
bhuvn m-r.	(gram.) ko'plik son	
ba\ \$na o'-li.	bo'lmoq, bo'lib	bermoq,
ba\ /na o'-li.	taqsimlamoq	
ba\ s m-r.	bog'lamoq	
~ se \$krakr lD\$ Aana	(sport) to'sin	
bakʼʼl	to'singa tegib qaytmoq	
bajʼʼar m-r.	qolgan	
bat m-s.	bozor	
~ krna	gap	
b@ʼʼl %ʼʼuxl kl ~ hew	gaplashmoq	
batclt m-s.	juda yaxshi gap	
bad ʼ bad me'	suhbat	
ke ~	keyin, so'ng	
badl m-r.	-dan, so'ng, keyin	
badxah m-r.	bulut	
baya\	podshoh	
bai' AOr	chap	
	chap tomon	

bar m-s.	marotaba
barl m-s.	navbat
bare £ke ~ me'	haqida, to'g'risida
bal m-r.	soch
bavn	ellik ikki
bas#	oltmish ikki
bahr	tashqari
~ se	tashqaridan
ibkna o'-siz.	sotilmoq
ibg@Ūna o'-siz.	1) yomonlashmoq 2) buzilmoq
ib^ana o'-li.	yoymoq
ibtana o'-li.	o'tkazmoq (vaqtni)
ibna £ ke ~	-siz (yo'qlikni bildiradi)
ibna nmk ka mK%on	tuzsiz saryog'
ibSku\$ m-r.	pecheniy
ibStr m-r.	o'rin-ko'rpa
blmar	bemor
~ ho jana (p@Ūna)	kasal bo'lmoq
blmarl m-s.	kasallik, dard
bu/var m-r.	chorshanba (hafta kuni)
bulana o'-li.	1) chaqirmoq 2) taklif qilmoq

bulava m-r.	1) chaqiriq 2) taklif
bu!ʔa m-r.	1) qari 2) kekxa
bahSpitvar m-r.	payshanba
beg m-r.	papka, sumka
becna oʻ-li.	sotmoq
becnevala m-r.	sotuvchi
becnevall m-s.	sotuvchi ayol
becara m-r.	bechora
bwcarl m-s.	bechora (ayol)
be\$a m-r.	oʻgʻil
be\$l m-s.	qiz
beht	yaxshi
khl' ~	ancha yaxshi, juda yaxshi
bew#na oʻ-siz.	oʻtirmoq
botl m-r.	butilka, shisha
bolna oʻ-siz.	gapirmoq
b[eke\$ m-r.	qavs
.	
.'@ar	ombor, zaxira
.tlja m-r.	jiyan (akaning ogʻli)
.ai m-r.	aka, uka

.ag m-r.	1) bo'lak, qism 2) qatnashuv qatnashmoq
~ lena	
.art m-r.	Hindiston
.artly	1) hindcha, Hindistonga tegishli 2) m-r. hindistonlik
.aza m-s.	til
i.Nn	boshqa, farqli
~ - i.Nn	har xil, xilma-xil
i.lai m-s.	Bhilay (shaxar)
.l	1) va, ham 2) hatto
.ltr	ichkari
ke ~	ichida
.l@~ m-s.	olomon
.l% m-s.	ochlik
~ lgna	ochiqmoq, qorin ochmoq
.l%a	och
.l'im m-s.	1) yer, zamin 2) mamlakat
.e'\$ m-s.	uchrashuv
.ojn m-r.	ovqat
~ krna	ovqat emoq, ovqatlanmoq
~ bnana	ovqat pishirmoq
.ojnaly m-r.	oshxona

м

m'glvar m-r.

seshanba

m'gvana o'-li.

buyurtirmoq

m'ij~ʻʻʻ m-s.

qavat

m'ij~ʻʻʻa

qavatli

tlɲ-m'ij~ʻʻʻa

uch qavatli

m'ʻp m-r.

1) pavilyon, bostirma

m'ʻ m-s.

2) yengil, vaqtinchalik bostirma
bozor

m'tʻl m-r.

vazir

mKtb m-r.

maktab

mkan m-r.

uy, imorat, bino

mK%ɲ m-r.

saryog'

ibna nmK ka mK%ɲ

tuzsiz sariyog'

mgr

biroq

m^ll m-s.

baliq

mj~ʻʻʻ m-r.

ishchi

mj~ʻʻʻa m-r.

1) maza, ta'b, ta'm

~c%na

totib ko'rmoq

mj~ʻʻʻe se

maza qilib

mj~ʻʻʻe ka

mazali, lazzatli

mj~ʻʻʻedar

mazali, lazzatli

mʔy	oʻrta
~ Eixya	Oʻrta osiyo
mʔympuäz m-r.	(gram.) ikkinchi shaxs
mʔyNtr m-r.	tanaffus
mnpsNd	yoqimli, koʻngilga yoquvchi
mna £ ~ hona	taqiqlanmoq
~ hew	taʻqiqlanadi
mnorʼjn m-r.	koʻngilxushlik, hordiq
mrMmt m-s.	tuzatish, yamash, sozlash
kl ~ krna	tuzatmoq, yamamoq, sozlamog
mdR m-r.	erkak
mxxlUr	taniqli, mashhur
mxln m-s	mashina
mh\ga	qimmat
mhTv m-r.	ahamiyat, muhimlik
mhTvpU.R	ahamiyatli
mhl m-r.	saroy, qasr, koshona
mhan	uligʻ
mhayu× m-r.	Jahon urushi
mharaj m-r.	Maharoja (unvon)
mhlina m-r.	oy (yil oylari)

ma\gna o'-li.	so'ramoq, talab qilmoq, tilamoq
maš'ofʻʻon m-r.	mikrofon
mata m-s.	ona
mata-ipta m-r.	ota-ona
matʻaza m-s.	ona tili
matʻʻim m-s.	Vatan, Ona vatan
maʻym m-r.	vosita, ish quroli
ke ~ see	vositasida (biror narsaning)
marna o'-li.	urmoq
mailk o'-li.	xo'jayin
maʻʻim	ma'lum
~ hew	ma'lumdir
~ krna	bilib olmoq, aniqlamoq
~ huAa hew	ma'lum bo'ldi
max m-r.	mosh
maisk	1) oylik
im#aʻi m-s.	2) m-r. oylik maosh
imtʻ m-r.	shirinlik
imcʻR	do'st
kall ~	murch, garmdori
imcʻRdan m-r.	qora murch
iml m-s.	murchdon
	korxona, fabrika

to'qimachilik fabrikasi	to'qimachilik fabrikasi
olinmoq, ega bo'lmoq	olinmoq, ega bo'lmoq
uchrashuv, ko'rishmoq, uchratmoq (to'satdan)	uchrashuv, ko'rishmoq, uchratmoq (to'satdan)
uchratmoq (avvalgi kelishuv bo'yicha)	uchratmoq (avvalgi kelishuv bo'yicha)
Misr	Misr
metr	metr
milya	milya
shirin	shirin
mirza, kotib	mirza, kotib
bosh	bosh
mog'il	mog'il
Mog'il-bog'I (Dehlidagi)	Mog'il-bog'I (Dehlidagi)
burilmoq	burilmoq
tovuq	tovuq
qiyin, mushkil	qiyin, mushkil
tabassum qilmoq, jilmaymoq	tabassum qilmoq, jilmaymoq
musulmon	musulmon
mahalla	mahalla
tub, asosiy	tub, asosiy
rediska	rediska
baho, qiymat	baho, qiymat

māTyu m-s.

o'lim

mej˘u m-s.

stol

mej˘upox m-r.

dasturxon

mei@kl

tibbiy

~ s'S\$!\$(yU\$

Tibbiyot instituti

mera

mening

mel-jol kr

birgalikda, hamdamlikda

mewc m-r.

match, o'yin

mewdan m-r.

maydon

mPi%k

og'zaki

mQsm m-r.

1) ob-havo
2) yil fasli, fasl

y

yid

agar

yûip

garchi, garchand

ymuna m-s.

Jamna daryosi

yx m-r.

shon-shuhrat, maqtanish

yh

bu

yha\

bu yerda

ke ~

-ning oldida, yonida

ya

yoki

yat[a m-s.

safar, sayohat

~ krna	sayohat qilmoq
yat[l m-r.	sayyoh, yo'lovchi
yad m-s.	xotira, yod
~ krna	yodga olmoq, yod olmoq
~ Aana	esga (yodga) tushmoq, eslamog
yanl	ya'ni
yu× m-r.	urush
yuvk m-r.	yosh (o'smir) yigit
yuvtl m-s.	yosh (o'smir) qiz
ye	1) bular
yo'	shunday, shunday tarzda
yoGy	qobil, munosib, sazovor
de%ne ~	diqqatga sazovor

Г

r'g-ibr'ge	1) rang-barang
r=a m-s.	2) turli xil himoya
r%na o'-li.	qo'ymoq
r%vana o'-li.	qo'ydirmoq
rcna m-s.	asar
rF"tar m-s.	tezlik, sur'at
~ b! "ana	tezlikni oshirmoq

rvana hona o'-siz.	jo'namoq
rivvar m-r.	yakshanba
rs m-r.	sharbat
\$ma\$r ka ~	pomidor sharbati
rsld m-s.	kvitantsiya, patta
rslla	suvli, shirali
rsol`r m-r.	oshxona
rhna o'-siz.	1) yashamoq
ra\$-AaE\$ m-r.	2) qolmoq
	o'ng qanot hujumchi
rake\$ m-r.	raketa
rajkumarl m-s.	malika, shoh qizi
raj/anl m-s.	poytaxt
rajnltk	siyosiy
raj ʻʻl	rozilik
~ hona	rozi bo'lmoq
radj m-r.	1) hukmronlik
	2) shtat
ranl m-s.	malika, shohbonu (shoh xotini)
raZ\$~ m-r.	davlat
raZ\$~pit m-r.	prezident
raZ\$~pit.vn m-r.	prezident-saroyi
raSta m-r.	yo'l
rah-clta m-r.	yo'lovchi, piyoda

irKxa m-r.	riksha
äkna o'-siz.	to'xtamoq
äk jana	to'xtab qolmoq
ä%Źst m-s.	jo'nashga ijozat, ruxsat
~ krna	jo'nashga ruxsat bermoq
äic m-s.	qiziqish
mew' ~ lena	qiziqmoq
äpya m-r.	1) rupiya(pul birligi)
ämal m-r.	2) pul
äp m-r.	1) ro'mol
äsl	2) dastro'mol
re%aa m-s.	1) shakl,
rei@yo m-r.	2) shakl-shamoil
rei@yo-se\$ m-r.	1) rus, rossiyalik,
rel m-s.	2) m-r.ruscha
relga@Źl m-s.	3) m-s. rus tili
relve m-s.	chiziq
~ lašn	radio
reStra' m-r.	radiopriyomnik
reYŹlijre\$ m-r.	temir yo'l
rokna o'-li.	poyezd
	temir yo'l
	temir yo'l tarmog'i
	restoran
	sovutgich
	to'xtamoq

roj'ʔ	har kuni
roʃl m-r.	non
rona oʻ-siz.	yigʻlamoq
l'ba	1) uzun
l'bai m-s.	2) baland uzunlik
lʁnʁ	Lakhnau (shahar)
lgn m-s.	1) havas,
lɡna oʻ-siz.	2) ishtiyoq, xohish tuyulmoq, boshlamoq
AC^a ~	yoqmoq
lg.g	taxminan, deyarli
l@ʔka m-r.	oʻgʻil bola, oʻsmir
l@ʔkl m-s.	qiz bola
l@ʔai m-s.	urush
lmhl m-r.	Lamhi (qishloq nomi)
laʃn m-s.	1) tarmoq (temir yoʻl)
~ me' %l@ʔa hona	2) qator navbatda turmoq
laʔ@ʃplkr m-r.	radiokarnay
la% m-r.	yuz ming
laʃivyn m-r.	latviyalik
lat m-s.	tepki, zarba

~ marna	tepmoq, zarba bermoq
lana o'-siz.	olib kelmoq
lal o'-siz.	qizil
lal ik <i>lā</i> m-r.	Qizil qal'a (Dehlida)
il%na o'-li.	yozmoq
ilf <i>lā</i> af <i>lā</i> a m-r.	xat jild, konvert
ilye £ ke ~	1) uchun
lilye £ yh lilye	oling, mana marhamat
lU\$-%so\$ m-s.	talon-taroj, talash
leKcr m-r.	ma'ruza
~ dena	ma'ruza o'qimoq
le% m-r.	1) maqola
le%k m-r.	2) insho
le\$na o'-siz.	yozuvchi
lena o'-li.	yotmoq
le Aana o'-siz.	olmoq
leF <i>lā</i> \$-AaE\$ m-r.	olib kelmoq
lokipyl	chap qanot hujumchi
loha m-r.	1) ommaviy
lQ\$na o'-siz.	2) ommabop
	temir
	qaytmoq

V

vKt m-r.	vaqt
----------	------

vcn m-r.	va'da
~ dena	va'da bermoq
vjʹʹn m-r.	og'irlik, vazn
vn m-r.	o'rmon
vrna	aks holda
vRg m-r.	ijtimoiy toifa, tabaqa, sinf
vzR m-r.	yil
vs't m-r.	bahor
~ me'	bahorda
vStu m-s.	narsa, buyum
vh	u
vh\	u yerda, u yerga
vaKy m-r.	gap
vayuyan m-r.	tayyora, samolyot
vaStukla m-s.	me'morchilik
ivkist	rivojlangan
ivkasxl	rivojlanib borayotgan
ivDan m-r.	fan
ivda ʹ se ~ lena	xayrlashmoq
ivdex m-r.	chet el, chet mamlakat
ivdexl	chet elga tegishli

ivŭa m-s.	bilim, ilm
ivŭaqlR m-r.	talaba
ivŭan m-r.	olim
iv/va m-s.	beva
iv/ey m-r.	(gram.) kesim
ivny m-r.	itoatkorlik
ivp=l	muxolif, qarama-qarshi
ivfl	behuda, bekor, befoyda
~ krna	yo'qqa chiqarmoq
iv.ag m-r.	1) bo'lim, kafedra
iv.aijt	bo'lingan
ivvah m-r.	nikoh, uylanish
ivxez	maxsus
ivxezD m-r.	mutaxassis
ivxez, m-r.	1) (gram.) aniqlovchi 2) sifat
ivxez,o'kl tulna	sifat darajalari
ivè[am m-r.	dam, orom
~ krna	dam olmoq
ivXv m-r.	1) dunyo 2) olam
ivXvp[is×	dunyoga mashhur
ivXvivŭaly m-r.	universitet

ivXvas m-r.	ishonch, ishonish
ivzy m-r.	mavzu
ve	ular
ve\$ŕ m-r.	ofitsiant
VyiKt m-r.	shaxs, kishi
Vyakr. m-r.	grammatika
Vyapar m-r.	savdo

X

xKkr m-s.	shakar
xiKtxall	kuchli, qudratli, baquvvat
xtr'j m-s.	shaxmat
~ ka i%la@~ŭ m-r.	shaxmat o'ynamoq
xinvar	shanba
xbd(m-r.	so'z
xb(dkox m-r.	lug'at
ihNdl-£J~ŭbekl ~	hindiycha-o'zbekcha lug'at
xlqm m-r.	sholg'om
xhr m-r.	shahar
xa\it m-s.	tinchlik
xa\it rhe duinya me'	dunyoda tinchlik bo'lsin
xam m-s.	oqshom

~ ko	kechqurun
xaiNtip[y	tinchliksevar
xayd	ehtimol
xask m-r.	hukmron
ix=k m-r.	o'qituvchi
~ p[aPt krna	ta'lim olmoq
ix=a-s'Sqa m-s.	o'quv muassasasi
ixi=ka m-s.	o'qituvchi ayol
ixi=t	1) savodxon 2) ilmi
ixmla m-r.	Simla (shahar)
xl`[	tezda
xl`[ta m-s.	tezlik, shoshilinch
xlzRk m-r.	sarlavha
xu'var m-r.	juma
xui'ya m-r.	1) tashakkur 2) rahmat
xuã m-r.	boshlanish
~ krna	boshlamoq
~ hona	boshlanmoq
xex	qolgan
xeznag m-r.	ming boshli ilon (rivoyatlarga ko'ra u yerni ko'tarib turarmish)
xorba m-r.	sho'rva

xOk~U m-r.

xOk~Uya

~ klakar

~ klakaro' ka k's\$R

è[lmtl m-s.

1) ishtiyoq

2) qiziqish

ishqiboz

havaskor san'atkor

havaskor san'atkorlar konserti

xonim, muhtarama (ismlar oldida)

SE

s'ket m-r.

~ krna

s'ketvack

~ svRnam

s':ya m-s.

s'gltkar m-r.

s'g[h m-r.

s'g[haly m-r.

s'` m-r.

p[gitxll le%k ~

s'jldgl m-s.

s'Da m-s.

s'boi/t

~krna

s'b'/l m-r.

dUr ka~

ishora, belgi

ishora qilmoq, ko'rsatmoq

(gram.) ko'rsatish

ko'rsatish olmoshi

1) hisob, sanoq

2) son, miqdor

bastakor

to'plam

muzey

tashkilot, uyushma

taraqqiyparvar yozuvchilar uyushmasi

jiddiylik

(gram.) ot

murojaat

murojaat qilmoq, chaqirmoq

qarindosh, bog'liq

uzoq qarindosh

s'.v	1) ehtimollik
s'.alna o' -li.	2) ehtimol, aftidan
s'yukT	yig'moq, yig'ishtirmoq
~ i'ya	(gram.) qo'shma
~ raZ\$ ~ s'`	qo'shma fe'l
s'sd m-r.	Birlashgan Millatlar tashkiloti
s'sd-.vn m-r.	parlament
s'sar m-r.	parlament saroyi
skuxl	dunyo, olam
s:~Ät	sog'-salomat, eson-omon
s@~Äk m-s.	mustahkam, qattiq
sthÜr	ko'cha, yo'l
sÜavn	yetmish yetti
sÜa m-s.	ellik yetti
sÜr	hokimiyat
sda	etmish
snlcr m-r.	doim, hamisha
snlcrvar m-r.	shanba
spa\$	shanba
sPtah m-r.	tekis, yassi
sf~Ädrj'g	hafta
sflta m-s.	Safdarjang (Dehlidagi hudud nomi)
	muvaffaqiyat, omad

sfʷai m-s.	1) tozalik 2) tozalash tozalamoq
kl ~ krna	
sfʷed	oq
sb	hamma
~ ku^	hamma narsa
~ se b@ʷa	eng katta
sb(jʷ) m-s.	1) ko'kat 2) sabzavot 3) sabzavotdan qilingan ovqat
sb(jʷ)lvala m-r.	ko'kat, sabzavot sotuvchi
s.l	hamma, barcha
smɛdar	aqlli, hushyor, bamani
smɛna o'-li.	1) tushunmoq 2) hisoblamoq
smɛa jata hew	tushuniladi
smtl	tekis
smy m-r.	vaqt
~ pr	o'z vaqtida
Es ~	o'sha paytda
smqRk m-r.	tarafdor, ishqiboz
smSya m-s.	muammo, masala
~ EpiSqt krna	muammo ko'tarmoq, masala ko'tarmoq
smacar m-r.	xabar, ma'lumot
smacar-ptʃ m-r.	gazeta

smal/ m-r.	maqbara
smaPt	intiho, tugash, xotima, nihoya
~ krna	tugatmoq
~ hona	tugamoq
smaroh m-r.	kecha, tantana
smud™ m-r.	dengiz
smllh m-r.	guruh, jamoa
smet	birga
smosa m-r.	somsa
sMmeln m-r.	konferensiya
sm[a\$ m-r.	qirol
srkna o-siz.	sirg'almoq
srkar m-s.	hukumat
srda m-r.	qovun
srl	oddiy, sodda, yengil
srs	sersuv, shirali
srs#	oltmish yetti
svRnam m-r.	(gram.) olmosh
puäzvack ~	kishilik olmoshi
s'ketvack ~	ko'rsatish olmoshi
slad m-r.	achchiq-chuchuk, salat

slam m-r.	salom
~ khna	salom aytmoq
svarl m-r.	yo'lovchi
sval m-r.	savol
sSta	arzon
shsa	to'satdan
shayta m-s.	yordam
kl~krna	yordam qilmoq
ko~dena	yordam bermoq
shl	to'g'ri, rost
~ hew	rost, to'g'ri
sa'Skztk	madaniy
sagr m-r.	dengiz
sa#	oltmish
sat	yetti
sa!~E ~	yetti yarim
satvzlRy	yetti yoshli
saq	birga
saq-saq	birgalikda
ke ~	birga
saql m-r.	o'rtoq

sa/ar,	oddiy, odatdagi
sa/u m-r.	darvesh, qalandar, zohid
saf ^ʔ ʔ	toza
samne	oldi, ro'para
ke ~	oldida, ro'parasida
samaijk	Ijtimoiy
saman m-r.	yuk, narsa
samaNy	(gram.) 1) oddiy
~ vtRman kal	oddiy hozirgi zamon
~ vaKy	2) sodda, gap
~ vaKy ka 'm	sodda gapning tarkibi
sara	butun, hamma
saqrk (Epai/ ko ~ bnana)	unvonni oqlamoq
sal m-r.	yil
sahb m-r.	janob
saihTy m-r.	adabiyot
isKka m-r.	tanga
isgre\$ m-r.	sigaret
~ plna	sigaret chekmoq
is×	amalgam oshgan, isbotlangan
inxana ~ hoga	nishonga tegmoq

isnema m-r.	kino
isnema `r m-r.	kinoteatr
isfʔairx m-s.	tavsiya
isr m-r.	bosh
isva ʔ ke ~	-dan tashqari
sl%ona o'-li.	o'rganmoq
sl\$ m-s.	o'rin, o'rindiq
sl\$ m-s.	hushtak
~ bjana	hushtak chalmoq
sl!ʔʔ m-s.	1) zina, 2) zinapoya
sl/a	to'g'ri
sl/l gaʔʔʔ	to'g'ri boradigan poezd
slimt	chegaralangan
~ krna	cheklamoq
su'dr	chiroyli
su%6-cwen	baxt-sodat, shod-xurram
su%	1) baxtli
suʔʔʔ	2) farovon
suʔʔʔ	kelishgan, xushbichim
sunna o'-li.	eshitmoq, tinglamoq
sunana o'-li.	gapirmoq, aytib bermiq
Apne xb(do' me' ~	o'z so'zlari bilan aytib bermiq

subh	1) m-s.tong
susidjt	2) ertalab
suhavna	jihozlangan
slcl m-s.	yoqimli
%ano' kl ~	ro'yxat
se'\$r m-r.	taomnoma, menyu
se'\$r-haf'U m-r.	markaz
se'\$r-f'Uarvd m-r.	(sport) markaziy yarim himoyachi
seb m-r.	(sport) markaziy hujumchi
seim-fašnl m-r.	olma
~me' phu\cna	(sport) yarim final
seva m-s.	yarim finalga chiqmoq
~ ke ilye tewyar hona	xizmat
se'talls	xizmatga tayyor bo'lmoq
sewr m-s.	qirq etti
kl ~ krna	sayr
socna o'-li.	sayr qilmoq
soc-ivcar krna	o'ylamoq
soj'Ue vtn	o'ylab ko'rmoq, mushohada qilmoq
so@a panl m-r.	“Vatan dardi” (to'plam nomi)
sona o'-siz.	mineral suv, sodali suv
so jana	uxlamoq
	uxlamoq, uxlab qolmoq

sof~a m-r.	divan
somvar m-r.	dushanba
soisj m-r.	kolbasa
s□	yuz
Sklss m-s.	chang'i
~pr ifslna	chang'ida uchmoq
SkUl m-r.	maktab
xam ka ~	kechki maktab
Skor m-r.	(sport) hisob
S\$ap m-r.	bekat
S\$ei@ym m-r.	o'yingoh, stadion
S\$exn m-r.	temir yo'l vokzali, temir yo'l bekati
S\$osR m-r.	sanoat mollari do'koni
St[l m-s.	ayol
St[lil'g m-s.	muannas
Sqan m-r.	o'rin, joy
Sqanly	mahalliy
Sqaipt	tuzilgan, yaratilgan
iSqt	joylashgan
iSqit m-s.	ahvol
Snangah m-r.	g'uslxona, vannaxona

SpZ\$	aniq, ravshan
~ ho jana	aniq bo'lmoq
Spo\$Rsmen m-r.	sportsmen
Smark m-r.	yodgorlik
SvPn m-r.	orzu, tush
ka ~ de%ona	orzu qilmoq, tush ko'rmoq
Svy'	o'z
Svagt	1) Xush kelibsiz 2) m-r. olqish, qarshi olish
ka ~ krna	qarshi olmoq
Svagtm	Xush kelibsiz!
SvaidZ\$	mazali
h	
hj~Zar	ming
hm	biz
hmara	bizning
hra	yashil
~ plla	yashil-sariq
hrana o'-li.	mag'lubiyatga uchratmoq
hra-.ra	yam-yashil
hiryall m-s.	ko'kalamzor
hrek	har bir

hLka	yengil
hva m-s.	havo
hvai	havo
~ jhajʼʼ	tayyora, samolyot
hvala m-r.	topshirish, havola
ke hvale krna	topshirmoq, havola qilmoq
ha\	ha (tasdiq)
haq m-r.	qo'l
~ imlana	qo'l berib so'rashmoq
~ joʻʼʼ dena	salomlashmoq (qo'lni juftlab)
haql m-r.	fil
hafʼʼ-bek m-r.	(sport) yarimhimoyachi
har m-s.	1) mag'lubiyat 2) yutqazish
haidRk	chin dildan
hal m-r.	zal
haisl	olingan, qo'lga kiritilgan
~ krna	olmoq, qo'lga kiritmoq
ih'dl m-s.	hindiy tili
ih'duStanl	1) hindistonlik 2) m-r. hind
ih'dU m-r.	hindu
ihlana o'-li.	tebratmoq, silkitmoq

haq ~	qo'l silkitmoq
he q ~ krna o'-li.	bosh bilan zarba bermoq
heLq-si\$Rif z ke\$ m-r.	tibbiy hujjat
hewran	hayron, taajjub
~ hona	hayron bo'lmoq
ho\$! m-r.	mehmonxona
hona o'-siz.	bo'lmoq, bor bo'lmoq
ho jana	bo'lmoq
se hokr jana	biror joy orqali bormoq
hoixyar	aqlli, hushyor
hoS\$es m-s.	styuardessa

M U N D A R I J A

Mualliflardan.....	3-6
--------------------	-----

Kirish.....	7-11
-------------	------

FONETIKA VA YOZUV

Birinchi dars. Devanagari alifbosi. Hindiy tili tovushlari va harflari. Unli tovushlar va ularning ifodalanishi.....	12-16
---	-------

Ikkinchi dars. Talaffuzi o'zbek tiliga o'xshash tovushlar, a, ā, u, ū, e tovushlarining undoshlardan so'ng yozilishi	17-22
---	-------

Uchinchi dars. Tanglay tovushlari / Serebral tovushlar/ h va j undosh tovushlari. E va v yarim unilari. O, u, o' unilalarining undoshlardan so'ng ifodalanishi.....	23-29
--	-------

To'rtinchi dars. Nafas undosh tovushlari. a ^y va a ^o diftonglarining undoshlardan so'ng ifodalanishi.....	30-36
--	-------

Beshinchi dars. Viram. Undoshlarning birikib kelishi. Ligatura.....	37-47
--	-------

Oltinchi dars. Burun unli tovushlari. N burun undosh tovushi.....	48-53
--	-------

Ettinchi dars. O'zlashma tovushlar va ularning yozilishi. Hindiy tili alifbosi. Visarga. Ayrim tovushlarning xususiyatlari. Urg'u.....	54-61
---	-------

GRAMMATIKA

Aa#va\ pa# Kishilik olmoshlari. Ko'rsatish olmoshlari. hona fe'lining hozirgi zamon sodda shakli. Sodda darak gaplarda so'zlarning tartibi. So'roq gaplar. Tasdiq va inkor ma'nolarini anglatilishi. Otlarning jinsi. batclt matni.....	62-76
--	-------

nOva\ pa# Infinitiv. Fe'l asosi. Buyruq mayli. batclt matni.....	77-86
--	-------

dsva\ pa# Otlarning ko'pligini yasash. Ko'plikni anglatuvchi leksik ko'rsatkichlar. Egalik olmoshlari. batclt matni.....	87-97
--	-------

Gyarhva\ pa# Otlarning kelishiklari. Vositali kelishik asosini yasash. Sodda ort ko'makchilar. ka ort ko'makchisi. batclt matni.....	98-109
---	--------

barhva\ pa# ko - ort ko'makchisi. me' - ort ko'makchisi. se - ort ko'makchisi. pr - ort ko'makchisi. tk - ort ko'makchisi. Sifat. To'ldiruvchi. hmara dex matni.....	110-121
---	---------

terhva\ pa# Olmoshlarning kelishiklari. Kishilik olmoshlarining vositali kelishigi. Ko'rsatish olmoshlarining vositali kelishigi. So'roq olmoshlarining	
--	--

vositali	kelishigi.	Ob'ekt	kelishigi.	.ojnaly	me'	
matni.....						122-131
cOdhva\ pa#	Sodda notugal sifatdosh.	Oddiy hozirgi zamon.	hona	fe'lining		
hozirgi zamon sodda va murakkab shakli.	Qo'shma ort ko'makchilar.	Murakkab				
ort ko'makchilar.	hmarl š'SSIS(yUS	matni.....				132-146
pNd™hva\ pa#	Kuchaytiruv yuklamalari.	Sodda yoyiq gaplarda so'zlarning				
tartibi.	Gap	bo'laklarining	moslashuvi.	mera	im]	
matni.....						147-157
solhva\ pa#	Son.Sanoq sonlar.	Tartib sonlar.	Jamlovchi sonlar.	hona		
fe'lining o'tgan zamon sodda shakli.	phle AOr Ab	matni.....				158-169
s]hva\ pa#	Oddiy o'tgan zamon fe'li.	hona	fe'lining o'tgan zamon			
murakkab shakli.	Ravishdosh.	Ek	bu!~ŷ	S]l	kl	khanl
matni.....						170-180
A#arhva\ pa#	Oddiy kelasi zamon.	Shartli gaplar.	Ek kar%ane	ke	Klb	me'
matni.....						181-192
ENnlsva\ pa#	Sodda tugal sifatdosh.	Tugal o'tgan zamon.	Kesimlarning			
ega bilan	moslashuvi.	Ek	relya]a	kl	khanl	
matni.....						193-206
blsva\ pa#	Tugal hozirgi zamon.	imlna	fe'lining xususiyatlari.	.art kl raj/anl		
matni.....						207-216
šKklsva\ pa#	Uzoq o'tgan zamon fe'li.	p[emc'd	matni.....			217-227
baisva\ pa#	Protsessiv sifatdosh.	Hozirgi protsessiv zamon.	O'tgan			
protsessiv zamon.	hvai jhaj~ŷ	me'	matni.....			228-241
teisva\ pa#	Qo'shma fe'llar.	Ot tarkibli qo'shma fe'llar.	Fe'l tarkibli			
qo'shma fe'llar.	Qo'shma potensial fe'llar.	taXk~ŷNd kl sewr	matni.....			242-253
cOblsva\ pa#	Qo'shma intensiv fe'llar.	f~ŷu\$bal	mewc			
matni.....						254-268
pCclsva\ pa#	Sifat darajalari.	Qiyosiy daraja.	Orttirma daraja.	Qiyosiy		
tuzilma.	Qo'shma	kompletiv	fe'llar.	%rldarl		
matni.....						269-285
I L O V A						286-291
Hindiycha – o'zbekcha lug'at.....						292-377

ОГЛАВЛЕНИЕ

От авторов.....	3-6
Введение.....	7-11

ФОНЕТИКА И ГРАФИКА

Первый урок. Алфавит деванагари. Звуки и буквы хинди. Гласные звуки и их обозначения. Произношение гласных. Упражнения.....	12-16
Второй урок. Звуки хинди, сходные с узбекскими. Обозначения гласных а, ā: и, ī:, э после согласных. Упражнения.....	17-22
Третий урок. Церебральные звуки. Согласные звуки «х» и «дж». Полугласные звуки й и в. Обозначение гласных о, у, у: после согласных. Упражнения.....	23-29
Четвёртый урок. Придыхательные согласные звуки. Обозначение дифтонгов ай и ао после согласных. Упражнения.....	30-36
Пятый урок. Вирам. Сочетание согласных-лигатура. Упражнения.....	37-47
Шестой урок. Назализованные гласные звуки. Носовой согласный звук н. Упражнения.....	48-53
Седьмой урок. Заимствованные звуки и их обозначение. Алфавит хинди. Висарга. Особенности некоторых звуков. Ударение. Упражнения.....	54-61

ГРАММАТИКА

Восьмой урок. Личные местоимения. Указательные местоимения.	
---	--

Простая форма настоящего времени глагола hona .	
Порядок слов в простом повествовательном предложении.	
Вопросительные предложения.	
Утверждение и отрицание. Род имён существительных.	
Текст batclt Упражнения.....	62-76
Девятый урок. Инфинитив. Основа глагола.	
Повелительное наклонение.	
Текст batclt Упражнения.....	77-86
Десятый урок. Образование множественного	
числа имён существительных.	
Лексические показатели множественности.	
Притяжательные местоимения.Текст batclt	
Упражнения.....	87-97
Одиннадцатый урок. Падежи имён существительных.	
Образование основы косвенных падежей.	
Простые послелог. Послелог ka	
Текст batclt Упражнения.....	98-109
Двенадцатый урок. Послелог КО.	
Послелог me' Послелог se Послелог pr	
Послелог tk . Имя прилагательное. Дополнение.	
Текст hmara dex Текст batclt Упражнения.....	110-121
Тринадцатый урок. Падежи местоимений.	
Личные местоимения в косвенном падеже.	
Указательные местоиме batclt косвенном падеже.	
Вопросительные местоимения в косвенном падеже.	
Объектный падеж. Текст .ojnaly me' Упражнения.....	122-131
Четырнадцатый урок. Простое причастие несовершенного вида.	
Настоящее обычное время глагола.	
Простая и сложная форма настоящего	
времени глагола hona Сложные послелоги.	
Составные послелоги.	
Текст hmarl s'SSIS(yUS	
Упражнения.....	132-146
Пятнадцатый урок. Усилительные частицы.	
Строй простого распространённого предложения.	
Согласование членов предложения.	
Текст mera im]. Упражнения.....	147-157
Шестнадцатый урок. Имя числительное.	
Количественные числительные.	
Порядковые числительные.	
Собирательные числительные.	

Простая форма прошедшего времени глагола.	
Текст phle Aur Ab Упражнения.....	158-169
Семнадцатый урок. Прошедшее обычное время глагола.	
Сложная форма прошедшего времени глагола ХОНА.	
Деепричастие. Текст Ek bu! ʔʔi Sʔi kl khanl	
Упражнения.....	170-180
Восемнадцатый урок. Будущее общее время глагола.	
Условное предложение. Текст Ek kar%ane ke Klb me'.	
Упражнение.....	181-192
Девятнадцатый урок. Простое причастие совершенного вида.	
Прошедшее совершенное время глагола.	
Согласование сказуемых с подлежащим.	
Текст Ek relyaʔa kl khanl Упражнения.....	193-206
Двадцатый урок. Настоящее совершенное время глагола.	
Особенности глагола imlna.	
Текст .art kl raj/anl.	
Упражнения.....	207-216
Двадцать первый урок. Предпрошедшее время глагола.	
Текст p[emc'd.	
Упражнения.....	217-227
Двадцать второй урок. Процессивное причастие.	
Настоящее процессивное время глагола.	
Прошедшее процессивное время глагола.	
Текст hvai jhajʔ me'. Упражнения.....	228-241
Двадцать третий урок. Сложные глаголы.	
Отыменные сложные глаголы.	
Сложные потенциальные глаголы.	
Текст taXkNd kl sewr.	
Упражнения.....	242-253
Двадцать четвертый урок. Сложные интенсивные глаголы.	
Текст fu\$bal mewc. Упражнения.....	254-268
Двадцать пятый урок. Степени сравнения имён	
прилагательных. Превосходная степень.	
Сравнительная конструкция.	
Сложные комплетивные глаголы. Текст %ridarl.	
Упражнения.....	269-285
Приложение.	286-291
Хинди —узбекский словарь	292-377

R.A. Aulova, B.R. Rakhmatov, M.Q. Sodiqova
"Textbook of Hindi Language"

From authors.....	3-6
Introduction.....	7-11

PHONETICS AND GRAPHICS

Lesson 1: The Devanagari script. Hindi sounds and letters. Vowels and their designation.....	12-16
---	--------------

Lesson 2: Sounds in Hindi, similar to the ones in Russian.

Designation of vowels after consonants. *Exercises*.....17-22

Lesson 3: Cerebral sounds. Consonants and

Semi-vowels. Designation

of Vowels after Consonants. *Exercises*..... 23-29

Lesson 4: Aspirate Consonants.

Designation Spelling of Diphthongs after consonants.

Exercises..... 30-36

Lesson 5: Viram. Combination of consonants - ligature.

Exercises..... 37-47

Lesson 6: Nasalized vowels. Nasalized consonant “n”.

Exercises..... 48-53

Lesson 7: Borrowed sounds and their spelling.

Hindi Alphabet. Visarga. Some specifies sounds.

Stress. *Exercises*..... 54-61

GRAMMAR

Lesson 8: Personal pronouns. Demonstrative pronouns.

A verb in Present tense forms *hona*.

Word Basic Order in a simple statement sentence

Interrogative sentences. Affirmation and negative tenses .

Gender of nouns. Text. *Exercises*..... 62-76

Lesson 9: The infinitive. The verbs stem.

Imperative mood. Text. *Exercises*..... 77-86

Lesson 10: Markers Plural forms of nouns.

Lexical symbols of Plural forms.

Possessive pronouns. Text. *Exercises*..... 87-97

Lesson 11: Noun cases.

The stem of Oblique cases.

Simple postpositions. Postposition *ka*.

Text. *Exercises*..... 98-109

Lesson 12: Postposition *ko*, *me*, *se* postposition *tar*

Adjective. Object. Text. *Exercises*..... 110-121

Lesson 13: Pronoun cases.	
Personal pronouns in Oblique case.	
Interrogative pronouns in Oblique case.	
Object case. Text. <i>Exercises</i>	122-131

Lesson 14: Participles.	
Simple Present Tense. Simple and compound	
Forms of Present Tense.	
Compound postpositions.	
Composite postpositions. <i>Exercises</i>	132-146

Lesson 15: Emphatic particles.	
Simple sentence.	
Grammatical agreement of the parts of a sentence.	
Text. <i>Exercises</i>	147-157

Lesson 16: Numerals. Cardinal numerals.	
Ordinal Numerals. Collective Numerals.	
The Simple Past Tense. Text. <i>Exercises</i>	158-169

Lesson 17: Ordinary Past Tense hona.	
Compound Past Tense.	
Verbal adverb. Text. <i>Exercises</i>	170-180

Lesson 18: Future Tense.	
Conditional Clause. Text. <i>Exercises</i>	181-192

Lesson 19: Perfective participles.	
Past Perfect Tense agreement of a	
predicate with a subject. Text. <i>Exercises</i>	193-206

Lesson 20: The Present Perfect Tense.	
Peculiarities of the verb imlna. <i>Exercises</i>	207-216

Lesson 21: Plusquamperfect Tense. Text.	
<i>Exercises</i>	217-227

Lesson 22: Recessive Participles.	
Present Percussive Tense.	
Past Percussive Tense. Text. <i>Exercises</i>	228-241

Lesson 23: Compound Verbs.	
Compound Verbs formed out of nouns.	

Compound Potential Verbs. Text. *Exercises*..... 242-253

Lesson 24: Compound Intensive verbs. Text.

Exercises..... 254-268

Lesson 25: Comparison of Adjectives.

Superlative. Comparatives.

Compound with auxiliary carnal verbs. Text.

Exercises..... 269-285

Enclosure..... 286-291

Hindi-uzbek Dictionary.....,..... 292-377

**R.A.Aulova, R.Raxmatov, M.Q.Sodiqovalarning
1-kurs “Hindiy tili darsligi” uchun**

ANNOTATSIYA

Mazkur darslik R.A.Aulovanning 1969 yilda nashr etilgan “Uchebnik yazika hindi” kitobi asosida tuzilgan bo’lib, u oliy o’quv yurtlarining 1-bosqich talabalari uchun mo’ljallangandir.

Darslik “Fonetika va grafika”, “Grammatika” hamda “Hindiycha-o’zbekcha lug’at” bo’limlarini o’z ichiga oladi.

“Fonetika va grafika” bo’limi 7 darsdan iborat bo’lib, hindiy tili tovushlari, ularning talaffuzi va yozilishi haqida ma’lumot berilgan.

“Grammatika” bo’limi 8 darsni o’z ichiga olgan bo’lib, ularning har birida bir yoki ikki Grammatik mavzu bo’yicha nazariy ma’lumot, shuningdek, mazkur mavzularni o’zlashtirish yuzasidan turli xil mashqlar berilgan. Ulardan tashqari har bir dars mavzusiga monand ravishda turli xil matnlar ham berilgan bo’lib, 1200 dan ortiq leksikani o’z ichiga olgan va ular talabalarning lug’at boyligini oshirishga xizmat qiladi.

Darslik oxirida “Hindiycha-o’zbekcha lug’at” berilgan bo’lib, u yil davomida o’zlashtirish lozim bo’lgan yangi so’z va iboralarni o’z ichiga olgan.

Darslik Oliy o’quv yurtlarining 1-bosqich talabalari, shuningdek, sharqshunoslik litseylari, hindiy tili fan sifatida o’qitiladigan maktablar o’quvchilari, hamda, hindiy tilini mustaqil o’rganuvchi keng kitobxon ommasiga foydali qo’llanma bo’lib xizmat qiladi.

**Аннотация на «Учебник языка хинди»
Р.А.Ауловой, Б.Р.Рахматова, М.К.Содиковой.**

Настоящий учебник создан на базе учебника Р.А.Ауловой «Учебник языка хинди», изданного в 1969г. в Ташкенте, и предназначен для студентов первого курса высших учебных заведений.

Учебник состоит из следующих трёх разделов:

«Фонетика и графика», «Грамматика» и «Хинди-узбекский словарь».

Раздел «Фонетика и графика» охватывает 7 уроков. В них дается информация о звуках языка хинди, их произношении и правописании.

Раздел «Грамматика» включает в себя 18 уроков, в которых излагается материал по одной или двум темам каждого урока. Здесь также даются упражнения на закрепление пройденных тем. Кроме того даются тексты, основанные на текущем грамматическом материале, и поурочный словарь новых слов.

В конце учебника даётся «Хинди-узбекский» словарь, состоящий из около 1200 слов и выражений.

Учебник предназначен для студентов 1-курса ВУЗов и явится полезным учебным пособием для учебников школ и лицеев, а также для лиц, изучающих язык хинди самостоятельно.

**Annotation
for the
"Textbook of Hindi Language"
by R.A. Aulova, B.R. Rakhmatov, M.Q. Sodiqova.**

Present textbook has been prepared on the basis of "Textbook of Hindi Language" by R.A. Aulova, published in 1969, and designed for the first-year students of higher educational institutions.

Textbook comprises of several parts named "Phonetics and Graphics," "Grammar" and "Hindi-Uzbek Dictionary."

The part "Phonetics and Graphics" consists of 7 lessons and information about Hindi sounds, their pronunciation and way of writing.

The part "Grammar" includes 18 lessons and each of them has theoretical information regarding one or two grammatical themes, as well as various exercises to comprehend the material. Besides this, in accordance with the theme each lesson contains a text covering more than 1200 words, and they serve for increasing the vocabulary of the students.

At the end of the textbook the "Hindi-Uzbek Dictionary" is placed, it contains new words and participles to be learnt throughout the period of study.

This textbook will serve as a useful tool for the first-year students of higher educational institutions, as well as the lyceums of Oriental languages, pupils of schools, where Hindi is taught, and for wide range of people, who want to study Hindi on their own.